

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ ΣΤΟ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟ ΕΡΓΟ ΚΑΙ
ΣΤΟΝ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΛΟΓΟ ΤΟΥ ΤΑΔΑΟ ΑΝΔΟ

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ ΣΤΟ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟ ΕΡΓΟ ΚΑΙ ΣΤΟΝ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΛΟΓΟ ΤΟΥ ΤΑΔΑΟ ΑΝΔΟ

THE CONCEPT OF NATURE IN THE ARCHITECTURAL WORK AND THEORETICAL DISCOURSE OF TADAΟ ANDO

ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΠΑΠΑΝΙΚΑ ΣΙΜΟΝ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ
ΠΟΥΓΑΡΙΔΗ ΘΕΟΔΩΡΑ

ΕΠΙΒΛΕΠΟΝΤΕΣ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ

ΓΟΥΛΙΑΡΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ
ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΟΥ ΜΑΡΙΑ
ΠΟΛΥΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ

ΔΗΜΟΚΡΕΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟ ΕΤΟΣ 2023-2024

Ιούλιος 2024

Εκφράζουμε τις θερμές μας ευχαριστίες προς τον επιβλέποντα Καθηγητή μας, κ. Παναγιώτη Γούλιαρη, για την καθοδήγηση, την υποστήριξη και την πολύτιμη συμβολή του στην εκπόνηση της παρούσας διπλωματικής εργασίας. Ευχαριστούμε θερμά τους καθηγητές μας κ. Δημήτρη Πολυχρονόπουλο και την κα. Μαρία Γρηγοριάδου, για τον χρόνο τους, τις εύστοχες παρατηρήσεις και τις επικοινωνητικές προτάσεις τους που συνέβαλαν σημαντικά στην τελική μορφή της εργασίας μας. Τέλος, ευχαριστούμε τις οικογένειές μας και τους φίλους μας για την αμέριστη υποστήριξη και την πίστη τους σε εμάς.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα έρευνα αποσκοπεί στην εμβάθυνση της κατανόησης της αρχιτεκτονικής φιλοσοφίας του Tadao Ando με έμφαση στη φύση ως σημαντική πηγή έμπνευσης στον σχεδιασμό. Η ανάλυση επεκτείνεται στην εξέταση της ιαπωνικής κουλτούρας και στον τρόπο που οι αρχές σχεδιασμού του Ando διαμορφώνονται μέσω αυτής, δημιουργώντας μια ιδιαίτερη πνευματική ατμόσφαιρα. Εξετάζονται ακόμη, οι σχεδιαστικές αρχές του Tadao Ando, οι οποίες χαρακτηρίζονται από απλότητα και συνέπεια σε σχέση με το φυσικό τοπίο. Η προσέγγιση αυτή, αναδεικνύει την ιδιαιτερότητα των έργων του, ενισχύοντας τη συνοχή μεταξύ της αρχιτεκτονικής και του φυσικού περιβάλλοντος. Παράλληλα, η έρευνα επικεντρώνεται στην ανάλυση των έργων του εστιάζοντας στον τρόπο ενσωμάτωσης του φυσικού στοιχείου. Διερευνώνται επίσης, τα συνθετικά χαρακτηριστικά τους προσαρμοσμένα στα στοιχεία του τοπίου, προκειμένου να ενισχύσουν και να εμπλουτίσουν τον περιβάλλοντα χώρο. Τα κτίρια του Tadao Ando αντανακλούν τον σεβασμό στον ξεχωριστό χαρακτήρα κάθε τόπου. Δίνεται, έτσι ιδιαίτερη έμφαση στην αποκάλυψη και κατανόηση της διαμόρφωσης του τοπίου και της σχηματοποίησής του, η οποία δημιουργεί συστήματα σχέσεων που αναδεικνύουν τα κύρια χαρακτηριστικά του. Ο ιδιαίτερος τρόπος σχηματοποίησης του τοπίου στο έργο του Tadao Ando επιτρέπει την ανάπτυξη ενός περιβάλλοντος που είναι τόσο λειτουργικό όσο και αισθητικά αρμονικό, αναδεικνύοντας τα φυσικά χαρακτηριστικά και την πολιτιστική κληρονομιά του χώρου. Επιπλέον, η έρευνα επικεντρώνεται στη διαχείριση του αναγλύφου σε συνεργασία με τον δομημένο χώρο, δημιουργώντας μια συνεκτική σχέση με το περιβάλλον. Η βιωματική διάσταση στο έργο του Ando, ενισχύεται από μια εσωτερική αίσθηση ιερότητας, δημιουργώντας μια αρχιτεκτονική με χαρακτηριστικά που αναδεικνύουν τη σύνδεση μεταξύ ανθρώπου και φύσης. Τέλος, η έρευνα στοχεύει να ερμηνεύσει τις αρχές σχεδιασμού που χαρακτηρίζουν το έργο του Tadao Ando δημιουργώντας χώρους που αλληλεπιδρούν αποτελεσματικά με τους χρήστες τους, διαμορφώνοντας μια ολοκληρωμένη εμπειρία, υπογραμμίζοντας τη σημασία της φύσης στην αρχιτεκτονική συμβολή του Tadao Ando.

ABSTRACT

This research aims to deepen our understanding of Tadao Ando's architectural philosophy with an emphasis on nature as an important source of inspiration in his design. The analysis extends to an examination of Japanese culture and how Ando's design principles are shaped through it, creating a spiritual atmosphere. Tadao Ando's design principles, such as simplicity and the use of geometric forms, are also examined, revealing their consistency and relationship to the landscape. This approach highlights the specificity of his works, enhancing the coherence between his architectural creation and the natural environment. At the same time, the research focuses on the analysis of his works by focusing on how the natural element is incorporated. Their compositional characteristics are also explored, using gestures adapted to the landscape elements in order to enhance and enrich the surrounding space. It is important to consider the method by which Tadao Ando's compositional ideas reflect respect for the unique character of each place. There is thus, a particular emphasis on revealing and understanding the formation of the landscape and its patterning, which creates systems of relationships that highlight its main characteristics. The particular way in which the landscape is shaped in Tadao Ando's work allows the development of an environment that is both functional and aesthetically harmonious, highlighting the natural features and cultural heritage of the site. Furthermore, the research focuses on the management of the relief in collaboration with the built space, creating a coherent relationship with the environment.

The experiential dimension in Ando's work is enhanced by an inner sense of sacredness, creating an architecture with features that highlight the connection between man and nature. Finally, the research aims to interpret the design principles that characterize Tadao Ando's work by creating spaces that interact effectively with their users, forming an integrated experience, highlighting the importance of nature in Tadao Ando's architectural contribution.

Κείμενο Λογοκλοπής

Βεβαιώνουμε ότι είμαστε οι συγγραφείς της παρούσας εργασίας και ότι έχουμε αναφέρει ή παραπέμπει σε αυτή, ρητά και συγκεκριμένα, όλες τις πηγές από τις οποίες κάναμε χρήση δεδομένων, ιδεών, προτάσεων ή λέξεων, είτε αυτές μεταφέρονται επακριβώς (στο πρωτότυπο ή μεταφρασμένες), είτε παραφρασμένες. Επίσης βεβαιώνουμε ότι αυτή η εργασία προετοιμάστηκε από εμάς προσωπικά ειδικά για την συγκεκριμένη έρευνα.

Αφορμή Έρευνας

Αφορμή αυτής της ερευνητικής προσέγγισης αποτέλεσε η προσωπική μας ανάγκη να ανταποκριθούμε στις απαιτήσεις της Διπλωματικής Εργασίας. Στο πλαίσιο της εργασίας αυτής, με τίτλο: Θέρετρο Ευεξίας στην Πάργα, εστιάσαμε στην προσαρμογή της Αρχιτεκτονικής Δομής στο φυσικό ανάγλυφο του εδάφους. Η υιοθέτηση των αρχών της φιλοσοφίας του Tadao Ando, δύναται να οδηγήσει στη δημιουργία ενός χώρου, που προσφέρει πνευματική ανάταση και υγεία σε πλήρη εναρμόνιση με το φυσικό περιβάλλον.

Περιεχόμενα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ : Προσδιορισμός του Ερευνητικού Πεδίου.

- 1.1. Το Αντικείμενο, Σκοπιμότητα, Μεθοδολογία.
  - 1.1.1 Το Αντικείμενο της Έρευνας.
  - 1.1.2 Η Σκοπιμότητα της Έρευνας.
  - 1.1.3 Η Μεθοδολογία της Έρευνας.
- 1.2 Προσδιορισμός Κύριων Όρων.
  - 1.2.1 Απόδοση του όρου Fukei | Τοπίο.
  - 1.2.2 Προσδιορισμός του όρου Ma | Κενού Διαστήματος.
  - 1.2.3 Προσδιορισμός της έννοιας του Oku | Ορισμός της έννοιας του Βάθους.
  - 1.2.4 Προσδιορισμός της έννοιας Haiku.
  - 1.2.5 Κατανόηση της έννοιας “Δομικός” σε σχέση με το τοπίο.
  - 1.2.6 Προσδιορισμός του όρου “Σχηματοποίηση του τοπίου”
  - 1.2.7 Η έννοια του κάδρου.
  - 1.2.8 Η έννοια της Τοπολογίας.
- 1.3 Η τεχνική Site Craft.
- 1.4 Ανάλυση του Chiaroscuro.
- 1.5 Ανάλυση της τεχνικής της Camera Obscura.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ : Εισαγωγή.

- 2.1 Στοιχεία Βιογραφίας του Tadao Ando.
- 2.2 Ιαπωνική Αρχιτεκτονική.
  - 2.2.1 Επιρροές από την Ιαπωνική κουλτούρα.
- 2.3 Βασικές Αρχές του Αρχιτεκτονικού του Έργου.
  - 2.3.1 Η Απλότητα στον Σχεδιασμό.
  - 2.3.2 Η Γεωμετρία και η Φυσική Ροή.
    - 2.3.2.1 Η Γεωμετρία.
    - 2.3.2.2 Η χρήση της Καμπύλης.
- 2.4. Η Χρήση των Κατασκευαστικών Υλικών.
  - 2.4.1 Το εμφανές Σκυρόδεμα.
- 2.5. Το τοπίο ως Βασικό Συνθετικό Εργαλείο.
- 2.6 Η σημασία της βιωματικής εμπειρίας στην κατανόηση του έργου του Tadao Ando.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ : Κατοικίες.

- 3.1 Το καθράρισμα του Ουρανού. Azuma House.
- 3.2 Η Διαδικασία Σχεδιασμού Side Craft. Koshino House.
- 3.3 Ανάμεσα στο κτιριακό κέλυφος και τη Φύση. Kidosaki House.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ: Κτίρια Θρησκευτικού Ενδιαφέροντος.

- 4.1. Σύμπνοια Φύσης και Αρχιτεκτονικής: Church on Water.
- 4.2. Η Πύλη προς τη Χωρική Εμπειρία. Church of the Light.
- 4.3. Βύθιση στο Τοπίο. Water Temple.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ: Μουσεία και Κτίρια Πολιτιστικού Ενδιαφέροντος.

- 5.1 Τμηματική Αντίληψη του Τοπίου. Naoshima Contemporary Art Museum.
- 5.2 Ενσωμάτωση στο Φυσικό Ανάγλυφο. Chichu Art Museum.
- 5.3 Υδάτινη Αρμονία και Ροή. Children's Museum. Hyogo
- 5.4 Συνοχή του Φυσικού Τοπίου. Museum of Wood

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ: Συμπεράσματα.

- 6.1 Επισκόπηση της έρευνας.
- 6.2 Επίλογος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: Προσδιορισμός του Ερευνητικού Πεδίου.

1.1. Το Αντικείμενο, Σκοπιμότητα, Μεθοδολογία.

1.1.1 Το Αντικείμενο της Έρευνας.

Η παρούσα έρευνα εξετάζει την έννοια της φύσης στον θεωρητικό λόγο και στο αρχιτεκτονικό έργο του Tadao Ando. Επιδιώκει τη διερεύνηση των συνθετικών χαρακτηριστικών των έργων του σε συσχέτιση με τα φυσικά στοιχεία προκειμένου να αναδειχθεί η ενσωμάτωση της φύσης στην Αρχιτεκτονική Δομή. Παράλληλα, η ανάλυση επεκτείνεται στην εξέταση της ιαπωνικής κουλτούρας και στον τρόπο με τον οποίο διαμορφώνονται οι σχεδιαστικές αρχές του Ando μέσα από αυτή. Κατ' αυτόν τον τρόπο, η έρευνα φιλοδοξεί να προσφέρει μια σφαιρική κατανόηση της σημασίας της φύσης στο αρχιτεκτονικό έργο του Tadao Ando, διευρύνοντας τους ορίζοντες για μια αρχιτεκτονική η οποία εναρμονίζεται με το φυσικό περιβάλλον και ταυτόχρονα προσφέρει μια βαθιά πνευματική εμπειρία.

1.1.2 Η Σκοπιμότητα της Έρευνας.

Η εργασία στοχεύει στην εμβάθυνση της κατανόησης της Αρχιτεκτονικής φιλοσοφίας του Tadao Ando, αναδεικνύοντας τη φύση ως κύρια πηγή έμπνευσης και καθοδηγητικού παράγοντα στον Αρχιτεκτονικό του σχεδιασμό. Μέσω της ανάλυσης των έργων του, η έρευνα εστιάζει στη σχέση με το φυσικό στοιχείο και στον τρόπο ενσωμάτωσής του στην αρχιτεκτονική δημιουργία.

Αρχικά, η έρευνα αποσκοπεί στην κατανόηση των Σχεδιαστικών Αρχών του Ando αποκαλύπτοντας τη συνέπεια και τη σχέση του με τη φύση. Ακολουθεί η μελέτη της χρήσης του φωτός, του νερού, των κατασκευαστικών υλικών και της ερμηνείας του τοπίου, αναδεικνύοντας τον τρόπο με τον οποίο επιδρούν στην αισθητική και στη πνευματικότητα των έργων του.

Έπειτα, εξετάζεται η φιλοσοφία του και ο τρόπος ενσωμάτωσης των αρχών της Ιαπωνικής Αρχιτεκτονικής και φιλοσοφίας, δημιουργώντας μια ολοκληρωμένη χωρική και πνευματική εμπειρία. Εν συνεχεία, η έρευνα επικεντρώνεται στον ιδιαίτερο τρόπο διαχείρισης του φυσικού ανάγλυφου σε συνέργεια με τον δομημένο χώρο δημιουργώντας μια συνεκτική σχέση με το περιβάλλον. Επιπρόσθετα, εξετάζονται οι πνευματικές διαστάσεις στο έργο του Ando, οι οποίες ενισχύουν μια εσωτερική αίσθηση ιερότητας, δημιουργώντας μια Αρχιτεκτονική με χαρακτηριστικά που αναδεικνύουν τη σύνδεση ανθρώπου και φύσης.

Επιπρόσθετα, η έρευνα, επιχειρεί να ερμηνεύσει τον τρόπο με τον οποίο οι σχεδιαστικές αρχές που χαρακτηρίζουν το έργο του Tadao Ando συνδέονται με τη δημιουργία χώρων που αλληλεπιδρούν αποτελεσματικά με τους χρήστες τους. Η προσέγγιση αυτή διαμορφώνει μια ολοκληρωμένη εμπειρία, υπογραμμίζοντας τη σημασία της φύσης στην Αρχιτεκτονική του. Στην ουσία, η αρχιτεκτονική του Tadao Ando αναδεικνύει τη σύνδεση μεταξύ ανθρώπου και φύσης, προσδίδοντας στους χρήστες εμπάθυση στην επικοινωνία τους με το περιβάλλον.

Η διερεύνηση και κατανόηση της έννοιας του "Genius Loci" (Το πνεύμα του τόπου) μέσα από την αρχιτεκτονική του Tadao Ando αποτελεί επίσης στόχο της παρούσας έρευνας. Ο όρος αναφέρεται στη μοναδική, άυλη και συχνά ανεξήγητη ουσία ή ατμόσφαιρα που καθορίζει μια συγκεκριμένη τοποθεσία ή χώρο. Η έρευνα εστιάζει στον ιδιαίτερο χαρακτήρα και στην ψυχή ενός τόπου, που διαμορφώνεται από την ιστορία, τον πολιτισμό, την αρχιτεκτονική και το φυσικό του περιβάλλον.

Σημαντικό κρίνεται να διερευνηθεί και να αναλυθεί ο τρόπος με τον οποίο οι συνθετικές ιδέες του Tadao Ando αντανakλούν τον σεβασμό στον μοναδικό χαρακτήρα του εκάστοτε περιβάλλοντός τους. Ως εκ τούτου, ιδιαίτερη σημασία δίνεται στην αναδειξη και κατανόηση της σχηματοποίησης του τοπίου, η οποία δημιουργεί συστήματα σχέσεων που αναδεικνύουν τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά του.

Εν ολίγοις, διερευνάται η σημασία της εμπειρίας του χώρου και πως αυτή γίνεται βιωματική, αξιοποιώντας το φυσικό στοιχείο. Τέλος, η έρευνα εστιάζει στον συμβολισμό μέσω της φύσης, δηλαδή τις σημασίες και τα νοήματα που κρύβονται στα ενσωματωμένα φυσικά στοιχεία των κτιρίων του Tadao Ando, και ο τρόπος ενίσχυσης της συμβολική σχέσης τους με τον χώρο. Μέσα λοιπόν από αυτή την ανάλυση θα αποσαφηνιστούν οι βαθύτερες σημασίες της φύσης στο έργο του Tadao Ando ως πηγή έμπνευσης και ως καθοδηγητική αρχή για την αρχιτεκτονική δημιουργία. Επίσης θα αναδειχθεί η επίδραση της φύσης στην ανθρώπινη εμπειρία και στη δημιουργία ενός συναισθηματικά και πνευματικά εμπλουτισμένου περιβάλλοντος.

1.1.3 Μεθοδολογία

Η μεθοδολογική προσέγγιση του θέματος βασίζεται στην ανάλυση και στη διερεύνηση της φύσης στον θεωρητικό λόγο και στο αρχιτεκτονικό έργο του Tadao Ando. Έχει πραγματοποιηθεί έρευνα στις βιβλιοθήκες του Δ.Π.Θ., του ΑΠΘ, του Κέντρου Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος, στη Δημοτική Βιβλιοθήκη Ξάνθης, σε ηλεκτρονικές βιβλιοθήκες, σε επιστημονικά άρθρα και περιοδικά διαμορφώνοντας μια επιστημονική δομή η οποία αναπτύσσεται σε 6 κεφάλαια.

Στο πρώτο κεφάλαιο προσδιορίζεται η Δομή της Εργασίας και το Ερευνητικό Πεδίο ενώ παρουσιάζεται μια επισκόπηση του περιεχομένου που έπεται. Επιπλέον, γίνεται εκτενής ανάλυση των βασικών Ιαπωνικών Όρων που θα χρησιμοποιηθούν εκτενέστερα στη συνέχεια, καθιστώντας την κατανόησή τους αναγκαία για την περαιτέρω ανάπτυξη της εργασίας.

Το δεύτερο κεφάλαιο αποσκοπεί στην εισαγωγή του αναγνώστη στο έργο του Tadao Ando μέσω της Ιαπωνικής Κουλτούρας και Αρχιτεκτονικής. Αρχικά, παρουσιάζονται γενικά στοιχεία για τον Ando, οι Βασικές Αρχές που καθοδηγούν τον σχεδιασμό του, οι επιδράσεις της Ιαπωνικής Κουλτούρας, καθώς και η απλότητα και η πνευματική διάσταση που χαρακτηρίζουν το έργο του.

Έπειτα, η έρευνα εστιάζει στην ερμηνεία της φύσης και του ρόλου της στο Αρχιτεκτονικό Έργο του Tadao Ando. Αναλύεται η ιδιαίτερη σχέση του Ando με το φυσικό περιβάλλον και το πώς αυτό καθορίζει τις αρχιτεκτονικές πρακτικές του. Ακολουθώς, διαμορφώνονται τρία βασικά κεφάλαια κατηγοριοποίησης των έργων του σύμφωνα με το είδος τους: Κατοικίες, Κτίρια Θρησκευτικού Ενδιαφέροντος, Μουσεία και Κτίρια Πολιτιστικού Ενδιαφέροντος. Η ανάλυση αυτή εξετάζει τα κτίρια υπό το πρίσμα των φυσικών στοιχείων οδηγώντας σε συμπεράσματα για την υλικότητα, τη μορφολογία των κτιρίων και τη συναισθηματική επίδραση του δομημένου χώρου.

Το έκτο κεφάλαιο συνοψίζει και ανακεφαλαιώνει τα βασικά συμπεράσματα που προκύπτουν από την ανάλυση του Αρχιτεκτονικού έργου του Tadao Ando. Αξιολογείται η συνεισφορά του στην αρχιτεκτονική μέσα από την προσέγγιση και την ανάλυση των έργων του, ενώ επισημαίνονται οι βασικές αρχές και οι θεμελιώδεις αξίες που διέπουν τη δημιουργία του. Τέλος, φθάνουμε σε μια συνολική αξιολόγηση του αρχιτεκτονικού έργου του Tadao Ando συμπληρώνοντας με συνοπτικά, συμπληρωματικά και καταληκτικά σχόλια.

Η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε για την επιλογή των κτιρίων του Tadao Ando που θα αναλυθούν στην παρούσα εργασία βασίστηκε στη σχέση τους με το περιβάλλον, με τη φύση και με τον τρόπο προσαρμογής τους στο φυσικό ανάγλυφο. Κατά την επιλογή των κτιρίων, λαμβάνεται υπόψη η ικανότητά τους να ενσωματώνουν το περιβάλλον στον σχεδιασμό τους, να εντάσσονται και να αλληλεπιδρούν με το τοπίο.

Ένα ακόμη σημαντικό κριτήριο αποτελεί η χρήση φυσικών υλικών στην κατασκευή τους. Οι υλικές επιλογές του Ando συχνά περιλαμβάνουν σκυρόδεμα, ξύλο και γυαλί, τα οποία συγχέονται στο περιβάλλον με φυσικό τρόπο. Τα κτίρια επιλέγονται επίσης βάσει του συνθετικού τρόπου διαχείρισης των φυσικών στοιχείων, όπως το φως, το νερό και τον αέρα. Η αποτελεσματική χρήση αυτών των στοιχείων μπορεί να ενισχύσει την αλληλεπίδραση με το περιβάλλον και να δημιουργήσει έναν ανοιχτό χώρο προς τη φύση. Εν συντομία, η ένταξη του κτιρίου στο φυσικό τοπίο και η ανάδειξη των φυσικών χαρακτηριστικών, που είναι ουσιώδη για την επίτευξη μιας αρμονικής σχέσης με το περιβάλλον, αποτέλεσαν βασικά κριτήρια επιλογής των κτιρίων της έρευνας.

Πρωτίστως, η επιλογή των Κατοικιών του Ando, όπως το Azuma House, το Koshino House, το Kidosaki House και το Matsumoto House, βασίστηκε στην ανάδειξη της φύσης ως κυρίαρχου στοιχείου του σχεδιασμού, δημιουργώντας μια αρμονική σχέση ανάμεσα στο εσωτερικό και το εξωτερικό περιβάλλον.

Στη συνέχεια, τα Κτίρια Θρησκευτικού Ενδιαφέροντος όπως το Church on the Water, το Church of the Light και το Water Temple Hompuku, επιλέχθηκαν καθώς δημιουργούν μια εμβληματική ατμόσφαιρα που ενισχύει τη σχέση μεταξύ του ανθρώπου και του περιβάλλοντος, προσκαλώντας τον επισκέπτη να ανακαλύψει την εσωτερική του γαλήνη μέσα από τη σύνδεσή του με τη φύση.

Τέλος, τα Μουσεία και τα Κτίρια Πολιτισμικού Ενδιαφέροντος του Tadao Ando, όπως το Naoshima Contemporary Art Museum, το Chichu Art Museum, το Museum of Wood και το Hyogo Prefectural Children's Hall Museum, επιλέχθηκαν διότι προσφέρουν μια εντυπωσιακή σύνθεση της αρχιτεκτονικής και της φύσης, καλλιεργώντας ένα περιβάλλον στο οποίο ενισχύεται η ανάπτυξη της καλλιτεχνικής και πολιτιστικής ευαισθητοποίησης.

Έτσι, η παρούσα μεθοδολογική προσέγγιση κατευθύνεται από τη διερεύνηση της συσχέτισης της αρχιτεκτονικής σύνθεσης του τοπίου στο έργο του Tadao Ando, η οποία ενισχύεται από τα θεωρητικά του τεκμήρια. Η έρευνα επικεντρώνεται στην αρχιτεκτονική του Tadao Ando σε σχέση με το τοπίο και μεθοδολογικά βασίζεται στη συνθετική αξιοποίησή του. Αρχικά, θα αναλυθούν θεωρίες και λόγια που αναφέρονται στο έργο του Ando προκειμένου να κατανοηθεί καλύτερα η φιλοσοφία και οι αρχές που τον καθοδηγούν, καθώς και η σημασία τους για τη σύνθεση του τοπίου. Με γνώμονα τις παραπάνω παραμέτρους, η ανάλυση επιλεγμένων έργων του Tadao Ando θα αναδείξει την έννοια της φύσης και τα μορφολογικά χαρακτηριστικά που συνδέουν το κτίριο με το περιβάλλον του. Μέσα από αυτή τη διαδικασία, η έρευνα στοχεύει να αποσαφηνίσει τη δυναμική σχέση μεταξύ της αρχιτεκτονικής και του τοπίου στο έργο του Tadao Ando, προσφέροντας μια βαθύτερη κατανόηση των συνθετικών του πρακτικών και της επίδρασής τους στη δημιουργία του χώρου.

1.2 Προσδιορισμός Κύριων Όρων.

ΑΝΑΤΟΛΗ

- 1.2.1 Απόδοση του όρου Fukei | Τοπίο.
- 1.2.2 Προσδιορισμός του όρου Ma | Κενού Διαστήματος.
- 1.2.3 Προσδιορισμός της έννοιας του Oku | Ορισμός της έννοιας του Βάθους.
- 1.2.4 Προσδιορισμός της έννοιας Haiku.

ΔΥΣΗ

- 1.2.5 Κατανόηση της έννοιας “Δομικός” σε σχέση με το τοπίο.
- 1.2.6 Προσδιορισμός του όρου “Σχηματοποίηση του τοπίου”
- 1.2.7 Η έννοια του κάδρου.
- 1.2.8 Η έννοια της Τοπολογίας.
- 1.3 Η τεχνική Site Craft.
- 1.4 Ανάλυση του Chiaroscuro.
- 1.5 Ανάλυση της τεχνικής της Camera Obscura.

1.2.1 Απόδοση του όρου Fukei (風景) | Τοπίο.

Η απόδοση του όρου Fukei στα Ελληνικά είναι Τοπίο. Η Ιαπωνική λέξη "Fukei" διαθέτει ρίζες της Κινέζικης γλώσσας και φέρει μια διπλή έννοια: "άνεμος" (fu) και "ηλιακό φως" (kei). Εναλλακτικά ονομάζεται "Fuku", διατηρώντας το ίδιο νόημα. Στην ουσία, η λέξη Τοπίο (fukei) περιγράφει ένα τοπίο γεμάτο με φυσικά στοιχεία, διαμορφωμένα από τον άνεμο και το φως. Σύμφωνα με τον Dal Co, στο πλαίσιο της Ιαπωνικής Αρχιτεκτονικής, το "Fukei" δεν ερμηνεύεται απλά ως η φύση στην πρωταρχική της μορφή, αλλά ως μια σχηματοποιημένη φυσική σκηνή. Ο άνεμος και το φως διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση αυτού του τοπίου (Dal Co, 1995, p. 144).

Στα έργα του Tadao Ando, παρατηρούμε μια έντονη προσπάθεια δημιουργίας ενός νέου "Fukei". Με επεμβάσεις στην υπάρχουσα Γεωγραφία, ο Ando επιχειρεί να αναδιαμορφώσει τη φύση, δημιουργώντας μια ιδανική εκδοχή της, πιο "φυσική" από την ίδια τη φύση. Αυτή η "ανθρώπινη φύση" που προκύπτει αγγίζει την ουσία του "Fukei" στην ιαπωνική αρχιτεκτονική.

Ο Εκθεσιακός Χώρος Chichu Art Museum στο Ναόσιμα της Ιαπωνίας αποτελεί ένα παράδειγμα αρχιτεκτονικής του Tadao Ando που ενσωματώνει τον όρο "Fukei" με ιδιαίτερο τρόπο. Το κτίριο αποτελεί μια διακριτική παρουσία μέσα στο φυσικό τοπίο, συγχωνεύοντας την αρχιτεκτονική με το φυσικό περιβάλλον, και δημιουργώντας έναν χώρο που "αναπνέει με το τοπίο του". Οι απλές γεωμετρικές γραμμές του Chichu Art Museum αλληλεπιδρούν αρμονικά με το φυσικό περιβάλλον και με τη χρήση φυσικού φωτισμού η διαμόρφωση του εσωτερικού χώρου ενισχύεται από τη συνοχή με το τοπίο.

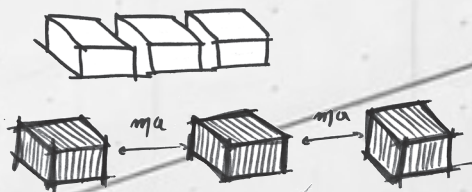
1.2.1 Προσδιορισμός του όρου Ma (間) | Κενού Διαστήματος.

Οι δόκιμες αποδόσεις του όρου Ma στα ελληνικά περιλαμβάνουν την έννοια του διαστήματος, την έννοια του δυναμικού κενού, το βιωματικό κενό και τον ασυνεχή χώρο. Το Κενό (ma) είναι μια ιδιαίτερη έννοια που χαρακτηρίζει σε μεγάλο βαθμό την ιαπωνική κουλτούρα και έχει διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο στην εξέλιξη της από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα (Cali, Dougill, 2012, p. 14). Ιστορικά, αν και αποτελεί σημαντικό στοιχείο της ιαπωνικής αισθητικής, το ma έχει τις ρίζες του στη θρησκεία Shintō¹ και στις κινέζικες φιλοσοφίες του Ταοϊσμού, του Κομφουκιανισμού και του Βουδισμού. (Nishi, Kazuo, 1996, p. 67).

Η έννοια του Κενού Διαστήματος (ma) έχει τις ρίζες της στη βουδιστική αντίληψη που δίνει αξία στο κενό. Δίνει λιγότερη έμφαση στο αντικείμενο και εστιάζει στο ενδιάμεσο περιβάλλον, το οποίο είναι χρονικό και χωρικό: το χρονικό ως το σιωπηλό διάστημα μεταξύ δύο τεταμένων πράξεων ή εκφράσεων και το χωρικό ως χώρος μεταξύ διαφορετικών ζωνών (Thanh Hein, 1998, p.153). Ο ενδιάμεσος χώρος που συνδέει τα διαφορετικά μέρη μεταξύ τους συμβάλλει στη διατήρηση της ταυτότητάς του, επιτρέποντας πνευματικές κινήσεις, στοχασμό, σκέψη και φαντασία. Από αρχιτεκτονική άποψη, ενισχύει έναν πολλαπλό τρόπο σύνθεσης και χωρικής οργάνωσης.

Ο κινέζος φιλόσοφος Lao-Tzu, χαρακτηριστικά είχε πει πως "Μαλάζοντας τον πηλό για να φτιάξουμε ένα δοχείο, βρίσκουμε τη χρησιμότητα μέσα στο κενό του. Κόβοντας πόρτες και παράθυρα για ένα σπίτι, βρίσκουμε τη χρησιμότητα στον κενό του χώρο. Επομένως, η ύπαρξη των πραγμάτων είναι επωφελής, η μη ύπαρξή τους είναι εξυπηρετική" (Κάλτερνμάρκ, 1986, π. 35). Η φιλοσοφία του Λάο-Τσε, αποτυπώνει μια βαθιά κατανόηση της σημασίας της έννοια του Κενού(ma) στην αρχιτεκτονική καθώς αναπαριστά ένα δυναμικό παράγοντα που ορίζει τον περιβάλλοντα χώρο και την πραγματική χρησιμότητα και λειτουργία του. Στην αρχιτεκτονική, η ιδέα αυτή αποτυπώνεται στον τρόπο με τον οποίο οι αρχιτέκτονες αντιλαμβάνονται τον χώρο, αφήνοντας μια διακριτή παρουσία κενού και απουσία πλήρους για να ενισχύσουν την εμπειρία του επισκέπτη. Σε αντίθεση με την παρουσία του κενού, η έννοια του πλήρους στην αρχιτεκτονική είναι εξίσου σημαντική. Το πλήρες απεικονίζει μια κατάσταση όπου ο χώρος πληρώνεται και οριοθετείται με στοιχεία και δομές δίνοντας έμφαση στην λειτουργικότητα του. Έτσι, ο αρχιτέκτονας, στην προσπάθειά του να δημιουργήσει μια ισορροπημένη αρχιτεκτονική δομή, επιδιώκει την ορθή αλληλεπίδραση μεταξύ κενού και πλήρους, προκειμένου να δημιουργήσει έναν χώρο με ποικίλες αρχιτεκτονικές ποιότητες.

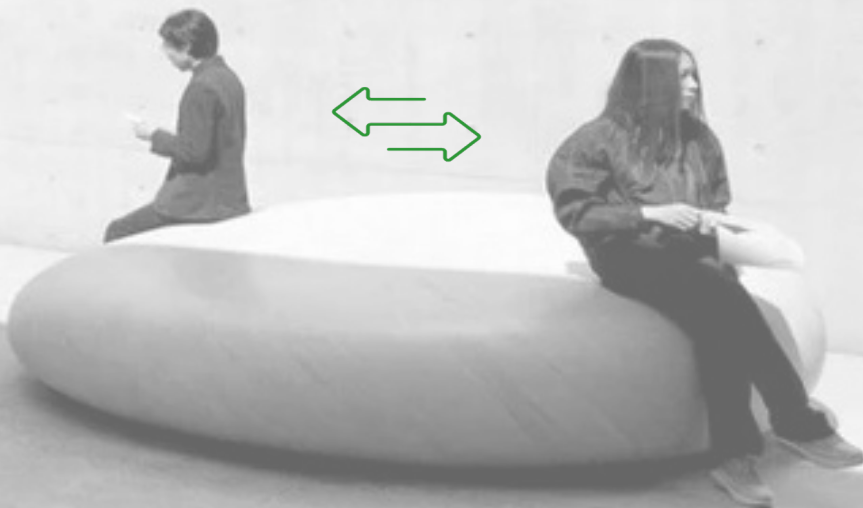
¹ Η φύση είναι η κύρια πηγή έμνευσης της θρησκείας Shinto.

Εικόνα 3: Αναπαράσταση κενού διαστήματος (ma).

“Η μορφή είναι κενότητα και η κενότητα είναι μορφή” είναι μια δήλωση που συχνά αποδίδεται στη βουδιστική φιλοσοφία. Είναι μια βασική έννοια του Βουδισμού και αντικατοπτρίζει την ιδέα ότι τα πάντα στο σύμπαν είναι αλληλένδετα και ότι όλα τα αντικείμενα είναι θεμελιωδώς κενά από την εγγενή τους ύπαρξη. Ο όρος της “μορφής” στη δήλωση αναφέρεται στις φυσικές διακριτές πτυχές του κόσμου γύρω μας. Παράλληλα, το κενό αναφέρεται στο γεγονός ότι όλα στο σύμπαν δεν είναι πραγματικά ανεξάρτητα κι αυθύπαρκτα αλλά, εξαρτώνται από εξωτερικούς παράγοντες για την ύπαρξή τους. Η δήλωση “η μορφή είναι

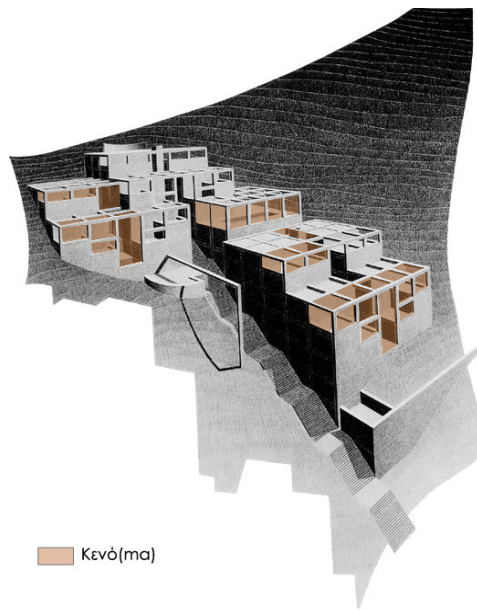
Ο Tadao Ando(2003) χαρακτηριστικά είπε πως, “ Οι Ιάπωνες έχουν μια ιδιαίτερη αντίληψη που τους επιτρέπει να σκέφτονται με έναν διαφορετικό τρόπο. Η “ταυτότητά” τους δεν βασίζεται σε τίποτα ορατό, αλλά είναι πνευματική. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό για την αρχιτεκτονική, κάθε εικόνα πρέπει να προσφέρει κάτι φυσικό αλλά και κάτι πνευματικό. Οι αρχιτέκτονες όλο και περισσότερο ξεχνούν το “πνευματικό”. Με αυτή την έννοια, το ma είναι μέρος αυτού που λέγεται “πνευματικό”. Δύο άνθρωποι κάθονται μπροστά σου, έχεις την αίσθηση ότι κάτι υπάρχει εκεί, ανάμεσα στους δύο, και στην πραγματικότητα δεν υπάρχει τίποτα, τουλάχιστον τίποτα που να μπορεί να εκφραστεί με λέξεις. Αυτή η ύπαρξη, η οποία είναι μία μη-ύπαρξη, αποτελεί το ma. Αλλά μόλις γίνει ύπαρξη, απομακρύνεται, γίνεται μακρινή, και θα αναφερθούμε σε αυτή ως έννοια. Εάν για μένα αυτό το ma είναι τόσο σημαντικό, είναι επειδή σε αυτόν τον χώρο αισθάνεται κανείς ενέργεια, αισθάνεται ζωή, και η αντίληψη αυτής της πραγματικότητας συμβαίνει πάντα σε καθαρά ατομικό επίπεδο.”

Η αρχιτεκτονική είναι από τη φύση της μια πολυφωνική τέχνη. Αυτό σημαίνει ότι ο αρχιτέκτονας δεν δουλεύει με μεμονωμένα στοιχεία, αλλά με πολλαπλά που συνδυάζονται για να δημιουργήσουν ένα ολοκληρωμένο έργο. Ο δομημένος χώρος διέπεται από σχέσεις στοιχείων περισσότερων του ενός. Έτσι, ο αρχιτέκτονας καλείται να συσχετίσει στο έργο του στοιχεία φέροντα και φερόμενα, πλήρη και διαφανή ή ακόμα να εξετάσει τις χρωματικές εναλλαγές και τις διαφορές στην υφή των υλικών. Μια κρίσιμη διάσταση της αρχιτεκτονικής σύνθεσης είναι η σχέση του κενού και του πλήρους (Μπίρης, 2014, σ. 20).

Το κενό (ή κενός χώρος) και το πλήρες (ή ο γεμάτος χώρος) λειτουργούν συνεργατικά ώστε να δημιουργήσουν ισορροπία και αρμονία στον αρχιτεκτονικό χώρο. Το κενό δεν είναι απλώς η απουσία υλικού, αλλά ένας χώρος που επιτρέπει την κίνηση, τη ροή του φωτός και την αντίληψη του χώρου μέσω μιας δυναμικής. Αντίθετα, το πλήρες αποτελεί τα υλικά και δομικά στοιχεία που καθορίζουν τα όρια και τις μορφές στο χώρο. Η κίνηση του ατόμου στο χώρο, η οποία μπορεί να είναι νοητή και όχι άμεσα ορατή, αποτελεί επίσης βασικό παράγοντα της αρχιτεκτονικής σύνθεσης. Η κίνηση στις δύο ή τρεις διαστάσεις δημιουργεί δυναμικές σχέσεις που συμβάλλουν στην αντιστικτική λειτουργία του χώρου (Μπίρης, 2014, σ.149). Οι σχέσεις αυτές εμπλουτίζονται από την εναλλαγή του κενού και του πλήρους χώρου, όπου ο αρχιτέκτονας καλείται να ενσωματώσει τόσο τα εμφανή όσο και τα αφανή στοιχεία για να διαμορφώσει έναν χώρο που να ανταποκρίνεται στις λειτουργικές και αισθητικές ανάγκες των χρηστών.

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα της αρχιτεκτονικής του Tadao Ando που ενσωματώνει την έννοια του κενού είναι το Mt. Rokko Housing στο Κόμπε της Ιαπωνίας. Στο έργο αυτό, το κενό αναπαρίσταται ως οι υπαίθριοι και ημιυπαίθριοι χώροι που χωρίζουν τα τμήματα των κτιρίων και λειτουργούν ως ενδιάμεσοι χώροι, συνδέοντας τους διάφορους κλειστούς χώρους μεταξύ τους. Η αρχιτεκτονική του Ando στο Mt. Rokko Housing αναδεικνύει τη σημασία του "Ma" ως ενδιάμεσου χώρου που ενισχύει την πνευματική και συναισθηματική εμπειρία των χρηστών, χωρίς να είναι απλά ένας λειτουργικός διαχωρισμός, αλλά ένας δυναμικός και βιωματικός χώρος. Η πλατεία αυτή χαρακτηρίζεται από απλότητα σχεδιασμού προσφέροντας μια μοναδική αρχιτεκτονική εμπειρία, ενσωματώνοντας την ουσία του Κενού (ma) και ταυτοχρόνως προάγοντας την αρμονία μεταξύ του δομημένου περιβάλλοντος και του ανθρώπινου πνεύματος.

Εικόνα 5: Απεικόνιση κενού διαστήματος στο Mt. Rokko Housing.

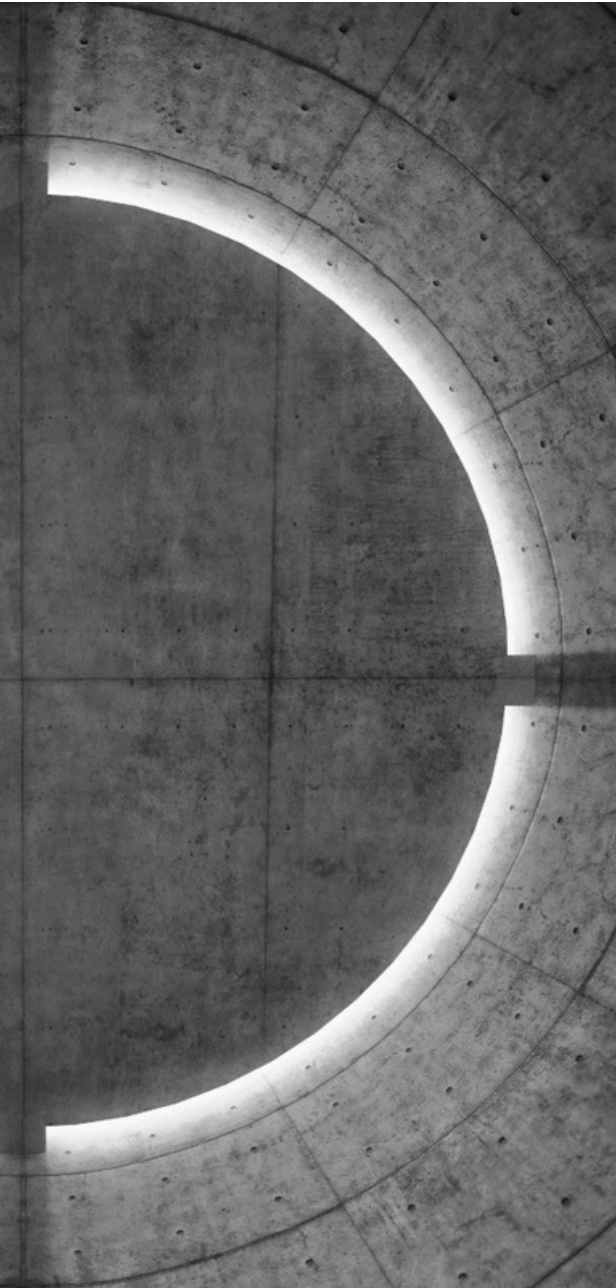
Εικόνα 6: Πανοραμική άποψη του Mt. Rokko Housing.

1.2.3 Ορισμός της έννοιας του Oku (奥) | Ορισμός της έννοιας του Βάθους.

Οι δόκιμες αποδόσεις του όρου Oku στα Ελληνικά περιλαμβάνουν το διάστημα, το βάθος, το εσωτερικό και κάτι το οποίο βρίσκεται εντός κάποιου πλαισίου. Ο όρος Oku δίνει έμφαση στον οριζόντιο άξονα και αναζητά τον συμβολισμό του σε ένα εγγενές βάθος των κάθετων αξόνων. Με δυτικούς όρους, η κατάσταση του Oku μπορεί να εξηγηθεί ως η τελική εισχώρηση προς μια ασαφή ανοιχτότητα και το βάθος του τοπίου, μέσα από διακριτές ακολουθίες που οδηγούν σε μια κορύφωση. Το συναίσθημα που λαμβάνεται μέσω αυτής της αντίθεσης συντίθεται και δημιουργεί την τέχνη (Thanh Hein, 1998, p.155). Το Modern Art Museum of Fort Worth αποτελεί ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα της αρχιτεκτονικής του Tadao Ando που ενσωματώνει την έννοια του "Oku". Ο Ando χρησιμοποιεί καθαρές, γεωμετρικές γραμμές και μεγάλες γυάλινες επιφάνειες για να δημιουργήσει μια αίσθηση διαφάνειας και σύνδεσης με το περιβάλλον. Οι μεγάλες γυάλινες προσόψεις επιτρέπουν στο φυσικό φως να διαχέεται στον εσωτερικό χώρο, δημιουργώντας βάθος και προοπτική που αναδεικνύουν την αίσθηση του "Oku". Η οριζόντια διάταξη των ευρείων, ανοιχτών χώρων προσφέρει θέα στο περιβάλλον και στους υδάτινους κήπους, ενισχύοντας την ηρεμία και τη συνέχεια του χώρου. Η μετάβαση από τους εσωτερικούς εκθεσιακούς χώρους προς τους εξωτερικούς υδάτινους υπαίθριους χώρους ενσωματώνει την ιδέα της τελικής εισχώρησης προς μια ασαφή ανοιχτότητα, χαρακτηριστικό της έννοιας του "Oku".

Εικόνα 7: Αίσθηση του βάθους(oku) στο Modern Art Museum of Fort Worth.

Εικόνα 8: UNESCO Meditation Space.

1.2.4 Ορισμός της έννοιας Haiku (俳句).

Το “Haiku” εμφανίστηκε στην Ιαπωνία στα τέλη του 16ου αιώνα, κατά την περίοδο Edo¹, εποχή η οποία πήρε το όνομά της από την πόλη Έντο, το σημερινό Τόκιο, και κατά την οποία διαμορφώθηκαν πολλά από τα χαρακτηριστικά της σύγχρονης Ιαπωνικής κοινωνίας. Το Haiku αντικατοπτρίζει την ψυχή του λαού, που εστιάζει στα μικρά και απλά στοιχεία της φύσης. Η ανάπτυξή του οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στον ποιητή Matsuo Bashō (1644-1694 μ.Χ.), που θεωρείται ως ο μεγαλύτερος δάσκαλός του. Πριν από το Haiku, υπήρχε μια ποιητική μορφή που ονομαζόταν “Haikai no Renga”, η οποία αποτελούνταν από μια σειρά 5-7-5² συλλαβών στίχων που συνέθεταν ένα ομαδικό ποίημα.

Ο Bashō μετέτρεψε τμήμα του Haikai no Renga σε μια νέα μορφή, η οποία εστιάζει σε μια στιγμή της φύσης, αποτυπώνοντας μια εικόνα ή ένα συναίσθημα, καθιστώντας το Haiku ως μια μοναδική και διαχρονική μορφή ποίησης. Το Haiku επικεντρώνεται στην αμεσότητα της σύντομης έκφρασης και περιλαμβάνει μια στιγμιαία παρατήρηση ή εμπειρία από τη φύση ή την καθημερινή ζωή, αποκρυπτογραφώντας την ομορφιά και τη σημασία των απλών στιγμών της ζωής

---

¹ Η περίοδος Edo (1603-1868 μ.Χ.), επίσης ονομαζόμενη ως περίοδος Tokugawa, χαρακτηρίστηκε από μια αυστηρή πολιτική απομόνωσης γνωστή ως “Sakoku” (κλειστή χώρα). Κατά την περίοδο Edo, η Ιαπωνία βίωσε μια ξεχωριστή αρχιτεκτονική εξέλιξη η οποία αντανάκλα το κοινωνικό και πολιτικό περιβάλλον της εποχής. Κατά τη διάρκεια της περιόδου Edo, η αρχιτεκτονική επικεντρώθηκε στην ανάπτυξη παραδοσιακών ιαπωνικών στυλ, όπως οι γειτονιές με παραδοσιακά ξύλινα σπίτια (machiya), κάστρα (shiro) και ιαπωνικούς κήπους (nihon teien), (Οικονόμου, 2019, π. 34). Η αρχιτεκτονική αυτή συχνά στόχευε στη δημιουργία εσωτερικών αυλών και κήπων που προσέφεραν ηρεμία και απομόνωση. Οι κατοικίες ήταν συνήθως σχεδιασμένες με βάση την αρχέγονη αρχιτεκτονική φιλοσοφία του wabi-sabi, η οποία υπογράμιζε την ομορφιά της απλότητας και της αφθονίας της φύσης (Japan Program, University of Pittsburgh, χ.χ.).

² “Haikai no Renga” αποτελεί μια μορφή συνδεδεμένων στίχων που συντίθενται σε συνεργασία. Ο εναρκτήριος στίχος ενός renga, γνωστός ως hokku, είναι δομημένος ως τρεις μη ομοιοκατάληκτοι στίχοι των πέντε, επτά και πέντε συλλαβών. Στη συνέχεια οι ποιητές άρχισαν να παίρνουν τη μορφή του hokku ως πρότυπο για τη σύνθεση μικρών αυτόνομων ποιημάτων με φυσικές εικόνες, μια μορφή που τελικά έγινε γνωστή ως Haiku. (Science and Nonduality, 2023)

Η τέχνη του Haiku είναι αναγνωρισμένη παγκοσμίως για την αξία της σύμπτυξης και της απλότητας στη λογοτεχνία (Thanh Hein, 1998, p. 54).

Το Haiku ως ποιητική μορφή έκφρασης, στον πιο βαθύ της πυρήνα, με την απλότητα, την άμεση σύνδεση με τη φύση και την αποφυγή πολύπλοκων σκέψεων, αντικατοπτρίζει τον ιαπωνικό χαρακτήρα και εστιάζει στη μετάδοση μιας ολοκληρωμένης εικόνας ή ιδέας, χωρίς να χρειάζεται λεπτομερή εξήγηση. Προωθεί έτσι τη συμφιλίωση με τη ροή της ζωής (Cali, Dougill, 2012, p. 32).

Η αρχιτεκτονική της περιόδου Edo, αποτελεί έναν αντικατοπτρισμό των προαναφερθέντων ιδεαλιστικών αξιών της απλότητας, της εσωστρέφειας και της εναρμόνισης με τη φύση. Οι καθαρές γραμμές και τα φυσικά χρώματα που χαρακτηρίζουν τα κτίρια ενσωματώνονται αρμονικά στο περιβάλλον τους, αναδεικνύοντας μια αίσθηση αρμονίας και ισορροπίας με τη φύση. Ο Ando υιοθετεί αυτές τις αξίες στο έργο του, εστιάζοντας στην αποτύπωση των βασικών στοιχείων της φύσης και στην αντιμετώπισή τους ως σύμβολα ζωής και φυσικούς κύκλους. Η αναφορά στον ήλιο, το φεγγάρι, το νερό και τα υλικά της γης, καθώς και στους φυσικούς κύκλους, αποτελεί έναν τρόπο επανασύνδεσης με τη φύση και την αιώνια ροή της ζωής. Επιπλέον, η αναφορά στα αντικείμενα ως σύμβολα ζωής ενισχύει αυτήν την σύνδεση με την παρουσία και την αλληλεπίδρασή τους στο φυσικό κόσμο.

Το haiku απαιτεί την απόλυτη ειλικρίνεια, χωρίς καμία τεχνική ανάμειξη, προκειμένου να συλλάβει το πνεύμα και την απόλυτη απλή αλήθεια. Ομοίως, η αρχιτεκτονική του Ando απαιτεί αγνότητα και αμεσότητα στην υλικότητα και την αρχιτεκτονική δομή, αποφεύγοντας συμβιβασμούς στην ποιότητα και την καθαρότητά της. Με αυτόν τον τρόπο, η φιλοσοφία του συνυπάρχει αρμονικά με τις αρχές και τη φιλοσοφία του haiku, δημιουργώντας ένα περιβάλλον που αντανακλά την ομορφιά και την αξία της απλότητας και της φυσικής ειλικρίνειας (Thanh Hein, 1998, p. 101).

Η σύνδεση μεταξύ της αρχιτεκτονικής του Ando και της ποίησης Haiku γίνεται εμφανής στην ανάλυση του Μουσείου Τέχνης της Νομαρχίας Hyogo, ενός από τα πιο αντιπροσωπευτικά έργα του. Το μουσείο χαρακτηρίζεται από την έντονη αντίθεση μεταξύ των τοίχων από σκυρόδεμα και του απαλού φυσικού φωτός που εισέρχεται από στρατηγικά τοποθετημένα παράθυρα. Αυτή η αντίθεση αντικατοπτρίζει την αρμονική συνύπαρξη του ανθρώπινου στοιχείου και του φυσικού κόσμου, ένα θέμα που συχνά εξερευνάται στα Haiku.

1.2.5 Κατανόηση της έννοιας “Δομικός” σε σχέση με το τοπίο

Η έννοια “δομικός” σε σχέση με το τοπίο αναφέρεται στη συμμετοχή των φυσικών στοιχείων στη σχεδιαστική διαδικασία και στη δυνατότητά τους να ενταχθούν ως μέρη μιας αρχιτεκτονικής δομής. Ο όρος “δομικός” υποδηλώνει την οργανωτική πρόθεση της χρήσης φυσικών υλικών που μπορούν να δομήσουν μια μορφή με όμοιο τρόπο των σκληρότερων κατασκευαστικών υλικών (Μωραϊτης, 2024, σ.45).

Η χρήση του όρου “δομικός” στην παρούσα εργασία υποδηλώνει την αντίληψη της κατασκευής ως μια πρωτίστως οργανωτική διαδικασία, όπου τα φυσικά υλικά ενσωματώνονται και αντιμετωπίζονται με ίδια βαρύτητα με αυτή των δομικών υλικών. Η φυσική μεταβαλλόμενη υλικότητα αναγνωρίζεται και ενσωματώνεται στη αρχιτεκτονική δομή, προσδίδοντας στη συνολική κατασκευή μια επιπλέον διάσταση.

Επομένως, ο όρος “δομικός” δεν περιορίζεται μόνο στα σκληρά υλικά, αλλά επεκτείνεται και στα φυσικά στοιχεία που μπορούν να παίξουν καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση του τοπίου. Η προσέγγιση αυτή διευρύνει τη σημασία της δομής και της κατασκευής, ενσωματώνοντας στην αρχιτεκτονική δυναμική φυσικά στοιχεία τα οποία συνεισφέρουν στη δημιουργία ενός αρχιτεκτονήματος.

1.2.6 Προσδιορισμός του όρου “Σχηματοποίηση του τοπίου”.

Η έννοια της σχηματοποίησης στην παρούσα εργασία περιγράφει τη νοητική διεργασία κατά την οποία, μέσω της “σχηματοποίησης”, δημιουργούνται συστήματα σχέσεων τα οποία αναδεικνύουν τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά. Μέσω της αφαίρεσης και της εστίασης, ο αρχιτέκτονας ή καλλιτέχνης, ελέγχει και επεξεργάζεται τα χαρακτηριστικά του εξωτερικού κόσμου τα οποία εκείνος θεωρεί ουσιώδη. Η διεργασία αυτή, είναι ιδιαίτερα εμφανής σε τομείς, όπως η ζωγραφική και η αρχιτεκτονική, όπου οι νοητικοί συσχετισμοί αποδίδονται μορφικά. Στην περίπτωση της αρχιτεκτονικής, η “σχηματοποίηση” ενισχύει τη δημιουργία νέων προοπτικών και αντιλήψεων για το φυσικό τοπίο, αναδιαμορφώνοντας την αντίληψη του χώρου. Η εφαρμογή αυτής της νοητικής διεργασίας στην αρχιτεκτονική και τον σχεδιασμό κατασκευών, αποσκοπεί στον έλεγχο και την επεξεργασία της τοπιακής έκτασης. Μέσω αυτής της προσέγγισης, το φυσικό ανάγλυφο αναδιαμορφώνεται, προσφέροντας νέες διαστάσεις και αντιλήψεις στις προοπτικές του χώρου. Έτσι, η σχεδιαστική αυτή παρέμβαση δεν είναι απλώς μια πρακτική ενέργεια, αλλά και μια νοητική διεργασία που επαναπροσδιορίζει την αντίληψη και την εμπειρία του φυσικού περιβάλλοντος (Μωραΐτης, 2024, σ. 53).

Ο Ναός του Νερού (Water Temple) του Tadao Ando αποτελεί ένα εξαιρετικό παράδειγμα της αρχιτεκτονικής σχηματοποίησης του τοπίου. Στο έργο αυτό, ο Ando επιλέγει να δώσει έμφαση στη σχέση μεταξύ νερού και γης, χρησιμοποιώντας το νερό ως κεντρικό στοιχείο που καθοδηγεί την αντίληψη του χώρου. Η μινιμαλιστική προσέγγισή του αφαιρεί περιττά στοιχεία και επικεντρώνεται στα βασικά χαρακτηριστικά του φυσικού τοπίου, επιτρέποντας στους επισκέπτες να εστιάσουν στην αλληλεπίδραση των φυσικών στοιχείων με την αρχιτεκτονική. Ο Ando δημιουργεί συστήματα σχέσεων μέσω της χρήσης καθαρών γεωμετρικών σχημάτων και ευθειών γραμμών, ενισχύοντας την αρμονία μεταξύ της κατασκευής και του περιβάλλοντος. Η κάθοδος μέσα από τον λόφο προς τον ναό και η αντανάκλαση του φωτός στο νερό δημιουργούν μια ψευδαισθητική αντίληψη του χώρου, προσφέροντας μια βαθιά πνευματική εμπειρία που αναδεικνύει τη σύνδεση του ανθρώπου με τη φύση (Sadiki, 2020, σ. 45).

Εικόνα 10 : Αρχιτεκτονική δομή στο φυσικό τοπίο.

Εικόνα 11 : Σχηματοποιώντας το τοπίο στο Water Temple.

1.2.7. Η έννοια του κάδρου

Η αρχιτεκτονική έχει τη δύναμη να "καδράρει" τη φύση, δημιουργώντας πλαισιωμένες προβολές του φυσικού τοπίου που ενισχύουν την εμπειρία του θεατή (Λαδά, 2015). Οι αρχιτεκτονικές χειρονομίες που δημιουργούν ανοίγματα, δίνουν τη δυνατότητα προβολής της φύσης στο εσωτερικό ενός κτιρίου. Ο πλαισιωμένος αυτός τρόπος προβολής της φύσης, κατευθύνει την προσοχή του επισκέπτη σε συγκεκριμένες οπτικές φυγές και δημιουργεί μια αίσθηση σύνδεσης μεταξύ του εσωτερικού και του εξωτερικού περιβάλλοντος. Η φύση, λοιπόν, γίνεται ένα "ζωντανό έργο τέχνης", το οποίο περικλείεται σε αρχιτεκτονικό πλαίσιο επιτρέποντας τη συνέχεια και τη ροή του φυσικού τοπίου. Η χρήση του κάδρου στην αρχιτεκτονική αντιμετωπίζει το τοπίο με έναν τρόπο που αναδεικνύει τις αισθητικές του ποιότητες και ενισχύει την αντίληψη του χώρου κατευθυνόμενη προς τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά του. Μέσω της δημιουργίας πλαισιωμένων όψεων, το φυσικό τοπίο προβάλλεται ως ένας καμβάς, όπου κάθε στοιχείο εξετάζεται και παρουσιάζεται με τρόπο που ενισχύει την αισθητική του αξία.

Η αρχιτεκτονική αναδεικνύει τις λεπτομέρειες του περιβάλλοντος και αποκαλύπτει τις σχέσεις μεταξύ των στοιχείων του τοπίου. Η φωτογραφία, με τη δύναμή της να παγιδεύει τον χρόνο μέσα από την αναπαράσταση του χώρου, αποτυπώνει τις χωρικές σχέσεις σαν ενδείξεις του χρόνου. Κάθε στοιχείο που εισέρχεται στο πεδίο του φωτογραφικού κάδρου επηρεάζει τη συνολική σύνθεση, τροποποιώντας τα δεδομένα του χώρου και κατ' επέκταση του χρόνου. Έτσι, η αρχιτεκτονική μπορεί να υιοθετήσει την προσέγγιση της φωτογραφίας, ενσωματώνοντας στο εσωτερικό της στοιχεία που κάνουν αισθητό τον χρόνο και τις μεταβολές του, ως μέρη μιας εσωτερικής εμπειρίας του κτιρίου. Η σύνδεση αυτή, μπορεί να δημιουργήσει μια δυναμική αίσθηση του χώρου, όπου οι χρήστες αντιλαμβάνονται τις εποχικές μεταβολές, τις εναλλαγές φωτός και σκιάς. Έτσι, η αρχιτεκτονική εμπλουτίζεται, αποκτώντας πολυδιάστατα νοήματα και καλλιεργώντας μια βαθιά χωρική εμπειρία. Επομένως, με κάθε απόδραση ή εισβολή δεν μπορεί παρά να μετατραπεί τελείως το θέμα (Σταυρίδης, 2002, σ. 35).

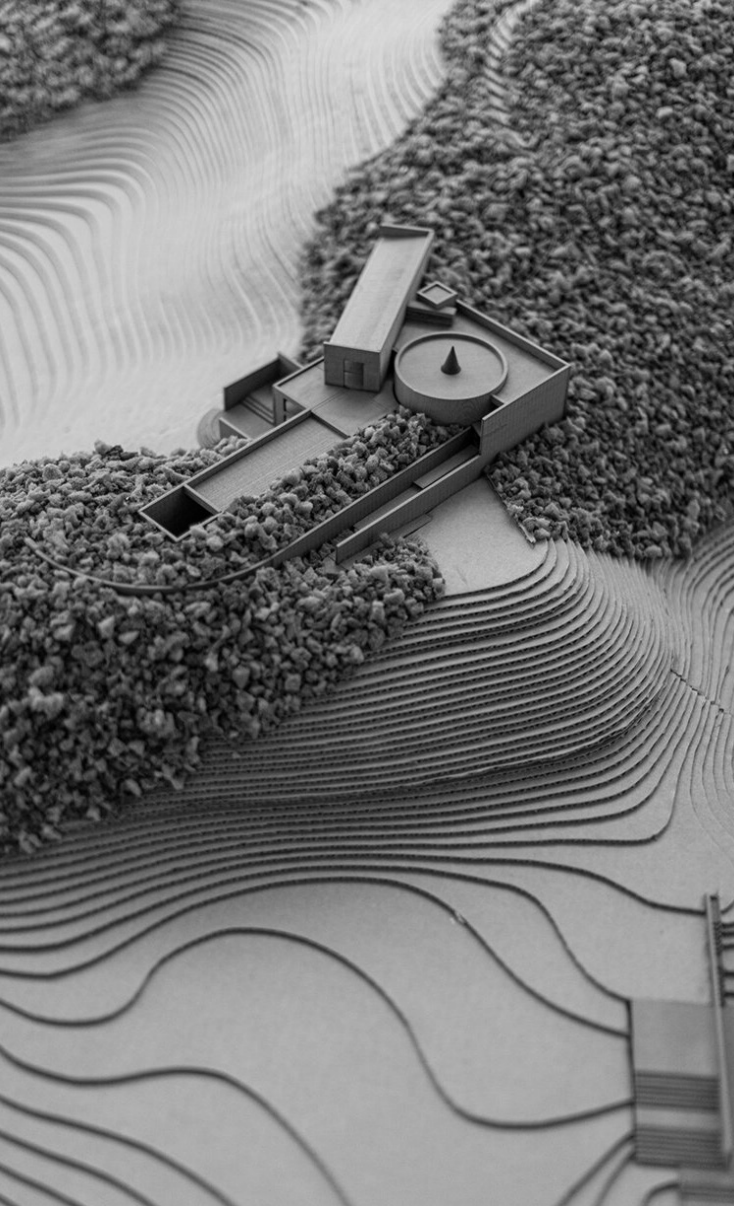
Εικόνα 12 : Καδράρισμα του τοπίου στο Teshima Art Museum.

1.2.8 Η έννοια της Τοπολογίας.

Στο τοπιακό μοντέλο που περιγράφει ο θεωρητικός της τοπολογίας René Thom¹, το τοπίο δηλώνεται ως το πεδίο εκείνο που ευνοεί τη χωρική διάχυση των μεταβολών οι οποίες συμβαίνουν στην επιφάνειά του, αντί να τις διατηρεί χωρικά εντοπισμένες σε μια μόνο διακριτή περιοχή του. Το γήινο ανάγλυφο μπορεί να θεωρηθεί έτσι ως υπόδειγμα τοπολογικών μεταβολών που εφαρμόστηκαν και εφαρμόζονται, για εκτεταμένα χρονικά διαστήματα, πάνω στον γήινο φλοιό. Κοιλότητες και ανυψώσεις μπορούν να παρουσιαστούν τότε ως αποτελέσματα διαταραχών που επιβλήθηκαν σε μια πρώτη, επίπεδη ευκλείδεια επιφάνεια. Η φιλοσοφία του Ando για τη συνεχή διαδικασία έλευσης και μετασχηματισμού των μορφών είναι σύμφωνη με την ιδέα του Thom, δηλαδή με τον τρόπο με τον οποίο το τοπίο αποτελεί χώρο συνεχούς χωρικής διάχυσης των μεταβολών. Ο Ando δεν επιβάλλει αυθαίρετες μορφές στο τοπίο, αλλά αφήνει το περιβάλλον να επηρεάσει και να διαμορφώσει την αρχιτεκτονική του, δημιουργώντας έναν συνεχή διάλογο μεταξύ του ανθρώπου και του φυσικού τοπίου, αντικατοπτρίζοντας τη διαδικασία των τοπολογικών μεταβολών που περιγράφει ο Thom (2018).

---

¹ Το έργο του Thom για την τοπολογία και το τοπίο επικεντρώνεται στην ιδέα της κατανόησης των σχημάτων και των συμμετριών των αφηρημένων γεωμετρικών αντικειμένων. Θεωρούσε πως η μελέτη της τοπολογίας θα μπορούσε να προσφέρει μια βαθύτερη κατανόηση των υποκείμενων δομών των πολύπλοκων συστημάτων, η οποία στη συνέχεια θα δύναται να χρησιμοποιηθεί για την πρόβλεψη και την κατανόηση των καταστροφικών γεγονότων. Η έννοια του τοπίου σύμφωνα με τον Thom αναφέρεται στην τοπολογική δομή ενός συστήματος, η οποία μπορεί να θεωρηθεί ως ένας πολυδιάστατος χώρος με τη δική του γεωμετρία και συμμετρία. Η μελέτη των τοπολογικών ιδιοτήτων ενός συστήματος συμβάλλει στην απόκτηση σφαιρικής εικόνας της συμπεριφοράς του και στη πρόβλεψη της ανταπόκρισής του σε πιθανές αλλαγές των παραμέτρων του Thom(2018).

1.2.9 Η Τεχνική Site craft.

Η φιλοσοφία σχεδιασμού του Tadao Ando, γνωστή ως "site craft," εστιάζει στην αρμονική ενσωμάτωση του κτιρίου στο φυσικό τοπίο (Furuyama, 2016). Ο Ando δεν αντιμετωπίζει το κτίριο ως ένα ανεξάρτητο στοιχείο, αλλά ως ένα αναπόσπαστο κομμάτι του τοπίου. Βασικά χαρακτηριστικά αυτής της τεχνικής είναι η αξιοποίηση της τοπογραφίας, η ανάδειξη της σχέσης μεταξύ εσωτερικού και εξωτερικού χώρου και η σύνδεση με τα φυσικά στοιχεία του περιβάλλοντος. Με γνώμονα τις αρχές του site crafting, ο Ando δημιουργεί κτίρια που "συνομιλούν" με το περιβάλλον τους ενσωματώνοντας το κτίριο στο τοπίο, χωρίς να επιβάλλεται, αλλά αντίθετα, να εμπλουτίζει την ομορφιά του περιβάλλοντος. Χρησιμοποιεί στρατηγικά τοποθετημένα ανοίγματα, φεγγίτες και αυλές με ελεγχόμενο φως, στοιχεία τα οποία καθράρουν και ενισχύουν το τοπίο. Παράλληλα, ο Ando, ενσωματώνει φυσικά στοιχεία όπως το νερό και τη φύτευση για να ενισχύσει την ενότητα με το φυσικό περιβάλλον. Τα υλικά που επιλέγει, όπως το σκυρόδεμα, το ξύλο και η πέτρα, έρχονται σε αρμονία με το τοπίο, αλληλεπιδρώντας με τη φύση, συνθέτοντας μια αρχιτεκτονική δομή η οποία αναδύεται από το φυσικό περιβάλλον της.

Ο Phillip Drew (1996) σημειώνει: "Ο Ando συνέλαβε τα κτίριά του σχεδόν ως επίγεια τέχνη, θαμμένους τόπους που παλεύουν να αναδυθούν από τη γη, οι οποίοι με τον αγώνα τους δραματοποιούν τη συνάντηση μεταξύ αρχιτεκτονικής και φύσης".

Εικόνα 14 : Benesse House στο Naoshima Project.

1.2.10. Ανάλυση της τεχνικής του Chiaroscuro.

Εικόνα 15 : Φωτεινά αντιθέσεις στον πίνακα
"Παναγία των Βραχών.

Ο όρος "chiaroscuro," που προέρχεται από τις ιταλικές λέξεις "chiaro" (φωτεινό) και "oscuro" (σκοτεινό), αναφέρεται στη χρήση έντονων αντιθέσεων μεταξύ φωτός και σκιάς για την απόδοση του όγκου τρισδιάστατων αντικειμένων και μορφών. Η τεχνική αυτή χρονολογείται από τον 5ο αιώνα π.Χ. με τον Απολλόδωρο τον Σκιαγράφο, γνωστό ως "Ζωγράφος των Σκιών", ο οποίος χρησιμοποίησε τη σκίαση για πιο ρεαλιστικές απεικονίσεις. Με την πάροδο των αιώνων, το chiaroscuro επηρέασε σημαντικά τη δυτική τέχνη, ενισχύοντας το βάθος και τη ρεαλιστικότητα σε ζωγραφική, σχέδια και χαρακτικά (Παραραναγιότου, 2020).

Στον πίνακα "Η Παναγία των Βραχών," ο Leonardo da Vinci χρησιμοποιεί την τεχνική του chiaroscuro για να προσδώσει όγκο στις μορφές, να δημιουργήσει βάθος, διαχωρίζοντας τις μορφές από το φόντο και να τονίσει τα συναισθήματα, συμβάλλοντας στη δραματικότητα και στην αίσθηση του μυστηρίου που χαρακτηρίζουν το έργο.

Ο Zielonka (2008) εξηγεί : "Είναι το παιχνίδι του φωτός και της μορφής [...] το πιο έμμεσο, το πιο πλούσιο σε υπαινιγμούς και εκπλήξεις στοιχείο της γραφικής γλώσσας των ζωγράφων. Είναι το φως, αέρινο, καλυμμένο, διακριτικό · δίνει τη γοητεία του στα κρυμμένα πράγματα, καλεί την περιέργεια, προσθέτει μια γοητεία στις ηθικές μορφές, χαρίζει χάρη στους στοχασμούς της συνείδησης. Τελικά, συμμετέχει στο συναίσθημα, τη συγκίνηση, την αβεβαιότητα, το αδιόριστο και το άπειρο, το όνειρο και το ιδεώδες.»

Στην τέχνη, η αρχή του chiaroscuro βασίζεται στη χρήση μιας μοναδικής πηγής φωτός για τη δημιουργία μιας σαφούς διάκρισης μεταξύ φωτεινών και σκιερών περιοχών, αναδεικνύοντας έτσι λεπτομέρειες που θα μπορούσαν αλλιώς να παραμείνουν αόρατες. Η μέθοδος αυτή, προσδίδει τρισδιάστατη ποιότητα στα αντικείμενα και βοηθά στην οικοδόμηση μιας αφήγησης και συναισθηματικής απήχησης μέσα στο έργο τέχνης (Ross, 1947)

Στην αρχιτεκτονική, το chiaroscuro μεταφράζεται ως η δυναμική χρήση του φωτός και της σκιάς για τον καθορισμό χώρων και τη δημιουργία οπτικού ενδιαφέροντος, με τις σκιές να μεταβάλλονται ανάλογα με τη θέση του ήλιου, προσφέροντας μια συνεχώς εξελισσόμενη εμπειρία του χώρου. Η αντίθεση φωτός και σκιάς διαδραματίζει ζωτικό ρόλο στον τρόπο που αντιλαμβανόμαστε τον χώρο. Όπως στη ζωγραφική, η προσεκτική οργάνωση του φωτός και της σκιάς κατευθύνει την προσοχή του κοινού και ενισχύει την αφήγηση. Οι αρχιτέκτονες, αντλώντας έμπνευση από τις δυτικές και τις ανατολικές φιλοσοφίες, συνεχίζουν να διερευνούν τις δυνατότητες του φωτός και της σκιάς. Ενώ η δυτική αισθητική συχνά τονίζει την καθαρότητα και την ασφάλεια των σωστά φωτιζόμενων χώρων, οι ανατολικές παραδόσεις, επηρεασμένες από τον Ζεν Βουδισμό, εκτιμούν την ομορφιά στην σταδιακή μετάβαση από το φως στη σκιά. Η διαπολιτισμική αυτή ανταλλαγή, εμπλουτίζει τη σύγχρονη προσέγγιση στον σχεδιασμό χώρων και φωτισμού, ενισχύοντας τη βαθιά επίδραση του chiaroscuro στην αντίληψη για το δομημένο περιβάλλον (Parapanagiotou, 2020).

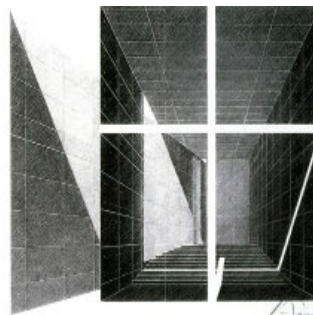
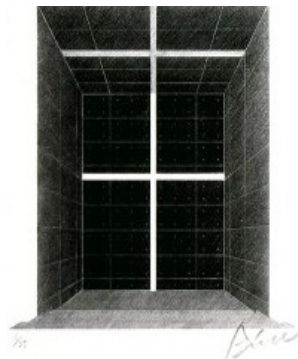
Εικόνα 16 : Η Chiaroscuro στο Church of Light.

Η τεχνική του chiaroscuro είναι ιδιαίτερα εμφανής σε ιερούς και πνευματικούς χώρους του Tadao Ando, όπου οι δραματικές αντιθέσεις μπορούν να προκαλέσουν αισθήματα δέους. Η στρατηγική χρήση του φωτός και της σκιάς στους χώρους αυτούς αναδεικνύει τα αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά τους αλλά επίσης επιδρά στην ανθρώπινη ψυχολογία, αγγίζοντας πρωτόγονα ένστικτα σχετικά με το φως και το σκοτάδι (Andersen, Rockcastle, 2013).

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το Church of the Light του Ando, με βασικά και κυρίαρχα εργαλεία, το φως και τις εναλλαγές των σκιών. Οι αντανάκλασεις και οι διαφοροποιήσεις του φυσικού φωτισμού αποτυπώνονται σε κάθε στιγμή της ημέρας στις εσωτερικές τσιμεντένιες επιφάνειες του ναού, δημιουργώντας έναν αιθέριο και κατανυκτικό χώρο. Η δημιουργία διαφορετικών τονικών αποχρώσεων, μέσω των διαβαθμίσεων του φωτός ενισχύει την πνευματική εμπειρία των επισκεπτών. Η είσοδος στον ναό γίνεται μέσα από ένα άνοιγμα που υπάρχει σε έναν διαγώνιο τοίχο, ο οποίος τέμνεται από ακόμη έναν παρακείμενο κατακόρυφο τοίχο. Οι επισκέπτες μεταβαίνουν από το απόλυτο φως σε ένα σκοτεινό δωμάτιο, αντικρίζοντας έναν φωτισμένο σταυρό που υπάρχει ως σπή στον τοίχο, έχοντας ως αποτέλεσμα την δημιουργία μιας σουρεαλιστικής αλλά και έντονα κατανυκτικής ατμόσφαιρας .

Πρόκειται για ένα “παιχνίδι” του φωτός, συμβολίζοντας με αυτόν τον τρόπο την παρουσία του Θεού στο παρεκκλήσι. Ο αρχιτέκτονας αντί να χρησιμοποιήσει μια συμβατική απεικόνιση του χριστιανικού σταυρού, τον αντικατέστησε με μια καθαρά αρχιτεκτονική λύση, έχοντας ως εργαλείο το φυσικό φως, αναδεικνύοντας με αυτόν τον τρόπο τη βαθιά σχέση του κτιρίου με τη φύση (Παχίνη, 2018, σσ. 57-58) .

Η μοναδική αυτή συνύπαρξη φωτός και σκιάς γίνεται ιδιαίτερα εμφανής και στο Koshino House. Το “παιχνίδι” μεταξύ φωτός και σκιάς ενσωματώνει την τεχνική του chiaroscuro, δημιουργώντας βάθος (oku) και ένταση στον χώρο. Οι σκιές που σχηματίζονται πάνω στους αυστηρά γεωμετρικούς όγκους του κτιρίου αποκαλύπτουν την υφή των υλικών και δημιουργούν ένα δυναμικό μοτίβο πάνω στις

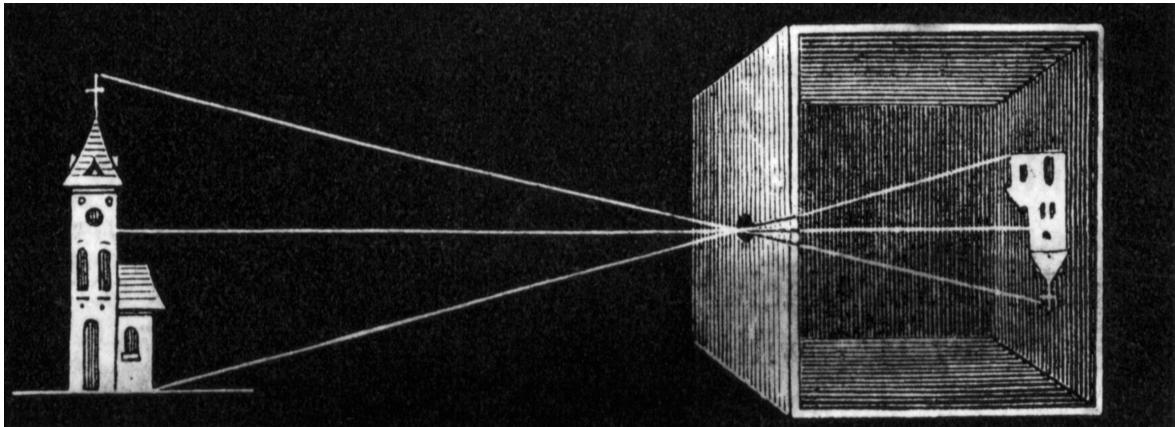
Εικόνα 17 : Σκίτσα του Tadao Ando .

1.2.11. Ανάλυση της τεχνικής της Camera obscura.

Η Camera Obscura, περιγράφεται από ένα σκοτεινό θάλαμο φωτισμένο αποκλειστικά από μια μικρή οπή, από την οποία προβάλλεται στον απέναντι τοίχο μια εφήμερη, ανεστραμμένη εικόνα του εξωτερικού κόσμου. Η εικόνα αυτή, “παροδική” όπως την χαρακτηρίζει η Slaffoff-Burke (2004), αντικατοπτρίζει τη μεταβλητότητα του κόσμου γύρω μας, γεμάτη με κινούμενα σύννεφα, μετακινούμενο ήλιο και ανθρώπους σε διαρκή κίνηση.

Σύμφωνα με τον Uricchio (2002), η Camera Obscura “απομονώνει και περιορίζει το θέμα”. Ο θεατής, κρυμμένος από τον κόσμο, βρίσκεται στο κέντρο της εικόνας, σε μια θέση ισχύος και ελέγχου. Ο Cary (1995) την παρομοιάζει με το Πανοπτικό, δομημένη από γεωμετρικό χώρο που οριοθετεί τις θέσεις εξουσίας.

Η Camera Obscura, όμως, μπορεί να ερμηνευτεί και ως μοντέλο του ασυνείδητου (Kofman, 1998). Η μοναχική θέση του θεατή και η διαδικασία προβολής της εικόνας, γίνονται μεταφορές για την απομόνωση και το τραύμα του “αποξενωμένου” ατόμου. Ακόμη, οι Descartes και Locke (1690), ερμηνεύουν την Camera Obscura ως μια περίπλοκη τεχνική εξουσίας, η οποία ορίζει την “αντιληπτή αλήθεια” για τον παρατηρητή και “απαλλοτριώνει” τον θεατή, υποβάλλοντάς τον σε ένα σταθερό σύνολο σχέσεων (Walker, 1997).

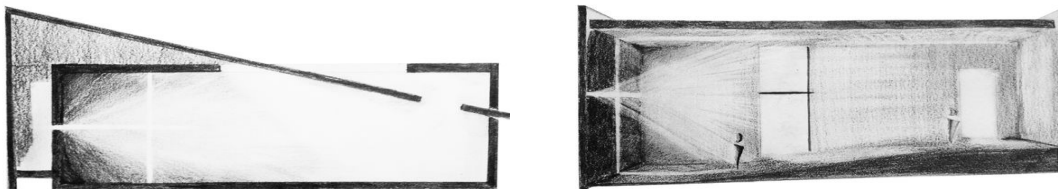

Εικόνα 18 : Σκαριφηματική Ανάλυση Camera Obscura.

Για επιστήμονες, καλλιτέχνες, εμπειριστές και ορθολογιστές, η Camera Obscura εγγυάται την πρόσβαση σε μια “αντικειμενική αλήθεια” για τον κόσμο (Walker, 1997). Οι φιλόσοφοι την υιοθετούν ως μεταφορά για τη σχέση μεταξύ του υποκειμένου και του αντικειμένου, τοποθετώντας τον θεατή σε μια θέση “αλάθητης παρατήρησης” (Crary, 1995).

Ο Ando συχνά χρησιμοποιεί την αρχιτεκτονική του για να δημιουργήσει χώρους όπου ο επισκέπτης μπορεί να απομονωθεί από τον εξωτερικό κόσμο και να βυθιστεί σε μια προσωπική, εσωτερική εμπειρία. Η έννοια της εξουσίας και της αντικειμενικής αλήθειας, όπως περιγράφεται από τον Walker (1997), μπορεί να συσχετιστεί με τη φιλοσοφία του Ando στην αρχιτεκτονική. Ο Ando συχνά δημιουργεί χώρους όπου η αρχιτεκτονική καθοδηγεί την εμπειρία του επισκέπτη, προσφέροντας μια μορφή “αντικειμενικής αλήθειας” μέσω του φωτός, των υλικών και της γεωμετρίας του χώρου.

Παρόμοιες έννοιες, όπως αναφέρεται από την Kofman (1998), εντοπίζονται στο Church of the Light του Ando, όπου κυριαρχεί μια έντονη διχρωμία, επηρεασμένη από τις μεταβολές του φυσικού φωτισμού, ενισχύοντας την πνευματική εμπειρία (Παχίνη, 2018). Φως και σκιά φέρουν μεταφορικό χαρακτήρα, σχετιζόμενο με την κατάσταση του νου και την πνευματική εμπειρία. Η συνείδηση απομονώνεται και διαχωρίζεται από την εξωτερική πραγματικότητα, δημιουργώντας μια εσωτερική, υποκειμενική εμπειρία (Walker, 1997). Ο χώρος μεταμορφώνεται σε ένα μέρος αυτοσυγκέντρωσης και πνευματικότητας, καλώντας τον επισκέπτη σε μια εσωτερική περιπλάνηση. Η αρχιτεκτονική του Ando, με έμφαση στο φως και τη σκιά, φέρνει στο προσκήνιο έννοιες όπως η απομόνωση, η εσωτερική αναζήτηση και η επανεκτίμηση της πραγματικότητας.

Εικόνα 19 : Αναπαράσταση της έντασης του φωτός σε κάτοψη και τομή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ : Εισαγωγή.

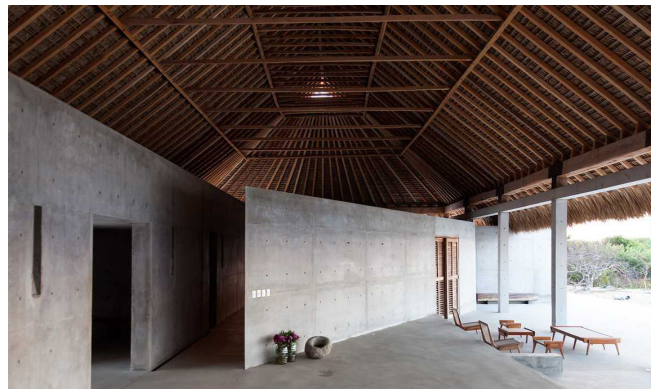
Εικόνα 20 : Ο Tadao Ando.

2.1.Στοιχεία Βιογραφίας του Tadao Ando

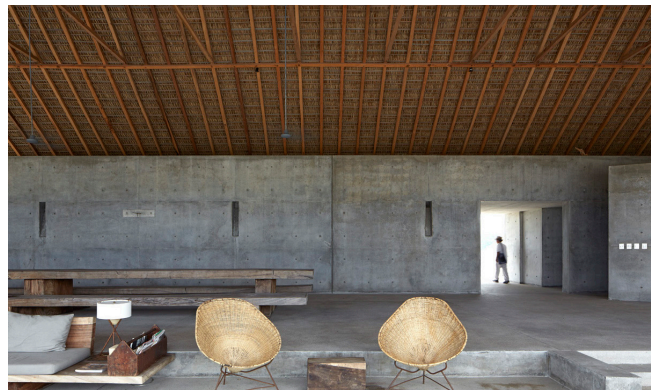
Ο Tadao Ando γεννήθηκε στις 13 Σεπτεμβρίου 1941 στην Οσάκα της Ιαπωνίας. Η γέννηση του συμπίπτει με την αρχή του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Έζησε στην Ασάχι-κου, ένα περιβάλλον όπου διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην αρχιτεκτονική φιλοσοφία του αλλά και στην μινιμαλιστική και στοχαστική του προσέγγιση.

Από την ηλικία των 10 έως και αυτή των 17 ετών εργάστηκε και μαθήτευσε ως τεχνίτης κοντά σε Ιάπωνες ξυλουργούς, μαθαίνοντας τον τρόπο κατασκευής των κατοικιών τους. (Κ. Frampton, 1984, π. 4). Η εμπειρία αυτή του προσέφερε τη δυνατότητα να αναγνωρίσει την ουσία και την ομορφιά των παραδοσιακών ιαπωνικών ξύλινων κατασκευών, θέτοντας τα θεμέλια για τη διαμόρφωση της μελλοντικής του αρχιτεκτονικής φιλοσοφίας και αισθητικής.

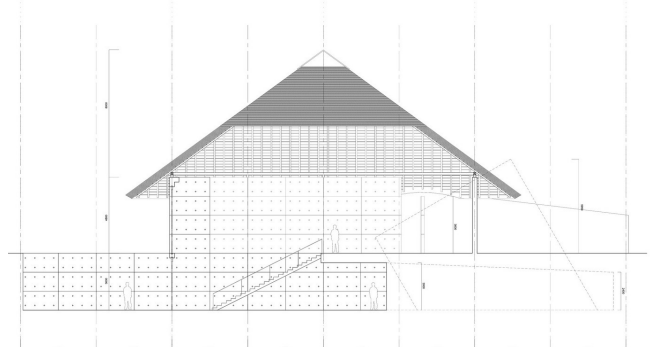
Η εμπάθυσή του στις παραδοσιακές τεχνικές των ιαπωνικών ξύλινων κατασκευών του προσέδωσε βαθιά κατανόηση της χρήσης του υλικού. Το ξύλο, ως αποτέλεσμα της εκπαίδευσης και της εργασιακής εμπειρίας του, διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο στον σχεδιασμό των μελλοντικών του έργων. Η αναγνώριση της ουσίας και της ομορφιάς των παραδοσιακών ιαπωνικών ξύλινων κατασκευών, του άνοιξε νέους ορίζοντες στον τρόπο προσέγγισης της αρχιτεκτονικής του δημιουργίας (Κ. Frampton, 1985, π. 138). Αυτή η εμπειρία και γνώση ενσωματώθηκε στο έργο του, καθώς το ξύλο αναδείχθηκε ως σημαντικό στην πορεία του, προσφέροντας μια μοναδική αίσθηση φυσικότητας και οργανικότητας στις δημιουργίες του. Η Casa Wabi, ένας πολιτιστικός χώρος στο Μεξικό, αποτελεί ένα παράδειγμα του τρόπου ενσωμάτωσης του ξύλου στην αρχιτεκτονική του.

Εικόνα 21 : Προοπτική απεικόνιση του εσωτερικού του χώρου της Casa Wabi.

Εικόνα 22: Το εσωτερικό της Casa Wabi.

Εικόνα 23 : Όψη της ξύλινης στέγης της Casa Wabi.

Χαρακτηριστικά οι Pallasmaa και MacKeith (2012) επισημαίνουν :

“Το ξύλο μιλάει για τις δύο υπάρξεις του και τις δύο χρονικές κλίμακες, την πρώτη του ζωή ως δέντρο και τη δεύτερη ως ανθρώπινο κατασκεύασμα φτιαγμένο από το χέρι ενός επιπλοποιού”.

Η δήλωση των Pallasmaa και MacKeith αναδεικνύει την πολυδιάστατη φύση του ξύλου, εστιάζοντας στις δύο διακριτές φάσεις της ύπαρξής του και στις αντίστοιχες χρονικές κλίμακες. Η πρώτη φάση είναι η ζωή του ξύλου ως δέντρο, μια περίοδος φυσικής ανάπτυξης και εξέλιξης μέσα στο περιβάλλον του. Η φάση αυτή αντιπροσωπεύει τη φυσική και βιολογική υπόσταση του ξύλου, η οποία καθορίζεται από τον κύκλο της φύσης και το πέρασμα του χρόνου. Η δεύτερη φάση της ύπαρξης του ξύλου είναι όταν μετατραπεί σε ανθρώπινο κατασκεύασμα και αποκτήσει μια νέα ζωή μέσω της επεξεργασίας του.

Η δημιουργική παρέμβαση του ανθρώπου δίνει στο ξύλο νέα μορφή και λειτουργία ενώ είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με την ιστορία και τις μνήμες της πρώτης του ζωής ως δέντρο. Η πολυδιάστατη φύση του ξύλου, αντανακλά τη φιλοσοφία του Ando για τη δημιουργία χώρων που συνδέουν την ανθρώπινη εμπειρία με τη φύση ενσωματώνοντας το φυσικό κάλλος και προσθέτοντας βάθος και νόημα στους αρχιτεκτονικούς χώρους που δημιουργεί. Έτσι, η κατασκευή της Casa Wabi ακολουθεί την παράδοση της ιαπωνικής ξυλουργικής τέχνης και ταυτοχρόνως συνδυάζει την παράδοση με σύγχρονες τεχνικές και σχεδιαστικές προσεγγίσεις. Το ξύλο στην Casa Wabi χρησιμοποιείται εκτενώς ως το κύριο στοιχείο κατασκευής και αποτελεί μια ουσιαστική συνιστώσα της αρχιτεκτονικής γλώσσας του κτιρίου. Η χρήση του ξύλου δημιουργεί έναν ζεστό και φιλόξενο χώρο που αναδεικνύει τη σχέση με τη φύση και προσφέρει μια αίσθηση εναρμόνισης με το περιβάλλον.

Ταυτόχρονα, ο Tadao Ando πραγματοποίησε το ντεμπούτο του ως επαγγελματίας πυγμάχος, άθλημα το οποίο, άφησε ανεξίτηλα το σημάδι του στην προσωπικότητα και την αρχιτεκτονική του ιδιοσυγκρασία. Ο Tadao Ando δεν έλαβε την τυπική πανεπιστημιακή αρχιτεκτονική εκπαίδευση αλλά γαλουχήθηκε μέσω της προσωπικής του μελέτης και των επισκέψεων στη Δύση και στην Ανατολή. Αναζήτησε την αρχιτεκτονική ουσία μέσα από τη χωρική εμπειρία, τη σχέση με το περιβάλλον και την κατανόηση της ιστορίας του τόπου. Κατά τη διάρκεια των ταξιδιών του, επισκέφθηκε παραδοσιακά κτίρια, ναούς, ιερά, σπίτια τσαγιού στην Νάρα και στο Κιότο. Τα ερεθίσματα αυτά του προσέφεραν την ευκαιρία να μελετήσει την παραδοσιακή ιαπωνική αρχιτεκτονική και τη σχέση με το περιβάλλον της (Frampton, 2013, p.25). Σύμφωνα με τον ίδιο, το πνευματικό βάθος της ιαπωνικής οικοδομικής κουλτούρας και τα ταξίδια μελέτης που πραγματοποίησε κατά το δεύτερο μισό της δεκαετίας του '60 αποτέλεσαν σημαντικές επιρροές για την εξέλιξή του ως αρχιτέκτονα.

Εικόνα 24 : Ο Tadao Ando.

Σε ηλικία 24 ετών, επισκέφθηκε τις ΗΠΑ , την Ευρώπη και την Αφρική. Τα ταξίδια του επέτρεψαν να γνωρίσει από κοντά σημαντικά αρχιτεκτονικά έργα της εποχής και να διδαχθεί από τους αρχιτέκτονες του 20ου αιώνα. Κατά τη διάρκεια της επίσκεψής του στην Ευρώπη, εντυπωσιάστηκε από τα έργα Δυτικών αρχιτεκτόνων, όπως ο Le Corbusier. Επιπλέον, η παραμονή του στις Ηνωμένες Πολιτείες του έδωσε την ευκαιρία να γνωρίσει τα έργα του Frank Lloyd Wright (Ando, 2003).

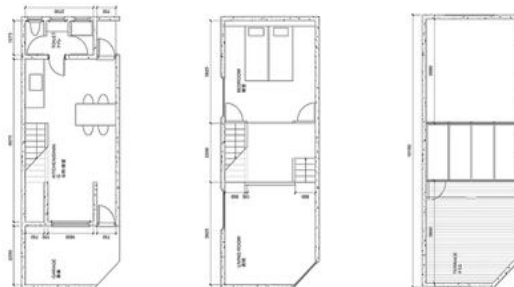
Η συστηματική και αυτοκατευθυνόμενη μελέτη του σε συνδυασμό με την άμεση εμπειρία και την επιτόπια παρατήρηση, συνέβαλαν στη διαμόρφωση μιας μοναδικής αρχιτεκτονικής φιλοσοφίας με βαθιά εκτίμηση στην απλότητα. Ο Tadao Ando διαθέτει αυθεντική αρχιτεκτονική προσωπικότητα, διατυπώνει με σαφήνεια τη θέση του και αποφεύγει εξπρεσιονιστικά και φορμαλιστικά στοιχεία ακολουθώντας ωστόσο το μοντέρνο κίνημα συνδυασμένο με ιαπωνικές προσεγγίσεις (Jodidio, 1999, p.17). Οι έμφυτες δυνατότητες του, του επέτρεψαν να παραμείνει ελεύθερος και ανέγγιχτος από κινήματα, σχολές, σκέψεις και στυλ, και τον ώθησαν στη δημιουργία ενός ξεκάθਾਰου οράματος για την Αρχιτεκτονική του 20ου και 21ου αιώνα.

Το 1969, ο Ando ίδρυσε την Tadao Ando Architect & Associates στην Οσάκα. Το πρώτο του έργο το Tomishima House, κέντρισε την προσοχή λόγω της αισθητικής του, της καινοτόμας χρήσης του σκυροδέματος, της βαθιάς σύνδεσης με το φυσικό στοιχείο, δημιουργώντας έτσι μια στοχαστική και εννοιολογική χωρική εμπειρία. Η κατοικία διαθέτει εσωστρεφή χαρακτήρα και αποτελεί καταφύγιο, ανενόχλητο από τον θόρυβο του περιβάλλοντος, με το φως να δεισδύει στο εσωτερικό του χώρου μέσω ενός φεγγίτη (Dal Co, 1996, p. 36).

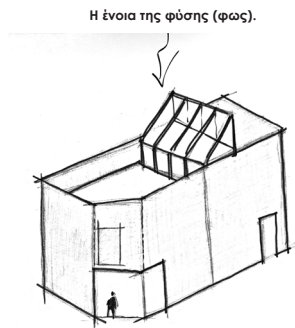

Εικόνα 25 : Προοπτική απεικόνιση του Tomishima House

Εικόνα 26 : Κατόψεις του Tomishima House.

Εικόνα 27 :
Σκίτσο του Tomishima House

Κατά τη διάρκεια συνέντευξης του Tadao Ando με τον δημοσιογράφο Matteo Belfiore που πραγματοποιήθηκε το 2010, στο Saper Credere in Architettura, ο Tadao Ando, ερωτηθείς για τη στάση του σύγχρονου αρχιτέκτονα και τις πολιτικές του θέσεις απέναντι στην κοινωνία, υποστήριξε πως σε αυτή την εποχή των ραγδαίων αλλαγών, είναι σημαντικό να μπορεί κανείς να βρίσκει τη δική του θέση.

Χαρακτηριστικά είπε: "Το κεντρικό ερώτημα που θέτω στον εαυτό μου σήμερα είναι: τι θέλω να πετύχω ως αρχιτέκτονας; Πώς πρέπει να εργαστώ; Συχνά θέτω στον εαυτό μου αυτά τα ερωτήματα: τι καλό μπορώ να κάνω για την κοινωνία ως αρχιτέκτονας; Πώς μπορώ να συμβάλλω στην ανύψωση του πολιτιστικού και κοινωνικού επιπέδου των ανθρώπων, ώστε να έχουμε έναν καλύτερο κόσμο; Πιστεύω ότι οι αρχιτέκτονες πρέπει να έχουν πλήρη επίγνωση του ποιοι είναι, τι κάνουν και -κυρίως- για ποιο σκοπό. Νομίζω πως το καθήκον μας είναι να φτιάχνουμε κτίρια που είναι χρήσιμα και άνετα, αλλά ταυτόχρονα ικανά να εκπλήσσουν και να ωθούν τους ανθρώπους να σκέφτονται. Η αρχιτεκτονική χρειάζεται φυσική εμπειρία, δεν μπορεί να γίνει κατανοητή μόνο μέσω εικόνων. Γι' αυτό προσπαθώ πάντα να φτιάχνω κτίρια και χώρους όπου η φυσική εμπειρία συνεχίζει να παράγει συναισθήματα. Ίσως το ερώτημα αυτό να απαντά στο τι είναι δυνατόν να επιτευχθεί μέσω της Αρχιτεκτονικής" (Frampton (2013) , p.41).

Μελετώντας τις θεωρίες του Tadao Ando, εύλογα θα μπορούσε κανείς να συμπεράνει πως η αρχιτεκτονική υπερβαίνει την απλή δημιουργία κτιρίων και χώρων. Αλλά είναι η δημιουργία ενός περιβάλλοντος που επηρεάζει την ανθρώπινη εμπειρία και συναισθηματική σύνδεση. Ο Tadao Ando αναδεικνύει τη σημασία της φυσικής εμπειρίας στην αρχιτεκτονική. Στη σύγχρονη κοινωνία, η τεχνολογία και οι εικόνες κυριαρχούν στην επικοινωνία και την αντίληψη του κόσμου. Ωστόσο, ο Ando επισημαίνει πως η αρχιτεκτονική δεν μπορεί να εκφραστεί πλήρως μόνο μέσω εικόνων. Αντίθετα, υποστηρίζει πως η πραγματική κατανόηση και εκτίμηση της αρχιτεκτονικής απαιτεί τη φυσική παρουσία στον χώρο, την αλληλεπίδραση με το περιβάλλον και τη δημιουργία συναισθημάτων. Η φυσική εμπειρία προσδίδει βάθος και διάσταση στην αρχιτεκτονική, διευκολύνοντας τη συναισθηματική σύνδεση με το περιβάλλον (Antti, 2002, p31). Το ερώτημα σχετικά με το τι είναι δυνατό να επιτευχθεί μέσω της αρχιτεκτονικής ανοίγει τον δρόμο για πολυδιάστατες αναλύσεις και συζητήσεις.

Πέρα από την απλή λειτουργικότητα και την αισθητική αξία, η αρχιτεκτονική αναδύεται ως ένας σημαντικός παράγοντας που διαμορφώνει το περιβάλλον και τις κοινωνίες στις οποίες ανήκουμε. Μέσα από τη σύνθεση διαφόρων στοιχείων όπως το φως, ο χρόνος, ο χώρος και η υλικότητα, η αρχιτεκτονική μπορεί να δημιουργήσει περιβάλλοντα που προκαλούν συναισθηματικές αντιδράσεις και ενθαρρύνουν την αναζήτηση νέων ιδεών (Jodidio, 1999, p. 22). Αυτοί οι χώροι μπορούν να λειτουργήσουν ως κέντρα δημιουργικότητας και καινοτομίας, που ενθαρρύνουν την ανάπτυξη της ανθρώπινης σκέψης.

Επιπλέον, η αρχιτεκτονική μπορεί να δημιουργήσει χώρους που ενισχύουν την ανθρώπινη δημιουργία με σεβασμό προς το φυσικό στοιχείο. Αυτοί οι χώροι μπορούν να λειτουργήσουν ως σημεία συνάντησης και κοινωνικής αλληλεπίδρασης, όπου οι άνθρωποι μπορούν να μοιραστούν ιδέες, εμπειρίες και προοπτικές. Έτσι, ενισχύεται η αίσθηση κοινότητας και συνοχής, ενθαρρύνοντας την αλληλεπίδραση και την ανταλλαγή απόψεων μεταξύ των ανθρώπων.

Εικόνα 28 : Εσωτερικό Αίθριο του He Art Museum, Foshan.

Τέλος, η αρχιτεκτονική μπορεί να διαμορφώσει κοινωνική διασύνδεση μέσω της δημιουργίας χώρων ανοιχτών και προσβάσιμων για τον άνθρωπο προωθώντας έτσι την κοινωνική ισότητα. Συνολικά, η αρχιτεκτονική ως διακριτική τέχνη επιδρά σε πολλά επίπεδα της ανθρώπινης εμπειρίας, από την ενίσχυση της δημιουργικότητας και της κοινωνικής συνοχής έως την προώθηση της ισότητας και του σεβασμού. Αυτό αποδεικνύει πως η αρχιτεκτονική δεν είναι μόνο ένα σύνολο κτιρίων και χώρων, αλλά ένα ισχυρό εργαλείο για τη διαμόρφωση του κόσμου και κατ' επέκταση της κοινωνίας. Σε αυτό το πλαίσιο, η αρχιτεκτονική έχει ρόλο να προάγει και να ενισχύει αξίες, μεταξύ των οποίων είναι και ο σεβασμός προς το περιβάλλον. Αυτή η έννοια διακρίνει τη σύγχρονη αρχιτεκτονική προσέγγιση, καθώς η κατασκευή κτιρίων δεν επικεντρώνεται μόνο στη λειτουργικότητα και την αισθητική, αλλά επίσης στην οικολογική ευαισθησία και τη βιώσιμη ανάπτυξη. Η Αρχιτεκτονική οφείλει να ενστερνίζεται την έννοια της φύσης αναζητώντας νέους τρόπους ενσωμάτωσης στο τοπίο.

Πέραν των περιβαλλοντικών πτυχών, η αρχιτεκτονική εστιάζει στον σεβασμό προς το περιβάλλον και ενθαρρύνει τη δημιουργία χώρων που προάγουν τη συνείδηση και την αλληλεπίδραση με τη φύση. Αυτοί οι χώροι δεν είναι μόνο λειτουργικοί, αλλά προσφέρουν και αισθητική και πνευματική ενδυνάμωση. Μέσω της αρχιτεκτονικής, οι άνθρωποι μπορούν να επανασυνδεθούν με το φυσικό περιβάλλον και να εκφράσουν τον σεβασμό μεταξύ της ανθρώπινης κατασκευής και του φυσικού περιβάλλοντος.

Είναι εμφανές ότι η αρχιτεκτονική, η οποία στοχεύει στη βελτίωση της ανθρώπινης ζωής στον κόσμο, πρέπει να απευθύνεται σε όλες τις αισθήσεις ταυτόχρονα και να συνδυάζει την εικόνα του ανθρώπου με την εμπειρία του χώρου. Η αρχιτεκτονική ενισχύει την αίσθηση της πραγματικότητας και της ανθρώπινης ύπαρξης στον κόσμο, δημιουργώντας τις υπαρκτικές του εμπειρίες σε αυτόν και προσδίδοντάς τους συγκεκριμένο πλαίσιο και νόημα (Pallasmaa, 2005, p. 33). Η αρχιτεκτονική αποκτά νόημα μόνο όταν ενεργοποιούνται όλες οι αισθήσεις. Εκφράζεται μέσω πολλαπλών ταυτόχρονων αισθήσεων και η έννοιά της μεταδίδεται μέσω της υποσυνείδητης γλώσσας του σώματος.

Σύμφωνα με τον Pallasmaa (Pallasmaa και MacKeith, 2012), η καλή αρχιτεκτονική μας επιτρέπει να αντιλαμβανόμαστε τους εαυτούς μας ως ενιαία σωματικά και πνευματικά όντα. Κάθε αρχιτεκτονική εμπειρία είναι πολυαισθητηριακή και δεν μπορεί να αναλυθεί απλά μέσω οπτικών εννοιών. Ένα αρχιτεκτονικό έργο είναι συνήθως περίπλοκο και περιλαμβάνει αντιφατικά στοιχεία που υπερβαίνουν τη λογική ανάλυση. Η κατανόησή του απαιτεί την ενεργό συμμετοχή του σώματος και της ψυχής μας, ξεπερνώντας τα όρια της λογικής και της κατηγοριοποίησης. Έτσι, η αρχιτεκτονική πρέπει να υπερασπίζεται την αυθεντικότητα και την αυτονομία της ανθρώπινης εμπειρίας, διατηρώντας παράλληλα το μυστήριο που ενθαρρύνει τη φαντασία και τα συναισθήματα (Pallasmaa, 2011).

2.2.1. Επιρροές από την Ιαπωνική Κουλτούρα.

Η διαχρονική γοητεία της Ιαπωνικής Αρχιτεκτονικής πηγάζει από την απλότητα, την αρμονία και την ομοιογένεια με το φυσικό περιβάλλον. Όπως δήλωσε χαρακτηριστικά ο Tadao Ando(2003), "Η Ιαπωνία είναι ένα υπέροχο μέρος για να ζει κανείς όσον αφορά το φυσικό περιβάλλον. Το κλίμα δεν είναι σκληρό. Έτσι είναι σχεδόν φυσικό ότι οι άνθρωποι που ζουν εκεί έχουν μια πολύ ιδιαίτερη αντίληψη της φύσης. Οι Ιάπωνες έχουν πάντα μια αρμονική αντίληψη της φύσης και όχι μια βίαιη". Σε αντίθεση με την επιβλητικότητα και τα περίτεχνα στολίσια δυτικών ρευμάτων, η ιαπωνική προσέγγιση εστιάζει στην ουσία, επηρεασμένη από τις παραδόσεις του Shinto¹ υιοθετώντας μια φιλοσοφία βασισμένη στο Zen, και σε πνευματικές ιδέες, όπως "mono no aware", "wabi", "sabi", υμνώντας την ομορφιά της ατέλειας και της λιτότητας (Suzuki, 1996, p. 9).

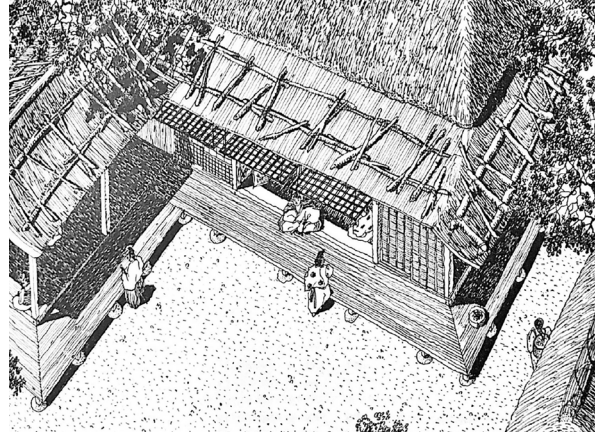
Το "Mono no aware" (物の哀れ) αποτελεί έναν θεμελιώδη πυλώνα της ιαπωνικής κουλτούρας και αισθητικής και περιγράφει μια βαθιά συναισθηματική ανταπόκριση στην εφήμερη φύση των πραγμάτων και της ζωής. Το "Wabi" (侘) αναφέρεται στην εκτίμηση για την ταπεινή απλότητα. Αντικείμενα ή καταστάσεις που θεωρούνται "Wabi" αποπνέουν μια αίσθηση ηρεμίας και φυσικής ομορφιάς που δεν προέρχονται από την πολυτέλεια ή την τέλεια συμμετρία, αλλά από τη γνήσια και ανεπιτήδευτη παρουσία τους. Στην αρχιτεκτονική, αντιπροσωπεύεται από την αποδοχή των περιορισμών των υλικών και των μεθόδων κατασκευής και εκφράζεται μέσω της χρήσης ακατέργαστων υλικών, ασυμμετριών ή της ενσωμάτωσης των σημαδιών της φθοράς με την πάροδο του χρόνου. Το "Sabi" (寂), μπορεί να εξηγηθεί ως τα αντικείμενα των οποίων η ομορφιά αποκτήθηκε με την πάροδο του χρόνου". Το "Sabi", στην αρχιτεκτονική μπορεί να αναφέρεται στην ιδέα της φυσικής φθοράς και γίνεται ορατό μέσω της αποδοχής της ατέλειας των επιφανειών, της ρηγματώσης ή του αποχρωματισμού των υλικών. Το sabi δεν σχετίζεται με την εγκατάλειψη ενός κτιρίου, αντιθέτως εστιάζει στην εκτίμηση της ιστορίας που αφηγείται ένα κτίριο μέσα από την ύπαρξή του. Η φθορά γίνεται μέρος της αισθητικής και της ταυτότητας του κτιρίου, μαρτυρώντας την ύπαρξή του και τις εμπειρίες του, αναδεικνύοντας την αξία της παλαιότητας και της διαχρονικότητας (Buntrock (2010), 50-60).

Λαμβάνοντας υπόψη τη γεωγραφική ευπάθεια της Ιαπωνίας σε σεισμικά φορτία, τα παραδοσιακά ιαπωνικά κτίρια αποτυπώνουν μια αίσθηση οριζοντιότητας και ευελιξίας. Συνήθως, αυτά τα κτίρια διαθέτουν υπερυψωμένες διατάξεις ορόφων και εξασφαλίζουν την βέλτιστη ροή του αέρα, προσφέροντας δροσιά και αερισμό, ενώ παράλληλα παρέχουν στη δομή σταθερότητα και ανθεκτικότητα κατά τη διάρκεια των σεισμών.

¹ Η φύση είναι η κύρια πηγή έμπνευσής του Shinto και ενσωματώνει αρκετά στοιχεία από τον Βουδισμό, τον Κομφουκιανισμό, τον Ταοϊσμό και την κινεζική μαντεία "ohngyodo", καθώς και από διάφορες περιοχές της Ασίας. Με την πάροδο των αιώνων, πολλές από τις αρχαίες, τοπικές δοξασίες επισημοποιήθηκαν και εθνικοποιήθηκαν από τις άρχουσες και ιερατικές τάξεις.

Εικόνα 30: Χωρική οργάνωση παραδοσιακής ιαπωνικής κατοικίας.

Εικόνα 31: Η παραδοσιακή ιαπωνική βεράντα (engawa).

Αυτές οι αρχιτεκτονικές επιλογές αντικατοπτρίζουν την βαθιά κατανόηση των φυσικών φαινομένων και την ικανότητα προσαρμογής στις προκλήσεις του περιβάλλοντος, αναδεικνύοντας την ισορροπία μεταξύ της ανθρώπινης παρέμβασης και της φύσης (Μανιάτη, 2007).

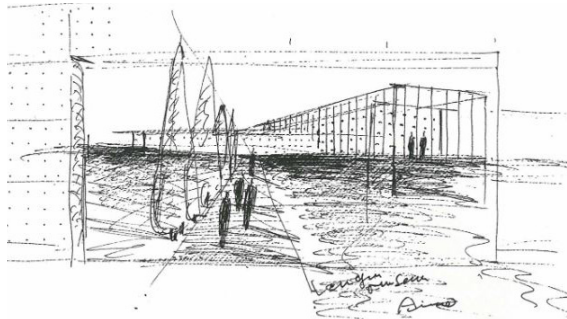
Η ιαπωνική αρχιτεκτονική διακρίνεται από την αντίληψη του εσωτερικού και του εξωτερικού χώρου ως ενιαίου, αδιαίρετου συνόλου και όχι ως δύο διακριτά περιβάλλοντα. Η βεράντα, γνωστή στην ιαπωνική γλώσσα ως “Engawa” (縁側), αποτελεί έναν μεταβατικό χώρο που προσφέρει θέα στον κήπο και ενισχύει τη σύνδεση μεταξύ του εσωτερικού και του εξωτερικού (βλ. εικ. 27). Η βεράντα που περιβάλλει μια παραδοσιακή ιαπωνική κατοικία είναι συνήθως τοποθετημένη σε επίπεδο χαμηλότερο από αυτό του εσωτερικού (Lazarin, 2014, σ.138). Λειτουργεί ως ένας ξύλινος διάδρομος που διαχωρίζει τα εσωτερικά δωμάτια από τον εξωτερικό υπαίθριο χώρο.

Η βεράντα λειτουργεί ως μια “ενδιάμεση ζώνη” στο πιο εσωτερικό σημείο ενός ναού, ενός σπιτιού ή μιας κατοικίας, παρέχοντας έναν χώρο για χαλάρωση και στοχασμό, ο οποίος επιτρέπει την αλληλεπίδραση με τη φύση. Επιπλέον, η βεράντα προστατεύει τους εσωτερικούς χώρους από τις καιρικές συνθήκες, ενώ ταυτόχρονα επιτρέπει την κυκλοφορία του αέρα και την είσοδο του φυσικού φωτός. Η ενδιάμεση αυτή ζώνη, ενισχύει την αίσθηση της συνεχούς ροής μεταξύ του εσωτερικού και του εξωτερικού, αναδεικνύοντας τη βαθιά σύνδεση της ιαπωνικής αρχιτεκτονικής με το φυσικό περιβάλλον και την αρμονία που προκύπτει από αυτή τη σχέση (Buntrock, 2013).

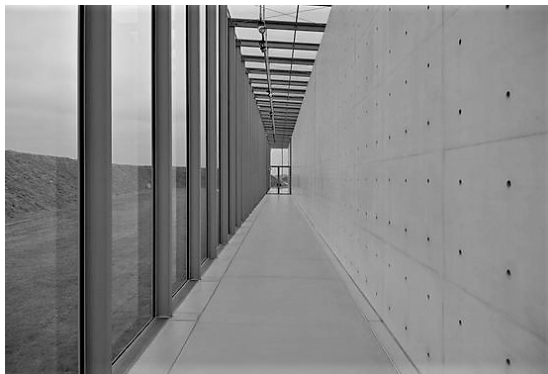
Στο Langen Foundation Museum του Tadao Ando, η βεράντα λειτουργεί ως μια διακριτική ζώνη μεταξύ του εσωτερικού και του εξωτερικού χώρου του μουσείου (βλ. εικ. 31). Παράλληλα συνδέει το δομημένο περιβάλλον με τη φύση, ενώ λειτουργεί ως ενδιάμεσος χώρος με θέα προς το εξωτερικό τοπίο. Η βεράντα δημιουργεί έναν χωρικό ρυθμό αποτελούμενο από κατακόρυφα στοιχεία τα οποία τέμνουν το δάπεδο. Η ελαφρότητα και οριζοντιότητα την οροφής καλλιεργούν την ψευδαίσθηση πως η αρχιτεκτονική δομή αιωρείται πάνω από το έδαφος διαμορφώνοντας μια ιδιαίτερη βιωματική εμπειρία.

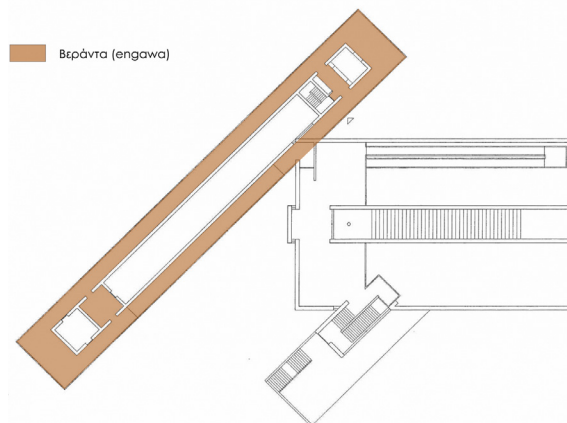
Εικόνα 32: Η βεράντα στο Langen Foundation Museum.

Εικόνα 33: Σκίτσο του Tadao Ando για το Langen Foundation Museum.

Εικόνα 34: Προοπτική άποψη της βεράντας στο Langen Foundation Museum.

Εικόνα 35: Διάγραμμα συμβολισμού βεράντας στο Langen Foundation Museum. Κάτοψη του Tadao Ando.

Ο Tadao Ando μεγάλωσε στην Ιαπωνία, χώρα της οποίας η θρησκεία και ο τρόπος ζωής επηρέασαν δυναμικά την αρχιτεκτονική του. Το αρχιτεκτονικό του ύφος δημιουργεί μια ατμόσφαιρα haiku, με τον κενό χώρο να αντιπροσωπεύει την ομορφιά της απλότητας. Προτιμά, το σχεδιασμό με πολλαπλές χωρικές ποιότητες, διατηρώντας παράλληλα την απλότητα και τον μινιμαλισμό μέσω μιας αφαιρετικής διαδικασίας¹. Η απλότητα της αρχιτεκτονικής του ενισχύει τη φυσική εμπειρία, εμπνευσμένη από τον ιαπωνικό πολιτισμό.

Ως αρχιτέκτονας πιστεύει πως η αρχιτεκτονική μπορεί να αλλάξει την κοινωνία, “Η αλλαγή της κατοικίας σημαίνει να αλλάξεις την πόλη και να μεταρρυθμίσεις την κοινωνία”. Ο θρησκευτικός όρος Zen, επικεντρώνεται στην έννοια της απλότητας και στο εσωτερικό αίσθημα παρά στην εξωτερική εμφάνιση. Η αλλαγή της κατοικίας προϋποθέτει την αλλαγή της πόλης και τη μεταρρύθμιση της κοινωνίας. Η άποψη αυτή, αποκαλύπτει τη βαθιά σχέση μεταξύ της προσωπικής διαβίωσης και του κοινωνικού συνόλου και αντηχεί την αρχιτεκτονική φιλοσοφία του Zen, η οποία επικεντρώνεται στην απλότητα και στο εσωτερικό αίσθημα παρά στην εξωτερική εμφάνιση.

Στην αρχιτεκτονική του Zen, το επίκεντρο είναι η δημιουργία χώρων που προάγουν την ηρεμία, την αυτοσυγκέντρωση και την αρμονία με το περιβάλλον. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω της χρήσης φυσικών υλικών, καθαρών γραμμών και ενός γενικού αίσθηματος λιτότητας και αφαιρετικότητας. Η διακόσμηση είναι ελάχιστη, με έμφαση στην ποιότητα και όχι στην ποσότητα. Η παρουσία των κενών χώρων (ma) είναι εξίσου σημαντική με την παρουσία των πλήρων, επιτρέποντας στον κάτοικο να αναλογίζεται και να βιώνει το περιβάλλον του με έναν πιο ουσιαστικό τρόπο.

Όταν η φιλοσοφία του Zen ενσωματώνεται στην αρχιτεκτονική κατοικιών, οι αλλαγές στην ατομική διαβίωση μπορούν να έχουν ευρύτερες επιπτώσεις στην κοινωνία. Καθώς οι κατοικίες μεταμορφώνονται για να γίνουν πιο αρμονικές και λιτές, οι πόλεις επίσης επηρεάζονται, υιοθετώντας σχεδιασμούς που προωθούν την ευεξία και την κοινωνική συνοχή. Η μεταρρύθμιση της κατοικίας λοιπόν, δεν αποτελεί μόνο μια αλλαγή στον τρόπο που ζούμε, αλλά και μια βαθύτερη μεταβολή στην αστική και κοινωνική μας δομή, οδηγώντας σε μια κοινωνία που εκτιμά την απλότητα, την εσωτερική γαλήνη και την αρμονία με το περιβάλλον (Erzen, 2004).

---

¹ Ο Tadao Ando εμπιστεύεται τη βαθιά ασυνείδητη εμπνευσή του και την αλήθεια των μορφών που αναδύονται από αυτήν. Μέσω της έννοιας της αφαίρεσης, η αρχιτεκτονική του προσανατολίζεται στην ανάδειξη της ουσίας της αρχιτεκτονικής. Έτσι, ο διάλογος μεταξύ του αρχιτέκτονα και της φύσης έχει επιτευχθεί (Hein, 1998, p. 108).

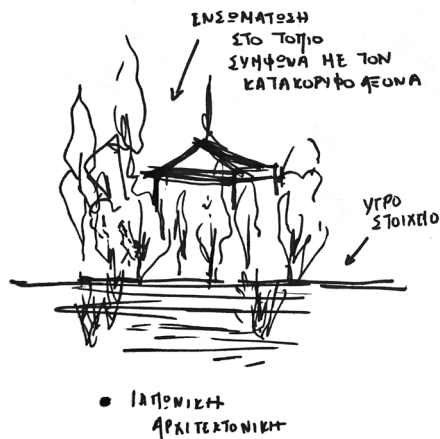

Εικόνα 36: Ο Ναός Daikakuji.

Από την εποχή των Nara¹, συνηθιζόταν οι οικογένειες των ευγενών να χτίζουν τις κατοικίες και τους κήπους τους στα περίχωρα της πόλης ώστε να μπορούν να ξεφύγουν από τους περιορισμούς της αστικής διάταξης και να σχεδιάσουν τα σπίτια και τους κήπους τους με μεγαλύτερο σεβασμό στις τοπικές τοπογραφικές συνθήκες. Από την περίοδο Heian και μετά, τα κτήματα αυτά έγιναν γνωστά ως nkyu, "απομονωμένα παλάτια". Ένας από τους λίγους προαστιακούς κήπους που σώζονται ακόμη από αυτές τις εποχές είναι ο Osawa no Ike το οποίο μεταφράζεται ως η "μεγάλη βαλτώδης λίμνη" που δημιούργησε ο αυτοκράτορας Saga (809-823) στα βορειοδυτικά της πρωτεύουσας, Heian-kyo.

¹ Η εποχή των Nara (Nara Period) στην Ιαπωνία εκτείνεται από το 710 έως το 794 μ.Χ. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, η πρωτεύουσα της Ιαπωνίας ήταν η πόλη Heijō-kyō, που σήμερα είναι γνωστή ως Nara. Η περίοδος αυτή χαρακτηρίζεται από την εισαγωγή του Βουδισμού στην Ιαπωνία και την καθιέρωση της πρώτης μόνιμης πρωτεύουσας, γεγονός που σηματοδότησε την αρχή μιας πιο σταθερής κεντρικής κυβέρνησης και την πολιτιστική άνθηση.

• ΤΑΔΑΟ ΑΝΔΟ

Εικόνα 37: Σχέση ιαπωνικής αρχιτεκτονικής με Water Temple του Ando.

Ο αυτοκράτορας οριοθέτησε ένα υπάρχον ποτάμι για να δημιουργήσει μια λίμνη με επιφάνεια περίπου πέντε στρεμμάτων. Αποτελούσε το κεντρικό αξιοθέατο του ανεξάρτητου παλατιού του Saga-in στην εξοχή, στο οποίο αποσύρθηκε μετά την παραίτησή του το 823. Το 876 το Saga-in μετατράπηκε σε βουδιστικό ναό Daikaku-ji.

Η βαθιά εκτίμηση του Tadao Ando για την αλληλεπίδραση της αρχιτεκτονικής με το φυσικό τοπίο και τα υδάτινα στοιχεία μπορεί να ανιχνευθεί στην ιστορική παράδοση των ιαπωνικών κήπων και κατοικιών όπως ο Osawa no Ike. Το παράδειγμα του αυτοκράτορα Saga, που δημιούργησε μια μεγάλη βαλτώδη λίμνη για να εμπλουτίσει το απομονωμένο του παλάτι, πιθανότατα ενέπνευσε τον Ando να ενσωματώσει το νερό ως βασικό στοιχείο στον σχεδιασμό του Water Temple.

Ο Ando ακολουθεί μια φιλοσοφία που συνδέει την αρχιτεκτονική με τη φύση, όπου το νερό αποτελεί ζωτικό συστατικό που ενισχύει την αίσθηση ηρεμίας και διαλογισμού στον χώρο. Στο Water Temple, οι αντανάκλασεις του νερού και τα νούφαρα δημιουργούν μια γαλήνια ατμόσφαιρα που προάγουν τη σύνδεση των επισκεπτών με το περιβάλλον και τον εσωτερικό τους κόσμο. Επιπλέον, παρατηρείται η φιλοσοφία του Ando για απομόνωση και αναζήτηση της πνευματικής γαλήνης μέσα από την αρχιτεκτονική του, θυμίζοντας την ιστορική πρακτική των ευγενών που χτίζανε απομονωμένα παλάτια στα περίχωρα της πόλης. Όπως το Saga-in παλάτι, που προσέφερε ένα καταφύγιο μακριά από την αστική ζωή και τελικά μετατράπηκε σε βουδιστικό ναό, έτσι και το Water Temple του Ando προσφέρει έναν χώρο απομόνωσης και εσωτερικής αναζήτησης (Ando, 2014).

Μέσα από μια ιαπωνική κοινωνία διχασμένη σε Ανατολή και Δύση, παράδοση και νεωτερικότητα, αναδύεται το έργο του Tadao Ando (Ραίνα, (2015), p.118). Ο Ando εστιάζει στις παραδοσιακές ιαπωνικές αρχές, υιοθετώντας και ταυτόχρονα επανερμηνεύοντας κι εκσυγχρονίζοντας τα ιαπωνικά αρχιτεκτονικά πρότυπα, διατηρώντας την αυθεντικότητά τους.

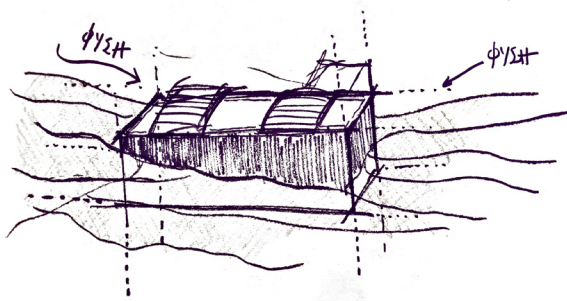
Στα έργα του Ando συνυπάρχουν στοιχεία του παραδοσιακού ιαπωνικού πολιτισμού, όπως η απλότητα, η ηρεμία, η αρμονία, η ομορφιά (*wabi-sabi*), η έννοια του κενού (*ma*) και ο μινιμαλισμός, τα οποία συνυπάρχουν αρμονικά με σύγχρονες φιλοσοφίες. Ο Tadao Ando διατήρησε το πνεύμα του “*Wakon Yushai*”: συνδυασμός της ιαπωνικής κουλτούρας με τη δυτική τεχνική (Ραίνα, 2015, p.118).

Στο βιβλίο “*The Other Face of the Moon*”, ο Claude Lévi-Strauss είχε επισημάνει πως η έννοια της φύσης για τους Ιάπωνες δεν είναι η αυθεντική φύση που δεν έχει αλλοιωθεί από τον άνθρωπο. Για τους Ιάπωνες, η φύση, είναι απρόσιτη για την ανθρωπότητα, είναι τραχιά, χαοτική και ασαφής (Scott, 2017). Επομένως, μπορεί να γίνει αντιληπτό, πως η ιαπωνική θεώρηση της φύσης άσκησε τεράστια επιρροή στην αρχιτεκτονική σκέψη του Tadao Ando (Kim & Kim, 2018).

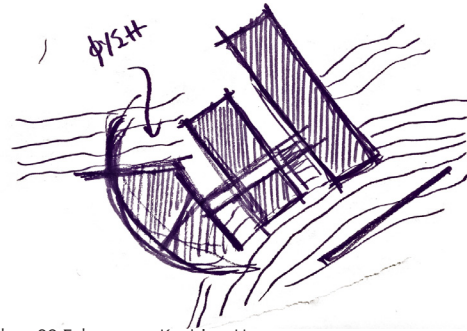
Μέσα από τα παραπάνω αντανακλάται το πνεύμα του “*wabi-sabi*”, μια αισθητική η οποία βασίζεται στην αποδοχή της φθαρτότητας και του ανολοκλήρωτου. Η φιλοσοφία του *wabi-sabi* ξεκίνησε στην Ιαπωνία κατά τη διάρκεια του 16ου αιώνα, σε σαφή αντίθεση με την αναδυόμενη τάση για πολυτέλεια. Συνδέεται άμεσα με τον Βουδισμό Ζεν και με μια αισθητική μινιμαλιστική, ατελή, ασύμμετρη και οικεία. Στο έργο του Ando, εντοπίζονται έννοιες όπως η υλικότητα, η απτικότητα και η κενότητα. Η χρήση του σκυροδέματος, οι άκαμπτοι τοίχοι με την αίσθηση λείας υφής και η ύπαρξη κενών χώρων που πλημμυρίζουν από φως, συνθέτουν μια ατμόσφαιρα με αντιθέσεις και δυναμισμό (Ραίνα, 2015, p.109). Όπως χαρακτηριστικά είπε ο Tadao Ando, επιδιώκει να ενσωματώσει στοιχεία της ιαπωνικής παράδοσης στη σύγχρονη αρχιτεκτονική. Εστιάζει έτσι στη συνοχή μεταξύ εσωτερικού και εξωτερικού χώρου, χρησιμοποιώντας την *engawa* ως δομικό στοιχείο (Ando, T., 2016, 8 Απριλίου).

Όπως είχε γράψει ο Tadao Ando για το Koshino House το οποίο βρίσκεται στο φυσικό τοπίο της Άσιγια το 1981: “*Το φως είναι ένας μεσολαβητής μεταξύ του χώρου και της μορφής. Το φως αλλάζει εκφράσεις με τον χρόνο*” (Frampton, 1991, p.12).

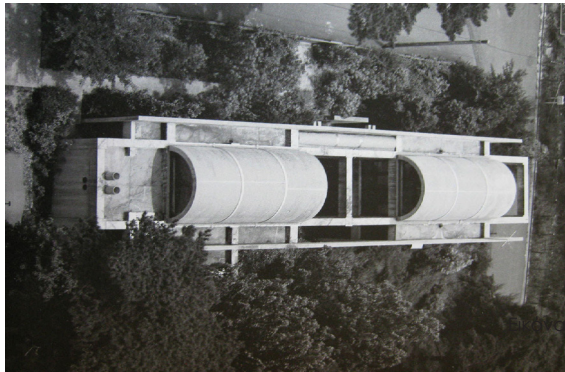
Ο Ando αντιλαμβάνεται το φως ως στοιχείο μεσολάβησης που ενώνει τον χώρο με τη μορφή. Το φως είναι ουσιαστικό στοιχείο που διαμορφώνει την εμπειρία του χώρου προσδίδοντας ζωή και νόημα στα κτίρια. Το φως δεν είναι στατικό αλλά μεταβάλλεται με την πάροδο του χρόνου.

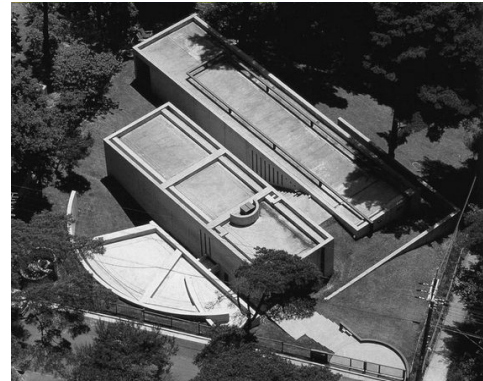
Εικόνα 38: Σκίτσο του Matsumoto House.

Εικόνα 39: Σκίτσο του Koshino House.

Εικόνα 40: Ενσωμάτωση του Matsumoto House στο τοπίο

Εικόνα 41: Ενσωμάτωση του Koshino House στο τοπίο

Στην Κατοικία Koshino, το φως που διεισδύει από τα παράθυρα και τις σχισμές αλλάζει χρώμα και ένταση κατά τη διάρκεια της ημέρας, δημιουργώντας διαφορετικές ατμόσφαιρες και συναισθήματα. Οι διαφορετικές εκφάνσεις του φωτός δημιουργούν μια πολυπλοκότητα και βάθος στο χώρο που είναι ουσιώδης για την αισθητική και την εμπειρία του κτιρίου. Έτσι, το φως λειτουργεί ως διαμεσολαβητής μεταξύ του χώρου και της μορφής, δημιουργώντας έναν διάλογο που αναδεικνύει την απλότητα και την καθαρότητα του σχεδιασμού, ενώ παράλληλα προσφέρει δυναμικές και μεταβαλλόμενες εκφράσεις που συνδέουν το κτίριο με τη φυσική αλλαγή της ημέρας. Αυτή η προσέγγιση δείχνει πώς η αρχιτεκτονική μπορεί να ενσωματώσει την έννοια της φύσης, προσφέροντας μια βαθιά αισθητική και πνευματική εμπειρία.

Η σινοϊαπωνική γεωμαντεία¹ βασίζεται σε μια ολιστική θεώρηση του σύμπαντος, στην οποία ο άνθρωπος θεωρείται αναπόσπαστο μέρος της φύσης και των ενεργειακών πεδίων της. Συσχετίζει γεωφυσικούς παράγοντες, γεωγραφικές μορφές γης, κλίμα, μαγνητικά πεδία, και αστρικά φαινόμενα - κινήσεις των άστρων, ηλιοστάσια, σεληνιακές φάσεις, με την ψυχοσωματική ευημερία του ανθρώπου, αλλά και επειδή θα αποδεικνυόταν ιδιαίτερα σημαντική για τον ιαπωνικό σχεδιασμό κήπων. Πράγματι, επηρέασε όχι μόνο την τοποθέτηση των αντικειμένων, συμπεριλαμβανομένων των ιαπωνικών κήπων στον γεωγραφικό χώρο, αλλά ακόμη και την κίνηση των ανθρώπων στον χώρο.

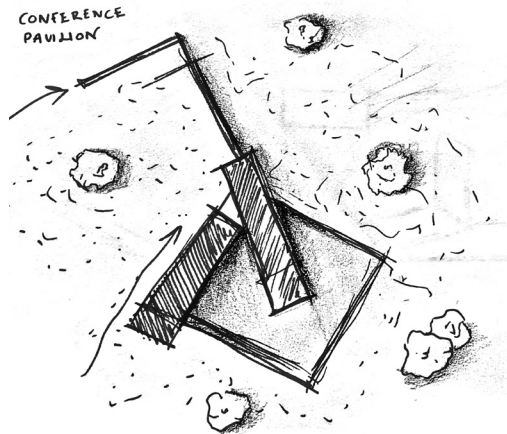
Μέχρι το τέλος της περιόδου Heian², η ιδιαίτερα τυποποιημένη και συμμετρική αρχιτεκτονική των παλατιών της πρώιμης περιόδου Heian, είχε αντικατασταθεί από έναν πιο ελεύθερο και ασύμμετρο τρόπο δόμησης (Jansen, 2002). Το αν αυτή η μετάβαση αντανάκλυνε τον σεβασμό στη φυσική μορφή ή απλώς μια έμφυτη ιαπωνική αντιπάθεια για τη συμμετρία, πρέπει να παραμείνει αντικείμενο εικασιών. Στο νέο στυλ της ύστερης περιόδου Heian, τα κτίρια που συνθέτουν το συγκρότημα των ανακτόρων δεν στέκονται πλέον απομονωμένα και ανεξάρτητα, αλλά το ένα ρέει

1 Η σινοϊαπωνική γεωμαντεία, γνωστή και ως Φενγκ Σουί στην Κίνα και Φουσουί (風水) στην Ιαπωνία, είναι ένα αρχαίο σύστημα που αφορά την αρμονική ενσωμάτωση της ανθρωπότητας με το περιβάλλον της.

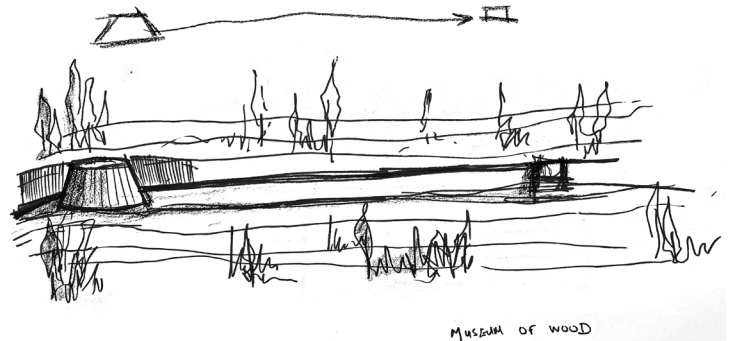
2 Η περίοδος Heian (794 - 1185 μ.Χ.) αναγνωρίζεται ως μία πλούσια πολιτισμικά φάση στην ιαπωνική ιστορία, κατά την οποία η Ιαπωνία επηρεάστηκε από την κινεζική τέχνη και αρχιτεκτονική. Japan Program, University of Pittsburgh. (Χ.Χ.).

Η παραδοσιακή ιαπωνική αρχιτεκτονική και το σύγχρονο έργο του Tadao Ando, το Museum of Wood και το Conference Pavilion μοιράζονται πολλές κοινές συνθετικές αρχές, ενώ ταυτόχρονα παρουσιάζουν και σημαντικές διαφοροποιήσεις που αναδεικνύουν συνοχή και εξέλιξη της ιαπωνικής αρχιτεκτονικής παράδοσης. Ακόμη, δίνεται έμφαση στην ενσωμάτωση του φυσικού τοπίου στα κτίρια. Αυτό γίνεται ορατό στη φωτογραφία του παραδοσιακού ναού Daikakujji (β. εικ. 34), όπου ο κήπος με τις λίμνες, οι γεφυρές και τα δέντρα αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του σχεδιασμού. Ομοίως, στο Museum of Wood και στο Conference Pavilion, ο Tadao Ando επιδιώκει να δημιουργήσει μια αρμονική σχέση με το περιβάλλον. Ο σχεδιασμός του κτιρίου και των γύρω χώρων έχει ως στόχο την πλήρη ενσωμάτωση με τη φύση, δημιουργώντας μια αίσθηση ενότητας και συνέχειας μεταξύ του δομημένου και του φυσικού περιβάλλοντος.

Οι καθαρές γραμμές και οι απλές μορφές είναι κοινά χαρακτηριστικά και στις δύο αρχιτεκτονικές προσεγγίσεις. Η παραδοσιακή ιαπωνική αρχιτεκτονική δίνει έμφαση στη λειτουργικότητα και την αισθητική αρμονία μέσω της απλότητας. Ομοίως, ο Tadao Ando είναι γνωστός για τη μινιμαλιστική του προσέγγιση, χρησιμοποιώντας απλές μορφές και καθαρές γραμμές για να δημιουργήσει χώρους που είναι ταυτόχρονα λειτουργικοί και ιδιαίτεροι.

Εικόνα 43: Σκίτσο του Conference Pavilion.

Εικόνα 44: Σκίτσο του Museum of Wood

Η παραδοσιακή ιαπωνική αρχιτεκτονική ακολουθεί αρχές και τεχνικές που έχουν εξελιχθεί και διατηρηθεί για αιώνες, διατηρώντας μια αίσθηση ιστορικής συνέχειας. Ο Tadao Ando, από την άλλη πλευρά, συνδυάζει παραδοσιακά και σύγχρονα στοιχεία. Χρησιμοποιεί προηγμένες τεχνικές κατασκευής, διατηρώντας την ουσία της παραδοσιακής ιαπωνικής αισθητικής. Αυτή η προσέγγιση του επιτρέπει να δημιουργεί έργα που είναι ταυτόχρονα ριζωμένα στην παράδοση και προσαρμοσμένα στην προσωπική αρχιτεκτονική του φιλοσοφία (Jodidio, 1999).

Οι ομοιότητες και οι διαφορές μεταξύ της παραδοσιακής ιαπωνικής αρχιτεκτονικής, όπως αυτή φαίνεται στη φωτογραφία του ναού, του Conference Pavilion και του Museum of Wood του Tadao Ando, αναδεικνύουν τη συνέχεια και την εξέλιξη των αρχιτεκτονικών παραδόσεων στην Ιαπωνία. Ο Ando, μέσα από το έργο του, καταφέρνει να γεφυρώσει το παρελθόν με το παρόν, δημιουργώντας χώρους που τιμούν την παραδοσιακή αρχιτεκτονική, ενώ ταυτόχρονα ανταποκρίνονται στις σύγχρονες ανάγκες και αισθητικές αντιλήψεις. Αυτή η διαχρονική προσέγγιση του Ando συμβάλλει στη διατήρηση της ιαπωνικής πολιτιστικής κληρονομιάς, ενώ προωθεί τη σύγχρονη αρχιτεκτονική σκέψη.

Όπως επεσήμανε ο Ando (2001, p. 52): "Πιστεύω στην απομάκρυνση της αρχιτεκτονικής από τη λειτουργία, αφού πρώτα διασφαλιστεί η τήρηση των βασικών λειτουργικών αρχών. Με άλλα λόγια, μου αρέσει να βλέπω πως η αρχιτεκτονική μπορεί να επιδιώξει τη λειτουργία και στη συνέχεια, αφού πραγματοποιηθεί αυτή η επιδίωξη, να βλέπω πόσο η αρχιτεκτονική μπορεί να απομακρυνθεί από τη λειτουργία. Η σημασία της αρχιτεκτονικής βρίσκεται στην απόσταση μεταξύ αυτής και της λειτουργίας".

Ο Ando υιοθετεί την άποψη πως η αρχιτεκτονική πρέπει αρχικά να πληροί τις κύριες λειτουργικές ανάγκες ενός έργου ώστε να εξυπηρετεί τους σκοπούς για τους οποίους σχεδιάστηκε. Η λειτουργικότητα είναι το θεμέλιο της αρχιτεκτονικής, μέσω της οποίας η δομή μπορεί να εξυπηρετήσει τους χρήστες της αποτελεσματικά. Αφού επιτευχθεί η λειτουργικότητα, ο Ando υποστηρίζει πως τότε η αρχιτεκτονική μπορεί να απομακρυνθεί από αυτήν και να πάρει άλλες διαστάσεις. Αυτό σημαίνει πως η αρχιτεκτονική δεν πρέπει να περιορίζεται μόνο στις πρακτικές ανάγκες, αλλά να επιδιώκει αξίες, όπως η αισθητική, η πνευματική διάσταση και η αλληλεπίδραση με το περιβάλλον. Η "απόσταση" μεταξύ της αρχιτεκτονικής και της λειτουργίας είναι το διάστημα στο οποίο η αρχιτεκτονική αποκτά νόημα και σημασία. Έτσι, σε αυτό το πλαίσιο, η απόσταση δεν ερμηνεύεται ως η απομάκρυνση από την πρακτικότητα, αλλά ως ο εμπλουτισμός της αρχιτεκτονικής με επιπλέον αξίες που προσδίδουν βαθύτερη σημασία στον χώρο. Αυτή η απόσταση επιτρέπει στην αρχιτεκτονική να λειτουργεί σε ένα επίπεδο που υπερβαίνει την απλή χρηστικότητα, προσφέροντας εμπειρίες που είναι αισθητικά και πνευματικά ανώτερες.

Για καλύτερη κατανόηση αυτής της θεωρίας, είναι σκόπιμο να εξεταστεί ένα παράδειγμα από το έργο του Tadao Ando. Το Church of the Light σχεδιάστηκε ως χώρος λατρείας και συνάθροισης για την κοινότητα της Οσάκα. Οι βασικές λειτουργικές ανάγκες που καλύπτει περιλαμβάνουν τις θρησκευτικές τελετές και τη λατρεία, παρέχοντας άνεση και ασφάλεια, με θέσεις για τους πιστούς καθώς και φυσικό φωτισμό και αερισμό. Αφού διασφαλίστηκαν οι βασικές λειτουργικές ανάγκες, ο Ando επικεντρώθηκε στο να δώσει στην εκκλησία μια επιπλέον διάσταση, μέσα από την οποία απομακρύνεται η στενή έννοια της λειτουργικότητας. Αυτή η απομάκρυνση επιτυγχάνεται μέσω της χρήσης του φωτός, των υλικών και της απλότητας του σχεδιασμού.

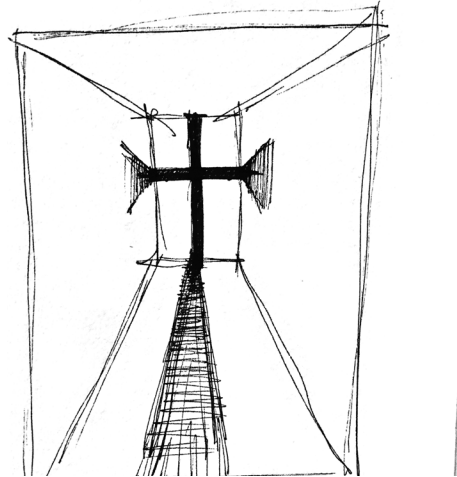
Το φως ως αρχιτεκτονικό στοιχείο στο Church of the Light σχηματίζει στον τοίχο της εκκλησίας ένα ισχυρό συμβολικό και πνευματικό στοιχείο σε σχήμα σταυρού (βλ. εικ. 39). Ο σταυρός που σχηματίζεται από το φως αποτελεί ένα από τα πιο εμβληματικά στοιχεία του σχεδιασμού. Καθώς ο ήλιος κινείται κατά τη διάρκεια της ημέρας, οι ακτίνες του φωτός διαπερνούν τις σχισμές του τοίχου, σχηματίζοντας ένα σταυρό που εισχωρεί στον εσωτερικό χώρο. Αυτό το στοιχείο δεν είναι στατικό, αλλά αλλάζει διαρκώς, δίνοντας ζωή και δυναμική στον χώρο. Καθώς ο ήλιος κινείται, οι σκιές αλλάζουν θέση και μορφή, δημιουργώντας μια δυναμική και συνεχώς μεταβαλλόμενη ατμόσφαιρα μέσα στον χώρο. Το κτίριο δεν είναι απομονωμένο από το περιβάλλον του, αλλά αντιθέτως, γίνεται ένα με αυτό, αντανakλώντας τις φυσικές αλλαγές και προσφέροντας μια βαθύτερη αίσθηση σύνδεσης με τη φύση (Drew, 1996).

Σύμφωνα με τη Βουδιστική Zen φιλοσοφία, που επηρεάζει σημαντικά την ιαπωνική αρχιτεκτονική, ο χώρος δεν διαμορφώνεται απλώς από την παρουσία υλικών αντικειμένων, αλλά εμφανίζεται στο σημείο κατά το οποίο αυτά τα υλικά αρχίζουν να “εξαφανίζονται”. Ο χώρος δεν είναι απόλυτα αυτοτελής και αυστηρά οριοθετημένος, αλλά αντίθετα προκύπτει από τη σταδιακή μετάβαση από το φως στο σκοτάδι, μέσω της διαδοχής των σκιών. Για την ιαπωνική αρχιτεκτονική, το φυσικό φως αποτελεί την αφηρημένη, αισθητηριακή έκφραση των φιλοσοφικών εννοιών, συμπληρώνοντας τη μορφολογική τους απόδοση. Αποτελεί ένα σημαντικό συνθετικό εργαλείο το οποίο συνοδεύεται από συγκεκριμένο αρχιτεκτονικό λεξιλόγιο και ποιότητες. Το φως μπορεί να λειτουργήσει ως δομικό υλικό, διαμορφώνοντας τον χώρο και προσδίδοντάς του συγκεκριμένα χαρακτηριστικά με διαφοροποιήσεις και εντάσεις. Εξίσου όμως σημαντική είναι και η παρουσία της σκιάς, που εμφανίζεται ως κατάσταση απουσίας φωτός αλληλοσυμπληρώνοντας τις αντιθετικές πτυχές.

Το φως δεν εξυπηρετεί μόνο τη βασική ανάγκη για φωτισμό, αλλά δημιουργεί μια πνευματική εμπειρία για τους επισκέπτες. Παράλληλα, η χρήση του σκυροδέματος, ενός φαινομενικά ψυχρού υλικού, σε συνδυασμό με τη λιτότητα του σχεδιασμού, ενισχύει την αίσθηση της ηρεμίας και της περισυλλογής. Η λιτότητα αυτή επιτρέπει στο φως και στη σκιά να διαδραματίζουν έναν καθοριστικό ρόλο στη δημιουργία της ατμόσφαιρας του χώρου (Drew, 1996).

Η απόσταση ανάμεσα στη λειτουργικότητα και την καλλιτεχνική έκφραση στο Church of the Light είναι αυτό που προσδίδει στο κτίριο την ξεχωριστή του σημασία. Η απλότητα του σχεδίου, η χρήση του φυσικού φωτός και η ενσωμάτωση του περιβάλλοντος χώρου δημιουργούν μια εμπειρία που υπερβαίνει την απλή λειτουργία ενός χώρου λατρείας, μετατρέποντας την επίσκεψη σε μια πνευματική και υψηλής αισθητικής εμπειρία.

Το Church of the Light είναι ένα σημαντικό παράδειγμα που ενσαρκώνει την θεωρία του Tadao Ando περί απόστασης μεταξύ της αρχιτεκτονικής και της λειτουργικότητας. Μέσω της απομάκρυνσης από την αυστηρή λειτουργικότητα και της ενσωμάτωσης στοιχείων που προσδίδουν πνευματική και αισθητική αξία, ο Ando επιτυγχάνει να δημιουργήσει αρχιτεκτονική με μορφή τέχνης η οποία ενσωματώνει τη φύση και την ανθρώπινη εμπειρία σε κάθε της πτυχή (Baek, 2009).

Εικόνα 45: Εισχώρηση του φυσικού φωτός στο εσωτερικό του Church of the Light του Tadao Ando.

Εικόνα 46: Σκίτσο που απεικονίζει το σταυροειδές άνοιγμα στο Church of the Light.

2.3. Βασικές Αρχές του Αρχιτεκτονικού του Έργου.

Κατά τη διάρκεια συνέντευξης του Tadao Ando με τον δημοσιογράφο Thorsten Botz- Bornstein που πραγματοποιήθηκε τον Αύγουστο 2003, στο γραφείο του, Tadao Ando Architect & Associates, για το περιοδικό Daruma, ερωτηθείς για σημαντικότερο στοιχείο στη δημιουργία μιας αρχιτεκτονικής:

"Κάθε αρχιτεκτονική αποτελείται από τρία στοιχεία: τον σχεδιασμό και την κατασκευή, τα θεωρητικά ζητήματα και τη φιλοσοφία. Το τελευταίο αυτό μέρος είναι το σημαντικότερο, διότι ο σχεδιασμός χώρων και κτιρίων σημαίνει να χτίζεις αρχιτεκτονική για την ανθρωπότητα. Όταν συγκρίνουμε τον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό με την ανθρωπότητα, είναι προφανές ότι πρόκειται για το σημαντικότερο, το οποίο προηγείται όλων των άλλων".

Η αρχιτεκτονική του Tadao Ando αντιπροσωπεύει ένα ιδιαίτερο εγχείρημα σύγχρονης αρχιτεκτονικής με έναν συνδυασμό μοναδικής αισθητικής, λειτουργικότητας και πνευματικότητας με ιδιαίτερη διαχείριση φυσικών στοιχείων, όπως το φως, το νερό και το τοπίο ευρύτερα, προκειμένου να δημιουργήσει χώρους που αλληλεπιδρούν αρμονικά με το φυσικό περιβάλλον (Frampton, 2013, p. 1). Στο έργο του, η φύση δεν αντιμετωπίζεται ως απλό φόντο ή διακοσμητικό στοιχείο, αλλά ως ζωτικό μέρος της συνθετικής διαδικασίας (Dal Co, 1995, p. 501). Μέσα από την ανάλυση των σχεδιαστικών του επιλογών και τη χρήση των υλικών, η εργασία επιδιώκει να κατανοήσει πώς ο Ando δημιουργεί χώρους που ενισχύουν τη σύνδεση του ανθρώπου με τη φύση, δημιουργώντας περιβάλλοντα που είναι ταυτόχρονα λειτουργικά και αισθητικά εναρμονισμένα με το φυσικό τοπίο.

Το ενδιαφέρον της εξέτασης των έργων του Tadao Ando αποδίδεται στα ιδιαίτερα και διακριτά χαρακτηριστικά τους. Σύμφωνα με τον Furuyama, η αρχιτεκτονική του Tadao Ando μπορεί να εξεταστεί και να αναλυθεί βασισόμενη σε τρία βασικά στοιχεία: την τάξη, τον άνθρωπο και τη συγκινησιακή δύναμη (Furuyama, 1993, p. 9). Η έννοια της τάξης αναφέρεται στη δομή και στην οργάνωση που παρουσιάζουν τα αρχιτεκτονικά του έργα και τον τρόπο με τον οποίο δομούνται οι χώροι, η συμμετρία, η ασυμμετρία και η γεωμετρική ακρίβεια, αποτελούν σημαντικά στοιχεία που αναδεικνύουν την τάξη στο έργο του. Η τάξη αυτή προέρχεται σε μεγάλο βαθμό από την ιαπωνική αρχιτεκτονική και κουλτούρα, η οποία δίνει έμφαση στην αρμονία, την απλότητα και την ισορροπία.

Επιπρόσθετα, ο τρόπος με τον οποίο ενσωματώνει την ανθρώπινη κλίμακα, τις ανάγκες και τις εμπειρίες του ανθρώπου στην αρχιτεκτονική του αποτελεί σημαντικό στοιχείο που αποκαλύπτει την ανθρωποκεντρική φιλοσοφία του. Μέσα από αυτήν την προσέγγιση, η αρχιτεκτονική του Ando γίνεται μια εμπειρία που συνδυάζει τη λειτουργικότητα με την αισθητική και την ανθρώπινη εμπειρία.

Τέλος, η συγκινησιακή δύναμη αφορά στην ικανότητα των αρχιτεκτονικών του έργων να προκαλούν συναισθηματικές αντιδράσεις. Αυτό μπορεί να προκαλείται από τη χρήση του φωτός, της σκιάς, των υλικών ή ακόμη και από τη γεωμετρική τους δομή. Η έμφαση στη συγκινησιακή δύναμη αναδεικνύει την αισθητική και πνευματική διάσταση των έργων του Ando ενισχύοντας την επίδρασή τους στον άνθρωπο. Ο Ando δεν επιλέγει μια συστηματική προσέγγιση στην αρχιτεκτονική αλλά εστιάζει στον τόπο, το *Genius Loci*, το σώμα και στην άμεση εμπειρία. Σύμφωνα με τη θεωρία του “Συναισθηματικού Σχεδιασμού”¹ του Donald Norman (2003), η αρχιτεκτονική πρέπει να ευνοεί τις συναισθηματικές εμπειρίες και αλληλεπιδράσεις μεταξύ των ανθρώπων (Wang et al 2011, p. 4). Η σκέψη και η φιλοσοφία του εκδηλώνεται ουσιαστικά μέσα από τα σχέδιά του, τα οποία απεικονίζουν την έννοια του τόπου και του πνεύματος και καθορίζουν αποτελεσματικά την ψυχή και τη φύση της αρχιτεκτονικής. Έτσι, δημιουργεί βιωματικές εμπειρίες που ακολουθούν τις αρχές της ψυχικής κατάστασης Ζεν, η οποία περιγράφεται ως η εγγενής παραδοσιακή ιαπωνική κουλτούρα με ποιητικά στοιχεία, ηρεμία και καθαρότητα (Hsu et al., 2015, p. 457).

Ουσιαστικά, δίνεται έμφαση στον κενό χώρο για τη δημιουργία της οπτικής ομορφιάς και απλότητας. Αυτή η προσέγγιση είναι εμφανής στην οικία Benesse, ο σχεδιασμός της οποίας διαθέτει ιδιαίτερες αρχιτεκτονικές ποιότητες. Οι επιρροές του Ζεν είναι εμφανείς στην αρχιτεκτονική του Ando, γεγονός που τον διαφοροποιεί σημαντικά από τους συγχρόνους του. Για παράδειγμα, μια κριτική ανάλυση της αρχιτεκτονικής του Benesse House αποκαλύπτει συνδέσεις με τη θρησκευτική έννοια του Ζεν, η οποία επικεντρώνεται στην απλότητα και στα συναισθήματα σε αντίθεση με την εξωτερική μορφή. Επιπλέον, χρησιμοποιεί το σκυρόδεμα ως αρχιτεκτονικό μέσο για την επίτευξη της απλότητας (Ando & Hunter, 2012, p. 53).

Εικόνα 48: Υπαιθρια εκτόνωση στο Chichu Art Museum.

1. Η θεωρία του “Συναισθηματικού Σχεδιασμού” του Donald Norman υπογραμμίζει τη σημασία των συναισθημάτων στην εμπειρία του χρήστη με το περιβάλλον. Διακρίνεται σε τρία επίπεδα: το ενστικτώδες, που αφορά την πρώτη αισθητηριακή εντύπωση, το συμπεριφορικό, που σχετίζεται με τη λειτουργικότητα και τη χρησιμότητα, και το στοχαστικό, που αναφέρεται στις προσωπικές αναμνήσεις και τις αξίες. Ο Norman τονίζει πως η επιτυχημένη αρχιτεκτονική πρέπει να ενσωματώνει και τα τρία επίπεδα (Norman, 2003).

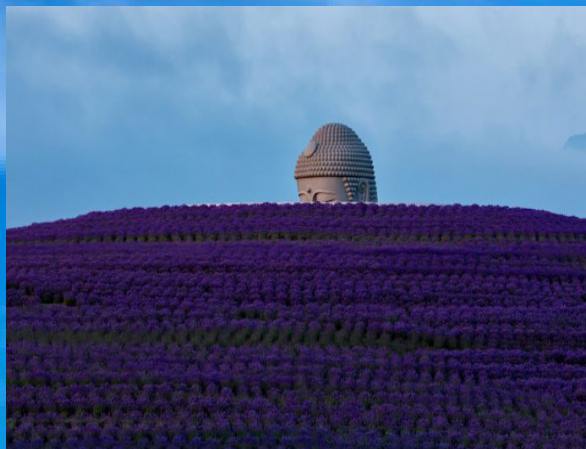
Χαρακτηριστικά ο Tadao Ando είχε πει:

“Αναζητώ να εμπνεύσω την παρουσία της φύσης μέσα σε μια αρχιτεκτονική που κατασκευάζεται με αυστηρή διαφάνεια λογικής. Τα στοιχεία της φύσης, το νερό, ο άνεμος, το φως και ο ουρανός μετατρέπουν την αρχιτεκτονική που πηγάζει από ιδεολογική σκέψη στο επίπεδο της πραγματικότητας και αφυπνίζουν την ανθρώπινη ζωή μέσα σε αυτή. Η ιαπωνική παράδοση υιοθετεί μια διαφορετική ευαισθησία για τη φύση από αυτή που βρίσκουμε στη Δύση. Η ανθρώπινη ζωή δεν έχει ως στόχο να αντιταχθεί στη φύση και να προσπαθήσει να την ελέγξει, αλλά αντίθετα να φέρει τη φύση σε στενή συνάφεια για να επιτύχει ένωση μαζί της. Μπορούμε να πούμε ότι στην Ιαπωνία, όλες οι μορφές πνευματικής άσκησης πραγματοποιούνται παραδοσιακά εντός του πλαισίου της αλληλεπίδρασης του ανθρώπου με τη φύση. Αυτή η ευαισθησία έχει διαμορφώσει μια κουλτούρα που αποδυναμώνει το φυσικό όριο μεταξύ της κατοικίας και της φύσης, του ιδιωτικού και του δημόσιου, και θεσπίζει αντ’ αυτού ένα πνευματικό κατώφλι. Ενώ αποτρέπει την οπτική επαφή του ανθρώπου με τη φύση, προσπαθεί να φέρει τη φύση στο εσωτερικό. Δεν υπάρχει σαφής διαχωρισμός μεταξύ εξωτερικού και εσωτερικού χώρου, αλλά αντ’ αυτού η ώσμωσή τους. Σήμερα, ο άνθρωπος έχει χάσει την ικανότητά του να αντιλαμβάνεται τη φύση. Η σύγχρονη αρχιτεκτονική, συνεπώς, οφείλει να παρέχει στους ανθρώπους τόπους που ενισχύουν την παρουσία της φύσης. Όταν τα φυσικά στοιχεία, το νερό, ο άνεμος, το φως, η βροχή αφαιρούνται από την αρχιτεκτονική, η αρχιτεκτονική χάνει τη σύνδεσή της με τη φύση και δημιουργείται ένας “αποστειρωμένος” χώρος από τη ζωντάνια και τη δυναμική που προσφέρει. Η αρχιτεκτονική έτσι, μετατρέπεται σε έναν χώρο όπου οι άνθρωποι και η φύση βιώνονται με μια διαρκή αίσθηση έντασης. Πιστεύω ότι αυτό το αίσθημα έντασης θα αφυπνίσει τις πνευματικές ευαισθησίες που κρύβονται μέσα στη σύγχρονη ανθρωπότητα.” (Frampton, 1991, p. 86).

Εικόνα 49: Σχηματοποίηση του φυσικού τοπίου. Hill of the Buddha.

Εικόνα 50 Το άγαλμα που προυπήρχε. Hill of the Buddha.

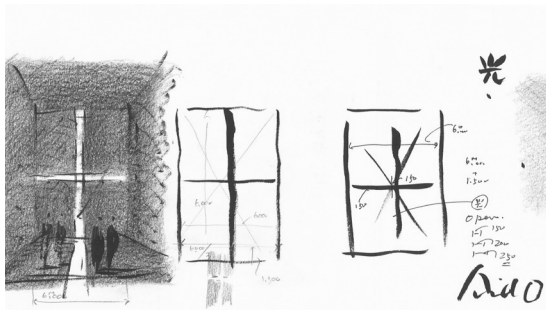
Εικόνα 51: Οι λεβάντες περιβάλλουν το άγαλμα του Buddha.

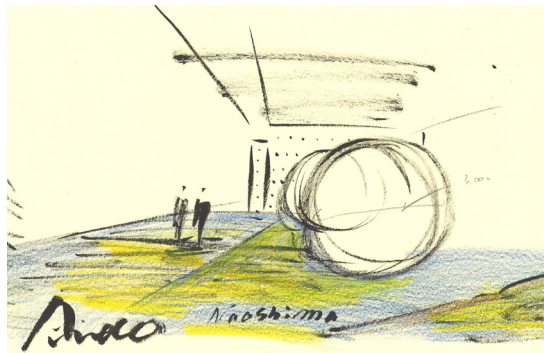
2.3.1. Η Απλότητα στον Σχεδιασμό

Το έργο του Tadao Ando αναδεικνύει μια απλή και καθαρή αισθητική που βασίζεται σε ισχυρές αρχές σχεδιασμού του. Μία από τις κύριες αρχές που διέπουν το έργο του είναι η απλότητα. Δεν υιοθετεί πολύπλοκες και εκκεντρικές λεπτομέρειες αλλά προτιμά να εστιάζει στην απλή γεωμετρία. Έτσι, δημιουργεί χώρους που αναδεικνύουν την ουσία της αρχιτεκτονικής δομής.

Ο Roger Schutz, υποστηρίζει πως η απλότητα σημαίνει πίστη στον εαυτό σου, με απώτερο στόχο τη σαφήνεια. Ο στοχασμός αυτός, αναδεικνύει τη σημασία της απλότητας στο έργο του Tadao Ando καθώς η απλότητα δεν αποτελεί απλώς ένα χαρακτηριστικό αισθητικής τάξης, αλλά αντιπροσωπεύει μια φιλοσοφία και μια στάση ζωής. Η απλότητα στον σχεδιασμό του Ando αντικατοπτρίζει μια εσωτερική οργάνωση και ηρεμία, που αντανακλά τη δύναμη του αρχιτεκτονικού γλωσσικού του κώδικα. Η απλότητα προσδίδει έμφαση στις βασικές αξίες και στις ιδέες πίσω από το έργο, αναδεικνύοντας τη σαφήνεια του μηνύματος που επιθυμεί να εκφράσει. Οι χωρικές δημιουργίες του Tadao Ando καταδεικνύουν διαχρονικές, οικουμενικές αξίες στην πνευματική και καλλιτεχνική αντιμετώπιση του καθαρού χώρου. Ο κενός χώρος, που δημιουργείται από τις καθαρές δυναμικές γραμμές, αναδεικνύει μια αισθητική με έντονη χειρονομία από το εξωτερικό προς το εσωτερικό. Ο κενός χώρος αντανακλά την αρχιτεκτονική έκφραση της αυτοσυγκράτησης, της ευρηματικότητας και της διαύγειας στη χωρική επεξεργασία (Blaser ,2001, p. 7).

Εικόνα 52: Σκίτσο του Tadao Ando από το Church of the Light

Εικόνα 53: Σκίτσο του Tadao Ando από το Naoshima Project

Η αρχιτεκτονική του Tadao Ando συχνά προβάλλεται ως μνημειώδης και εντυπωσιακή στον εξωτερικό παρατηρητή. Ταυτόχρονα όμως φαίνεται να προσδίδει ένα αίσθημα “αρχιτεκτονικής της σιωπής”. Αυτό σημαίνει πως οι κατασκευές του δεν επιδεικνύουν εντυπωσιακές λεπτομέρειες ή διακοσμητικές υπερβολές, αλλά αντίθετα επικεντρώνονται στην απλότητα και τη γεωμετρία. Εστιάζει στην απλότητα και τη γεωμετρία, δημιουργώντας ένα περιβάλλον που ενθαρρύνει τη συγκέντρωση και την εσωτερική ανάπτυξη. Τα έργα του συνδυάζουν την απλότητα των γραμμών και των μορφών, με την ιδιαίτερη διαχείριση του φυσικού στοιχείου προκαλώντας συναισθηματικές αντιδράσεις (Furuyama, 1993, p 23). Σύμφωνα με τον ίδιο, επιλέγει απλές γεωμετρικές μορφές, όπως κύκλους και τετράγωνα, προκειμένου να οργανώσει τους χώρους με σαφήνεια. Το αποτέλεσμα αυτής της διαδικασίας είναι μια Αρχιτεκτονική που μετουσιώνεται σε κάτι εξαιρετικά αυθεντικό, σύμφωνα με μια αυστηρή γεωμετρία (Migayrou et al., 2019, p. 19).

2.3.2. Η Γεωμετρία και η Φυσική Ροή

Στο έργο του Tadao Ando, η γεωμετρία και η φυσική ροή αποτελούν θεμελιώδη στοιχεία. Η γεωμετρία, με τις καθαρές γραμμές και τις αυστηρές μορφές της, δεν επιβάλλεται απλώς στον χώρο, αλλά αλληλεπιδρά με το φυσικό περιβάλλον, δημιουργώντας μια ισορροπημένη σχέση ανάμεσα στο κατασκευασμένο και το φυσικό. Η γεωμετρία λειτουργεί και ως εργαλείο ενίσχυσης της αντίληψης της τοπολογίας (Κάλφα, 2015, σ. 18). Ο Ando επιτυγχάνει να δημιουργήσει χώρους που εναρμονίζονται με το περιβάλλον, επιτρέποντας στους χρήστες να αισθάνονται τη συνοχή της φύσης μέσα στην αρχιτεκτονική. Αυτή η αλληλεπίδραση γεωμετρίας και φύσης ενισχύει την εμπειρία του χώρου, καθιστώντας το έργο του Ando μοναδικό και διαχρονικό.

2.3.2.1 Η Γεωμετρία

Ο Κωνσταντινίδης (2013, σ. 20) επισημαίνει ότι “Η γεωμετρία εκτός από το πλαίσιο του συνόλου, δημιουργεί θραύσματα τόπων. Μπορεί να πλαισιώνει τη θέα του τοπίου, μπορεί να είναι μια διαδρομή με στάσεις και κινήσεις ενώ η τοποθεσία μέσα από τη διαδικασία αυτή, βρίσκεται σε αντίθεση με την αρχιτεκτονική αν και συνυπάρχει μαζί της [...] Για τον σχεδιασμό μιας κατοικίας – ενός δοχείου ανθρώπινης κατοίκησης αναζητώ επίμονα τη ζωτική ενότητα της αφηρημένης γεωμετρικής μορφής με την ανθρώπινη δραστηριότητα [...] Η αρχιτεκτονική φαίνεται να συνδιαλέγεται με το τοπίο μέσω της κατασκευής θραυσμάτων τόπων, η οποία κατορθώνεται με τη χρήση απλών γεωμετρικών σχημάτων”. Μέσω αυτής της τεχνικής η ένταξη των κατασκευών στο τοπίο επιτυγχάνει να δημιουργεί “ασυνεχείς επιμέρους τόπους που συντελούν στην τμηματική κατανόηση του συνόλου”.

Η κρίσιμη πτυχή της Ιαπωνικής αρχιτεκτονικής έγκειται στην έλλειψη γεωμετρικότητας και στην απουσία συνεκτικού χώρου. Αυτή η χαρακτηριστική ιδιότητα αντιμετωπίζεται από τους Ιάπωνες αρχιτέκτονες ως ένα πρόβλημα, καθώς εντοπίζεται μια παθητικότητα στην εξέλιξη της αρχιτεκτονικής, με έλλειψη εκφραστικότητας και “βούλησης” στις μορφές που παρουσιάζει (Ando, 1991, p. 458). Αντιθέτως, ο Tadao Ando προσεγγίζει μια σχεδιαστική γεωμετρία, δημιουργώντας έναν διάλογο μεταξύ των κατασκευών του και του φυσικού τοπίου.

Ο Kobawashi (Than Hien, 1998, p. 15) αναφέρει πως χαρακτηριστικό γνώρισμα της “αρχιτεκτονικής” του Ando είναι η οργανωμένη σύνθεση γεωμετρικών μορφών που συντίθενται με συγκεκριμένους κανόνες (Hien, 1998, p. 15). Επιπλέον, εξηγεί πως τα έργα του Ando προσφέρουν ένα παιχνίδι με αρχιτεκτονικές μορφές, καθώς η χρήση απλών γεωμετρικών μορφών οφείλεται στο γεγονός ότι η ουσία της αρχιτεκτονικής δεν είναι μόνο η δημιουργία ενός σχήματος αλλά η πραγματοποίηση ενός χώρου ως έννοια δημιουργίας ενός τόπου, και όχι μόνο το παιχνίδι με μια μορφή. Αυτή η δήλωση οδηγεί στην κατανόηση πως κάθε δημιουργία του, δεν αποσκοπεί μόνο στη δημιουργία μιας μορφής, αλλά στο τι μπορεί να προκύψει από την ύπαρξη αυτής της μορφής.

Σύμφωνα με τον Furuyama (1993, p.10), η Αρχιτεκτονική αφορά σε ένα κουτί το οποίο δημιουργήθηκε με "ιδανικά" και "φιλοδοξία". Τα ιδανικά της Αρχιτεκτονικής εκπροσωπούν ένα μοντέλο του κόσμου το οποίο φιλοδοξεί να αφυπνήσει τις ευαισθησίες του ατόμου και να οργανώσει ένα χωρικό μοντέλο το οποίο πλάθει τον "γυμνό χώρο", καλλιεργώντας ορατές σχέσεις. Για την επίτευξη αυτής της φιλοδοξίας, απαιτείται η χρήση της Γεωμετρίας η οποία εξετάζει λογικές σχέσεις και αποσπτά κοινωνικά νοήματα και αξίες, ενώ κατασκευάζει ένα κόσμο με λογική και συνέπεια.

Ο Tadao Ando προσπαθεί να ενσωματώσει το φυσικό τοπίο στο δομημένο περιβάλλον, δημιουργώντας έναν διάλογο ανάμεσα στον χώρο που δημιουργεί και στο περιβάλλον του. Ο χώρος της μοντέρνας αρχιτεκτονικής εκτείνεται ομοιογενώς προς όλες τις κατευθύνσεις, αλλά ο χώρος του Ando προσεγγίζει ένα κέντρο που καθοδηγείται από ένα ισχυρό φυγόκεντρο διάνυσμα (Furuyama, 2016, p.15). Η μοντέρνα αρχιτεκτονική βλέπει τον χώρο ως ουδέτερο και άπειρο, με ίσες δυνατότητες προς όλες τις κατευθύνσεις. Ο Ando, αντιθέτως, βλέπει τον χώρο ως ιεραρχικό, με ένα σαφές κέντρο που έλκει και οργανώνει τα υπόλοιπα στοιχεία. Το "ισχυρό φυγόκεντρο διάνυσμα" συμβολίζει την ύπαρξη μιας κυρίαρχης ιδέας που καθοδηγεί τον σχεδιασμό του χώρου. Κατ' αυτό τον τρόπο η αρχιτεκτονική του Tadao Ando δεν διαθέτει διάχυτη ομοιογένεια αλλά οι γραμμές του χαρακτηρίζονται από δυναμική η οποία προσδίδει στον χώρο δυναμική.

Εικόνα 55: Σύνθεση γεωμετρικών μορφών.Conference Pavilion του Tadao Ando.

Η αρχιτεκτονική έτσι υιοθετεί την πνευματική τάξη της γεωμετρίας καθώς διατηρείται με συνέπεια η σχηματοποίηση μέσα από την ενδελεχή λογική, δίνοντας δευτερεύουσα αξία στην ομορφιά, δηλαδή ενισχύεται ο ιαπωνικός όρος του wabi-sabi. Επιπλέον, ολοκληρώνοντας τη φιλοσοφία αυτή, ο Furuyama πρόσθεσε πως η αρχιτεκτονική είναι η γεωμετρία με την οποία ο άνθρωπος θέτει σε κίνηση ένα δυναμικό μοντέλο του κόσμου, γεωμετρικά συμπληρωμένο από χώρο, διαρκώς κάτω από την πίεση της βαρύτητας την οποία βιώνει. Προκειμένου να προκληθούν συναισθήματα μέσω της γεωμετρίας απαιτείται ένα είδος δυναμισμού που να μπορεί να καταστρέψει τη λογική συνοχή. Η διαφορά μεταξύ γεωμετρικού και αντιληπτού χώρου μπορεί να αποτελέσει πηγή συναισθηματικής δύναμης.

Συνεπώς ο Ando επιλέγει απλές μορφές όπως το τετράγωνο, το τρίγωνο και τον κύκλο, καθώς επιδιώκει μια αρχιτεκτονική η οποία μεταμορφώνεται από κάτι πολύ αφηρημένο και φανταστικό σε μια συγκεκριμένη μορφή. Για τον Ando, η καθαρή γεωμετρία είναι το μέσο για την υλοποίηση της αρχιτεκτονικής μορφής.

Όπως χαρακτηριστικά είπε ο ίδιος, "Πιστεύω πως η καθαρή γεωμετρία είναι ένας από τους πιο σημαντικούς παράγοντες που συγκροτούν την αρχιτεκτονική".

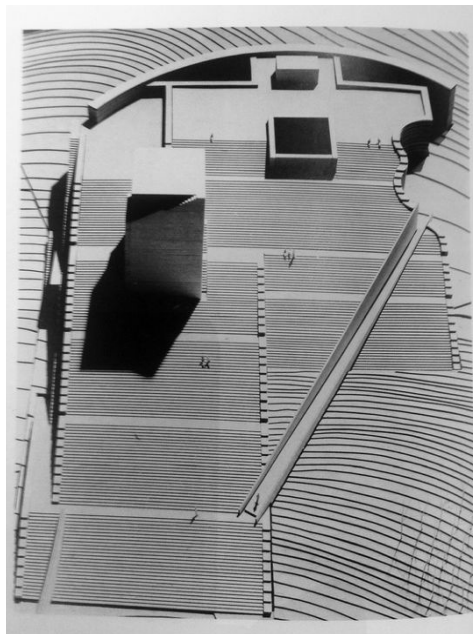
Εικόνα 56: Οριζόντιο γεωμετρικό άνοιγμα στο MPavilion 10.

3.2.2. Η Χρήση της Καμπύλης

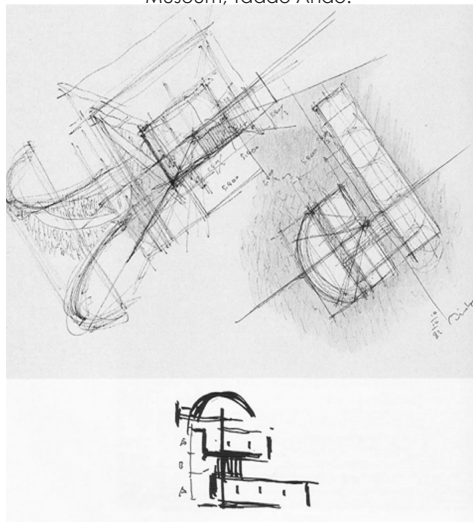
Η Αρχιτεκτονική του Tadao Ando αποσκοπεί στην αφαίρεση και στον κενό χώρο, αναπαριστώντας την ομορφιά και την απλότητα της φύσης. Ένα από τα χαρακτηριστικά γεωμετρικά σχήματα τα οποία διέπουν τη φιλοσοφία του είναι η χρήση της καμπύλης γραμμής η οποία εντοπίζεται σε μεγάλο αριθμό έργων του.

Αρχικά, η καμπύλη για τον Ando δεν αποτελεί απλώς μια γεωμετρική επιλογή, αλλά αντιπροσωπεύει ένα συναίσθημα, μια αισθητική και μια φιλοσοφία. Σκοπός του αρχιτέκτονα είναι το κτίριο να αλληλεπιδρά με το περιβάλλον και τους ανθρώπους που το χρησιμοποιούν προσδίδοντας συναισθηματική αντίδραση στις ποιότητές του (Belfiore, 2010, p. 15). Η καμπύλη γραμμή δημιουργεί μια αίσθηση οργανικότητας και φυσικότητας που συχνά απουσιάζει στα κτίρια με ευθείες γραμμές. Η παρουσία της καμπύλης στο έργο του Tadao Ando αποτέλεσε έναυσμα για τη δημιουργία εντυπωσιακών γεωμετρικών σχημάτων, που αντιπροσωπεύουν τη φύση ή ακόμα τις ανθρώπινες καμπύλες και το ανθρώπινο σώμα.

Οι καμπύλες αυτές ενσωματώνονται στη δομή του κτιρίου, δημιουργώντας ένα συναισθηματικά φορτισμένο περιβάλλον. Παράλληλα, η ύπαρξη της καμπύλης γραμμής σε μια αρχιτεκτονική σύνθεση, είναι ικανή να δημιουργήσει κίνηση και ροή στον χώρο, καθοδηγώντας το μάτι του θεατή, εκτυλίσσοντας τη δυναμικότητά του, με αργούς ρυθμούς. Οι καμπύλες συχνά ρέουν από έναν χώρο σε έναν άλλο και δημιουργούν μια φυσική μετάβαση στο εσωτερικό. Έτσι, οι ρευστές γραμμές που χρησιμοποιεί συχνά ο Ando καλλιεργούν συναισθήματα ανοιχτότητας και ελευθερίας και διαμορφώνουν μια ιδιαίτερη χωρική αισθητηριακή εμπειρία (Ando, 2003).

Εικόνα 57: Chikatsu-Asuka Historical Museum, Tadao Ando.

Εικόνα 58: Σκίτσο του Koshino House.

2.4. Η χρήση των Κατασκευαστικών Υλικών

Τα υλικά και οι επιφάνειες έχουν τη δική τους γλώσσα και επηρεάζουν τον άνθρωπο και τον τρόπο που αντιλαμβανόμαστε τον χώρο. Βασικά υλικά της αρχιτεκτονικής αποτελούν η πέτρα, το τούβλο, το ξύλο και το μέταλλο, προερχόμενα όλα από τη γη. Τα υλικά αυτά συνδέουν τα κτίρια με το φυσικό περιβάλλον και τις διεργασίες του, επιτρέποντας στο φως να διαπερνά τις επιφάνειες (Pallasmaa, 2011).

Το αρχιτεκτονικό έργο του Tadao Ando διαμορφώνεται συνδυάζοντας τα προαναφερθέντα στοιχεία με τη χρήση και την ανάδειξη των κατασκευαστικών υλικών. Τα κατασκευαστικά υλικά αντιπροσωπεύουν κάτι φυσικό παρά κάτι πνευματικό και διανοητικό. Αντιθέτως, η Υλικότητα είναι ένας όρος που παραλληλίζεται με την εφαρμογή και τη χρήση των υλικών αυτών και είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την αρχιτεκτονική. Η αισθητική του κτιρίου διαδραματίζει ουσιαστικό ρόλο όσον αφορά τα μέσα κατασκευής και την επιλογή των υλικών καθώς αυτά καθορίζουν τη γνήσια διάθεση ενός κτιρίου. Κατά τον Frampton (1991, p.11), ο Peter Zumthor υποστηρίζει πως "εάν ένας αρχιτέκτονας είναι σε θέση να τοποθετήσει το υλικό σωστά αποκαλύπτοντας την ουσία του στο μέγιστο βαθμό, τότε το ίδιο το υλικό θα μπορεί να διηγηθεί μια ιστορία. Αυτή η ικανότητα είναι πολύ σημαντική καθώς το υλικό δεν έχει ποιητική φύση, αλλά πρέπει να τοποθετείται προσεκτικά για να παράγει μια κατάσταση με νόημα. Δεν υπάρχει σωστός τρόπος επεξεργασίας του υλικού αλλά η επιτυχία κρίνεται όταν ο επισκέπτης μπορεί να νιώσει κάτι ιδιαίτερο".

Εικόνα 59: Αντίθεση φωτός και σιάς στους τοίχους απο σκυρόδεμα του Chichu Art Museum.

Το σκυρόδεμα αποτελεί κυρίαρχο στοιχείο στην αρχιτεκτονική του Ando, ο οποίος αποφεύγει να το καλύψει με άλλα υλικά και συχνά αφήνει την επιφάνειά του σε φυσική μορφή. Αυτό παράγει έναν αισθητικά εντυπωσιακό συνδυασμό απλότητας, εμπνευσμένο από τη φύση. Το εμφανές σκυρόδεμα γίνεται μέσο έκφρασης, αναδεικνύοντας την αισθητική του υλικού και ενσωματώνοντάς το στο περιβάλλον.

Σύμφωνα με τον Μιχελή (2011, σ. 10), "Κάθε κατασκευή αποτελεί μέσο για τη δημιουργία μιας Αρχιτεκτονικής Μορφής της οποίας σκοπός είναι η εξυπηρέτηση του ανθρώπου τόσο σε πρακτικό όσο και σε αισθητικό επίπεδο. Η επιτυχία επομένως της κατασκευής δεν εξαρτάται μόνο από τους υπολογισμούς της αντοχής που την έκαναν να στέκεται αλλά και από την αρχιτεκτονική της διαμόρφωση η οποία προσαρμόστηκε σύμφωνα με τις ανθρώπινες ανάγκες".

Κάθε έργο του Tadao Ando αντιπροσωπεύει επαξίως τον άνθρωπο και αυτό αποτελεί καλλιτεχνικό και τεχνικό κατόρθωμα. Τα έργα του αντανakλούν αφοσίωση στην αρχιτεκτονική αυστηρότητα και την λειτουργικότητα, ενώ παράλληλα διατηρούν μια ιδιαίτερη ομορφιά. Στις κατασκευές του, ο Ando δεν περιορίζεται απλά στη χρήση σκυροδέματος ως κατασκευαστικό υλικό, αλλά το μετατρέπει σε καλλιτεχνική προσφορά. Καταληκτικά, η αισθητική του σκυροδέματος στην αρχιτεκτονική του Tadao Ando αποτελεί ένα σημαντικό κεφάλαιο στη σύγχρονη αρχιτεκτονική το οποίο αναδεικνύει και ανανεώνει την εμπειρία του χώρου.

Το σκυρόδεμα είναι κυρίαρχο καθώς αφήνεται σκόπιμα εκτεθειμένο και γυμνό, επιδεικνύοντας τη φυσική του υφή και το φινίρισμα της επιφάνειάς του. Ένα ευρύ φάσμα υφών και φινιρισμάτων, από λεία και γυαλισμένη έως τραχιά υφή, προσδίδουν νέες μορφές στο σκυρόδεμα. Ο Tadao Ando έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην ανάδειξη των πλεονεκτημάτων και της ομορφιάς του σκυροδέματος ανοιχτόχρωμης όψης. Το ανοιχτόχρωμο σκυρόδεμα αποτελεί για τον ίδιο βασικό δομικό υλικό στην υπηρεσία δημιουργικού σχεδιασμού ανώτερης αισθητικής. Ο Ando μετέτρεψε το σκυρόδεμα σε ένα μέσο που υπερβαίνει τις απλές λειτουργικές αρχές του, εξετάζοντας διεξοδικά τους ξυλότυπους, τις τεχνικές εγχύσεων, τις επιφανειακές επεξεργασίες, τα αισθητικά χαρακτηριστικά και την αλληλεπίδραση φωτός και σκιάς. Σχεδίασε έτσι, εμβληματικά κτίρια μέσω της συγχώνευσης μινιμαλιστικής αρχιτεκτονικής και φυσικών σκηναίων, που αναδεικνύουν την αριστοτεχνική χρήση του.

Η χρήση του σκυροδέματος ανοιχτόχρωμης όψης ως σύνδεσμος μεταξύ αυτών των δύο συστατικών, γνωστά ως "shakkei" ή "δανεικό τοπίο, τονίζει τη σημασία της εναρμόνισης της αρχιτεκτονικής με το περιβάλλον της. Το ανοιχτόχρωμο σκυρόδεμα επιλέχθηκε από τον Tadao Ando για την ανθεκτικότητά του τοποθετώντας το, με ακρίβεια και γνώση, ενώ παράλληλα βελτίωσε την αισθητική της δομής και εξασφάλισε τη μακροχρόνια αντοχή του .

Εικόνα 60: Casa Montarrey εναρμονισμένη με το φυσικό στοιχείο.

Όπως χαρακτηριστικά είπε ο ίδιος, “Πιστεύω ότι τα κατασκευαστικά υλικά δεν τελειώνουν με το ξύλο ή το σκυρόδεμα που έχουν απτές μορφές, αλλά εκτείνονται παραπέρα και περιλαμβάνουν το φως και τον άνεμο που απευθύνονται στις αισθήσεις μας. Επιπλέον, όχι μόνο το φως και ο άνεμος, αλλά και η βροχή, το χιόνι και η ομίχλη είναι άμεσα βιώσιμα”. Για παράδειγμα, καθώς διασχίζει κανείς την ανοιχτή αυλή της Κατοικίας Azuma προκειμένου να περάσει από το ένα δωμάτιο στο άλλο, βιώνει έναν υποβόσκοντα στωικισμό που είναι εμφανής σε όλη την αρχιτεκτονική του (Frampton, 1991, p.11).

Ο Ando χρησιμοποιώντας τους σκληρούς τοίχους, δημιουργεί εύπλαστους, συνεχόμενους, διφορούμενους χώρους που επιτρέπουν την κίνηση και την ρευστότητα. Οι τοίχοι διατηρούν μια φυσικότητα που δεν επιδέχεται ερμηνείες. Με τη λιτή μορφή απαρνείται τον συναισθηματισμό. Η τοποθέτηση των ελεύθερων αυτών τοίχων του, παραπέμπει στα επίπεδα των εννοιολογικών έργων ζωγραφικής, εξαλείφοντας τις επιφανειακές ψευδαισθήσεις, περιορίζοντας τον κόσμο στην ουσία του.

Ουσιαστικά, πρόκειται για την έμφαση που δίνεται στον κενό χώρο για να επικοινωνηθεί οπτικά η ομορφιά της απλότητας. Αυτή η προσέγγιση είναι εμφανής στο Benesse House, ο σχεδιασμός του οποίου διαθέτει μια πολύπλοκη αλλά συνάμα απλή χωρική κυκλοφορία. Οι επιρροές του Zen είναι εμφανείς στην αρχιτεκτονική του Ando, γεγονός που τον διαφοροποιεί σημαντικά από τους συγχρόνους του. Για παράδειγμα, μια κριτική ανάλυση της αρχιτεκτονικής του Benesse House αποκαλύπτει συνδέσεις με τη θρησκευτική έννοια του Zen, η οποία επικεντρώνεται στην απλότητα και στα εσωτερικά συναισθήματα σε αντίθεση με την εξωτερική εμφάνιση. Επιπλέον, χρησιμοποιεί το σκυρόδεμα ως αρχιτεκτονικό μέσο για να διευκολύνει την πρακτική της απλότητας (Ando & Hunter 2012, p. 53).

Σύμφωνα με τον Σταυρίδη (1990) οι γεωμετρικές μορφές και οι γεωμετρικοί κανόνες αποτελούν ιδιαίτερα ισχυρά πρότυπα όχι μόνο για την περιγραφή του χώρου, αλλά και για τη διαμόρφωσή του, καθώς και για τη σταθεροποίηση της συμβολικής του αξίας. Η γεωμετρία, με την ακρίβεια και τις αυστηρές της δομές, προσφέρει ένα αξιόπιστο εργαλείο για την κατανόηση και την οργάνωση του χώρου. Μέσω των γεωμετρικών σχημάτων και των κανόνων που τα διέπουν, οι αρχιτέκτονες μπορούν να δημιουργούν σχέδια που είναι τόσο αισθητικά ισορροπημένα όσο και λειτουργικά, ενσωματώνοντας την αισθητική και την αντίληψη του χώρου. Για παράδειγμα, τα γεωμετρικά σχήματα όπως τα τετράγωνα, τα τρίγωνα και οι κύκλοι, έχουν χρησιμοποιηθεί διαχρονικά στην αρχιτεκτονική για να δημιουργήσουν δομές που είναι συμμετρικές και αρμονικές. Τα σχήματα αυτά δεν είναι τυχαία. Κάθε ένα φέρει συμβολική σημασία και ιστορικές αναφορές, οι οποίες επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβανόμαστε τον χώρο. Η γεωμετρία μπορεί να μεταφέρει την αίσθηση της σταθερότητας, της τάξης και της αρμονίας, σταθεροποιώντας έτσι τη συμβολική αξία του χώρου.

Έτσι, οι γεωμετρικοί κανόνες βοηθούν στην καθοδήγηση του σχεδιαστικού έργου, παρέχοντας ένα πλαίσιο μέσα στο οποίο οι αρχιτέκτονες μπορούν να πειραματιστούν και να δημιουργήσουν. Ο Tadao Ando χρησιμοποιεί τις καθαρές γεωμετρικές μορφές για να εναρμονίσει τα κτίριά του με το τοπίο, ενσωματώνοντας τις φυσικές καμπύλες του τοπίου στον σχεδιασμό του. Με αυτόν τον τρόπο, η γεωμετρία γίνεται εργαλείο που ενεργά συμβάλλει στη διαμόρφωσή του και στην ενίσχυση της συμβολικής του σημασίας.

Ο Le Corbusier είπε χαρακτηριστικά, "Οι άξονες, οι κύκλοι, οι ορθές γωνίες είναι γεωμετρικές αλήθειες και δίνουν αποτελέσματα που το μάτι μας μπορεί να μετρά και να αναγνωρίζει. Αλλιώς δεν θα υπήρχε παρά τυχαιότητα, ακανονιστία και ιδιοτροπία. Η γεωμετρία είναι η γλώσσα του ανθρώπου" (Σταυρίδης, 1990, σ. 97).

Εικόνα 61: Εμφανές Σκυρόδεμα στο Church of the Light

2.5. Το τοπίο ως Βασικό Συνθετικό Εργαλείο

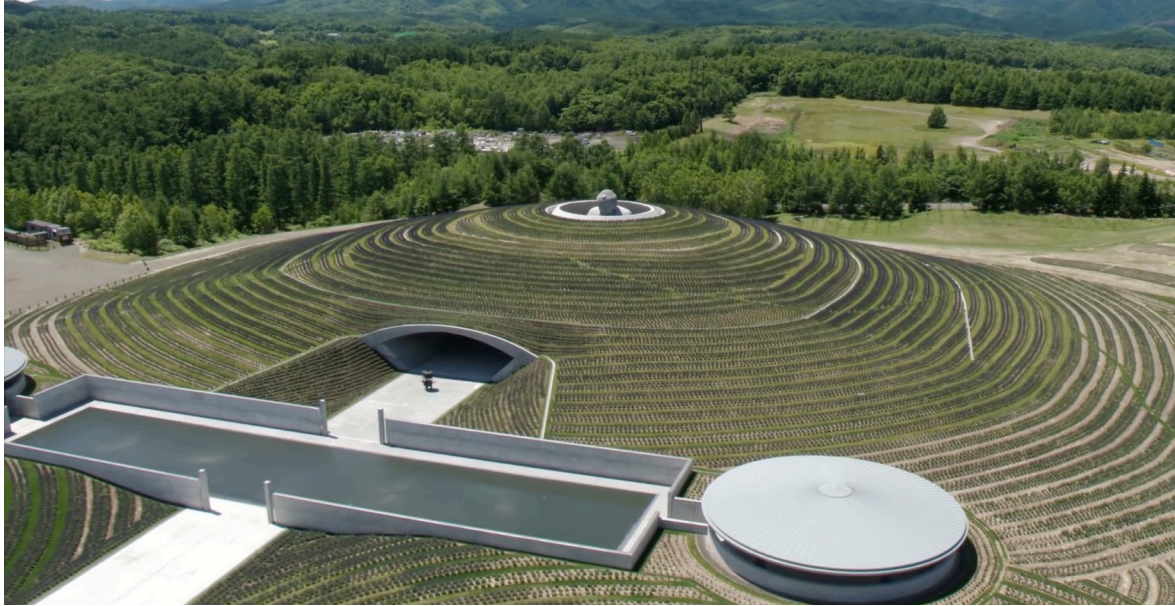
“Δεν μπορείς απλά να βάλεις κάτι καινούριο σε ένα μέρος. Πρέπει να απορροφήσεις αυτό που βλέπεις γύρω σου, αυτό που υπάρχει στη γη, και στη συνέχεια να χρησιμοποιήσεις αυτή τη γνώση μαζί με τη σύγχρονη σκέψη για να ερμηνεύσεις αυτό που βλέπεις” Tadao Ando (2011).

Η αρχιτεκτονική γλώσσα του Tadao Ando χαρακτηρίζεται από καθαρές γραμμές, γεωμετρική ακρίβεια και σχεδιαστική απλότητα. Μια ακόμη καθοριστική πτυχή του έργου του αποτελεί η ενσωμάτωση των αρχιτεκτονικών κατασκευών στο ανάγλυφο του εδάφους και στο φυσικό τοπίο. Η αλληλεπίδραση φυσικού και τεχνητού αντανακλά την εναρμόνιση των ανθρώπινων ενεργειών με την εγγενή ομορφιά του φυσικού κόσμου. Ο Tadao Ando προσεγγίζει την τοπογραφία και την τοπολογία¹ ως κλειδί για τη δημιουργία εναρμονισμένων και ενσωματωμένων χώρων στο φυσικό ανάγλυφο επιτρέποντας στη φυσική κλίση του εδάφους να υπερισχύσει.

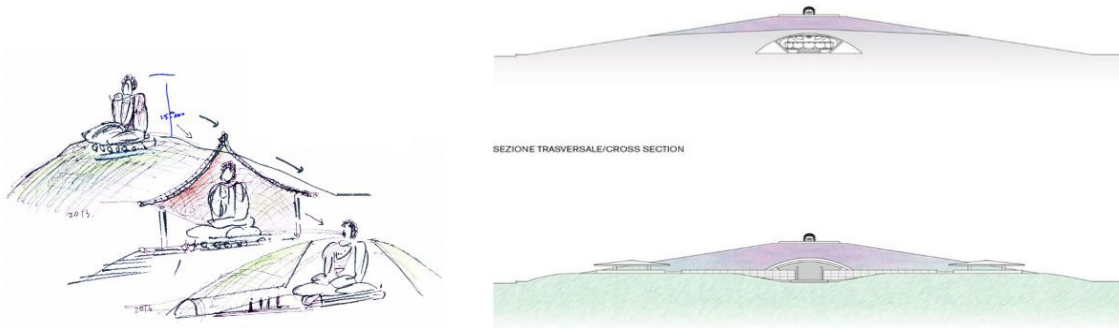
Ο Δημήτρης Φιλιππίδης αναφέρει πως ο Vidal de la Blache υποστηρίζει ότι “Η φύση ετοιμάζει την τοποθεσία και ο άνθρωπος την οργανώνει για να ικανοποιήσει τις επιθυμίες και τις ανάγκες του”. Αυτό σημαίνει ότι η φύση προσφέρει τις πρώτες ύλες και το περιβάλλον, ενώ ο άνθρωπος προσαρμόζει και διαμορφώνει τον χώρο σύμφωνα με τους στόχους και τις προσδοκίες του. Η τοποθεσία επιδρά σε πολιτιστικό επίπεδο διότι η επιλογή της ιδανικής τοποθεσίας εξαρτάται από τους σκοπούς, τα ιδανικά και τις αξίες ενός λαού ή μιας περιόδου. Κάθε κοινωνία, ανάλογα με τις ανάγκες και τις προτεραιότητές της. Ο Ando αναζητά την αρμονία μεταξύ των φυσικών στοιχείων και των ανθρωπογενών κατασκευών, προσαρμόζοντας τον χώρο σύμφωνα με τις ανάγκες και τις προσδοκίες του ανθρώπου. Μέσω αυτής της προσέγγισης, δημιουργεί κτίρια που αντιπροσωπεύουν την ενότητα με το φυσικό περιβάλλον και ενισχύουν τη συνεκτικότητα του τοπίου (Φιλιππίδης, 2010, σ. 46).

---

¹ Η τοπολογία αναφέρεται στις χωρικές σχέσεις και τη σύνδεση μεταξύ των γεωγραφικών χαρακτηριστικών. Καθορίζει τον τρόπο με τον οποίο τα χαρακτηριστικά συνδέονται μεταξύ τους με όρους γεινιάσης, περιορισμού και συνδεσιμότητας (Κάλφα, 2015, σ. 18)

Εικόνα 62: Πανοραμική άποψη του φυσικού τοπίου του Hill of the Buddha.

Εικόνα 63: Σκίτσο του Αγάλματος του Βούδα.

Ο Δημήτρης Φιλιππίδης αναφέρει πως ο Vidal de la Blache υποστηρίζει ότι “Η φύση ετοιμάζει την τοποθεσία και ο άνθρωπος την οργανώνει για να ικανοποιήσει τις επιθυμίες και τις ανάγκες του”. Αυτό σημαίνει ότι η φύση προσφέρει τις πρώτες ύλες και το περιβάλλον, ενώ ο άνθρωπος προσαρμόζει και διαμορφώνει τον χώρο σύμφωνα με τους στόχους και τις προσδοκίες του. Η τοποθεσία επιδρά σε πολιτιστικό επίπεδο διότι η επιλογή της ιδανικής τοποθεσίας εξαρτάται από τους σκοπούς, τα ιδανικά και τις αξίες ενός λαού ή μιας περιόδου. Κάθε κοινωνία, ανάλογα με τις ανάγκες και τις προτεραιότητές της. Ο Ando αναζητά την αρμονία μεταξύ των φυσικών στοιχείων και των ανθρωπογενών κατασκευών, προσαρμόζοντας τον χώρο σύμφωνα με τις ανάγκες και τις προσδοκίες του ανθρώπου. Μέσω αυτής της προσέγγισης, δημιουργεί κτίρια που αντιπροσωπεύουν την ενότητα με το φυσικό περιβάλλον και ενισχύουν τη συνεκτικότητα του τοπίου (Φιλιππίδης, 2010, σ. 46).

Η πρωταρχική διεργασία της απόδοσης ενός συνθετικού σχήματος στο τοπίο βασίζεται στην επεξεργασία του ανάγλυφου του εδάφους. Αυτό υποδηλώνει πως για την οργάνωσή του απαιτείται η δόμηση του χώρου, η εξέταση και η κατανόηση των φυσικών στοιχείων. Η οργανωτική αυτή προσέγγιση των σχημάτων του τοπίου αποτελεί τη βάση για τον σχεδιασμό, όπου η υλική αφετηρία συνδέεται άμεσα με τον τρόπο που αντιλαμβανόμαστε και διαμορφώνουμε τον χώρο (Μωραϊτης, 2024, σ. 85). Η προσέγγιση του φυσικού ανάγλυφου αποσκοπεί στη διαχείριση και τον έλεγχο της εδαφικής τοπιακής έκτασης. Ο κατάλληλος χειρισμός επιτρέπει την ψευδαισθητική μεταβολή της αντίληψης του χώρου, προσφέροντας νέες προοπτικές και αναμορφώνοντας τον χώρο οπτικά. Το τοπίο δεν αντιμετωπίζεται απλώς ως στατικό στοιχείο, αλλά ως ένας δυναμικός παράγοντας που επηρεάζει τον σχεδιασμό και την αντίληψη του χώρου.

Ο σχηματισμός του τοπίου πρέπει να κατανοηθεί ως μια διαρκής και δυναμική διεργασία η οποία περιλαμβάνει την επάλληλη αφαίρεση χωρίς να είναι στατική αλλά διαρκώς εξελισσόμενη. Ακολουθεί μια σειρά νοητικών συλλήψεων και εκφραστικών αποδόσεων, οι οποίες διατηρούν τη σύνδεση με την πραγματικότητα του τοπίου, ενώ παράλληλα επιτρέπουν τη δημιουργική του αναμόρφωση. Κατ’ αυτόν τον τρόπο τα σχέδια του Tadao Ando χαρακτηρίζονται από μια σχολαστική εξέταση της τοπογραφίας του χώρου καθώς επιδιώκει να ενσωματώνει την κλίση και τα χαρακτηριστικά του τοπίου στον σχεδιασμό του, διατηρώντας την οργανική ροή του φυσικού περιβάλλοντος. Τα αρχιτεκτονικά έργα του δεν επιβάλλονται στο τοπίο αλλά ενσωματώνονται αρμονικά σε αυτό, καθοδηγούμενα από τα περιγράμματα και τις ιδιαιτερότητες της τοποθεσίας. Έτσι, τα έργα του Ando είναι σχεδιασμένα ειδικά για κάθε τοποθεσία και η αρχιτεκτονική του δεν είναι απλώς μια μορφολογική παρέμβαση αλλά και μια διαδικασία που ακολουθεί τη φυσική ροή και τον χαρακτήρα του τοπίου.

Ο σχηματισμός του τοπίου πρέπει να κατανοηθεί ως μια διαρκής και δυναμική διεργασία η οποία περιλαμβάνει την επάλληλη αφαίρεση χωρίς να είναι στατική αλλά διαρκώς εξελισσόμενη. Ακολουθεί μια σειρά νοητικών συλλήψεων και εκφραστικών αποδόσεων, οι οποίες διατηρούν τη σύνδεση με την πραγματικότητα του τοπίου, ενώ παράλληλα επιτρέπουν τη δημιουργική του αναμόρφωση. Κατ' αυτόν τον τρόπο τα σχέδια του Tadao Ando χαρακτηρίζονται από μια σχολαστική εξέταση της τοπογραφίας του χώρου καθώς επιδιώκει να ενσωματώνει την κλίση και τα χαρακτηριστικά του τοπίου στον σχεδιασμό του, διατηρώντας την οργανική ροή του φυσικού περιβάλλοντος. Τα αρχιτεκτονικά έργα του δεν επιβάλλονται στο τοπίο αλλά ενσωματώνονται αρμονικά σε αυτό, καθοδηγούμενα από τα περιγράμματα και τις ιδιαιτερότητες της τοποθεσίας. Έτσι, τα έργα του Ando είναι σχεδιασμένα ειδικά για κάθε τοποθεσία και η αρχιτεκτονική του δεν είναι απλώς μια μορφολογική παρέμβαση αλλά και μια διαδικασία που ακολουθεί τη φυσική ροή και τον χαρακτήρα του τοπίου.

Σύμφωνα με τον Κοτιώνη (2007, σ. 13), η μορφοποιητική εμπειρία του τοπίου διαμεσολαβείται από τις διάφορες ποιότητες του χώρου. Η απόδοση της μορφής του τοπίου συνδέεται άμεσα με τον ψυχικό τόνο του τοπίου, ο οποίος, με τη σειρά του, επηρεάζει τον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό.

Η φύση παρουσιάζεται ως ένα περιβάλλον με ήδη διαμορφωμένες φυσικές και ψυχολογικές συνθήκες. Για τον Tadao Ando, είναι σημαντικό να γνωρίσει και να αισθανθεί τον ιδιαίτερο χαρακτήρα, το ύψος και την ουσία του κάθε περιβάλλοντος πριν προβεί στην αρχιτεκτονική δημιουργία. Το ύψος ενός τόπου καθορίζεται από το κλίμα, το φως, το νερό, καθώς και το είδος και τη μορφή του εδάφους. Οι ποιότητες του τοπίου υπόκεινται σε προσωρινές μεταβολές ανάλογα με τις εποχές, όπως από χειμώνα σε καλοκαίρι, διαμορφώνοντας έτσι διαφορετικές προσεγγίσεις στη μορφοποιητική κατασκευή του τοπίου.

Εικόνα 65: Lee Ufan Museum.

Η ενσωμάτωση του μικροπεριβάλλοντος στο αρχιτεκτονικό έργο διαμορφώνει την εμπειρία του τοπίου και δημιουργεί οπτικές εντυπώσεις που συνδέονται με σωματικές και αντιληπτικές εμπειρίες του εσωτερικού χώρου. Ο Κοτιώνης τονίζει πως η διαδικασία του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού απαιτεί μια διαμορφωτική ενέργεια, μια αρχιτεκτονική θέαση και αίσθηση που απαιτεί καθαρότητα και δύναμη με στόχο την αναδημιουργία του τοπίου. Έτσι, ο άνθρωπος βρίσκεται ανάμεσα στο φυσικό τοπίο και τις αρχιτεκτονικές επεμβάσεις, λειτουργώντας τόσο οπτικά όσο και συναισθηματικά. Κατα συνέπεια, το τοπίο εγχαράσσεται στη μνήμη ως ένα θέαμα που ικανοποιείται μέσω της όρασης, προκαλώντας συναισθήματα ευεξίας, αίσθηση συνέχειας και ζωής. Η ψυχική αυτή διάθεση ευεξίας, είναι αποτέλεσμα της επιτυχημένης ενσωμάτωσης των φυσικών στοιχείων στην αρχιτεκτονική, δημιουργώντας έναν ενιαίο και αρμονικό χώρο.

Επιπρόσθετα, ο Κοτιώνης (2007), αναδεικνύει την σημασία της αλληλεπίδρασης μεταξύ τοπίου και αρχιτεκτονικής. Η μορφοποιητική εμπειρία του τοπίου δεν είναι μόνο ζήτημα αισθητικής, αλλά και ψυχικής διάθεσης και σωματικής εμπειρίας. Η αρχιτεκτονική καλείται να ενσωματώσει τις ποιότητες του φυσικού περιβάλλοντος, δημιουργώντας χώρους που όχι μόνο ανταποκρίνονται στις λειτουργικές απαιτήσεις αλλά και ενισχύουν την ψυχική ευεξία των ανθρώπων.

Η έννοια της συνέχειας του τοπίου, όπως περιγράφεται από τον Κοιτώνη, αναφέρεται στην ιδέα πως το τοπίο είναι μια δυναμική, μεταβαλλόμενη ύλη που διαπερνά και αλληλεπιδρά με το ανθρώπινο σώμα. Αυτή η αλληλεπίδραση επιτρέπει την παρατήρηση και την κατανόηση της συνέχειας της ζωής μέσα στο τοπίο. Με βάση αυτή την αντίληψη, οι αρχιτεκτονικές μορφές που δημιουργεί ο Tadao Ando μπορούν να θεωρηθούν ως αντικείμενα μορφοποίησης που εντάσσονται σε μια διαδικασία επιλογής μεταξύ υπαρχουσών λύσεων. Η μορφοποίηση των αρχιτεκτονικών δομών από τον Ando δεν είναι στατική αλλά αποτελεί μια διαδικασία συνεχούς μετασχηματισμού. Κατά τη διάρκεια αυτής της διαδικασίας, επιλέγεται και σταθεροποιείται μια συγκεκριμένη λύση που αντανακλά την ενασχόληση και τη μελέτη του περιβάλλοντος από τον αρχιτέκτονα.

Στο έργο του Tadao Ando εντοπίζεται μια αρχιτεκτονική η οποία δεν είναι απλώς μια πρακτική κατασκευής κτιρίων, αλλά μια αναγωγή στη γεωμετρία των καθαρών σχημάτων και την υπέρτατη τάξη των μαθηματικών. Η “κρυφή γεωμετρία” που είναι εγγεγραμμένη στα έργα του αποκαλύπτει μια βαθιά εσωτερική τάξη και αρμονία, που συχνά γίνεται εμφανής μέσα από το σχέδιο της τομής.

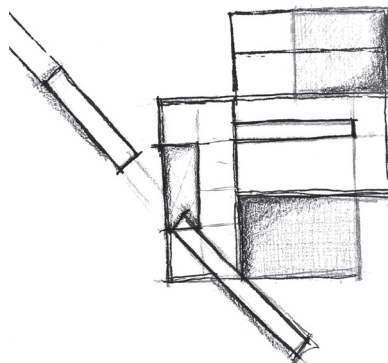
Το έργο του Tadao Ando χαρακτηρίζεται από μια προσεκτική παρατήρηση και πρόβλεψη των στοιχείων που πρέπει να προστεθούν στο υφιστάμενο περιβάλλον. Ο Ando δεν βλέπει το τοπίο ως κάτι που πρέπει να αλλάξει ριζικά, αλλά ως κάτι που πρέπει να ενσωματώσει και να εμπλουτίσει. Επομένως, συντηρεί τις υπάρχουσες αξίες και τα ιδιαίτερα στοιχεία του περιβάλλοντος, δημιουργώντας μια αρμονική σχέση μεταξύ νέου και παλαιού. Η προσέγγιση του Ando αντιτίθεται στην απρογραμμάτιστη δόμηση, η οποία συχνά αγνοεί τις υφιστάμενες αξίες του περιβάλλοντος. Η ποσοτική αύξηση των κατασκευών με έλλειψη σχεδιασμού και πρόνοιας οδηγεί στην απώλεια της ποιότητας και αρμονίας με το τοπίο. Ο Ando επιδιώκει να δημιουργεί αρχιτεκτονικά έργα που όχι μόνο συμπληρώνουν αλλά και ενισχύουν το φυσικό περιβάλλον, δίνοντας έμφαση στη διατήρηση και την ανάδειξη των υφιστάμενων στοιχείων κάθε τόπου (Fujita, 2012).

Ο Ζαννός (2007, σ. 69) υποστηρίζει πως, “Αν ήταν καταστροφικό για το φυσικό περιβάλλον οποιοδήποτε αρχιτεκτονικό έργο μεταβάλλει την μορφή του, τότε ο άνθρωπος δεν θα απολάμβανε ακροπόλεις, κάστρα, ξωκλήσια σε κορφές λόφων και βουνών όπως και μοναστήρια σε ρεματιές και γεφύρια σε κοιλάδες”.

Όλα τα έργα αυτά έχουν συντεθεί και ενταχθεί με το περιβάλλον, αποτελώντας μια ενιαία αρμονική σύνθεση η οποία βασίζεται στην αντίθεση των φυσικών και τεχνητών στοιχείων καλλιεργώντας έναν διάλογο σύμπνοιας. Το αρχιτεκτονικό έργο του Tadao Ando δεν μπορεί να υπάρξει χωρίς το γύρω τοπίο και αντίστροφα το τοπίο δεν θα ήταν τόσο επιβλητικό σε συναισθημα αν έλειπε το ανθρώπινο έργο. Έτσι, το αρχιτεκτονικό έργο του Tadao Ando αλληλεπιδρά με το τοπίο, συμπληρώνεται και μαζί με αυτό αποτελεί μια σπουδαία αρχιτεκτονική σύνθεση. Οι κατασκευαστικές δυνατότητες που προσφέρει η σύγχρονη τεχνολογία επιτρέπουν τη μικρότερη ως και μηδαμινή αλλοίωση του περιβάλλοντος (Μωραϊτης, 2024, σ. 88).

Εικόνα 67: Invisible House, Tadao Ando.

Εικόνα 68: Σκίτσο Συνθετικής Ιδέας.

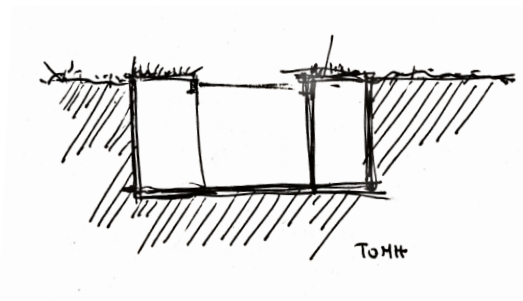
Στην αρχιτεκτονική του Ando παρατηρούνται έντονα οι αποφάσεις εμφάνισης και αφάνειας ενός αρχιτεκτονικού έργου, συνθέτοντας μια νέα μορφή η οποία συντίθεται με το φυσικό περιβάλλον αλλά και ενισχύει την φυσική επαφή της κάτοψης με το έδαφος. Η προσέγγιση αυτή δημιουργεί μια νέα μορφή αρχιτεκτονικής που ενσωματώνεται οργανικά με το φυσικό περιβάλλον και ταυτόχρονα ενισχύει τη φυσική σύνδεση του κτιρίου με το έδαφος. Συχνά, μέσα από τη χρήση γεωμετρικών σχημάτων και απλών γραμμών, αναδεικνύονται οι φυσικές καμπύλες του τοπίου. Στο επίπεδο της κάτοψης, η αρχιτεκτονική του Ando επιδιώκει να ενισχύσει τη σχέση με το φυσικό στοιχείο. Παράλληλα, στις τομές του Ando και στη διαχείριση του κατακόρυφου άξονα, ο τοίχος και ο στύλος τρυπούν απευθείας το έδαφος και η φύση εισβάλλει άμεσα στον δομημένο χώρο με τη γεωμετρία να επιπλέει στις καμπύλες του τοπίου. Ιδιαίτερα όταν ο Ando εγκαθιστά την αρχιτεκτονική κάτω από το έδαφος, η φύση και η γεωμετρία αναμειγνύονται δημιουργώντας ένα ενιαίο σύνολο.

Η αρχιτεκτονική του Tadao Ando αποτελεί απόδειξη της αρμονίας μεταξύ του δομημένου περιβάλλοντος και της φύσης. Η αμεσότερη αντίληψη σχηματοποίησης ελεγκτικής οργάνωσης της φυσικής ύλης για την αρχιτεκτονική πρακτική αφορά το έδαφος. Το υλικό του εδάφους, εμφανίζεται συνεκτικότερο και πλησιέστερο στα σκληρά αρχιτεκτονικά υλικά, καθώς αποτελεί το άμεσο πεδίο ένταξης των αρχιτεκτονικών κατασκευών (Μωραϊτης, 2024, σ. 86).

Εικόνα 69: Ενσωμάτωση του Benesse House στο τοπίο.

Εικόνα 70: Σκαριφηματική τομή του Benesse House

2.6. Η σημασία της βιωματικής εμπειρίας στην κατανόηση του έργου του Tadao Ando

Κατά τον Furuyama (2016, p.14), ο Ando αντιλαμβάνεται την αρχιτεκτονική ως σκέψη η οποία συνδέει το ιδεατό και την πραγματικότητα παραμένοντας στα όρια μεταξύ του φανταστικού και του ουσιαστικού. Η αρχιτεκτονική ενισχύει την ανθρώπινη αξία και προκαλεί αίσθηση, σκέψη και μνήμη, ενώ παράλληλα είναι άκρως συμβολική και αφηρημένη. Συνδυάζει το όνειρο και την πρακτική ακρίβεια στη χρήση τεχνικών μεθόδων με τη συμβολική ποιότητα που κάνει ένα κτίριο να εκφράζει αξίες και ιδανικά. Συνεπώς, οι στρατηγικές του στοχεύουν στη δημιουργία χώρων για την τόνωση του ανθρώπινου πνεύματος, την αφύπνιση της ευαισθησίας και την επικοινωνία με τη βαθύτερη ανθρώπινη ψυχή. Η φύση στα κτίρια του Ando αποτελεί σημαντικό συστατικό για αυτή τη διέγερση και την τόνωση του ανθρώπινου πνεύματος, καθώς πιστεύει πως μόνο η κατάσταση της αφηρημένης φύσης μπορεί να παράγει πραγματικά συναισθήματα και να επιτύχει την ύψιστη αξία της. Για τον λόγο αυτό η φύση διαθέτει πρωταγωνιστικό ρόλο είτε το αρχιτεκτονικό έργο βρίσκεται σε αστικό περιβάλλον είτε σε ένα φυσικό τοπίο μέσα στο οποίο λειτουργεί πλαισιωτικά και συμπεριληπτικά προξενώντας συναισθήματα (Cuito, 2003).

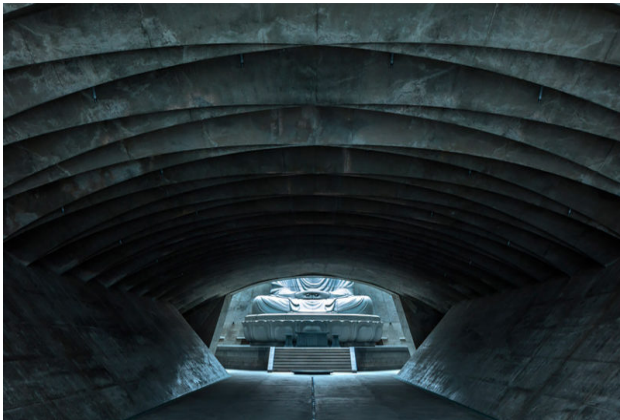

Εικόνα 71: Χωρική εμπειρία στο Water Temple κατά την είσοδο στη δομή

Συχνά τα κτίριά του περιβάλλονται από ένα όμορφο τοπίο μέσα στο οποίο η αρχιτεκτονική εξυπηρετεί ως κάδρο της φύσης. Όταν τα κτίρια βρίσκονται σε πλούσιο φυσικό τοπίο, το κτίριο αποκτά μεγάλα ανοίγματα έτσι ώστε να γίνεται μια αλληλοδιείσδυση εσωτερικού-εξωτερικού φυσικού περιβάλλοντος, ενώ όταν το κτίριο χωροθετείται σε αστικό περιβάλλον, τότε αποκτά "ασπίδα προστασίας" προς την ακατάστατη εικόνα της μεγαλούπολης και αποκόπτει τη θέα προς αυτή (Furuyama M., 2008, p. 15). Έτσι το κτίριο γίνεται ένας χώρος "κάθαρσης", εσωστρεφής που επιτρέπει την είσοδο της φύσης συμβολικά, αφαιρετικά, όχι με τη μορφή της θέας, αλλά με ελεγχόμενη είσοδο ορισμένων στοιχείων της, δηλαδή του φωτός και του αέρα (Furuyama, 1996, p. 31-33).

Δεν υπάρχει αμφιβολία πως κυρίαρχη σημασία στο έργο του Tadao Ando, ο οποίος δικαίως θεωρείται ένας από τους αρχιτέκτονες της "ατμόσφαιρας", διαδραμάτισε η δημιουργία χωρικής ατμόσφαιρας. Όχημα ρύθμισης της χωρικής ατμόσφαιρας αποτελεί το αίσθημα της οικειότητας, της εξοικείωσης του χρήστη με τον χώρο χρησιμοποιώντας τις αισθήσεις του. Με το έργο του μετατρέπει την παραμονή σε έναν χώρο σε εμπειρία αισθήσεων. Επιθυμεί να δώσει τη δυνατότητα στους χρήστες να βιώσουν τον χώρο και να κατανοήσουν την "ατμόσφαιρα" μέσα από μια πολυαισθητηριακή και συγκινησιακή εμπειρία.

Ο Ando εργάζεται με σχέσεις εγγύτητας και απόστασης στο έργο του, εναλλάσσοντας ενδιάμεσα μεσοδιαστήματα επιχειρώντας να σχεδιάσει τις ποιότητες και τις εμπειρίες που αυτές αποδίδουν (Dal Co, 1995, p.454). Το ενδιαφέρον του για την ατμόσφαιρα τοποθετείται στη διατομή του υλικού, προϋποθέτοντας εκ προοιμίου την αντιμετώπιση της αρχιτεκτονικής ως χωρική επίδραση με δέσμευση και αμοιβαιότητα. Η διαχείριση αυτή λειτουργεί καταλυτικά για μια νέα κατανόηση της χωρικής ιδιαιτερότητας, καθώς διαχειρίζεται και διαστέλλει συνεχώς το προσωρινό όριο ανάμεσα σε αυτό που υπάρχει και σε αυτό που συμβαίνει, ανάμεσα στην αίσθηση και τη νόηση (Furuyama, 2016, p. 15).

Εικόνα 72, Εικόνα 73: Πνευματική ατμόσφαιρα στο Buddha Temple

Τα έργα του Ando είναι έργα με ατμόσφαιρα πνευματικότητας και ασκητισμού, αρμονίας, απλότητας και κενού(μα). (Blaser, 2001, p. 13-19). Αποκτούν μια μυσταγωγία, κατασκευτική ατμόσφαιρα, που μεταφέρει τον άνθρωπο από τα καθημερινά και εγκόσμια, στα υπερκόσμια και ουράνια.

Η διάθεση που δημιουργείται μέσω της απλότητας αποπνέει μια ατμόσφαιρα αρμονίας και μια έκκληση για σιωπή, απαραίτητη για τη βίωση της ομορφιάς του κενού. Ο Tadao Ando μετέτρεψε την αρχιτεκτονική σε σιωπή και διαφάνεια και επίτευξε μια μοναδική αισθητική που αφήνει ορατή τη δύναμη της γέννησής της. Αυτή η φιλοσοφία του, που βασίζεται στις αρχές της ιαπωνικής παράδοσης και του πολιτισμού, αντικατοπτρίζεται στα έργα του, όπως το κλασικό ιαπωνικό σπίτι. Ο σχεδιασμός του κλασικού ιαπωνικού σπιτιού προέκυψε από την ανάγκη για μινιμαλισμό χωρίς στοιχεία υπερβολής. Ο Ando αρνείται την παραδοσιακή προσέγγιση μέσω μιας σχεδιαστικής πορείας προς μια αρχιτεκτονική του μινιμαλισμού κατανοώντας τους σαφείς στόχους, όπου η φύση δεν αποξενώνεται ούτε καθίσταται τεχνητή.

Η τελειοποίηση ενός κτίριου αποτελεί την εννοιολογική του προσέγγιση με μεθοδικότητα και υπευθυνότητα. Για τον Tadao Ando, η εσωτερική αγνότητα συγκροτείται μέσω της μοναστικής σιωπής. Οι χώροι του εμπνέουν και υποδηλώνουν αισθησιασμό μέσα από μια βαθιά λιτή πολυτέλεια. Οι λεπτές διαμορφώσεις των αιχμηρών άκρων, οι καθαρές γραμμές και οι λείες επιφάνειες είναι αυτές που διεγείρουν δημιουργώντας μια κατάσταση πνευματικής ανταλλαγής και οικειότητας (Blaser, 2001, p. 7).

Ο σχεδιασμός του εσωτερικού χώρου έχει διάφορες ακολουθίες μέσω της σύνθεσης του χώρου. Η διαδικασία εισόδου στο κτίριο παρουσιάζει μια μοναδική αρχιτεκτονική εμπειρία μέσω του χειρισμού των γραμμών κίνησης. Δημιουργεί μια επιδιωκόμενη χωρική ακολουθία και μεγιστοποιεί τη χωρική αφθονία αφήνοντας την εμπειρία του χώρου μέσω της σχεδιαστικής κυκλοφοριακής λεπτότητας να εισαχθεί στο κτίριο μεθοδολογικά με τη βοήθεια του στοιχείου του νερού. Κατά τη διαδικασία εισόδου στην αρχιτεκτονική του Tadao Ando, το νερό είναι ένα σημαντικό αρχιτεκτονικό στοιχείο που λειτουργεί ως μεταβατικός χώρος.

Επιπλέον, το φως χρησιμοποιείται για να συστήσει τη ζωή και τη ζωτικότητα στην ψυχή του έργου. Οι διακριτές μεταβολές υποστηρίζουν την πολυπλοκότητα του χώρου (Furuyama, 2016, p.16). Η χρήση του φωτός αντιπαραβάλλει το φως και τη σκιά στους εστιακούς εσωτερικούς χώρους, μετακινώντας και συνθέτοντας ανακυκλώσιμο φως στους τοίχους από σκυρόδεμα και φως ώστε να επιτύχει το υψηλότερο καλλιτεχνικό επίπεδο (Dal Co, 1995, p. 300).

Κατά τον Furuyama (1993, p. 24), στο έργο του Tadao Ando, η τέχνη της οικοδόμησης είναι μια εμπειρία και μια αίσθηση πνευματικού περιεχομένου. Εξ ου και η αναζήτηση της ομορφιάς και η μελέτη της επίδρασής της. Η οπτική και διανοητική του αντίληψη μεταμορφώνει τη σκοτεινή φύση ενός αντικειμένου σε ορατές εικόνες. Επιπλέον, έχει πρόθεση για ανακάλυψη του φυσικού μέσω της εμπειρίας και σωστή εφαρμογή του, μετατρέποντας μοναδικά χαρακτηριστικά σε μορφή, δημιουργώντας βιώματα και αισθήσεις. Η αληθινή αξία της τέχνης του έγκειται στον σεβασμό της για τη φύση. Αυτή η εστίαση στις εσωτερικές αξίες οδηγεί σε μια υπέρτατη νέα αξία. Σύμφωνα με τον ίδιο “Μακριά από τις υπερβολές της αιχμής της ευημερίας, πρέπει να μάθουμε ξανά πώς να αντιμετωπίζουμε το φυσικό και την ίδια τη φύση. Δεν είναι δύσκολο να βρεις νέες ιδέες, αλλά είναι δύσκολο να εγκαταλείψεις τις παλιές για να ανακαλύψεις τις πραγματικές αξίες της καλής κατασκευής”.

Η αρχιτεκτονική του Tadao Ando είναι δύσκολο να κατανοηθεί αποκλειστικά από εικόνες και φωτογραφίες καθώς το φως και ο συμβολισμός που ενσωματώνονται στα έργα του δεν μπορούν να αναπαραχθούν πλήρως μέσω απλών απεικονίσεων. Οι αντιθέσεις της σκιάς και του φωτός, η δυναμική αλληλεπίδραση μεταξύ των χώρων και η αίσθηση του υλικού συμβάλλουν στη μοναδική εμπειρία των έργων του Ando. Η αρχιτεκτονική του Ando είναι έντονα βιωματική, κάθε έργο του είναι σχεδιασμένο να προκαλεί συγκεκριμένα συναισθήματα και να προσφέρει μια μοναδική εμπειρία στον χρήστη. Ο συμβολισμός στα έργα του είναι βαθύς και πολυεπίπεδος. Κάθε κτίριο αποτελεί μια κατασκευή η οποία έκφραζει φιλοσοφικές και συναισθηματικές ιδέες και εμπειρίες. Η χρήση των υλικών, η διάταξη των χώρων και η αλληλεπίδραση με το φυσικό περιβάλλον είναι διανοητικά στοιχεία τα οποία μεταφέρουν μηνύματα και προκαλούν σκέψεις. Το βάθος του νοήματός τους δεν μπορεί να μεταφερθεί πλήρως μέσω απλών απεικονίσεων, απαιτώντας την προσωπική εμπειρία του χώρου για να γίνουν κατανοητά (Betsky, 2002).

ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ

Εικόνα 74: Χάρτης της Ιαπωνίας. Κατοικίες.

| ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 – ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ : Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ ΣΤΟ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΤΑΔΑΟ ANDO

3.1 Το Καδραρισμα του Ουρανού. Azuma House.

3.2 Η Διαδικασία Σχεδιασμού Side Craft. KOSHINO HOUSE

3.3 Ανάμεσα στο κτιριακό κέλυφος και τη Φύση. KIDOSAKI HOUSE

ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ |

Η κατοικία αποτελεί έναν απαραίτο, προσωπικό και οικείο χώρο για τον άνθρωπο. Είναι ένα ιδιαίτερο κατάλυμα και μια απαραίτητη ατομική στέγη που του παρέχει προστασία και ιδιωτικότητα. Με τον όρο “δοχείο ζωής”, όπως περιγράφεται από τον Άρη Κωνσταντινίδη, εμπνέει τη διαδρομή της ανθρώπινης ύπαρξης (Κωνσταντινίδης, 2011, σ. 57). Ως φυσικό καταφύγιο, η κατοικία προσφέρει θεμελιώδη χαρακτηριστικά όπως προστασία, ασφάλεια και φιλοξενία, λειτουργώντας ως ένα βιολογικό κύτταρο, εξελισσόμενο στον χρόνο και αποτελώντας ένα βασικό στοιχείο ύφανσης του περιβάλλοντός της. Παράλληλα, συνδιαλέγεται και επηρεάζεται από το περιβάλλον της, νοηματικά και μορφολογικά έπειτα από την κατανόηση του ευρύτερου χώρου στον οποίο εντάσσεται, είτε πρόκειται για τον αστικό ιστό είτε πρόκειται για το φυσικό τοπίο. Η αρχιτεκτονική της κατοικίας οφείλει να στοχεύει στη δημιουργία ενός κελύφους προσαρμοσμένο στον τόπο και το περιβάλλον δημιουργώντας διάλογο ανάμεσα στο έργο και στο ευρύτερο πολιτισμικό περιβάλλον, επιδιώκοντας έτσι να υλοποιήσει τις βασικές ανάγκες του ανθρώπου (Kalland, 1995, p. 248).

Σύμφωνα με τον Norberg-Schulz, χρησιμοποιούμε την λέξη “Κατοικία” για να προσδιορίσουμε τη συνολική σχέση μεταξύ ανθρώπων και τόπου. Για να κατανοήσουμε πληρέστερα τι υποδηλώνει η λέξη αυτή θα ήταν απαραίτητη η απελευθέρωση από τη διάκριση μεταξύ “χώρου” και “χαρακτήρα”. Όταν ο άνθρωπος ζει σε έναν χώρο, τότε βρίσκεται τοποθετημένος σε αυτόν και ταυτόχρονα είναι εκτεθειμένος σε έναν συγκεκριμένο περιβάλλοντα χαρακτήρα. Οι δύο ψυχολογικές λειτουργίες που εμπλέκονται εδώ μπορούν να χαρακτηριστούν ως “προσανατολισμός” και “ταύτιση”. Για να αποκτήσει ένα υπαρξιακό έδαφος, ο άνθρωπος πρέπει να είναι ικανός να προσανατολιστεί, δηλαδή να γνωρίζει πού βρίσκεται και επίσης να ταυτίζεται με το περιβάλλον του, δηλαδή να αναγνωρίσει πως ο ίδιος είναι ένα συγκεκριμένο μέρος αυτού (Norberg-Schulz, 2009, σ. 22).

Η επιλογή για ανάλυση της έννοιας της φύσης στο αρχιτεκτονικό έργο του Tadao Ando εντάσσεται σε ένα ενδιαφέρον πεδίο της αρχιτεκτονικής έρευνας. Ο Ando έχει επιδείξει μια ιδιαίτερη ευαισθησία και αφοσίωση στην αλληλεπίδραση μεταξύ του ανθρώπου, του χώρου και της φύσης, ενώ έχει διαμορφώσει μια ιδιαίτερη σχεδιαστική προσέγγιση.

Η ανάλυση επικεντρώνεται σε τρεις κατοικίες του: το Azuma House, το Koshino House και το Kidosaki House. Κάθε μία από αυτές τις κατοικίες αντιπροσωπεύει μια μοναδική προσέγγιση στη σχέση μεταξύ της αρχιτεκτονικής δομής και του φυσικού περιβάλλοντος. Μέσα από την ανάλυση των επιμέρους στοιχείων και της γενικότερης συνολικής σύνθεσης των κατοικιών, θα διερευνηθεί ο τρόπος με τον οποίο ο Tadao Ando ενσωματώνει τη φύση στο αρχιτεκτονικό του έργο και πώς δημιουργεί μια αλληλεπίδραση μεταξύ του χώρου και του περιβάλλοντος. Ειδικότερα, θα εξεταστεί η χρήση φυσικών στοιχείων όπως το φως, ο αέρας και το νερό, καθώς και ο τρόπος με τον οποίο αναδεικνύει τις φυσικές ποιότητες του τοπίου στο εσωτερικό των κατοικιών του. Το Azuma House αποτελεί ένα από τα πιο εμβληματικά έργα του, χαρακτηριζόμενο από απλότητα και συνάμα πολυπλοκότητα στον σχεδιασμό του. Το έργο αυτό αναδεικνύει μια εντυπωσιακή αλληλεπίδραση μεταξύ του εσωτερικού χώρου και του φυσικού περιβάλλοντος, ενώ οι γεωμετρικές μορφές και οι συνθετικές γραμμές δημιουργούν ένα δυναμικό περιβάλλον που επιτρέπει στο φυσικό φως, στο νερό και στον αέρα να διαπερνούν τον χώρο με ελευθερία. Το Koshino House, αντιπροσωπεύει μια εξαιρετική προσέγγιση στην έννοια της φύσης στην αρχιτεκτονική. Η κατοικία αυτή δημιουργεί έναν οργανικό συνδυασμό μεταξύ των εσωτερικών και εξωτερικών χώρων, ενώ η ενσωμάτωση φυσικών στοιχείων όπως το νερό και το φως δημιουργούν μια ατμόσφαιρα ηρεμίας και αρμονίας. Τέλος, το Kidosaki House αναδεικνύει την ανθρώπινη εμπειρία μέσα από τη σύγκρουση και την εναρμόνιση μεταξύ του ανθρώπου και της φύσης. Με χειρονομίες που ακολουθούν τη φυσική καμπυλότητα του τοπίου και με προσεκτική χρήση φυσικών στοιχείων, όπως το φως, η κατοικία αυτή προσφέρει μια μοναδική εμπειρία διαβίωσης και συνύπαρξης με τη φύση.

Μέσα από αυτήν την ανάλυση, θα αποσαφηνιστούν οι βαθύτερες σημασίες της φύσης στο έργο του Tadao Ando και η σημασία της ως πηγή έμπνευσης και ως καθοδηγητική αρχή για την αρχιτεκτονική δημιουργία. Επίσης, θα αναδειχθεί η επίδραση της φύσης στην ανθρώπινη εμπειρία και στη δημιουργία ενός συναισθηματικά και πνευματικά εμπλουτισμένου περιβάλλοντος. Ο Tadao Ando σχεδιάζει την οργανωτική λογική των κατοικιών του μέσω της έννοιας της αφαίρεσης, μια συνεχής διαδικασία, η οποία συμπυκνώνει χωρίς να αναιρεί τα βαθύτερα νοήματα (Dal Co, 1995).

3.1 Το καθάρισμα του Ουρανού. Azuma House.

Εικόνα 75: Όψη του Azuma House

Ο Tadao Ando διακρίθηκε για τις τολμηρές προτάσεις του στον σχεδιασμό μικρών κατοικιών. Ως αφετηρία της φιλοσοφίας του, το Azuma House στο Sumiyoshi φέρει χαρακτηριστικά που διαμόρφωσαν καθοριστικά το μετέπειτα έργο του (Migayrou et al., 2019, p. 24).

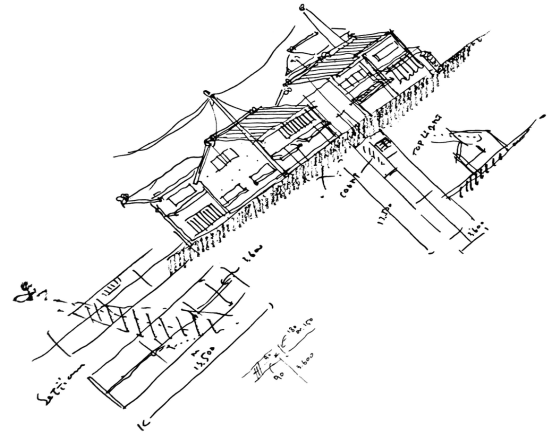
Η εδραίωση της ταυτότητάς του ως αρχιτέκτονα αποτέλεσε μια επίπονη διαδικασία, καθώς ο Ando βρέθηκε αντιμέτωπος με πληθώρα σύνθετων παραγόντων, όπως την παράδοση και τη νεωτερικότητα¹ (Furuyama, 2016, p. 34)., τις επιθυμίες των πελατών σε συνδυασμό με τους περιορισμένους προϋπολογισμούς, τις απαιτήσεις της καθημερινής ζωής. Η δυσκολία εντεινόταν από το γεγονός ότι ο Ando δραστηριοποιούνταν σε μια πόλη στην Οσάκα, η οποία διατηρούσε ακόμα έντονα την ασιατική της ταυτότητα (Furuyama, 2016, p. 34).

Το Azuma House, βρίσκεται στην Shitamachi της Οσάκα, σε άμεση γειτνίαση με τον Ιερό της Sumiyoshi. Σύμφωνα με στοιχεία της Wa-pedia (n.d.), το Shitamachi (下町) αποτελεί Ιαπωνικό όρο, ο οποίος περιγράφει τις παλαιές παραδοσιακές περιοχές των πόλεων της Ιαπωνίας και κυρίως του Τόκιο. Μεταφράζεται ως “κάτω πόλη” ή “κέντρο”. Κατά την περίοδο Edo, το Shitamachi περιέγραφε όλες τις συνοικίες κάτω από το κάστρο Edo (山の手). Η περιοχή αυτή, όντας πυρήνας μιας ιστορικής και παραδοσιακής συνοικίας, φέρει έντονα τα σημάδια της αστικής ζωής, με τις αντιθέσεις και τις εντάσεις που την χαρακτηρίζουν. Στενά δρομάκια πλαισιώνονται από ατελείωτες σειρές ξύλινων κατοικιών, οι οποίες διατηρούν την αυθεντικότητά τους παρά τις φθορές του χρόνου. Το Azuma House τοποθετείται στο κέντρο του οικοδομικού τετραγώνου στη συνοικία Sumiyoshi, κάνοντας αισθητή την παρουσία του. Η κατοικία ονομάζεται αλλιώς και “Row House”, μια ονομασία η οποία αποτελεί άμεση αναφορά στην τοποθεσία της κατοικίας (Furuyama, 2016, p. 18).

¹ Η νεωτερικότητα στην αρχιτεκτονική αναφέρεται σε ένα κίνημα που εμφανίστηκε κυρίως στη δεκαετία του 1920 και επηρέασε σημαντικά την ανάπτυξη της σύγχρονης αρχιτεκτονικής. Η νεωτερικότητα αποσκοπούσε στον εκσυγχρονισμό και την ανανέωση της αρχιτεκτονικής πρακτικής με βάση τις νέες τεχνολογίες, τις ανάγκες της εποχής και την απλότητα των γραμμών και των μορφών (Μηλιγγος, 2012).

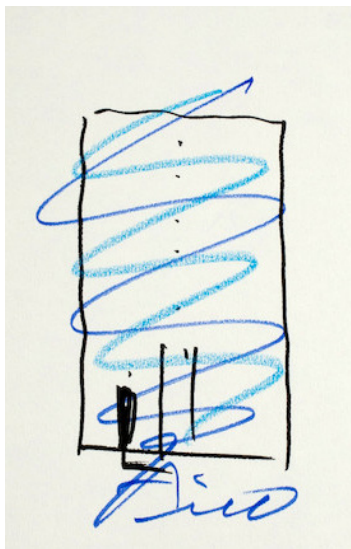
Εικόνα 76: Τοπογραφικό του Azuma House

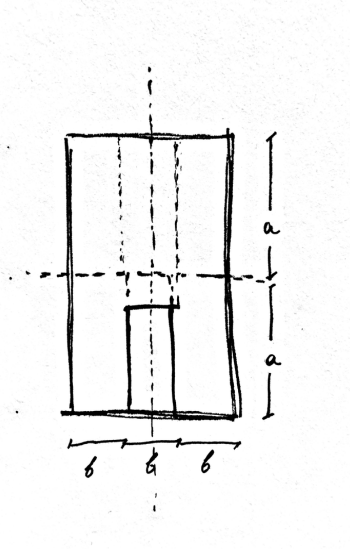
Εικόνα 77: Σκίτσο εξωτερικού χώρου του Azuma House. Του Tadao Ando.

Η “βουβή” όψη του Azuma House δεν προϊδεάζει για αυτό που έπεται και δεν αποκαλύπτει το πλούσιο εσωτερικό της εξ αρχής. Το κτίριο παρουσιάζει μια συμπαγή όψη προς το δρόμο, με ένα πλαίσιο με μικρό άνοιγμα, το οποίο σηματοδοτεί την είσοδο, αποτελώντας το μοναδικό άνοιγμα που διακρίνεται από το εξωτερικό. Το ορθογώνιο σχήμα της πρόσοψης αποτελείται από δύο τετράγωνα στοιχεία τοποθετημένα κάθετα το ένα πάνω στο άλλο, καθένα από τα οποία διαιρούνται σε τρία τμήματα σκυροδέματος που διαγράφουν λεπτές οριζόντιες γραμμές. Μια πιο έντονη γραμμή στο σημείο όπου ενώνονται τα δύο τετράγωνα λειτουργεί ως οριοθέτης του ορόφου, ενώ η άλλη, στην κορυφή του δεύτερου “τετραγώνου”, διακρίνεται από ένα στρώμα τσιμέντου που προστέθηκε ως γείσο. Η πρόσοψη του κτιρίου παρουσιάζει αξονική συμμετρία, με κεντρικά τοποθετημένη πόρτα, η οποία παραπέμπει σε μορφή πύλης των ιερών Shinto, στην ιαπωνική γλώσσα μεταφράζεται ως Torii (鳥居). Ο κεντρικός άξονας συμμετρίας τονίζεται από μια διπλή κάθετη γραμμή, η οποία ξεκινώντας από το κέντρο του γείσου φτάνει μέχρι το μέσο της σχισμής της εισόδου, θυμίζοντας λίγο κλειδί υπέρμετρου ύψους (Dal Co, 1995, p. 503). Η παρατήρηση αποκαλύπτει ότι τόσο στην όψη όσο και στην κάτοψη ο χώρος της κατοικίας διαιρείται κατά μήκος σε τρία μέρη, με την αυλή να τριχοτομείται αντιστοίχως. Η τριχοτόμηση αυτή εφαρμόζεται σε όλο το κτίριο και αποτυπώνεται στον ρυθμό της πρόσοψης με την αλληλουχία:

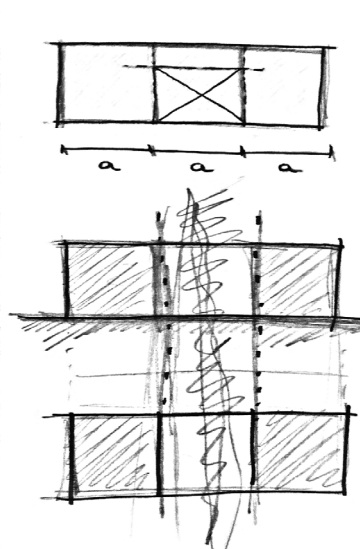
“μακρύς - κοντός - μακρύς”, δηλαδή: τοίχος - πόρτα - τοίχος. (Furuyama, 2016, p. 19)

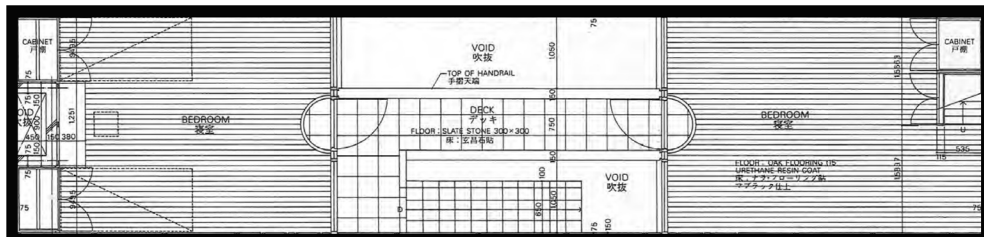
Εικόνα 78: Σκίτσο Όψης Azuma House

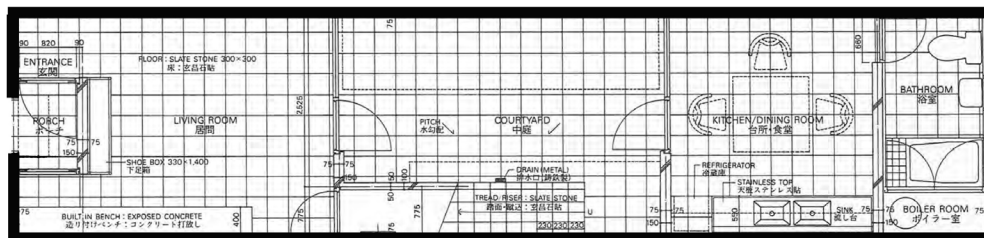
Εικόνα 79: Σκίτσο ανάλυσης της Όψης του Azuma House.

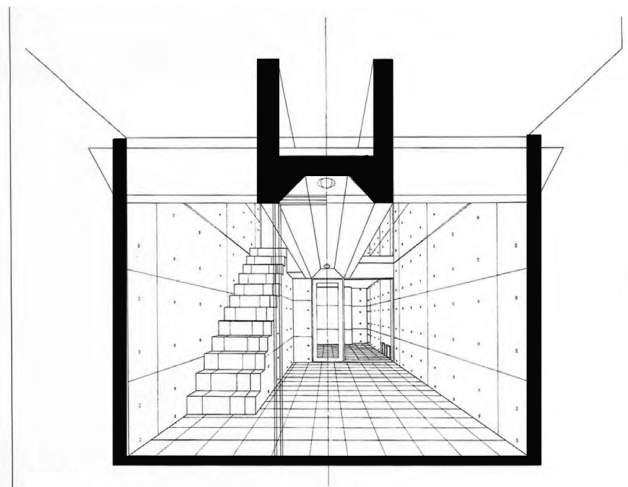
Εικόνα 80: Σκίτσο συσχέτισης Κάτοψης και Τομής.

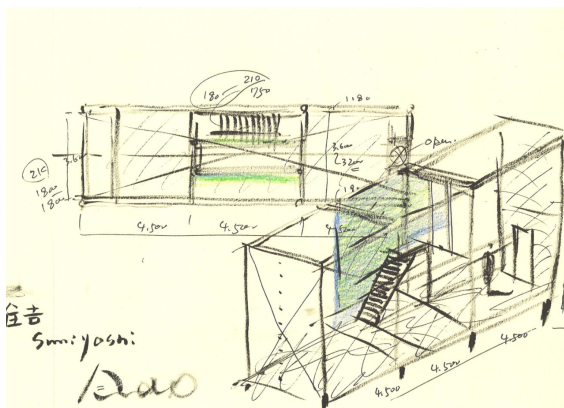
ΚΑΤΩΦΗ ΠΡΩΤΟΥ ΟΡΟΦΟΥ
Εικόνα 81

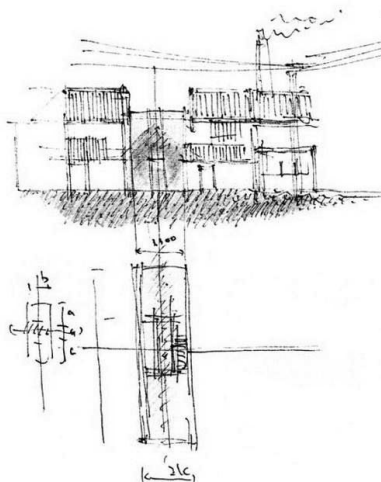
ΚΑΤΩΦΗ ΙΣΟΓΕΙΟΥ
Εικόνα 82

ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΤΟΜΗ
Εικόνα 83

Εικόνα 84: Σκίτσο του Tadao Ando. Azuma House

Εικόνα 85: Σκαρίφημα του Tadao Ando. Azuma House

Η συμμετρική αυτή διάταξη δημιουργεί μια ισορροπημένη και αρμονική σύνθεση, ενισχύοντας την αίσθηση της τάξης και της συνοχής στον σχεδιασμό. Η τριχοτόμηση διευκολύνει τη λειτουργική οργάνωση των εσωτερικών χώρων αλλά επίσης προσδίδει στο κτίριο μια ιδιαίτερη αισθητική ταυτότητα. Επιπλέον, η δομική συμμετρία επιτρέπει τη δημιουργία δυναμικών οπτικών διαδρομών, οι οποίες εμπλουτίζουν την εμπειρία των κατοίκων και ενισχύουν τη σύνδεση μεταξύ εσωτερικού και εξωτερικού χώρου.

Τα ανοίγματα είναι στρατηγικά τοποθετημένα και διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην εσωτερική ατμόσφαιρα της κατοικίας. Επιτρέπουν την είσοδο φυσικού φωτός κατά τη διάρκεια της ημέρας, δημιουργώντας ένα μεταβαλλόμενο παιχνίδι φωτός και σκιάς. Τα ανοίγματα διαθέτουν επιλεγμένες οπτικές φυγές προς το εσωτερικό αίθριο, ενισχύοντας την αίσθηση σύνδεσης με τη φύση και τον ουρανό. Έτσι, επιτυγχάνεται η σχέση μεταξύ εσωτερικού και εξωτερικού χώρου, ενσωματώνοντας και αναδεικνύοντας την έννοια της φύσης στο εσωτερικό της κατοικίας.

Ο Ando, με βάση τον Dal Co, (1995, p. 56), επιδιώκει να τοποθετήσει ένα “κουτί” από σκυρόδεμα στη θέση της υφιστάμενης κατασκευής, δημιουργώντας έναν μικρόκοσμο εντός αυτού (βλ. εικ. 85). Η απλή και εσωστρεφής αρχιτεκτονική δομή αποκτά δραματική διάσταση μέσω των εναλλαγών σκιάς και φωτός.

Στον σχεδιασμό της πρόσοψης, ο Ando χρησιμοποιεί δύο ορθογώνια σχήματα: το συνολικό περίγραμμα του κτιρίου και την πόρτα.

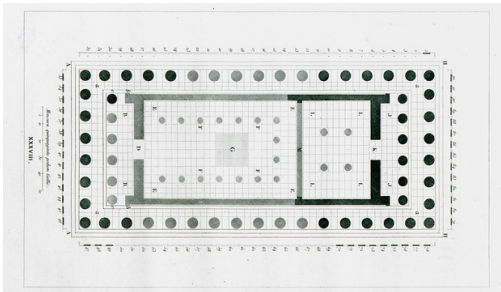

Εικόνα 86: Το Κατώφλι.

Τον μεταβατικό υπαίθριο αυτό χώρο, μπορούμε να τον χαρακτηρίσουμε ως “κατώφλι”, καθώς ορίζει κατεύθυνση και άξονα στο συνολικό στερεό του κτίσματος. Η κατεύθυνση του άξονα των διαδοχικών χώρων προσφέρει τη δυνατότητα αλληλοδιείσδυσης κτίσματος και περιβάλλοντος (Λαδά, 2015, σ. 78). Η αρχιτεκτονική οφείλει να μεριμνά, ώστε οι επιλογές της να προσδίδουν υπόσταση στο κατώφλι και να γίνεται σώμα το οποίο ανήκει στο μεγάλο σώμα του κτίσματος (Λαδά, 2015, σ. 86).

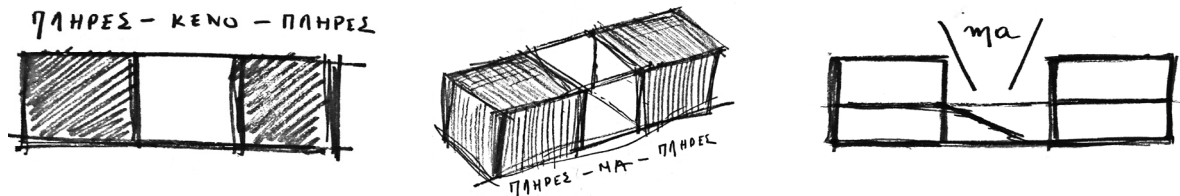
Το κατώφλι αποτελεί σημαντικό σημείο του σχεδιασμού, καθώς ορίζει την κατεύθυνση και τον άξονα στο συνολικό στερεό του κτιρίου. Η διαχείριση του κατωφλιού είναι ζωτικής σημασίας για την αρμονική ένταξη του κτιρίου στο περιβάλλον του και για τη δημιουργία μιας συνεκτικής αρχιτεκτονικής δομής. Η αρχιτεκτονική του Ando, ενσωματώνει το κατώφλι στο συνολικό σχέδιο του κτιρίου, δημιουργώντας έναν χώρο που ανήκει στη μεγαλύτερη ενότητα της κατοικίας. Με αυτόν τον τρόπο, ο σχεδιασμός του Ando αντικατοπτρίζει την προσπάθεια για ενσωμάτωση και συνάρτηση με το περιβάλλον, δημιουργώντας έναν χώρο που αντικατοπτρίζει τις αρχές της αρχιτεκτονικής ολιστικότητας¹ και αρμονίας.

Η τριχοτόμηση του Azuma House και η αξονική συμμετρία θεωρούνται θεμελιώδεις συνθετικοί κανόνες της κλασικής αρχιτεκτονικής. Παρότι απουσιάζουν οι κίονες, η αρχιτεκτονική δύναται να παραπέμψει σε δωρική χωρική διαμόρφωση. Αφού ο επισκέπτης εισέλθει, εκτυλίσσεται μπροστά του η συνθετική χειρονομία, αποκαλύπτοντας την τριμερή διαμόρφωση της κάτοψης. Η οργάνωση του χώρου αρθρώνεται περιμετρικά από την κεντρική αυλή. Η εσωτερική αυτή αυλή αποτελεί το επίκεντρο της καθημερινής ζωής προσφέροντας έναν χώρο φαντασίας, ενώ κάθε χώρος έχει άμεση επικοινωνία με αυτή (Frampton, 2003, p. 18).

Εικόνα 87: Κάτοψη του Παρθενώνα. Δωρικός Ρυθμός.

1. Αντιμετωπίζεται το κτίσμα ως ένα ολοκληρωμένο σύνολο, λαμβάνοντας υπόψη τη σχέση μεταξύ των διαφόρων στοιχείων του και τον αντίκτυπό τους στο συνολικό περιβάλλον.

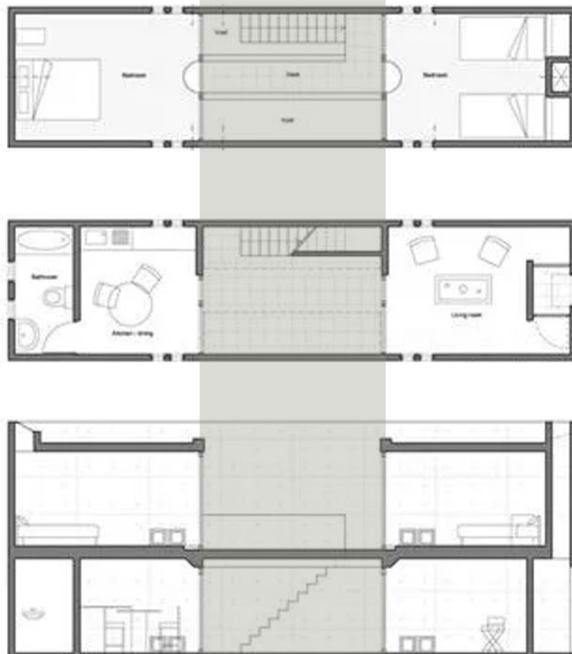
Εικόνα 88: Σκίτσα Απεικόνισης χωρικού κενού.

Το εσωτερικό αίθριο του Azuma House διαθέτει μινιμαλιστική προσέγγιση, με τη διάταξη των χώρων να αποκαλύπτει την ουσία του κενού χώρου (μα). Η κατοικία είναι διατεταγμένη σε τρεις διακριτές ζώνες, με τον αίθριο χώρο να βρίσκεται στο κεντρικό σημείο. Η αυλή αυτή αναπαριστά το “κενό”, λειτουργώντας ως ο συνδετικός χώρος ένωσης των υπόλοιπων δύο ενοτήτων.

Εικόνα 89: Εσωτερικός Αίθριος Χώρος.

ΚΑΤΟΨΗ Β'

ΚΑΤΟΨΗ Α'

ΤΟΜΗ

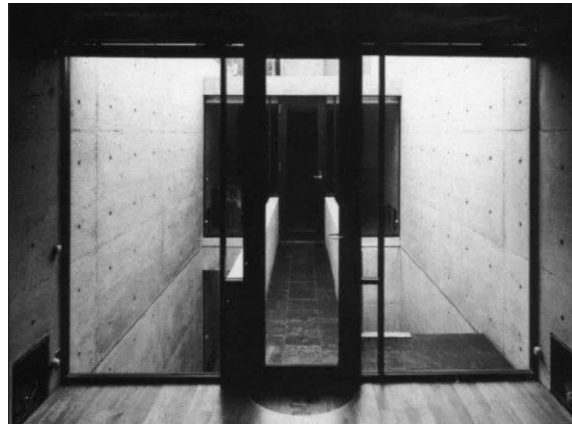
Το διάστημα δεν είναι απλώς ένας κενός χώρος, αλλά ένα αρχιτεκτονικό στοιχείο το οποίο εισάγει το φως, τον αέρα και την αίσθηση του χρόνου στην αρχιτεκτονική δομή. Η αυλή επιτρέπει στο φυσικό φως να εισέρχεται στο εσωτερικό της οικίας και να μεταμορφώνει τον χαρακτήρα του χώρου καθ' όλη τη διάρκεια της ημέρας. Ο Ando χρησιμοποιεί την έννοια του κενού για να δημιουργήσει αντιθέσεις και παράλληλα ισορροπία ανάμεσα στις πλήρεις και ανοιχτές ενότητες, δημιουργώντας έναν φυσικό διαχωρισμό και προσδίδοντας αξία στους χώρους που δημιουργούνται. Ενισχύει έτσι την εμπειρία της μετάβασης των χώρων, δημιουργώντας μια αίσθηση ροής και συνέχειας.

Τέλος το κενό στο Azuma House δεν επηρεάζει μόνο τη φυσική διάταξη του χώρου, αλλά και την ψυχολογική και αισθητική εμπειρία των κατοίκων. Ο Ando δημιουργεί χώρους που επιτρέπουν στους κατοίκους να βιώνουν την παρουσία της φύσης και του χρόνου. Ο χώρος αυτός προάγει την αυτοσυγκέντρωση και την ενδοσκόπηση, καθιστώντας την κατοικία όχι απλά ένα μέρος για να ζεις, αλλά ένα καταφύγιο για το πνεύμα. Στην ανάλυση της Κατοικίας Azuma του Tadao Ando, παρατηρούμε τη δυνατότητα της αυτοτέλειας των ενοτήτων μέσα στο σύνολο της κατοικίας αλλά και των αρθρώσεων που παρεμβάλλονται μεταξύ των ενοτήτων. Κάθε τμήμα της κατοικίας σχεδιάζεται με τρόπο που να μπορεί να λειτουργεί αυτόνομα, παρέχοντας στους χρήστες ανεξαρτησία και ιδιωτικότητα. Ταυτόχρονα, οι αρθρώσεις και οι συνδέσεις μεταξύ των ενοτήτων εξασφαλίζουν τη συνοχή και την ενότητα του συνόλου.

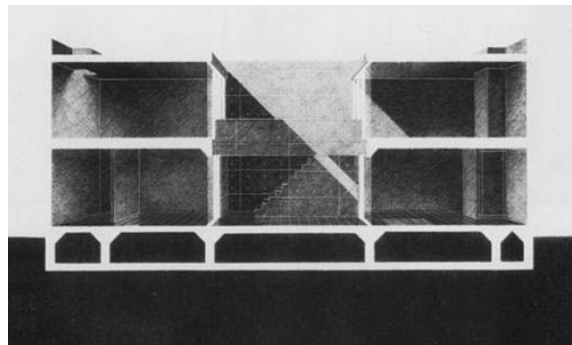
Οι επιμέρους ενότητες της κατοικίας έχουν σχεδιαστεί με ιδιαίτερη προσοχή, ώστε να καλύπτουν συγκεκριμένες λειτουργικές ανάγκες και να προσφέρουν άνεση στους κατοίκους. Κάθε δωμάτιο ή λειτουργικός χώρος διακρίνεται για την αυτονομία του, καθιστώντας δυνατή τη χρήση του ανεξάρτητα από τους υπόλοιπους χώρους. Αυτή η αυτοτέλεια είναι ιδιαίτερα εμφανής στην οργάνωση των υπνοδωματίων, των καθιστικών χώρων και των χώρων υγιεινής, τα οποία μπορούν να λειτουργούν μεμονωμένα, χωρίς να εξαρτώνται από την πρόσβαση ή τη χρήση άλλων χώρων της κατοικίας.

Η τομή της Κατοικίας Azuma του Tadao Ando αποκαλύπτει την προσεκτική οργάνωση των επιπέδων, η οποία εξυπηρετεί τόσο τις λειτουργικές όσο και τις αισθητικές ανάγκες της. Το κεντρικό κλιμακοστάσιο λειτουργεί ως ο κύριος άξονας σύνδεσης των επιπέδων, δημιουργώντας μια ροή που κατευθύνει τον χώρο. Η κεντρική αυτή τοποθέτηση του κλιμακοστασίου επιτρέπει την πρόσβαση σε όλα τα δωμάτια, ενώ παράλληλα ενισχύει την αίσθηση της ενότητας και της συνοχής της κατοικίας.

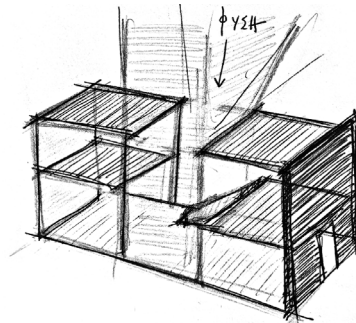
Η δομή του κτιρίου στηρίζεται σε φέροντες τοίχους από σκυρόδεμα, οι οποίοι διαμορφώνουν τους εσωτερικούς και εξωτερικούς χώρους του σπιτιού, ενώ λειτουργούν ως φυσικά διαχωριστικά που οριοθετούν τους χώρους δημιουργώντας αντιθέσεις ανάμεσα στο ανοιχτό και το κλειστό, το φως και τη σκιά.

Εικόνα 90: Φωτογραφική Άποψη Πρώτου Ορόφου.

Εικόνα 91: Τομή με φωτεινές αντιθέσεις

Εικόνα 92: Αξονομετρικό σκαριφίημα

Στο ισόγειο, το αίθριο πλαισιώνεται εκατέρωθεν από το καθιστικό και από την κουζίνα, την τραπεζαρία και το μπάνιο. Στο ανώτερο επίπεδο, η αυλή διαχωρίζει το κυρίως υπνοδωμάτιο από το παιδικό δωμάτιο.

Με αυτόν τον διαχωρισμό, η αυλή διασφαλίζει την ιδιωτικότητα των τεσσάρων δωματίων. Η κατοικία είναι πλήρως απομονωμένη από τον δρόμο με έντονο εσωστρεφή χαρακτήρα, επιτρέποντας μονάχα στον χώρο της εισόδου, όπου εισέρχεται το φως της ημέρας, να διατηρεί επικοινωνία με το εξωτερικό περιβάλλον. Το φως αυτό, αντανακλάται στον δρόμο από τα κατακόρυφα και οριζόντια επίπεδα της εσοχής, λειτουργώντας ως μεσολαβητής στη σύνδεση της κατοικίας με το αστικό περιβάλλον.

Σύμφωνα με τον Furuyama (1991), η κατοικία χαρακτηρίζεται από την αρμονική συνύπαρξη αντιθέσεων, προσδίδοντας βάθος(οκυ) και πολυπλοκότητα στην εμπειρία του κατοίκου. Τα δίπολα που πραγματεύονται στο Azuma House είναι το εσωτερικό και εξωτερικό, το φυσικό και τεχνητό, το πνεύμα του τόπου και η ύλη. Αρχικά, η εξωτερική όψη της κατοικίας είναι λιτή και εσωστρεφής, με εμφανή την αυστηρή γεωμετρία του ορθογώνιου σχήματος. Αντιθέτως, το εσωτερικό διαθέτει πλούσιες χωρικές εμπειρίες, με αντιθέσεις φωτός και σκιάς, ανοιχτούς χώρους και οπτικές φυγές προς τον κήπο.

Ο Tadao Ando συνδυάζει αρμονικά το τεχνητό υλικό του σκυροδέματος με φυσικά στοιχεία, όπως το ξύλο και το νερό. Η αντιπαράβολή υφών και υλικών δημιουργεί ενδιαφέροντα οπτικά και αισθητηριακά ερεθίσματα. Το σκυρόδεμα, ψυχρό και βαρύ, έρχεται σε αντίθεση με τη ζεστή υφή του ξύλου και την απαλότητα του νερού, δημιουργώντας έναν δυναμικό διάλογο μεταξύ των υλικών που εμπλουτίζει την εμπειρία του χώρου. Τέλος, το δίπολο πνευματικότητας και υλικότητας προσφέρει γαλήνη και ηρεμία στους κατοίκους, ενώ παράλληλα δίνεται έμφαση στη στιβαρή κατασκευή και τη λειτουργικότητα του κτιρίου. Η προσεκτική διαχείριση του φωτός και της σκιάς, η χρήση των φυσικών στοιχείων και η ενσωμάτωση του κτιρίου στο περιβάλλον του, συμβάλλουν στη δημιουργία ενός χώρου που όχι μόνο ικανοποιεί τις πρακτικές ανάγκες των κατοίκων, αλλά και προάγει μια βαθύτερη, πνευματική σύνδεση με τον χώρο. Ο Ando επιτυγχάνει έτσι να δημιουργήσει μια κατοικία που είναι ταυτόχρονα ένα καταφύγιο από τον έξω κόσμο και ένας τόπος εσωτερικής αναζήτησης και ηρεμίας.

Εικόνα 93: Εσωτερικός χώρος της κατοικίας.

Το υγρό στοιχείο στην κατοικία Azuma δεν ήταν τοποθετημένο εξαρχής κατά τη δημιουργία της κατασκευής. Ωστόσο, με την ύπαρξη του ανοιχτού αίθριου, το βρόχινο νερό εισέρχεται στο εσωτερικό, κάνοντας αισθητή την παρουσία του. Αυτή η αλληλεπίδραση του φυσικού στοιχείου του νερού με τον αρχιτεκτονικό χώρο ενισχύει την αίσθηση της σύνδεσης με τη φύση και προσθέτει μια δυναμική διάσταση στο εσωτερικό περιβάλλον της κατοικίας.

Ο Tadao Ando επιδιώκει να δημιουργήσει μια διαρκή συνομιλία μεταξύ του κτιρίου και των φυσικών στοιχείων. Το ανοιχτό αίθριο, ως καταλύτης για την είσοδο του βρόχινο νερού, δεν λειτουργεί μόνο ως αισθητικό στοιχείο, αλλά και ως μέσο που φέρνει τη φύση μέσα στο κτίριο, επιτρέποντας στους κατοίκους να βιώσουν τις μεταβολές του καιρού και την εποχική αλλαγή. Το νερό, με τη ροή και την παρουσία του, προσθέτει μια αίσθηση ζωής και κίνησης στον χώρο, ενισχύοντας την αίσθηση του βάθους και της πολυπλοκότητας που χαρακτηρίζει το έργο του Ando. Το υγρό στοιχείο συμβάλλει στην πνευματικότητα του χώρου, δημιουργώντας ένα περιβάλλον που προσφέρει γαλήνη. Ο ήχος της βροχής και η θέα του νερού που ρέει μέσα από το αίθριο προσθέτουν μια φυσική μουσικότητα στον χώρο, ενισχύοντας την αίσθηση της ηρεμίας και της ενότητας με το περιβάλλον (Çeşmeli, 2019).

“Οι ήχοι της βροχής, του αέρα, της καταιγίδας ή η υπόκωφη βοή του σεισμού, έχουν την δύναμη να κάνουν την φύση να εισβάλλει στο τεχνητό περιβάλλον [...]” (Σταυρίδης, 1990, σ. 171).

Οι τοίχοι πλαισιώνουν το κενό εντείνοντας την αίσθηση του αέρα και καθοδηγούν την αντίληψη της αλλαγής των εποχών. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η αυλή, κατασκευασμένη από σκυρόδεμα, γυαλί και σχιστόλιθο, αντανακλά το φως και προκαλεί πολύπλοκες σκιές. Αυτή είναι η στιγμή που οι βουβοί τοίχοι του Ando δημιουργούν ένα ποιητικό αποτέλεσμα, σαν haiku. Για την οικογένεια ο χώρος γίνεται πολύ μεγαλύτερος από την απλή φυσική του έκταση, όπου η αρχιτεκτονική σύνθεση υπερβαίνει τα όρια του φυσικού χώρου και προσφέρει μια βαθύτερη, πολυδιάστατη εμπειρία διαβίωσης.

Εικόνα 94: Κλιμακοστάσιο.

Το αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον της κατοικίας επικεντρώνεται στον τρόπο με τον οποίο η φαινομενικά απλή γεωμετρία παράγει μια εξαιρετικά πλούσια χωρική εμπειρία. Ενδεικτικό παράδειγμα αποτελεί η σκάλα στην αυλή. Ακολουθώντας τη πορεία που αυτή δημιουργεί και διασχίζοντας τη γέφυρα, ο χρήστης οδηγείται σε ένα υπνοδωμάτιο στο βάθος του δεύτερου ορόφου. Η σύνθετη διαδρομή μετατρέπεται σε μια δυναμική και ενδιαφέρουσα χωρική εμπειρία. Αυτή η ικανότητα μετατροπής της γεωμετρίας σε βιωματικό χώρο αποτελεί την πεμππουσία της χωρικής εμπειρίας του Ando. Η τεχνική του εστιάζει στην ανθρώπινη κλίμακα και στην ψυχολογία του χώρου διαμορφώνοντας το Azuma House σε ένα μοναδικό αρχιτεκτονικό δημιούργημα.

Ο Furuyama (2016, p. 20) αναφέρει πως η ενσωμάτωση της φύσης στο αρχιτεκτονικό έργο του Tadao Ando χαρακτηρίζει το έργο του. Η αυλή του Azuma House είναι ένας απομονωμένος χώρος αποκομμένος από τη φασαρία της πόλης, ανοιχτός μόνο στον ουρανό. Η αυλή αποτελεί ένα παράθυρο που δέχεται το φως, τον άνεμο και τη βροχή, επιτρέποντας στα φυσικά αυτά στοιχεία να εισχωρήσουν στο εσωτερικό, προσφέροντας στον παρατηρητή μια ολοκληρωμένη αισθητηριακή εμπειρία της φύσης.

Διαπιστώνουμε τη δυνατότητα της αυτοτέλειας των ενοτήτων μέσα στο σύνολο της κατοικίας αλλά και των αρθρώσεων που παρεμβάλλονται στις ενότητες.

Παράλληλα, οι αρθρώσεις και οι συνδέσεις μεταξύ αυτών των ενοτήτων διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στη δημιουργία μιας ενιαίας και συνεκτικής δομής. Το κεντρικό κλιμακοστάσιο, οι διάδρομοι και οι ανοιχτοί χώροι σύνδεσης αποτελούν τα στοιχεία που ενοποιούν τις διαφορετικές ενότητες της κατοικίας, δημιουργώντας μια φυσική ροή και συνέπεια στον τρόπο με τον οποίο οι χρήστες κινούνται και αλληλεπιδρούν με το χώρο.

Ο Ando ενσωματώνει το φως και το τοπίο (*fukuei*), δηλαδή τον ουρανό στις αρθρώσεις αυτές, προσδίδοντας στην κατοικία μια δυναμική διάσταση που ξεπερνά τη στατική μορφή των επιμέρους ενοτήτων. Τα ανοίγματα και τα παράθυρα που επιτρέπουν την είσοδο φυσικού φωτός και την οπτική επαφή με τον εξωτερικό χώρο, καθώς και οι εσωτερικοί κήποι, λειτουργούν ως ζωντανές συνδέσεις που ενισχύουν την αίσθηση της συνέχειας και της ολότητας.88).

Συνολικά, η Κατοικία Azuma καταδεικνύει την ικανότητα του Tadao Ando να συνδυάζει την αυτοτέλεια των επιμέρους ενότητων με τις αρθρώσεις που παρεμβάλλονται μεταξύ τους, δημιουργώντας ένα αρμονικό και συνεκτικό αρχιτεκτονικό σύνολο. Αυτή η προσέγγιση προσφέρει στους κατοίκους την ευελιξία και την ανεξαρτησία που χρειάζονται, ενώ ταυτόχρονα διατηρεί την ενότητα και τη λειτουργική ολοκλήρωση της κατοικίας.

Ο Tadao Ando στο Azuma House αναγνώρισε την ανάγκη διατήρησης της τοπικότητας, του πλούτου, δηλαδή των ειδικών συγκεκριμένων χαρακτηριστικών του περιβάλλοντος που συγκροτείται από το φυσικό και δομημένο τοπίο, και τις σχέσεις που αναπτύσσονται μέσα σε αυτό (Λαδά, 2015, σ. 88).

Η τοπικότητα απορρέει από την ταυτότητα του τόπου, τη μορφή και τις κοινωνικές σχέσεις που αναπτύσσονται σε αυτόν. Η τοπικότητα εκφράζει την ιστορία του τόπου, ενώ ο παρών χρόνος μπορεί να νοηθεί μόνο ως συνέχεια του ιστορικού χρόνου (Κουβελά, Λαδά, 2015, σ. 88).

Εικόνα 95: Αίθριο.

Εικόνα 96: Καθάρσιμα του Ουρανού.

Το Azuma House, καθράρει τόσο το φυσικό τοπίο, όσο και τον ουρανό, δημιουργώντας έναν διάλογο μεταξύ του εσωτερικού και του εξωτερικού περιβάλλοντος. Μέσα από συγκεκριμένες αρχιτεκτονικές χειρονομίες, το κτίριο ενισχύει την εμπειρία του θεατή και κατευθύνει την προσοχή του σε συγκεκριμένα σημεία του φυσικού τοπίου. Η κεντρική αυλή αφήνει τον ουρανό να γίνεται μέρος του εσωτερικού περιβάλλοντος, δημιουργώντας έναν δυναμικό διάλογο με την αρχιτεκτονική. Το ανοικτό αυτό διάστημα λειτουργεί ως φυσικό πλαίσιο προς τον ουρανό, επιτρέποντας στους κατοίκους να παρατηρούν τις μεταβαλλόμενες καιρικές συνθήκες και τις αλλαγές του φωτός καθ' όλη τη διάρκεια της ημέρας.

Ο Tadao Ando σημειώνει

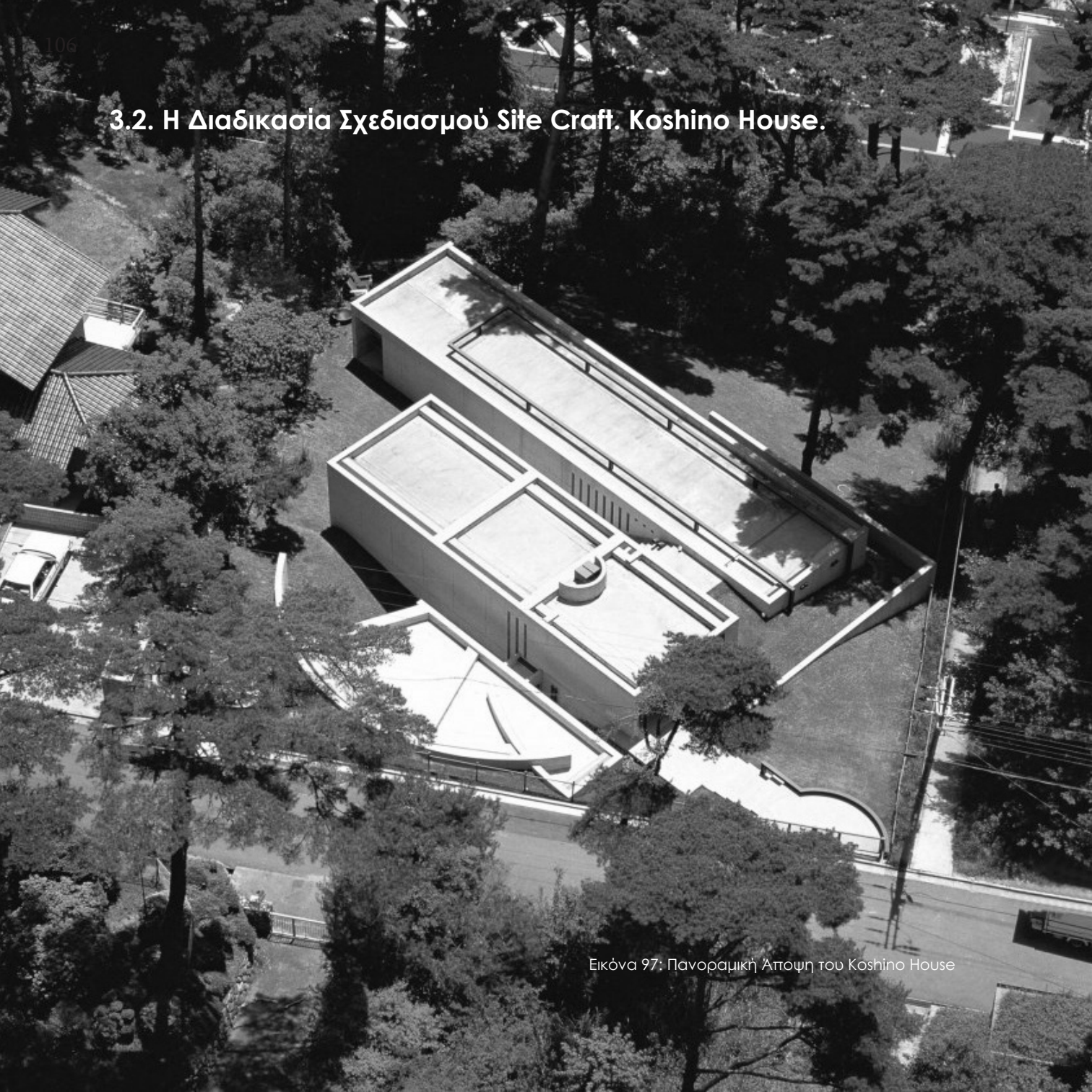
“Στην Κατοικία Azuma, Sumiyoshi, πήρα ένα από τα τρία ξύλινα σπίτια σε σειρά και το ανακατασκεύασα ως μια περιοχή από σκυρόδεμα, προσπαθώντας να δημιουργήσω έναν μικρόκοσμο μέσα σε αυτό. Το σπίτι είναι χωρισμένο σε τρεις ενότητες, με τη μεσαία ενότητα να είναι ανοιχτή προς τον ουρανό. Η ενότητα αυτή είναι ένας εξωτερικός χώρος που γεμίζει το εσωτερικό, και η χωρική του κίνηση είναι αντίστροφη και ασυνεχής” (Frampton, 2013, p. 75).

Το Azuma House είναι ένα απλό γεωμετρικό στατικό σχήμα, κατασκευασμένο από σκυρόδεμα, με τη φύση να συμμετέχει μέσα σε αυτό και να ενεργοποιείται από την ανθρώπινη ζωή, την αφαιρετική της ύπαρξη και να αποκτά ζωντάνια, καθώς αλληλεπιδρά με την πραγματικότητα.

“Στην κατοικία Azuma, κύριά μου ανησυχία αποτέλεσε η ισορροπία μεταξύ της αυστηρότητας της γεωμετρικής μορφής και της λειτουργικότητας, σε συνδυασμό με την ανθρώπινη ζωή”.

Αυτή η ανησυχία επικρατεί στη Κατοικία Koshino, στο Kidosaki House, σε άλλες κατοικίες, και σε άλλους τύπους κτιρίων επίσης. “Η γεωμετρική αφαίρεση συγκρούεται με την ανθρώπινη πραγματικότητα, και τότε η φαινομενική αντίφαση διαλύεται γύρω από την ασυμφωνία τους. Η αρχιτεκτονική που δημιουργείται σε αυτήν τη στιγμή γεμίζει έναν χώρο που προκαλεί και εμπνέει” (Skaza, 2023).

3.2. Η Διαδικασία Σχεδιασμού Site Craft. Koshino House.

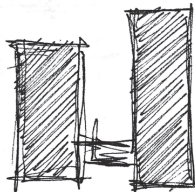

Εικόνα 97: Πανοραμική Άποψη του Koshino House

Το Koshino House αποτελεί ένα εμβληματικό παράδειγμα της μοναδικής αρχιτεκτονικής προσέγγισης του Tadao Ando. Βρίσκεται στην περιοχή Ashiya του Hyogo και σχεδιάστηκε και κατασκευάστηκε το 1980. Το 1983, ο Ando σχεδίασε μια επέκταση, προσθέτοντας ένα εργαστήριο στην κορυφή του οικοπέδου σε ημικυκλικό σχήμα. Η κατοικία Koshino σηματοδοτεί μια νέα αρχή για τον Tadao Ando. Σε αντίθεση με το Azuma House, το Koshino House διαθέτει διαφορετική αρχιτεκτονική φιλοσοφία με ανοιχτή αρχιτεκτονική δομή. Οι τοίχοι και η στέγη διαθέτουν ανοίγματα, επιτρέποντας την εισχώρηση του φυσικού φωτός και την επικοινωνία μεταξύ εσωτερικών και εξωτερικών χώρων, αποτέλεσμα μιας προσεκτικά μελετημένης χωρικής διάταξης (Cuito, 2003).

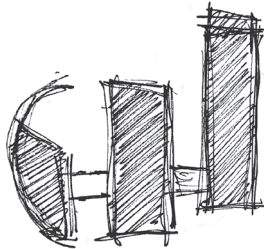
Το σώμα της κατοικίας αποτελείται από τρεις βασικούς όγκους, ένας εκ των οποίων επιμερίζεται εσωτερικά σε έναν επαναληπτικό ρυθμό έξι διακριτών ορθογώνιων χώρων ίσων διαστάσεων με την απόληξη του όγκου αυτού να βρίσκεται ημι-υπόσκαφα του τοπίου (fukei). Οι διαδοχικοί χώροι δεν αφήνουν μεταξύ τους κενά, ενώ είναι πυκνά τοποθετημένοι (Moreno, 2021).

Στην νότια πλευρά του κτιρίου προβάλλεται η ενότητα του αποτυπώματος του ημικυκλικού όγκου στο έδαφος, δημιουργώντας έναν υπαίθριο χώρο που συμπληρώνει την ένταση του σχήματος. Οι τρεις ενότητες είναι παράλληλα διατεταγμένες σε αποστάσεις κενού διαστήματος (ma), επιτρέποντας την ελεύθερη προσπέλαση. Παρατηρείται με βάση το σκίτσο πως η σύνθεση του Koshino House ενορχηστρώνει αδιάκοπα χωρικά και αντιληπτικά μεσοδιαστήματα, δημιουργώντας μια συνεχώς κλιμακούμενη ατμοσφαιρική ένταση (Drew, 1996).

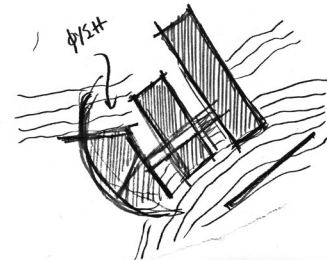
• 1980
Αρχική Αρχιτεκτονική
Δομή

Εικόνα 98 Σκίτσο.

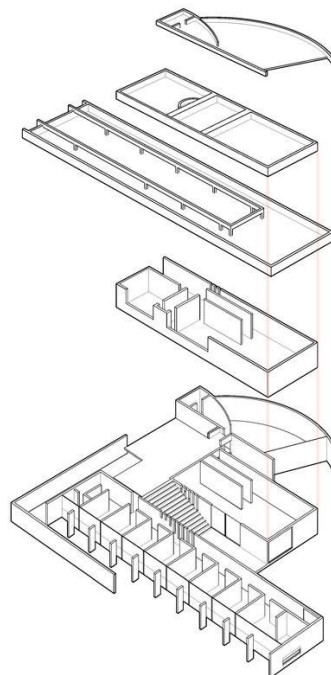
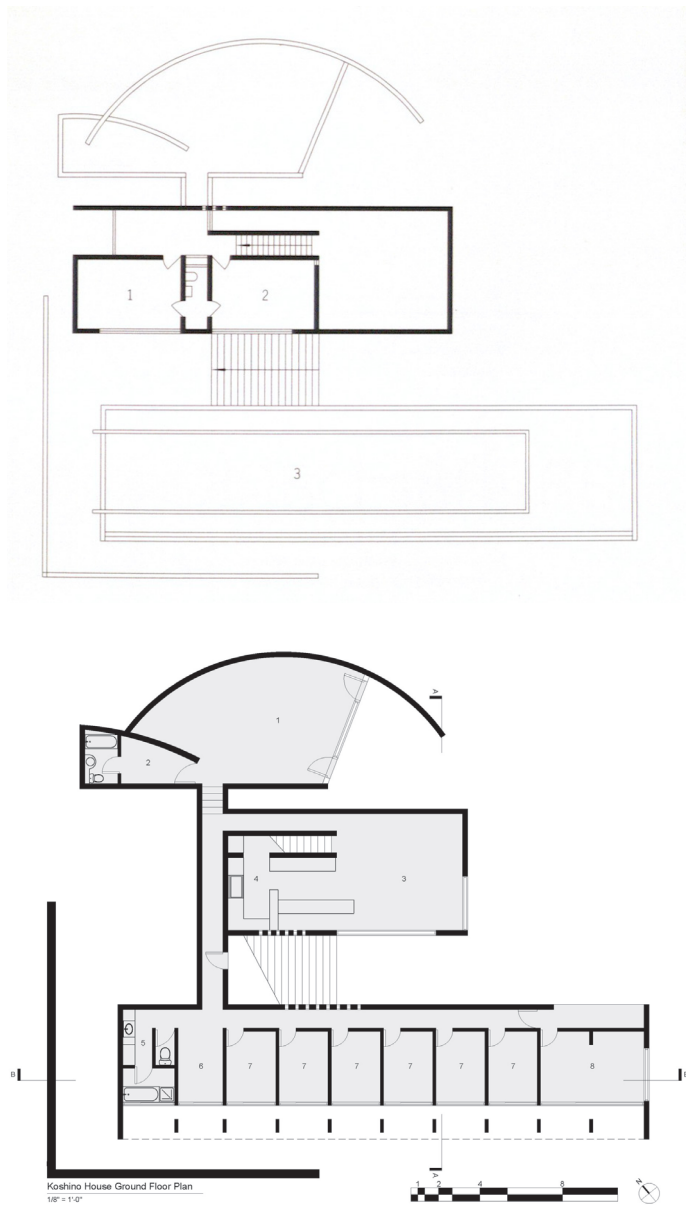

• 1983
Προσθήκη ημικυκλικού

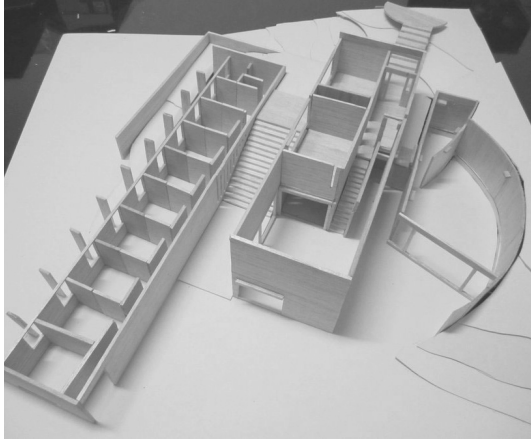
Εικόνα 99: Σκίτσο.

Εικόνα 100: Σκίτσο.

Εικόνα 101: Κατοψη Πρώτου Ορόφου
 Εικόνα 102: Κατοψη Δευτέρου Ορόφου
 Εικόνα 103: Αξονομετρικό Σχέδιο

Εικόνα 104: Μακέτα Κατοικίας.

Εικόνα 105: Είσοδος στο Κτίριο.

Η πρόσβαση στο οικοπέδο πραγματοποιείται από το ψηλότερο σημείο του. Τρεις κτιριακοί όγκοι βρίσκονται παράλληλα τοποθετημένοι στο τοπίο με έντονο φυσικό ανάγλυφο με στρέψη 45 μοιρών ως προς τα όρια του οικοπέδου. Δύο κεντρικοί όγκοι βρίσκονται εκατέρωθεν μιας βεράντας (engawa), εισχωρούν εν μέρει στο έδαφος και συνδέονται μέσω ενός υπόγειου διαδρόμου ο οποίος οριοθετεί έναν κεντρικό υπαίθριο χώρο. Σε χαμηλότερο επίπεδο, τοποθετείται ο διάδρομος της εισόδου, στερούμενος οποιουδήποτε ανοίγματος. Ο ένας από τους δύο κυρίους όγκους, υψώνεται σε δύο επίπεδα. Στο πρώτο επίπεδο κυριαρχεί ένα ευρύχωρο καθιστικό διπλού ύψους, μία κουζίνα και μία τραπεζαρία. Στο επάνω επίπεδο στεγάζεται η κύρια κρεβατοκάμαρα. Στο δεύτερο κτίριο βρίσκονται οι ιδιωτικοί χώροι, που διαθέτουν συνολικά έξι δωμάτια, τα υπνοδωμάτια και ένα δωμάτιο tatami¹, διατεταγμένα σε σειρά, καθώς και ένα αίθριο και ένα μπάνιο (Dal Co, 1994, p. 144).

Η κατοικία Koshino δεν κατασκευάστηκε σε μια φάση, αλλά με την πάροδο του χρόνου υπέστη μια σειρά από προσθήκες και αλλαγές, οι οποίες διαμόρφωσαν την τελική της μορφή, διατηρώντας παράλληλα την αρχική της ακεραιότητα και αισθητική. Τη σύνθεση ολοκληρώνει ένα στούντιο σχήματος τεταρτοκυκλίου, βυθισμένο στο έδαφος, συγκρατώντας τη γη και σηματοδοτώντας την επικράτειά του, προσδίδοντας ένα πιο αρθρωμένο και αρχιτεκτονικό τοπίο (Moreno, 2021, p. 34). Ο Ando δημιούργησε μια σκόπιμη αντίθεση μεταξύ της νέας προσθήκης και του υπάρχοντος τμήματος, με τη νέα προσθήκη να τοποθετείται ψηλότερα στο ανάγλυφο. Η καμπυλωτή μορφή της προσθήκης, σε αντίθεση με τα ορθογραμμικά στοιχεία του αρχικού κτιρίου, αποτελεί ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα της αρχιτεκτονικής του Ando (Dal Co, 1995, p. 146).

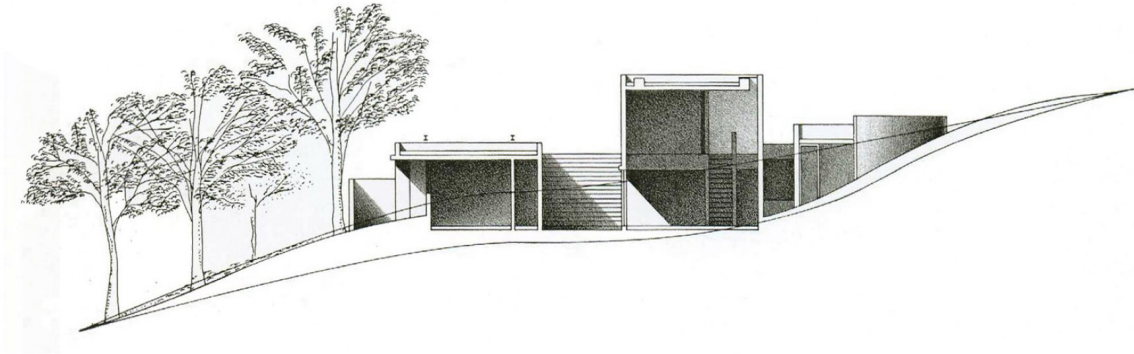
1. Το δωμάτιο tatami (τατάμι) είναι ένας παραδοσιακός ιαπωνικός χώρος, ο οποίος χαρακτηρίζεται από το δάπεδό του, που είναι καλυμμένο με τατάμι. Τα τατάμι είναι ειδικά πλεκτά χαλάκια, κατασκευασμένα συνήθως από άχυρο ρυζιού ή σύγχρονα υλικά, τα οποία χρησιμοποιούνται ως επένδυση δαπέδου σε ιαπωνικά σπίτια

Εικόνα 106 : Σώμα Κατοικίας

“Σχεδίασα μια αρχιτεκτονική με καμπύλο μοτίβο για να δημιουργήσω μια πλήρη αντίθεση με την ορθογραμμική σύνθεση του υπάρχοντος τμήματος, τόσο ως προς τη μορφή όσο και ως προς την ποιότητα του φωτός. Η προσθήκη ενός νέου τμήματος με τα ίδια μου τα χέρια σε ένα προηγούμενο ολοκληρωμένο έργο είναι ενδιαφέρουσα με τρόπους που διαφέρουν από την κατασκευή κάτι νέου.” (Ando, 2014, p. 68)

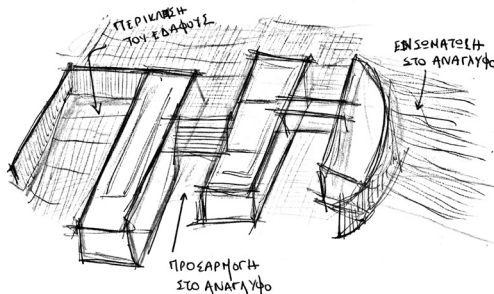
Ο Ando έλαβε υπόψη το φυσικό τοπίο κατά τον σχεδιασμό της κατοικίας, ενώ δεν προσπάθησε να επιβάλλει την αρχιτεκτονική δομή στο τοπίο, αλλά την ενσωμάτωσε αρμονικά σε αυτό αξιοποιώντας την τοπογραφία του οικοπέδου για τη διαμόρφωσή της. Ο εσωτερικός χώρος ενσωματώνεται στον εξωτερικό και η συνολική σύνθεση συγκροτεί έναν χώρο με την ίδια ακρίβεια κατασκευής ενός χειροποίητου αντικειμένου (Furuyama, 1997, p. 60). Ο ίδιος ονομάζει αυτή τη διαδικασία σχεδιασμού ενός χώρου ως “site-craft”, χειροτεχνία του χώρου, λαμβάνοντας υπόψη κάθε λεπτομέρεια του φυσικού τοπίου και χωρίς να έρχεται σε αντιπαράθεση με αυτό, αλλά προσαρμόζοντας το σχέδιο του κτιρίου στο ανάγλυφο του εδάφους. Ο Ando αντιμετωπίζει το κτίριο ως ξεχωριστή οντότητα και το ενσωματώνει στο φυσικό τοπίο, λαμβάνοντας υπόψη την τοπογραφία και τα φυσικά στοιχεία του χώρου. Η δομή της κατοικίας ακολουθεί τη φυσική καμπύλη του εδάφους, ενσωματώνοντας το κτίριο οργανικά στο περιβάλλον του. Η στρατηγική τοποθέτηση ανοιγμάτων και φεγγιτών επιτρέπει την εισχώρηση του φυσικού φωτός στο εσωτερικό, ενώ η βεράντα αποδυναμώνει τα όρια μεταξύ εσωτερικού και εξωτερικού (Ando, 2003).

Εικόνα 107: Εγκάρσια Τομή Κατοικίας.

Ο Ando χρησιμοποιεί τη φύση ως έναν σημαντικό παράγοντα στη διαμόρφωση της αρχιτεκτονικής του, προσδίδοντας στα έργα του αρμονία και ισορροπία. Η γεωμετρική ακρίβεια και η απλότητα των μορφών του δεν αντιτίθενται της φύσης, αλλά την αναδεικνύουν και την εμπλουτίζουν. Το Koshino House, με τα μεγάλα ανοίγματα και τους προσεκτικά σχεδιασμένους υπαίθριους χώρους, καθράρει το φυσικό τοπίο, δημιουργώντας πλαισιωμένες προβολές που ενισχύουν την εμπειρία του επισκέπτη.

Πρόκειται, επομένως, για μια διαδικασία αφαίρεσης κάποιων χαρακτηριστικών της εξωτερικής πραγματικότητας, τα οποία θεωρεί επουσιώδη, έτσι ώστε να επικεντρώσει το ενδιαφέρον μας στα χαρακτηριστικά εκείνα τα οποία μας φαίνονται σημαντικότερα. Αυτή η προσέγγιση του επιτρέπει να κατανοήσει την πραγματικότητα και να παρέμβει σε αυτήν με επιτυχή τρόπο. Εμφανίζεται τότε μέσα από τη διεργασία την οποία μόλις περιγράψαμε, αυξημένη δυνατότητα ελέγχου όσων χαρακτηριστικών της εξωτερικής πραγματικότητας (Μωραϊτης, 2023, σ. 79).

Εικόνα 108: Σκίτσο ενσωμάτωσης του φυσικού στοιχείου.

Η σχηματοποίηση στην αρχιτεκτονική αναφέρεται στη διαδικασία δημιουργίας και επιλογής των μορφών και των γεωμετρικών στοιχείων ενός κτιρίου ή ενός χώρου. Αναπτύσσεται μέσα από μια διαδικασία συνειδητής επιλογής και οργάνωσης στοιχείων που εκφράζουν σημασίες και λειτουργικές ανάγκες (Μωραϊτης, 2023, σ. 110). Το Koshino House αντανακλά τη φιλοσοφία της σχηματοποίησης του τοπίου και την ανάδειξη της έννοιας της φύσης. Ο ίδιος ο Ando έχει εκφράσει την άποψη πως η αρχιτεκτονική πρέπει να ενσωματώνεται οργανικά στο περιβάλλον της. Έτσι, το Koshino House αναδεικνύει τη σχέση με το περιβάλλον του, με συνθετική συγκρότηση στο φυσικό τοπίο δημιουργώντας μια ισχυρή αίσθηση συνέχειας με το περιβάλλον του. Η επιλογή των χαρακτηριστικών της σχηματοποίησης στο Koshino House συνδέεται στενά με την απόδοση της σημασίας του τοπίου. Οι επιμέρους αρχιτεκτονικές αποφάσεις, όπως η τοποθέτηση των παραθύρων, η ροή του φωτός, και οι γεωμετρικές μορφές του κτιρίου, συμβάλλουν στην ανάδειξη και την ενίσχυση της σχέσης με το φυσικό περιβάλλον και την ενσωμάτωσή του σε αυτό. Έτσι, η ένταση της σημασίας που αποδίδεται στο τοπίο συνδέεται στενά με την επιτυχημένη σχηματοποίηση του κτιρίου, καθώς αντανακλά τη σχέση και την αλληλεπίδρασή του με το φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον του (Moreno, 2021).

Εικόνα 109: Εξωτερική Άποψη.

Η εξυγίανση του εδάφους, ως πρώτη κίνηση τοπιακής επεξεργασίας, ακολουθείται από την απόδοση σχήματος στο φυσικό ανάγλυφο μέσω της σχηματοποίησης, η οποία αποτελεί το υπόβαθρο του τοπίου και κατ' επέκταση του Koshino House. Μέσω μιας ακολουθίας σχηματισμών και της ενεργούς σχηματοποίησης, δηλαδή του τρόπου κατανόησης της πραγματικότητας και του τρόπου παρέμβασης σε αυτή, η αρχιτεκτονική του Ando δημιουργεί ζωντανά έργα τέχνης σε αρμονία με τη φύση. Η φύση, λοιπόν, γίνεται ένα ζωντανό έργο τέχνης, το οποίο περικλείεται σε αρχιτεκτονικό πλαίσιο, επιτρέποντας τη συνοχή και τη ροή του φυσικού τοπίου. Εύλογα καταλήγουμε στο συμπέρασμα πως στο Koshino House ο Tadao Ando έχει προσδώσει την έννοια της φύσης με μεταφορική αλλά ταυτόχρονα κυριολεκτική έννοια (Παχίνη, 2018, σ. 60).

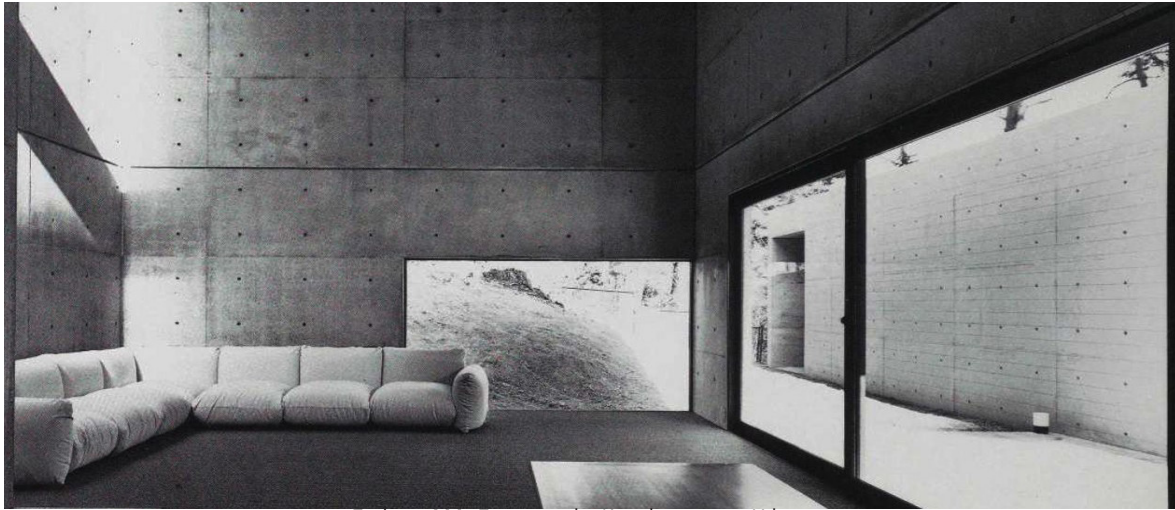
Θεμελιώδες στοιχείο του σχεδιασμού της Κατοικίας Koshino αποτελεί το φαινόμενο Chiaroscuro. Η αντίθεση φωτός και σκιάς διαδραματίζει ζωτικό ρόλο στην Κατοικία Koshino. Η μελετημένη χρήση του φωτός και της σκιάς διαμορφώνει την ατμόσφαιρα και την αισθητική του χώρου, προσδίδοντας βάθος (oku), διάσταση και δυναμική ατμόσφαιρα στους χώρους, ενώ ταυτόχρονα αναδεικνύουν την αρχιτεκτονική δομή και την υφή των υλικών. Ο Ando χρησιμοποιεί με μεγάλη επιδεξιότητα την αρχιτεκτονική δομή και τη διανομή των παραθύρων για να δημιουργήσει μια διακριτική ισορροπία μεταξύ φωτεινών και σκοτεινών περιοχών, δημιουργώντας μια συνεχώς εξελισσόμενη εμπειρία του χώρου, με ποικίλες αποχρώσεις και αντανakλάσεις στους τοίχους και τα δάπεδα.

Σύμφωνα με τον Goldyn (2005), ο Ando θεωρεί πως ο πραγματικός χαρακτήρας του φωτός δεν προέρχεται από το ίδιο το φως, αλλά απαιτεί την εισαγωγή του σκοταδιού. Η ουσία του φωτός αναδύεται από την αλληλεπίδρασή του με το σκοτάδι, σαν αλληλένδετες δυνάμεις. Η κατοίκηση ενός σπιτιού αποτελεί μια εμπειρία ισορροπίας φωτός και σκιάς. Ένα απλό άνοιγμα στον τοίχο, λειτουργεί ως πύλη του φυσικού φωτός, το οποίο διαχέεται στους χώρους διαβίωσης. Στην κατοικία Koshino κυριαρχεί το σκοτάδι, με επιλεγμένες δίοδους φωτός να το διαπερνούν, φανερώνοντας την πολύτιμη ύπαρξή του.

Σύμφωνα με τον Ando (1997, p. 27), *“Στην ιαπωνική αρχιτεκτονική υπάρχει μια παράδοση να αναμειγνύεται το φως και το σκοτάδι σε μια προσπάθεια να δοθεί φωνή στο πνεύμα που τόσο πλούσια ξεπερνά την ουσία” και συνεχίζει, “Εξάλλου, το φως είναι το μόνο στοιχείο που μπορεί να φωτίσει το κοίλο εσωτερικό της αρχιτεκτονικής, να μεταφέρει πλευστότητα και να του δώσει ζωή. Και το σκοτάδι, που δίνει στο φως τον χαρακτήρα του και ενισχύει τη λάμψη του, είναι απλώς μια πτυχή αυτού του φωτός”* (Ando 1997, p. 28).

Εικόνα 110: Ενδιάμεσος Χώρος.

Εικόνα 111: Εσωτερικός Κοινόχρηστος Χώρος.

Η κατοικία Koshino του Ando παρουσιάζει αυτές τις ιδιότητες του φωτός και της σκιάς. Παρόλο που η τοποθέτηση των όγκων μέσα στην υφιστάμενη τοπογραφία παρέχει ηλιοφάνεια σε όλους τους χώρους, ο Ando σχεδίασε σκόπιμα τα κύρια ανοίγματα ως λεπτές και επιμήκεις σχισμές, ενσωματωμένες στο σημείο όπου συναντώνται οι τοίχοι. Με αυτόν τον τρόπο, επιτυγχάνει την απούλοποίηση των επιφανειών με την ανάκλαση και το φιλτράρισμα του φωτός μέσα από τις επιφάνειες σκυροδέματος (Furuyama, 1997). Αυτή η προσπάθεια είναι πιο εμφανής στην ακτινωτή προσθήκη του εργαστηρίου στο βόρειο τμήμα του κτιρίου, όπου χρησιμοποίησε την ίδια μέθοδο σε έναν κυρτό τοίχο. Το φως εισέρχεται μέσω ενός φεγγίτη κατά μήκος της κορυφής του κυρτού τοίχου και παίρνει τη μορφή ενός κυρτού γεωμετρικού σχήματος καθώς αντανακλάται στον χώρο.

Ο Ando επεξηγεί, *“Στη συνέχεια, χαράσσεται ένα άνοιγμα στον τοίχο που επιτρέπει την είσοδο του φωτός. Το άνοιγμα, ωστόσο, δεν επιτρέπει την είσοδο όλου του φωτός. Μόνο περιορισμένο και απαλυνόμενο φως μπορεί να διαπεράσει. Το άνοιγμα δημιουργεί μια αντίσταση που καμπυλώνει τις ευθείες ακτίνες του φωτός”* (Fields, 1991, p. 9).

Σε έντονη αντίθεση με τα ανοίγματα του εργαστηρίου έρχονται τα ανοίγματα στους χώρους διαβίωσης των δύο προηγούμενων όγκων όπου το φως παίρνει πιο ορθογραμμικές μορφές. Τα δύο μέρη της κατοικίας προσφέρουν διαφορετικές χωρικές εμπειρίες ακόμα και την ίδια ώρα της ημέρας. Αντίστοιχα με την κατοικία Azuma, η αυλή της κατοικίας Koshino είναι ανοιχτή προς τον ουρανό. Η ύπαρξη ενός μεγάλου παραθύρου στο καθιστικό, κατά μήκος του τοίχου που βλέπει στην αυλή, λειτουργεί σαν κάδρο χαρίζοντας μια αίσθηση πληρότητας, καθώς διαχέει τα όρια μεταξύ εσωτερικού και εξωτερικού χώρου, επιτρέποντας στο φυσικό τοπίο να γίνει αναπόσπαστο κομμάτι του ίδιου του χώρου. Στην κατοικία Koshino, ο Ando χειρίζεται το φως με τρόπο που το καθιστά αναπόσπαστο μέρος της σύνθεσης.

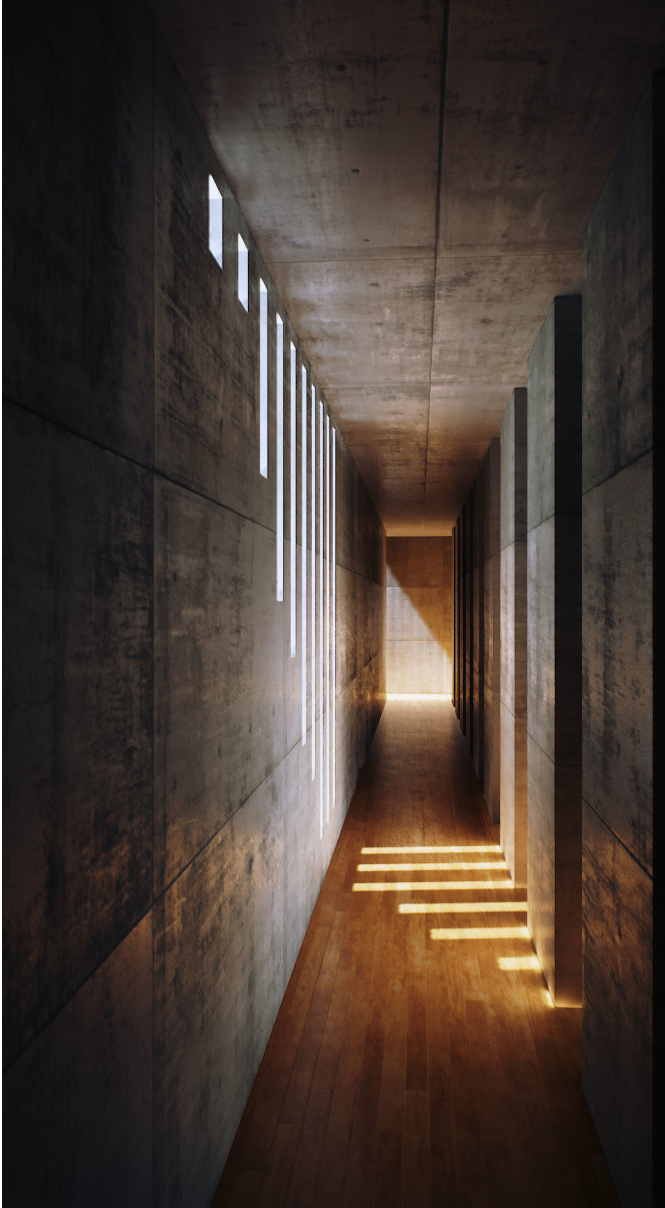

Εικόνα 112: Πλαισιωμένη φύση στον εσωτερικό χώρο.

Ο Goldyn (2005) περιγράφει πώς το φως διαχωρίζεται, φιλτράρεται, διασκορπίζεται, ανακλάται και καμπυλώνεται, δημιουργώντας ένα μετασχηματισμένο φως που διαπερνά τον χώρο με ευδιάκριτο τρόπο. Σε αντίθεση με την απλή ανάκλαση του φωτός στους τοίχους, ο Ando επιδιώκει και τον έλεγχο της ποσότητας φωτός που εισέρχεται. Χρησιμοποιώντας μια σειρά από στενές κατακόρυφες σχισμές στους τοίχους προς την αυλή, ρυθμίζει το φωτισμό, τονίζοντας ταυτόχρονα τα χαρακτηριστικά του φωτός ως συνθετικό υλικό. Η αλληλεπίδραση του φωτός με τις επιφάνειες από σκυρόδεμα δημιουργεί μια μεταβολή, η οποία μεταβάλλει διαρκώς την ατμόσφαιρα των δωματίων καθώς ο ήλιος κινείται καθ' όλη τη διάρκεια της ημέρας.

Κατά τον Furuyama (1997), το λείο σκυρόδεμα γύρω από τη σκαλωτή αυλή φαίνεται να επιπλέει αβίαστα, καθώς η ελαφριά κατασκευή των τοίχων, σε συνδυασμό με την απουσία ορατών στηριγμάτων, δίνει την εντύπωση ότι το σκυρόδεμα "αιωρείται" στον αέρα (εικ.7). Ο Ando δεν αντιλαμβάνεται το σκυρόδεμα ως ένα βαρύ και άκαμπο υλικό. Αντίθετα, το χρησιμοποιεί για να δημιουργήσει φωτεινές και ομοιογενείς επιφάνειες φέρνοντας το εσωτερικό του σπιτιού σε αρμονία με το εξωτερικό περιβάλλον.

Σύμφωνα με τον Ando, "Στόχος μου είναι να περιορίσω τα υλικά, να απλοποιήσω την έκφραση, να εξαλείψω τα μη ουσιώδη και παράλληλα να υφάνω στους χώρους μου την ολότητα του ανθρώπινου όντος. Για να το πετύχω αυτό, είναι απαραίτητο να επιστρέψουμε στο σημείο όπου το παιχνίδι του φωτός και του σκοταδιού αποκαλύπτει τις μορφές και με αυτόν τον τρόπο να ξαναφέρουμε τον πλούτο στον αρχιτεκτονικό χώρο" (Murtagh, 1990, p. 55).

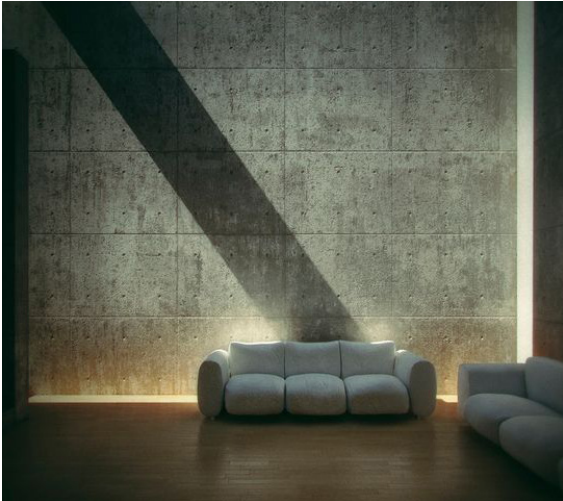
Εικόνα 113: Κατακόρυφα ανοίγματα στο Koshino House.

Ο Ando, εμπνευσμένος από την ιαπωνική φιλοσοφία “wabi-sabi”, η οποία εστιάζει στην ομορφιά της απλότητας και της ατέλειας, δημιούργησε έναν χώρο που αντανακλά την αρμονική συνύπαρξη του ανθρώπου με το φυσικό περιβάλλον. Το σκοτάδι, αντί να θεωρείται κενό ή αρνητικό, αντιμετωπίζεται ως τμήμα ενός μεγαλύτερου συνόλου, απαραίτητο για την ανάδειξη της ομορφιάς του φωτός. Η έμπνευση του Ando αντλείται από τα ιαπωνικά σαλόνια τσαγιού, όπου η κίνηση του φωτός σε έναν χώρο με διακριτική τέχνη αποκτά ιδιαίτερη σημασία. Αυτή η παρατήρηση του επέτρεψε να ενσωματώσει την αίσθηση της ισορροπίας μεταξύ φωτός και σκιάς στην αρχιτεκτονική του φιλοσοφία, με σκοπό να δημιουργήσει χώρους που αντικατοπτρίζουν τη φυσική ροή της ζωής και τη συνεχή μετάβαση από το φως στη σκιά (Goldyn, 2005).

Το Koshino House παρουσιάζει μια ενδιαφέρουσα προσέγγιση στον τομέα του φωτισμού. Πιο συγκεκριμένα στον εσωτερικό φωτισμό, το σκοτάδι με αβέβαιο βάθος (oku) εκπέμπεται από το διάδρομο με σκυρόδεμα, που συνδέει τον όγκο του καθιστικού με τα υπνοδωμάτια. Τα παράθυρα επιτρέπουν στο φυσικό φως να διαχέεται στους χώρους με τέτοιο τρόπο που δημιουργεί μια αίσθηση αρμονίας και ισορροπίας, αφήνοντας το φως να αναδείξει τις γραμμές και τις υφές του σκυροδέματος.

Η φιλοσοφία του Ando αντανακλά την άποψη του Junichiro Tanizaki για το φως, όπως εκφράζεται στο “Εγκώμιο της Σκιάς” (1934). Ο Tanizaki περιέγραψε τη συμβίωση μεταξύ του ιαπωνικού κοσμικού και ιερού φωτός με όρους που φαίνεται να παραλλάσσουν τα μεταβαλλόμενα επίπεδα φωτεινότητας που βρίσκονται σε πολλά από τα εσωτερικά του Ando: “Κάθε φορά που βλέπω την εσοχή ενός καλαισθητα χτισμένου ιαπωνικού δωματίου, θαυμάζω την κατανόηση των μυστικών των σκιών, την ευαίσθητη χρήση της σκιάς και του φωτός. Γιατί η ομορφιά της εσοχής δεν είναι έργο κάποιας έξυπνης συσκευής. Ένας κενός χώρος οριοθετείται με απλό ξύλο και απλούς τοίχους, έτσι ώστε το φως που εισέρχεται σε αυτόν να σχηματίζει αμυδρές σκιές μέσα στο κενό. Δεν υπάρχει τίποτα περισσότερο[...] Μας κυριεύει η αίσθηση ότι σε αυτή τη μικρή γωνιά της ατμόσφαιρας επικρατεί πλήρης και απόλυτη σιωπή, ότι εδώ στο σκοτάδι επικρατεί αμετάβλητη ηρεμία.”

Αυτή η ευαισθησία στη μεταμόρφωση του παραδοσιακού φωτός υπό την επίδραση του μοντερνισμού, αποτυπώνεται στο έργο του Ando. Στην Κατοικία Koshino, ο διάλογος μεταξύ Ανατολής και Δύσης αναδεικνύεται μέσα από το σαλόνι της Κατοικίας Koshino με δύο χαρακτηριστικά, ένα τραπέζι φαγητού όπου εφαρμόζονται οι δυτικές και ανατολικές τάσεις καθίσματος στο ίδιο τραπέζι, και με το ύψος δύο παραθύρων που βλέπουν στον κήπο και τη βεράντα, αντίστοιχα. Ενώ το πρώτο από αυτά τα παράθυρα εκτείνεται στο ύψος του κεφαλιού με τον συνηθισμένο δυτικό τρόπο, το δεύτερο μειώνει το άνοιγμα σε ένα επίπεδο πιο σύμφωνο με την ιαπωνική κατασκευή(Frampton, 1993).

Εικόνα 114: Φως και Σκιά στο Εσωτερικό της Κατοικίας.

Εικόνα 115: Μεταβολή Σκιάς με την πάροδο του χρόνου.

3.3 Ανάμεσα στο Κτιριακό Κέλυφος και τη Φύση. Kidosaki House.

Εικόνα 116: Kidosaki House.

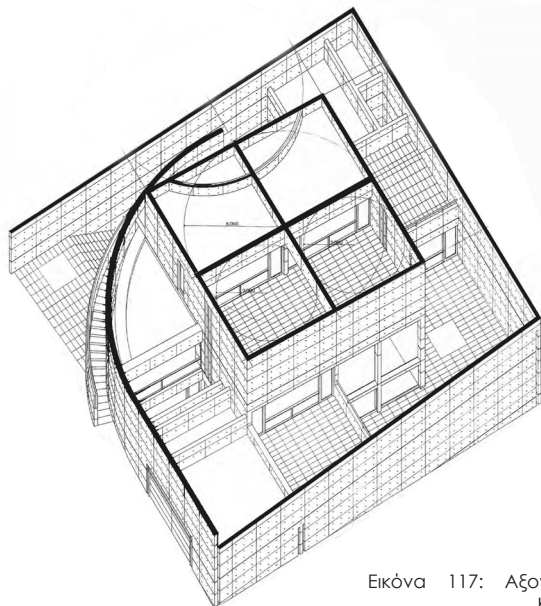

Το Kidosaki House αποτελεί παράδειγμα της μινιμαλιστικής προσέγγισης του Tadao Ando στην αρχιτεκτονική. Σύμφωνα με τον Dal Co (1995, σσ. 505-506), η κατοικία βρίσκεται στην Οσάκα της Ιαπωνίας, σε ένα ήσυχο τμήμα της πόλης, με ιδιαίτερα στενό οικοδομικό σύστημα που οριοθετεί εδαφικές εκτάσεις, οι οποίες κατοικούνται αποκλειστικά από μονοκατοικίες με μικρές υπαίθριες εκτάσεις.

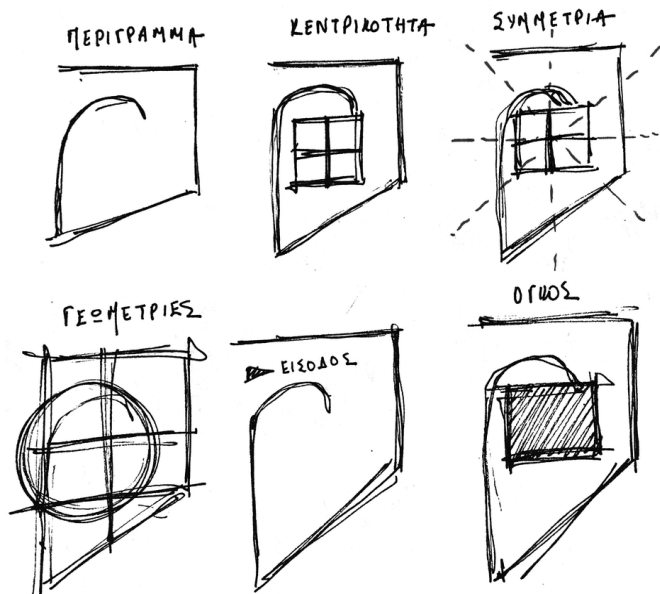
Τα όρια των ψηλών τοίχων από σκυρόδεμα που περικλείουν το οικόπεδο ενισχύουν την εσωστρέφεια της κατοικίας. Η καμπυλωτή απόληξη των ορίων αυτών καταλήγει στο κεντρικό σημείο του οικοπέδου, προσφέροντας πρόσβαση σε ένα είδος "χωνιού", το οποίο οδηγεί σε μια φαρδιά σκάλα, που καταλήγει σε έναν εσωτερικό κήπο. Εκεί ο επισκέπτης συναντά τις εισόδους των δύο διαμερισμάτων στο ισόγειο. Δίπλα στον καμπυλόμορφο τοίχο, βρίσκεται ακόμη ένας στενός διάδρομος διχοτομημένος από το "χωνί" με έναν συμπαγή τοίχο από σκυρόδεμα. Παράλληλα αλλά μετατοπισμένο σε σχέση με αυτό, το πέρασμα αυτό οδηγεί στο διαμέρισμα, που βρίσκεται στον πρώτο όροφο, μέσω μια δεύτερης σκάλας (Jodidio, 1999).

Σύμφωνα με τον Lamrughani (1975), ο Ando για να πετύχει ένα τόσο σύνθετο λειτουργικό πρόγραμμα, σχεδίασε μια αρχική κάτοψη αποστασιοποιητικής απλότητας - έναν κύβο 12 x 12 μέτρων τοποθετημένο σχεδόν ακριβώς στο κέντρο του οικοπέδου με τέτοιο τρόπο ώστε να δημιουργήσει μια σειρά από κλειστούς χώρους.

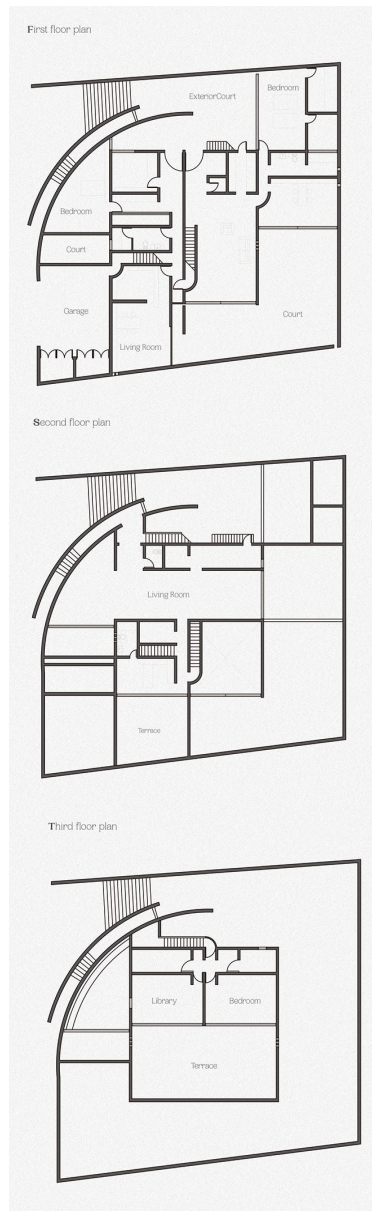

Εικόνα 117: Αξονομετρικό Κατοικίας.

Εικόνα 118: Ανάλυση Κάτοψης.

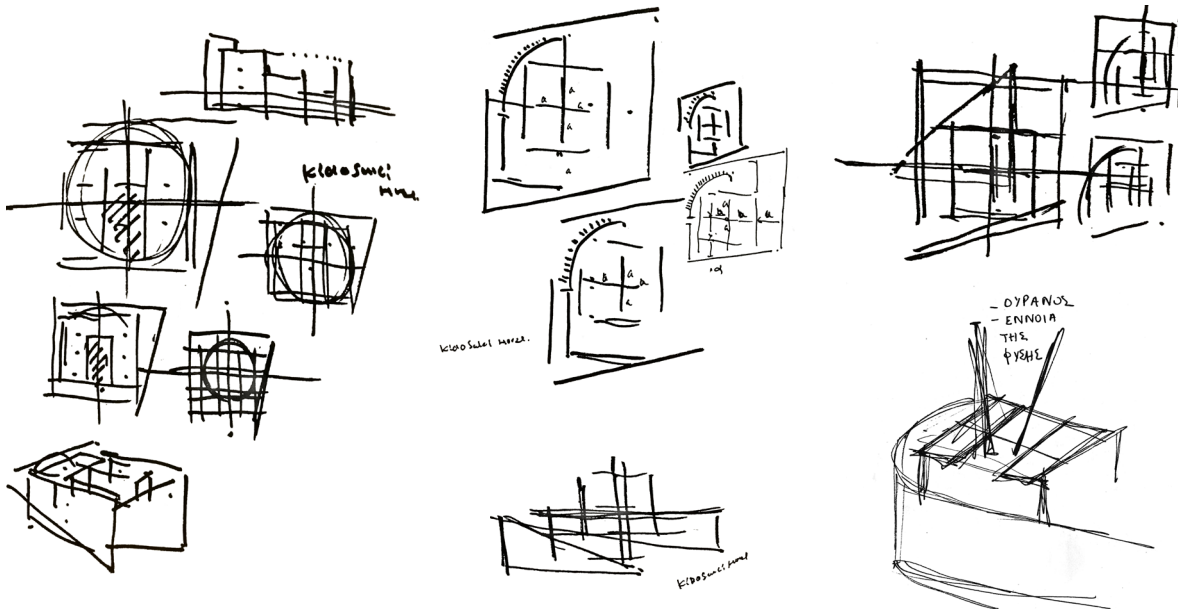
Εικόνα 119! Κατόψεις

Ο κύβος, είναι κατασκευασμένος από οπλισμένο σκυρόδεμα, τόσο εξωτερικά όσο και εσωτερικά, εκτός από το διαμέρισμα της μητέρας, το οποίο είναι επενδυμένο με λευκό σοβά.

Τα κουφώματα είναι μεταλλικά με σκούρο γκρι χρώμα. Το δάπεδο είναι από σκούρο σχιστόλιθο ή κομψό ξύλο τοποθετημένο έτσι ώστε να επιτρέπει την άμεση πρόσβαση στις υποκείμενες επιφάνειες. Και τα λιτά ξύλινα ντουλάπια τοίχου έχουν σχεδιαστεί από τον Ando¹ (Shukla, 2000).

Η Κατοικία Kidosaki διαθέτει μια απλότητα η οποία ενσωματώνει τους επιμέρους χώρους με έναν ιδιαίτερο τρόπο. Οι αυλές και οι βεράντες χαρακτηρίζονται από εσωστρέφεια λόγω της ελαφριάς κλίσης μεταξύ των δυτικών τοίχων. Παρόμοια λογική ακολουθεί ο περιμετρικός τοίχος που περιβάλλει τον νότιο αύλειο χώρο. Στο σημείο αυτό της αυλής, ο Ando επέλεξε να φυτευτούν στο οικόπεδο της Κατοικίας Kidosaki τα ίδια φυτά που υπήρχαν πριν από την

1. Όλα τα εσωτερικά έπιπλα είναι σχεδιασμένα από τον Ando, όπως: ξύλινα ντουλάπια τοίχου.

Εικόνα 120: Σκίτσα του Tadao Ando

Εικόνα 121: Σχέση κτιρίου και τοπίου.

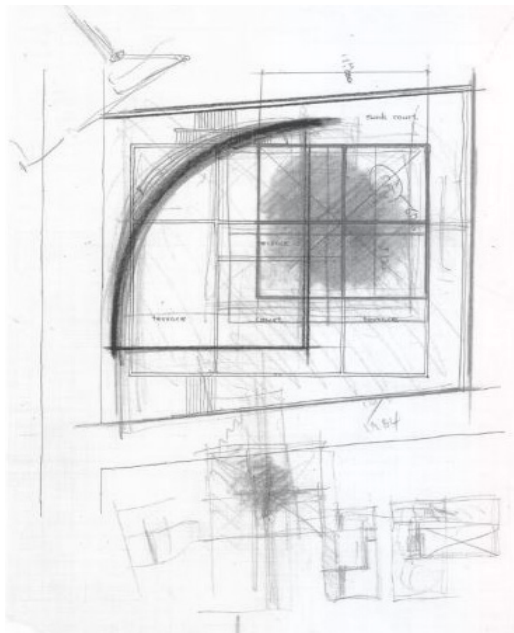
Εικόνα 122: Σχέση εσωτερικού και εξωτερικού χώρου.

Το κτίριο αποτελείται από έναν κυβικό όγκο με προστατευτικό τοίχο κατά μήκος των ορίων του οικοπέδου. Ο κυβικός όγκος καταλαμβάνει μια σχεδόν κεντρική θέση στο οικόπεδο, δημιουργώντας περιμετρικούς εξωτερικούς χώρους τρισδιάστατου χαρακτήρα. Οι χώροι αυτοί λειτουργούν σαν ζώνη απορρόφησης γύρω από την καθημερινή ζωή των κατοίκων, ενώ παράλληλα διαμορφώνουν τον κοινόχρηστο χώρο τους (Furuyama, 1991, p. 82). Αυτή η αρχιτεκτονική προσέγγιση ενσωματώνει την έννοια του τοπίου (*fukui*), όπου οι εξωτερικοί χώροι δεν είναι απλώς περιοχές γύρω από το κτίριο, αλλά αποτελούν επέκταση του εσωτερικού χώρου, συμβάλλοντας στη συνολική εμπειρία του χώρου.

Η κατοικία αποτελείται από τρία ανεξάρτητα διαμερίσματα. Η λειτουργική πρόκληση ήταν να φέρει όλα τα μέλη της οικογένειας να ζήσουν κάτω από την ίδια στέγη, ενώ ταυτόχρονα να διασφαλίσει στον καθένα την απαραίτητη ιδιωτικότητα. Το διαμέρισμα του πατέρα αποτελείται από σαλόνι και τραπεζαρία, υπνοδωμάτιο, μπάνιο και κουζίνα. Όλα βρίσκονται στο ισόγειο και ανοίγουν σε έναν μικρό φωταγωγό προς την πλευρά του δρόμου και σε μια εκτεταμένη προσεκτικά φυτεμένη αυλή στη νότια πλευρά του οικοπέδου. Το διαμέρισμα της μητέρας, που έχει τα ίδια στοιχεία με το διαμέρισμα του πατέρα, είναι οργανωμένο γύρω από έναν χώρο διπλού ύψους που επίσης βλέπει στον νότιο προαύλιο μέσω ενός μεγάλου παραθύρου. Αυτός ο χώρος παρέχει άμεση επικοινωνία με το διαμέρισμα του ζευγαριού στον όροφο (Furuyama, 1991).

Εικόνα 123: Μακέτα αρχιτεκτονικής δομής.

Εικόνα 124: Συνθετική δομή κατοικίας.

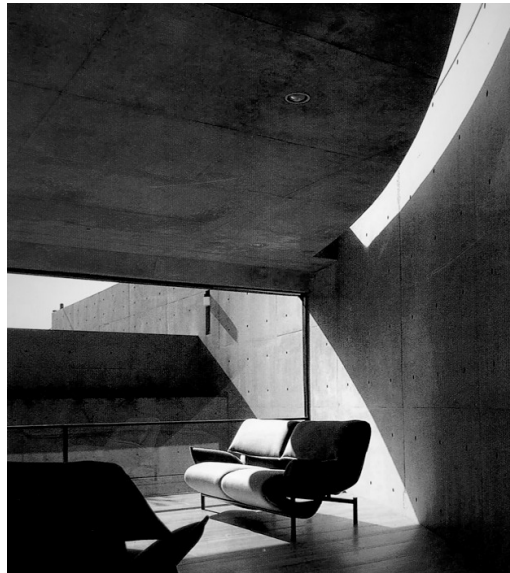
ΚΑΤΟΨΗ ΙΣΟΓΕΙΟΥ
Εικόνα 125

Το διαμέρισμα του ζευγαριού, το μεγαλύτερο από τα τρία διαμερίσματα, διαθέτει τραπεζαρία ξεχωριστή από το σαλόνι και γραφείο, εκτός από τους χώρους των άλλων διαμερισμάτων, εκτείνεται σε δύο επίπεδα στον πρώτο και στον δεύτερο όροφο. Στον πρώτο όροφο βλέπει σε μια βεράντα που παραπέμπει σε μια επέκταση του ανοιχτού χώρου της τραπεζαρίας προς την ανατολή. Ο δεύτερος όροφος διαθέτει μια μεγάλη βεράντα, η οποία είναι περικλειστη με τοίχους σκυροδέματος και συνεπώς είναι απολύτως ιδιωτική. Το σαλόνι, οριοθετημένο από έναν κυρτό τοίχο, πάνω στον οποίο ένας φεγγίτης επιτρέπει σε μια λοξή λωρίδα φωτός να εισέλθει στο εσωτερικό του κτιρίου, με θέα στην μικρή βεράντα, φωτίζει το υπνοδωμάτιο στο διαμέρισμα του πατέρα (Dal Co, 1995, pp. 505-506).

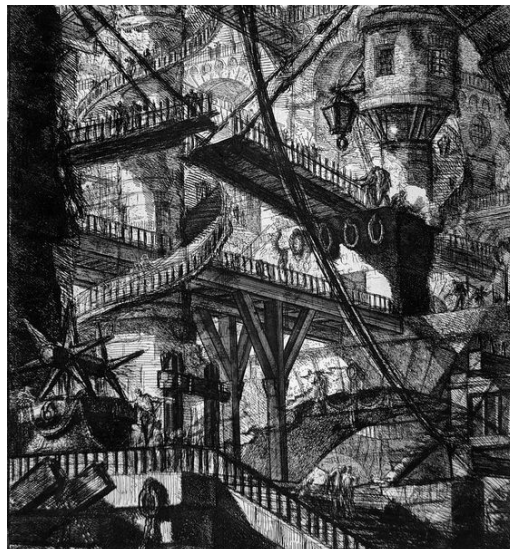
Τα ανοίγματα τοποθετούνται λαμβάνοντας υπόψη την κλίση του εδάφους και τον προσανατολισμό του κτιρίου, εξασφαλίζοντας φως και θέα. Η διαφοροποίηση στο μέγεθος και τη θέση των ανοιγμάτων δημιουργεί εναλλασσόμενες ζώνες φωτός και σκιάς, προσφέροντας οπτική ποικιλία και άνεση.

Για να εκμεταλλευτεί τη σαφή γεωμετρία της αρχιτεκτονικής δομής, ο Ando έπρεπε να επινοήσει μια χωρική διάταξη η οποία, όπως αποκαλύπτεται από τα σχέδια και τις τομές, φέρει στοιχεία Πιρανέζικης αισθητικής. Η χρήση γεωμετρικών σχημάτων και η έμφαση στο φως, τη σκιά και το βάθος (oku) συνδέουν το Kidosaki House με το έργο του Piranesi¹.

1. Η πιρανέζικη αισθητική αναφέρεται στα έργα του Giovanni Battista Piranesi, γνωστού για τις δραματικές απεικονίσεις αρχαίων ρωμαϊκών ερειπίων και φυλακών, όπως φαίνονται στη σειρά χαλκογραφιών του με τίτλο "Carceri d'Invenzione" (Φυλακές της Φαντασίας). Αυτά τα έργα χαρακτηρίζονται από την έντονη προοπτική, την περίπλοκη δομή και την αίσθηση του μυστηρίου και της ατέλειωτης εξερεύνησης, συνδυάζοντας στοιχεία του μπαρόκ και του ρομαντισμού (Nussaume, 2000, p. 206).

Εικόνα 126: Εσωτερικός χώρος

Εικόνα 127 Carceri d'Invenzione του Piranesi.

Εικόνα 128: Υπαιθριος χώρος.

Ο Ando, αντί να απλώνεται οριζόντια, αμφισβητεί την παραδοσιακή σχέση μορφής-πεδίου, χρησιμοποιεί διαιρεμένα επίπεδα και εσωτερικές αυλές για να δημιουργήσει μια αίσθηση πολυπλοκότητας σε επίπεδα. Χρησιμοποιώντας την τεχνική *site craft*, ενσωματώνει πλήρως το κτίριο στο φυσικό περιβάλλον, δημιουργώντας μια οργανική σύνθεση που αντανάκλα την τοπογραφία του οικοπέδου. Αυτό το παιχνίδι τομών δημιουργεί μια δυναμική εμπειρία, όπου αυτό που φαίνεται να είναι συμπαγές έδαφος μπορεί ξαφνικά να μετατραπεί σε μια ανοιχτή αυλή ή σε έναν βυθισμένο χώρο διαβίωσης. Η ανάγκη απόκρυψης όλων των λειτουργιών κάτω από τα δάπεδα και πίσω από τους γυμνούς τοίχους οδήγησε στη δημιουργία “αόρατων” χώρων και διπλών ορόφων. Αυτή η κρυμμένη λειτουργικότητα προσδίδει στο κτίριο μια αίσθηση μυστηρίου και ενθαρρύνει τον επισκέπτη να εξερευνήσει τους χώρους με περιέργεια. Οι εσωτερικές αυλές λειτουργούν ως “πνεύμονες” του κτιρίου, προσφέροντας φυσικό φως, θέα και αίσθηση δροσιάς (Dal Co, 1995, p. 506).

Σύμφωνα με τον Norberg-Schulz στο “Genius Loci” (σ. 46), η γη λειτουργεί ως μια “σκηνή”, στην οποία εκτυλίσσεται η καθημερινή ζωή του ανθρώπου. Οι άνθρωποι μπορούν να τροποποιήσουν το φυσικό τοπίο προκειμένου να καλύψουν τις ανάγκες και τις επιθυμίες τους οδηγώντας σε μια φιλική σχέση μεταξύ ανθρώπου και γης. Αποτέλεσμα αυτής της αλληλεπίδρασης είναι η δημιουργία ενός πολιτισμικού τοπίου (cultural landscape), δηλαδή, ένα περιβάλλον όπου ο άνθρωπος έχει βρει μια θέση με νόημα μέσα στην ολότητα. Ο ουρανός, αντίθετα, παραμένει απόμακρος. Ο Norberg-Schulz χαρακτηρίζει τον ουρανό ως “έτερο του ανθρώπου”; καθώς είναι απροσπέλαστος και αδύνατον να ελεγχθεί από εκείνον. Αυτή η αντίθεση μεταξύ γης και ουρανού αντικατοπτρίζεται δομικά από τα οριζόντια και κάθετα στοιχεία. Τα οριζόντια αντιπροσωπεύουν τη γη, το επίπεδο στο οποίο ζει και δραστηριοποιείται ο άνθρωπος. Τα κάθετα, από την άλλη πλευρά, αντιπροσωπεύουν τον ουρανό, το απρόσιτο και το ξένο. Το απλούστερο πρότυπο του υπαρξιακού χώρου του ανθρώπου, σύμφωνα με τον Norberg-Schulz, είναι ένα οριζόντιο επίπεδο που διαπερνάται από έναν κάθετο άξονα. Αυτό το πρότυπο αντιπροσωπεύει την ανθρώπινη εμπειρία της ύπαρξης στον κόσμο. Ο άνθρωπος βρίσκεται στο οριζόντιο επίπεδο, περιτριγυρισμένος από τον καθημερινό κόσμο, ενώ ο κάθετος άξονας τον συνδέει με τον ουρανό, το άγνωστο και το υπερβατικό.

Η χωρική διάρθρωση του Kidosaki House διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην ενσωμάτωση της φύσης στην κατοικία. Η ρευστότητα της κάτοψης, η ύπαρξη εσωτερικών αυλών και η αριστοτεχνική διάχυση των ορίων μεταξύ εσωτερικού και εξωτερικού χώρου συντελούν στη δημιουργία μιας οργανικής σύνδεσης με το περιβάλλον. Το Kidosaki House του Tadao Ando καδράρει το τοπίο με τρόπο που αναδεικνύει την έννοια της φύσης. Η κατοικία διαθέτει κλειστά όρια προς τον δρόμο, διατηρώντας την ιδιωτικότητα των εσωτερικών χώρων από τον εξωτερικό θόρυβο και τις παρεμβολές. Η απομόνωση αυτή, διαμορφώνει έναν χώρο στοχασμού όπου η έννοια της φύσης και ο ουρανός παίζουν κυρίαρχο ρόλο (Andō, 2000).

Στο κεντρικό σημείο της κατοικίας καδράρεται ο ουρανός αποφεύγοντας τα ανοίγματα προς τον περιβάλλοντα χώρο στο επίπεδο του εδάφους. Η κατοικία Kidosaki κατευθύνει την προσοχή του παρατηρητή προς το πάνω μέρος, ενισχύοντας μια νοητή κατακόρυφη τάση και δημιουργώντας μια μοναδική σύνδεση με τον ουρανό. Τα ανοίγματα στην οροφή και οι προσεκτικά σχεδιασμένοι εσωτερικοί χώροι επιτρέπουν στο φυσικό φως να εισέρχεται και να μεταβάλλει την αίσθηση του χώρου καθ' όλη τη διάρκεια της ημέρας. Η έννοια της φύσης στην κατοικία Kidosaki είναι μεταφορική, καθώς δεν αναφέρεται μόνο στο φυσικό περιβάλλον γύρω από το κτίριο, αλλά και στον ουρανό ως στοιχείο του τοπίου.

Εικόνα 129

Εικόνα 130

Ο Ando χρησιμοποιεί την αρχιτεκτονική για να δημιουργήσει πλαισιωμένες προβολές του ουρανού, προσφέροντας στον θεατή μια εστιασμένη εμπειρία που τον συνδέει με το ευρύτερο φυσικό περιβάλλον. Η κατοικία Kidosaki αποδεικνύει πως η αρχιτεκτονική μπορεί να λειτουργήσει ως κάδρο της φύσης προσφέροντας στους κατοίκους της μια βαθιά αίσθηση σύνδεσης με το τοπίο. Μέσα από αυτή την προσέγγιση, ο Ando αναδεικνύει την ομορφιά του φυσικού κόσμου και προσφέρει μια νέα οπτική γωνία στην κατανόηση και την εμπειρία του τοπίου (Çeşmeli, 2019).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 | ΚΤΙΡΙΑ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ

4.3.1. Η Επίκληση της ιερότητας της Φύσης. Church on the Water.

4.3.2. Η Πύλη προς τη Χωρική Εμπειρία. Church of the Light.

4.3.3. Βύθιση στο Τοπίο. Water Temple.

Σε κάθε περίοδο ακμής ενός πολιτισμού τα κτίρια αφιερωμένα στην θρησκεία αποτελούν για τους αρχιτέκτονες έμπνευση και πρόσφορο αντικείμενο για τη δημιουργία των πιο σημαντικών μνημείων που εκπροσωπούν την αντίστοιχη χρονική περίοδο (Ζαννός ,2007, σ. 57).

Εκτός από την ιαπωνική θρησκευτική αρχιτεκτονική, ο Tadao Ando έχει σχεδιάσει επίσης χριστιανικούς ναούς. Παρόλο που οι ιαπωνικές και χριστιανικές εμφανίζουν διακριτά αντιθετικά χαρακτηριστικά, η αρχιτεκτονική διαχείριση του Ando παρουσιάζει ομοιότητες. Πιστεύει ότι δεν πρέπει να υπάρχει διαφορά στον σχεδιασμό θρησκευτικής αρχιτεκτονικής και σπιτιών. Ο Ando επίσης τονίζει τη σχέση μεταξύ φύσης και αρχιτεκτονικής, θεωρεί πως “Δανειζόμαστε από τη φύση τον χώρο πάνω στον οποίο χτίζουμε”. Σκοπεύει να επιτρέψει στους ανθρώπους να βιώσουν εύκολα το πνεύμα και την ομορφιά της φύσης μέσω της αρχιτεκτονικής.

Η επιλογή να αναλυθεί η έννοια της φύσης στο αρχιτεκτονικό έργο του Tadao Ando, μέσω των ναών Church on the Water, Church of the Light και Water Temple Hompuku-ji, αντικατοπτρίζει τη σημασία που έχει η συνάφεια με το περιβάλλον στη δημιουργία του αρχιτεκτονικού του έργου. Η φύση αποτελεί κεντρικό στοιχείο στον σχεδιασμό του, και η επιλογή αυτών των έργων αντιπροσωπεύει ένα ενδιαφέρον πεδίο μελέτης για την κατανόηση του τρόπου διαχείρισης και αντίληψης της φύσης. Μέσα από την ανάλυση, θα εξεταστεί η αλληλεπίδραση μεταξύ της αρχιτεκτονικής δομής και του φυσικού περιβάλλοντος, καθώς και ο τρόπος με τον οποίο ο Ando αξιοποιεί το ανάγλυφο του τοπίου για τη δημιουργία ενός λειτουργικού αποτελέσματος υψηλής αισθητικής.

Το Church on the Water αποτελεί ένα εμβληματικό έργο του Tadao Ando που διακρίνεται για την αρμονική της ενσωμάτωση με το φυσικό περιβάλλον. Η χρήση του γυάλινου παραθύρου ανοίγει τον χώρο στο φυσικό φως και στο τοπίο. Η απλότητα των γεωμετρικών σχημάτων και η χρήση του σκυροδέματος ενισχύουν το αίσθημα της απόλυτης γαλήνης και ενότητας με τη φύση.

Το Church of the Light αναδεικνύει το φως ως σημαντικό στοιχείο στην αρχιτεκτονική του Ando. Μέσω των χαρακτηριστικών τετράγωνων ανοιγμάτων στους τοίχους, το φυσικό φως εισέρχεται στον εσωτερικό χώρο και δημιουργεί δραματικά "παιχνίδια" σκιάς και φωτός. Η εμπειρία του χώρου ενισχύεται από την απλότητα των γραμμών και την αίσθηση της θρησκευτικής συγκέντρωσης που δημιουργείται.

Το Water Temple Hompuku-ji αποτελεί έναν ιδιαίτερο χώρο θρησκευτικής λατρείας, όπου ο Ando συνδυάζει το στοιχείο του νερού με την αρχιτεκτονική. Η εκκλησία περιβάλλεται από νερό, δημιουργώντας μια ατμοσφαιρική αίσθηση ηρεμίας και γαλήνης. Η απλότητα της δομής και η χρήση του σκυροδέματος ενισχύουν την ενσωμάτωση του χώρου στο φυσικό τοπίο, ενώ το νερό αποτελεί ένα σημαντικό στοιχείο της θρησκευτικής τελετουργίας.

Οι ναοί του Tadao Ando δεν αντιπροσωπεύουν μόνο κατασκευαστικές και πνευματικές δημιουργίες. Μέσα από τη χρήση φυσικών στοιχείων όπως το φως και το νερό, καθώς και την απλότητα των γραμμών και των υλικών, δημιουργείται ένας χώρος που ενθαρρύνει τη σιωπηλή περισυλλογή και την εσωτερική αναζήτηση. Η ενσωμάτωση της φύσης στα αρχιτεκτονικά του έργα και η διαρκής αναζήτηση της αρμονίας με το περιβάλλον αποτελούν συνεχή πηγή έμπνευσης. Με την προσέγγιση αυτή ο Tadao Ando αφήνει μια ισχυρή και διαχρονική κληρονομιά στον κόσμο της αρχιτεκτονικής, που συνεχίζει να εμπνέει και να εντυπωσιάζει.

Θα μπορούσε, να ειπωθεί πως η αρχιτεκτονική των ναών του Tadao Ando συχνά προβάλλεται ως μνημειώδης. Όμως η ουσία του αρχιτεκτονικού του χειρισμού δεν εστιάζει στον εντυπωσιασμό, αλλά στην εσωτερικότητα και στη βαθύτερη συναισθηματική εμπειρία. Η μινιμαλιστική προσέγγιση του Ando αποφεύγει την υπερβολή επιτρέποντας στους χρήστες να επικεντρώνουν στην εσωτερική τους εμπειρία. Οι καθαρές γραμμές, οι λιτές μορφές και η απουσία περιττών διακοσμητικών στοιχείων δημιουργούν έναν χώρο που ενισχύει την αυτοσυγκέντρωση και την περισυλλογή.

Εικόνα 131: Χάρτης Ιαπωνίας. Κτίρια Θρησκευτικού Ενδιαφέροντος.

4.1 Η Επίκληση της ιερότητας της Φύσης. Church on the Water.

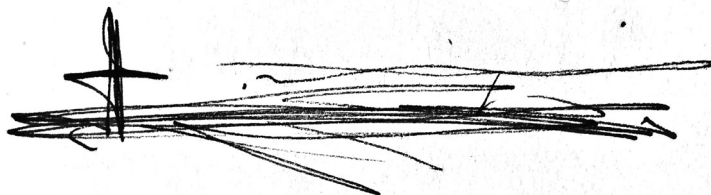

Το Church on the Water βρίσκεται σε ένα περιβάλλον ιδιαίτερου φυσικού κάλλους στο Hokkaido, περιοχή η οποία βρίσκεται στο βόρειο άκρο του ιαπωνικού αρχιπελάγους (Ando, 2014, p. 50). Σχεδιάστηκε από τον Tadao Ando ανάμεσα στα έτη 1985 και 1988 και κατασκευάστηκε σε διάρκεια πέντε μηνών το 1988. Η εκκλησία, περιτριγυρισμένη από πλούσια βλάστηση, εναρμονίζεται με το φυσικό περιβάλλον, ενισχύοντας τον πνευματικό χαρακτήρα του τόπου¹ (Genius Loci, 2009, p. 28). Στην παρούσα εκκλησία το πνεύμα του τόπου καθορίζεται από τη σχέση της αρχιτεκτονικής δομής με το φυσικό τοπίο (fukuei).

Σε αντίθεση με τις παραδοσιακούς χριστιανικούς ναούς, εδώ ο σταυρός βρίσκεται έξω από το παρεκκλήσι. Σε μια τυπικά κρύα, χιονισμένη μέρα στις πεδιάδες του Hokkaido, παρατηρεί κανείς τον σταυρό φωτισμένο από τον απογευματινό ήλιο, μέσα σε ένα εκτενές πεδίο με κατάλευκο χιόνι. Ίσως, η βίωση του Θεού μέσα σε αυτό το φυσικό περιβάλλον να ταυτίζεται με τη συνάντηση του ατόμου με το δικό του πνεύμα. Επιδίωξη του Ando ήταν να δημιουργήσει έναν χώρο που να επιτρέπει αυτό το είδος συνάντησης (Ando, 1989, p. 87).

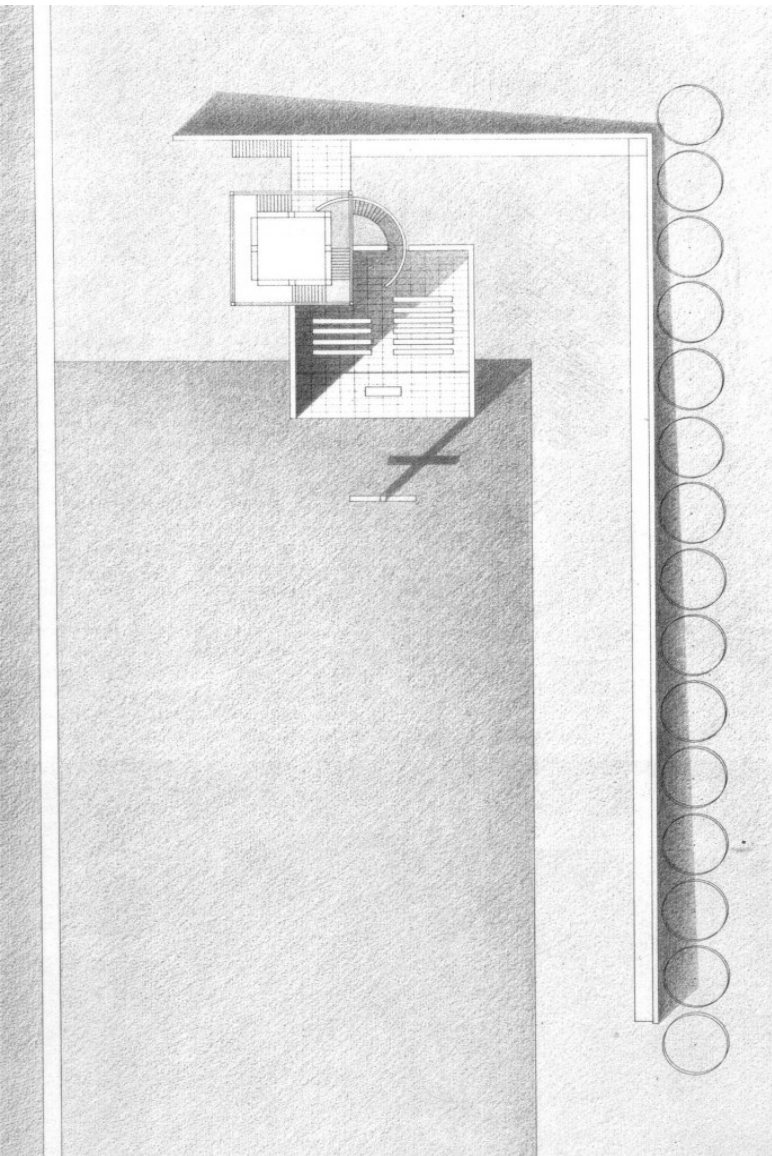
Η εκκλησία βρίσκεται σε μια καθαρή έκταση 80 μέτρων μήκους και 42,7 μέτρων πλάτους ενώ στο μπροστινό της μέτωπο διαθέτει ένα μεγάλο υγρό στοιχείο. Η υγρή επιφάνεια κλιμακώνεται σε πέντε επίπεδα για να προσδώσει μια αίσθηση συνέχειας στο στοιχείο του νερού. Η επιφάνεια αυτή βρίσκεται σε ήπια κλίση και αποτελείται από πέντε μακρούς και χαμηλούς καταρράκτες, κατασκευάζοντας την τοπογραφία ενός τεχνητού γεωμετρικού χώρου που αντιστοιχεί στην κλίση του φυσικού εδάφους.

Στο υψηλότερο άκρο της υγρής επιφάνειας βρίσκεται το κτίσμα. Ο Ναός προσεγγίζεται από την πίσω πλευρά και η είσοδος περιλαμβάνει μια κυκλική διαδρομή: μια αριστερόστροφη άνοδο προς την κορυφή του μικρότερου όγκου μέσα από ένα γυάλινο κλειστό χώρο ανοιχτό στον ουρανό με θέα στη λίμνη και τα μακρινά βουνά. Στο χώρο αυτό υπάρχουν τέσσερις μεγάλοι σιμεντένιοι σταυροί (Dal Co, 1995, p. 215).

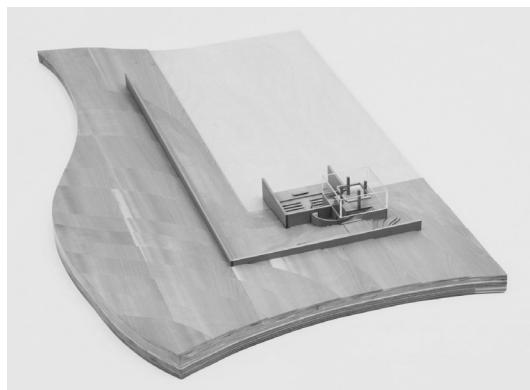
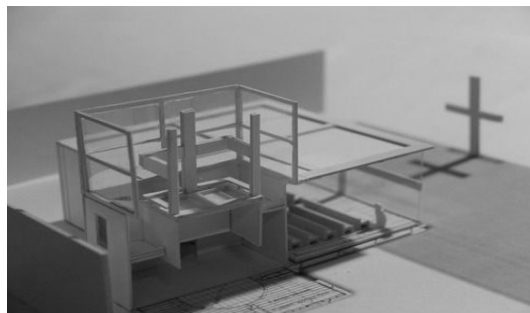
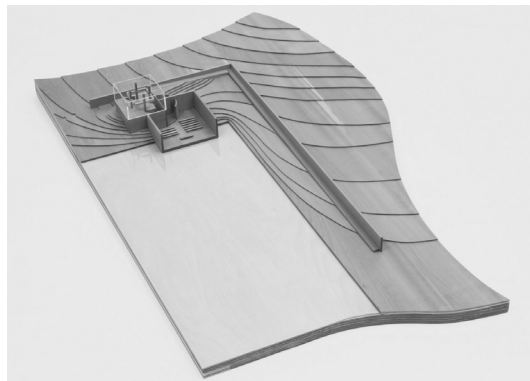

Εικόνα 132: Σκίτσο του Σταυρού.

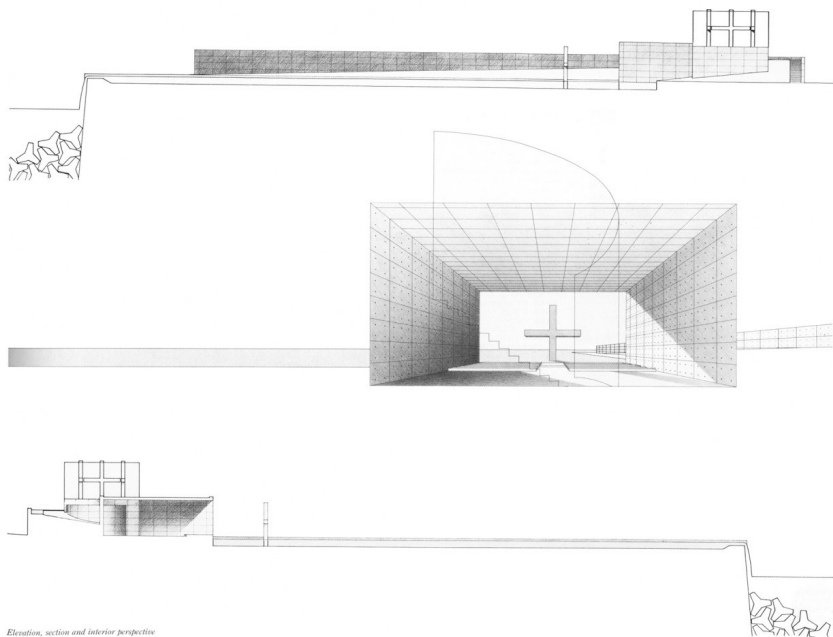
1. Το genius loci είναι ρωμαϊκή έννοια, η οποία υποστηρίζει πως κάθε "ανεξάρτητο" ον έχει το δικό του "δαιμόνιο" (genius), το πνεύμα-φύλακά του. Το πνεύμα αυτό δίνει ζωή στους τόπους και στους ανθρώπους και καθορίζει τον χαρακτήρα και την ουσία τους (Genius Loci, 2009, p. 24).

Εικόνα 133: Κάτοψη Ναού.

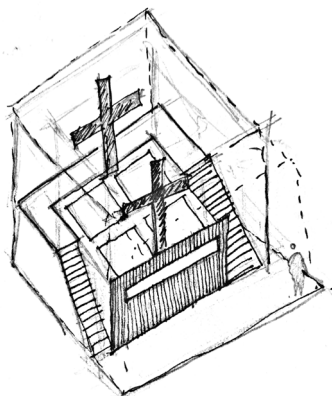

Εικόνα 134: Μακέτα

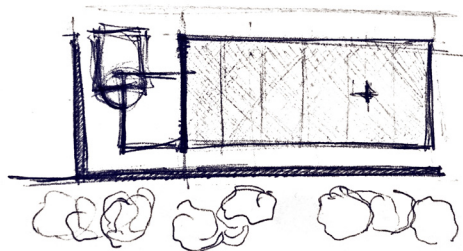

Elevation, section and interior perspective

Εικόνα 135: Τομή και Όψεις του Church on the Water.

Εικόνα 136: Προοπτικό Σκίτσο

Εικόνα 137: Σκίτσο συνθετικής ιδέας.

Η συνθετική δομή του Ναού αποτελείται από δύο επικαλυπτόμενους κύβους. Ο μεγαλύτερος κύβος, προεξέχει ελαφρώς στην τεχνητή λίμνη¹ και στεγάζει το παρεκκλήσι, ενώ μέσα από τον μικρότερο κύβο πραγματοποιείται η είσοδος στα αποδυτήρια και αίθουσες αναμονής. Ένας ελεύθερος τοίχος σε σχήμα Γ περιβάλλει το κτίριο με τη σύνδεση των δύο όγκων να πραγματοποιείται μέσω ενός ημικυκλικού, σπειροειδούς κλιμακοστασίου. Ο κύβος αυτός αποτελείται από γυαλί και χάλυβα, ενώ στο εσωτερικό του διαθέτει τέσσερις σταυρούς από σκυρόδεμα καθοδηγώντας τον επισκέπτη προς το εσωτερικό. Τέλος, ένας μακρύς τοίχος σχήματος Γ “τρέχει” κατά μήκος της νότιας και της ανατολικής πλευράς της επιφάνειας του υγρού στοιχείου, σχηματίζοντας έναν μικρότερο υπαίθριο χώρο. Ο τοίχος πίσω από την Αγία Τράπεζα είναι κατασκευασμένος εξ ολοκλήρου από γυαλί, παρέχοντας ένα δραματικό πανόραμα της λίμνης με τον μεγάλο σταυρό στο εσωτερικό της. Ο Γ-σχηματισμένος τοίχος τρέχει κατά μήκος των νότιων και ανατολικών τμημάτων του συγκροτήματος κτιρίων, διαχωρίζοντας την εκκλησία από το ξενοδοχείο που βρίσκεται στο πίσω μέρος (Frampton (1991), p. 46.).

Εικόνα 138: Σχηματοποίηση του τοπίου.

1. Η λίμνη δημιουργήθηκε από την απομόνωση ενός φυσικού ρυακίου (Dal Co, 1995, p. 282).

Το Church on the Water αντιπροσωπεύει την εσωτερικότητα και τη συναισθηματική εμπειρία με τη συνθετική δομή της εκκλησίας να αναδεικνύει την έννοια της σχηματοποίησης όπως την αναλύει ο Μωραϊτης, ενισχύοντας τη σχέση του κτιρίου με το περιβάλλον του. Μέσα από την αφαιρετική αρχιτεκτονική του Church on the Water, ο Ando επιτυγχάνει να αναδείξει τα χαρακτηριστικά της εξωτερικής πραγματικότητας του τοπίου που μας αφορούν κάθε φορά. Μέσα από την απλότητα των γεωμετρικών σχημάτων και την χρήση του φωτός, ο χώρος καλεί τον επισκέπτη να εστιάσει στην εσωτερική του συνοχή και αναζήτηση.

Η ενσωμάτωση του κτιρίου με το τοπίο τονίζει τη συνέπεια και τη συνοχή της συνθετικής προσέγγισης του Ando. Κάθε γωνία, κάθε γραμμή, ακόμα και η απλότητα του υλικού, συνεργάζονται για να δημιουργήσουν έναν χώρο που προάγει την εσωτερική αναζήτηση. Μέσα από τη διαδικασία σχηματοποίησης, ο Ando ενισχύει το κτίριο, ως τόπο πνευματικής αναζήτησης και σύνδεσης με το υψηλό, αναδιαμορφώνοντας ένα περιβάλλον που προσκαλεί τον επισκέπτη σε βύθιση στην ατμόσφαιρα της συνείδησης και της εσωτερικής γαλήνης.

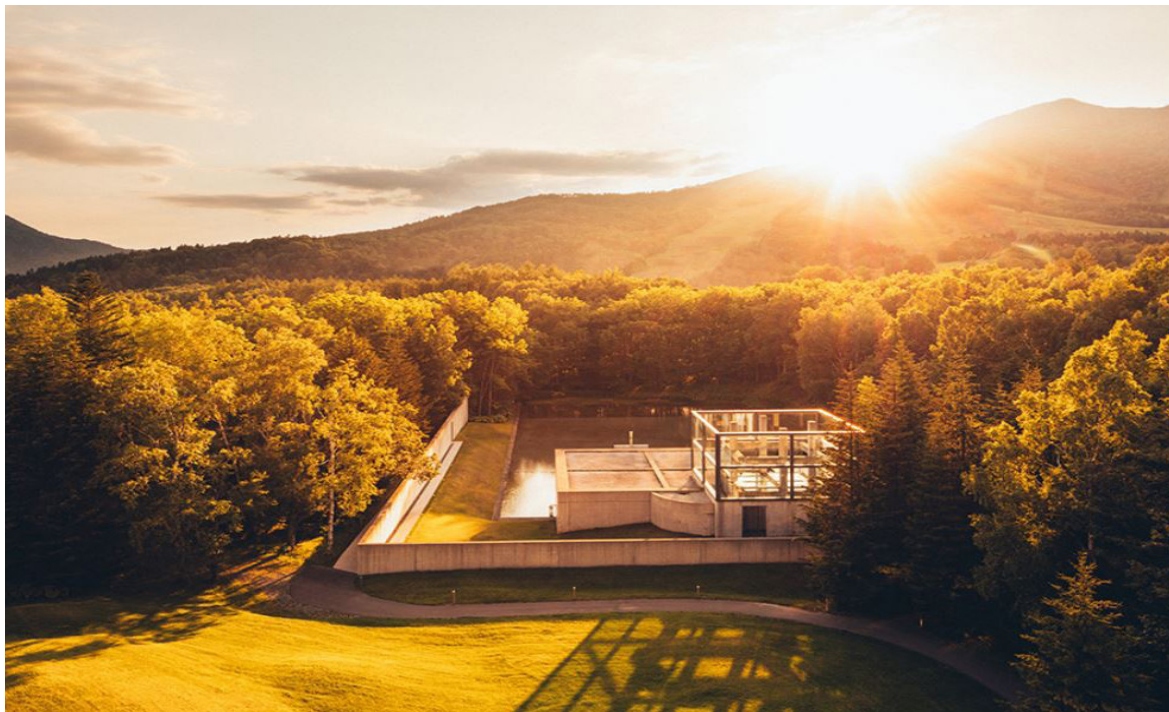
Εικόνα 139: Σταυρός στο νερό.

Η εξυγίανση του εδάφους, ως πρώτη κίνηση της τοπιακής επεξεργασίας, ακολουθείται από την απόδοση σχήματος στο φυσικό ανάγλυφο, αποτελώντας το υπόβαθρο για τη σχηματοποίηση των επιφανειών του νερού, της φύτευσης και τέλος για την οργάνωση του τρόπου όρασης. Αυτή η πολλαπλή λειτουργία της σχηματοποίησης του αναγλύφου του εδάφους χρησιμοποιείται με ιδιαίτερη επιτυχία στο Church on the Water. Η σχηματοποίηση του εδάφους στο περιβάλλον του ναού αυτής ερμηνεύει πρώτα τη δομή του φυσικού αναγλύφου και επεκτείνεται με “φυσικότροπες” διαμορφώσεις. Η σχέση με το γήινο ανάγλυφο και η τοπιακή διαμόρφωση του Church on the Water συνδέεται στενά με την ευκλείδεια γεωμετρία, η οποία επιβάλλεται στις διαμορφώσεις του αναγλύφου παραπέμποντας σε σταθερά σχήματα. Η ίδια η μορφή του λειτουργεί ως αποτέλεσμα αυτής της θεώρησης, οδηγώντας τον νου σε μια τοπολογική προσέγγιση του χώρου.

Στο Church on the Water, η ενσωμάτωση της φύσης και της γεωμετρίας του φυσικού τοπίου δημιουργεί έναν χώρο πνευματικής σύνδεσης και εσωτερικής ηρεμίας. Η εξυγίανση του εδάφους και η απόδοση σχήματος στο φυσικό ανάγλυφο αποτελούν τον θεμέλιο λίθο της τοπιακής επεξεργασίας του Ando. Η διαδικασία αυτή, επιτρέπει τη σχηματοποίηση των επιφανειών του νερού, τη φύτευση και την οργάνωση του χώρου, διαμορφώνοντας ένα περιβάλλον που ενισχύει την πνευματική εμπειρία των επισκεπτών (Çeşmeli, 2019).

Ο Ναός αυτός, αποτελεί ένα εξαιρετο παράδειγμα, πώς η αρχιτεκτονική μπορεί να εμπλουτίσει το φυσικό τοπίο στο οποίο εντάσσεται. Ο όρος “εμπλουτισμός” αποτελεί την ουσιαστική έννοια, καθώς η εκκλησία συγχωνεύεται με το περιβάλλον της και παράλληλα το ενισχύει αναδεικνύοντάς το μέσα από την αρχιτεκτονική της σύλληψη. Η μορφή του ναού δεν ανταγωνίζεται το φυσικό περιβάλλον του, αντίθετα επικεντρώνεται στο να το αναδείξει και να το ενισχύσει μέσω της αρμονικής συμβατότητας με τη γεωμετρία, το φως και τα υλικά που χρησιμοποιεί. Ο Tadao Ando δεν τοποθετεί απλώς ένα κτίσμα στο φυσικό τοπίο, αλλά το συγχωνεύει με αυτό, δημιουργώντας έναν χώρο όπου η φύση και η αρχιτεκτονική αλληλεπιδρούν αρμονικά.

Λόγω των κρύων χειμώνων, το συνολικό πάχος των εκτεθειμένων τοιχωμάτων από σκυρόδεμα, τόσο εξωτερικά όσο και εσωτερικά στο κτίριο, είναι 89 εκατοστά, με διπλό στρώμα μόνωσης. Το πάτωμα είναι διπλό, και όλα τα δωμάτια έχουν ενδοδαπέδια θέρμανση. Δόθηκε ιδιαίτερη σημασία στις κατασκευαστικές τεχνικές και στη λεπτομερή εκτέλεση τους, ενώ απαιτήθηκε πολύ προσεκτικός σχεδιασμός. Κανένα ίχνος αυτής της προσπάθειας όμως δεν είναι εμφανές με όλες τις κατασκευαστικές λεπτομέρειες να εντάσσονται αρμονικά στο έργο.

Εικόνα 140: Κτίριο σε αρμονία με το τοπίο.

Ο ναός, έχει σχεδιαστεί με έμφαση στην ενσωμάτωση της μοναδικής φύσης του τόπου. Η παρουσία του νερού αποτελεί κεντρικό στοιχείο, με τη λίμνη να τον περιβάλλει από τρεις πλευρές, δημιουργώντας έναν εντυπωσιακό οπτικό και αισθητικό συνδυασμό. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Norberg-Schulz, στις εικόνες του Παραδείσου συναντάμε το νερό ως βασικό στοιχείο των αρχαίων κοσμολογιών.

Η ιδιαίτερη και ξεχωριστή φύση του νερού συναντάται σε πολλά κτίρια θρησκευτικού ενδιαφέροντος, έχοντας πρωταρχική σημασία. Το νερό, όντας γόνιμο στοιχείο της φύσης μετατράπηκε σε σύμβολο της ζωής με τις απεικονίσεις του Παραδείσου να το απεικονίζουν σε διάφορα κεντρικά σημεία (Norberg-Schulz, 2009, σ. 31). Κατ' αυτό τον τρόπο το νερό σωστά ερμηνεύεται και παρουσιάζεται ως το τοπικό στοιχείο πρώτιστης σημασίας ως προς τον χαρακτηρισμό του τοπίου. Στην ζωγραφική του 15ου και 16ου αιώνα τα "ιδεώδη τοπία" περιλαμβάνουν έναν κεντρικό ποταμό ή λίμνη με το νερό να λειτουργεί ως κεντρικό σημείο αναφοράς, γύρω από το οποίο οργανώνονται τα υπόλοιπα στοιχεία του τοπίου.

Ο σχεδιασμός του ναού εστιάζει στην απλότητα και στην ηρεμία, με λιτές γραμμές και λευκά χρώματα που αναδεικνύουν την ομορφιά του φυσικού περιβάλλοντος. Μέσα από αυτήν την αρχιτεκτονική δημιουργία, ο Tadao Ando επιδιώκει να δημιουργήσει έναν χώρο που ενώνει την ανθρώπινη πίστη με τη φυσική και πνευματική εμπειρία, προσφέροντας ένα μοναδικό περιβάλλον για τη συναναστροφή με το Θείο.

Ο Tadao Ando είχε πει χαρακτηριστικά: *"Είναι ζωτικής σημασίας για μένα ο ήχος και οι πληροφορίες να διαδίδονται σε όλο το κτίριο"* (Furuyama, 1993, p. 34).

Αυτή η προσέγγιση υποδηλώνει τη βαθιά κατανόηση του Ando για το πώς τα αισθητηριακά στοιχεία μπορούν να επηρεάσουν την αντίληψη και την εμπειρία του χώρου. Ο ήχος, το φως, η μορφή και τα υλικά, αποτελούν θεμελιώδη συστατικά στη δημιουργία μιας ολοκληρωμένης χωρικής εμπειρίας.

Στο Church on the Water, το νερό ως φυσικό στοιχείο, κατέχει κεντρικό ρόλο στη δημιουργία της χωρικής εμπειρίας. Το νερό και οι ήχοι που παράγει δημιουργούν μια ατμόσφαιρα γαλήνης, ενισχύοντας το αίσθημα πνευματικότητας και στοχασμού που επιδιώκεται σε έναν χώρο λατρείας. Ο ήχος του νερού διαχέεται σε όλο το κτίριο, επηρεάζοντας την ακουστική εμπειρία των πιστών και των επισκεπτών. Αυτή η διάχυση του ήχου είναι αποτέλεσμα μιας προσεκτικής μελέτης του Ando για ενσωμάτωση των φυσικών στοιχείων στον σχεδιασμό με τρόπο που να ενισχύει την αισθητική και λειτουργική ποιότητα του χώρου. Μέσα από αυτή τη διαδικασία, ο Ando καταφέρνει να δημιουργήσει ένα περιβάλλον όπου ο ήχος του νερού γίνεται αναπόσπαστο μέρος της αρχιτεκτονικής εμπειρίας και ενεργός παράγοντας που συμβάλλει στη διαμόρφωση της ατμόσφαιρας και στην ενίσχυση της αλληλεπίδρασης μεταξύ του ανθρώπου και του κτιρίου.

Στο Church on the Water, η σχέση μεταξύ του εσωτερικού και του εξωτερικού χώρου ενισχύεται σημαντικά μέσω της αρχιτεκτονικής χρήσης του κάδρου, έννοια που αναλύθηκε στο 1ο Κεφάλαιο. Ο Ando τοποθετεί ανοίγματα και πλαίσια με στρατηγικό τρόπο, ώστε να καθράρει τη φύση, δημιουργώντας πλασιωμένες προβολές του φυσικού τοπίου που εμπλουτίζουν την εμπειρία των επισκεπτών. Αυτά τα ανοίγματα δεν εξυπηρετούν μόνο λειτουργικούς σκοπούς, αλλά λειτουργούν ως αρχιτεκτονικές χειρονομίες που κατευθύνουν την προσοχή του επισκέπτη σε συγκεκριμένες οπτικές φυγές, παρουσιάζοντας τη φύση ως ζωντανό έργο τέχνης (Ando, 2014).

Εικόνα 141: Σταυρός και υγρό στοιχείο

Εικόνα 142: Το κτίριο στο τοπίο.

Εικόνα 143: Προβολή της φύσης στο εσωτερικό του χώρου.

Στον ναό, το νερό και το φυσικό τοπίο γίνονται κεντρικά στοιχεία της αρχιτεκτονικής εμπειρίας. Ο κεντρικός άξονας του κτιρίου είναι προσανατολισμένος προς το υδάτινο στοιχείο, με μεγάλα ανοίγματα που πλαισιώνουν την τεχνητή λίμνη και το γύρω τοπίο. Αυτή η πρακτική δημιουργεί μια αίσθηση συνέχειας και ροής μεταξύ του εσωτερικού και του εξωτερικού χώρου, επιτρέποντας στους επισκέπτες να αισθανθούν μια βαθιά σύνδεση με τη φύση. Το κάδρο στην αρχιτεκτονική του Ando αντιμετωπίζει το τοπίο με έναν τρόπο που αναδεικνύει τις αισθητικές του ποιότητες, κατευθύνοντας την αντίληψη του χώρου προς τα πιο σημαντικά και όμορφα χαρακτηριστικά του τοπίου. Μέσω αυτής της πλαισιωμένης προβολής της φύσης, η αρχιτεκτονική του Ando καταφέρνει να ενσωματώσει την εξωτερική ομορφιά μέσα στον εσωτερικό χώρο, δημιουργώντας μια ενοποιημένη εμπειρία. Το νερό, τα δέντρα, και ο ουρανός γίνονται μέρος του εσωτερικού περιβάλλοντος, προσφέροντας μια συνεχόμενη αίσθηση γαλήνης και αρμονίας. Με αυτόν τον τρόπο, το Church on the Water αναδεικνύει τη δύναμη της αρχιτεκτονικής να καθράρει τη φύση, ενισχύοντας την αισθητική και πνευματική εμπειρία των επισκεπτών (Arar, Jung & Al Qassimi, 2021).

4.2 Η Δυναμική Σχέση Σκιάς και Φωτός. Church of the Light.

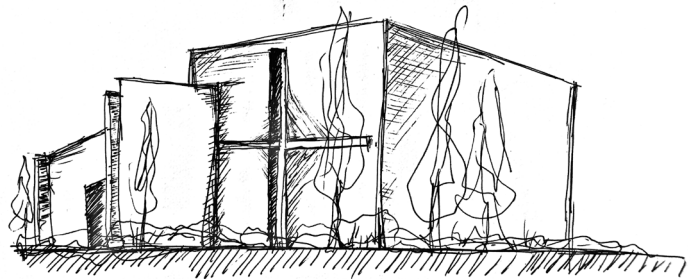
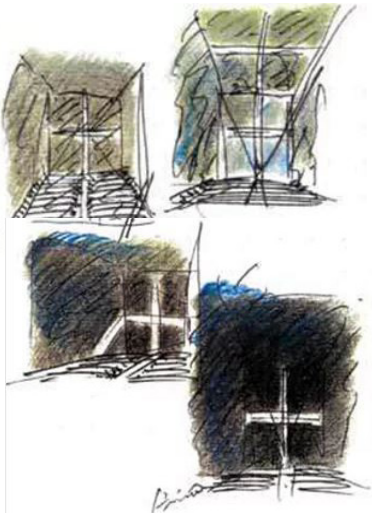

Στα κτίρια του Tadao Ando, η διαχείριση του φωτός αποκτά μια αβίαστη ομορφιά, φαινομενικά απλή στην υλοποίησή της, μεταμορφώνεται σε μια καθηλωτική εμπειρία. Το Church of the Light αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα της αρχιτεκτονικής σκέψης του Ando, τόσο όσον αφορά στο διαμόρφωση του φωτός, όσο και στον τρόπο με τον οποίο η λιτή φύση του σκυροδέματος μπορεί να δημιουργήσει μορφές μέσω του φωτός.

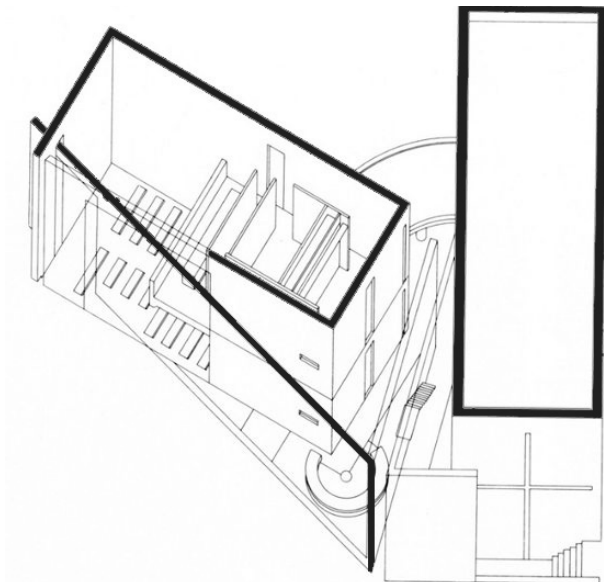
Το Church of the Light είναι ένα από τα πιο χαρακτηριστικά αρχιτεκτονικά έργα του Ando, βρίσκεται στην πόλη Ibaraki της Osaka. Σχεδιάστηκε και κατασκευάστηκε μεταξύ των ετών 1987 και 1989 και αποτελεί ένα αρχιτεκτονικό έργο που ενσωματώνει τη φιλοσοφική προσέγγιση του Ando που συνδυάζει τη φύση και την αρχιτεκτονική, αναδεικνύοντας τον τρόπο με τον οποίο το φως μπορεί να ορίσει και να δημιουργήσει νέες χωρικές αντιλήψεις. Η αρχιτεκτονική του παρεκκλησιού λειτουργεί ως ένας χώρος πνευματικής ανανέωσης και εσωτερικής εστίασης, προσφέροντας στους επισκέπτες μια έντονη εμπειρία με το φως και τον χώρο. Με την απλή του μορφή και την αναδιάρθρωση του φωτός, το Church of the Light αναδεικνύει την ουσία της αρχιτεκτονικής του Tadao Ando και την ενσωμάτωση του φωτός ως σημαντικού στοιχείου στον σχεδιασμό του (Ando, 2014).

Μια δεκαετία μετά την ολοκλήρωση Church of the Light, ο Ando επέκτεινε το συγκρότημα με την προσθήκη ενός Κατηχητικού Σχολείου. Σε αντίθεση με τον ιερό χώρο του ναού, η σχολή Κυριακής δεν αποτελεί χώρο προσευχής, αλλά ένα λειτουργικό κτίριο με αίθουσα, βιβλιοθήκη και κουζίνα εξοπλισμένο για να υποστηρίξει τις δραστηριότητες των μελών της κοινότητας. Εξωτερικά, το κατηχητικό και ο ναός συνθέτουν ένα αρμονικό ζεύγος μορφών, ενώ στο εσωτερικό, η σχολή διατηρεί μια ιαπωνική αισθητική, με επένδυση από φλαμούρι και εντοιχισμένα έπιπλα από σανίδες κόντρα πλακέ επενδυμένες με γιαπωνέζικο φλαμούρι. Ο χώρος είναι απλός αλλά φωτεινός, εναρμονισμένος στην ιαπωνική φιλοσοφία της αρμονίας και της σύνδεσης με τη φύση (Ando, 2014, p. 71).

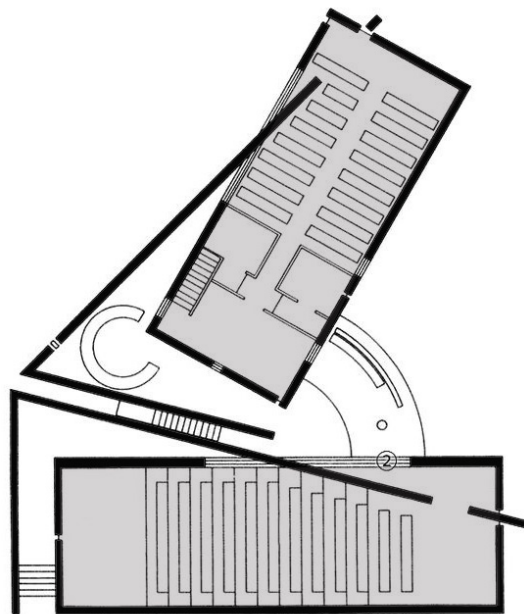

Εικόνα 144: Σκίτσο του Tadao Ando.

Εικόνα 145: Σκίτσο Ναού.

Εικόνα146: Αξονομετρικό Ναού και Κατηχητικού

Εικόνα147: Κάτοψη Ναού.

Κατά τον Furuyama (1993, p. 30), η μορφή του ναού χαρακτηρίζεται από γεωμετρική αυστηρότητα. Ένας ορθογώνιος όγκος, αφομοιωμένος σε έναν τριπλό κύβο, διατέμνεται από έναν κεκλιμένο τοίχο με γωνία 15 μοιρών. Ο ελεύθερος αυτός τοίχος διαχωρίζει τον ιερό χώρο του παρεκκλησίου από τον προθάλαμο, έναν τριγωνικό χώρο, δημιουργώντας μια αίσθηση ιεραρχίας ενώ προετοιμάζει τον επισκέπτη για την πνευματική εμπειρία που θα ακολουθήσει.

Σύμφωνα με τον Dal Co, (1995, p. 318), ο ίδιος ο Ando υπογραμμίζει ότι η είσοδος στο παρεκκλήσι αποτελεί μια τελετουργική διαδικασία. Ο επισκέπτης, περνώντας από ένα άνοιγμα στον κεκλιμένο τοίχο, στρέφεται 180 μοίρες, ευθυγραμμίζοντας το σώμα και την ψυχή του με τον άξονα του ιερού. Το δάπεδο κατεβαίνει ομοιόμορφα, οδηγώντας σε μια κλιμάκωση της πνευματικότητας.

Στο εσωτερικό του ναού, ένας τοίχος από σκυρόδεμα, με οριζόντια και κάθετα ανοίγματα σε σχήμα σταυρού, επιτρέπει στο φως να “λούσει” με “γαλήνη” το εσωτερικό. Το φως εισέρχεται μέσα από τα ανοίγματα αυτά, προσδίδοντας στην ηρεμία του παρεκκλησίου μια ατμόσφαιρα πνευματικής ανάτασης. Κατά τη διάρκεια της πρωινής λειτουργίας, το φυσικό φως, διαπερνώντας μια σχισμή σε σχήμα σταυρού, επιτρέπει στο φως να εισέρχεται και να αντανακλάται στις εσωτερικές επιφάνειες, φωτίζοντας το τραχύ ξύλινο πάτωμα και απούλοποιώντας τους τοίχους. Το φως που εκπέμπεται από το σταυροειδές παράθυρο δίνει την ψευδαίσθηση ότι οι ογκώδεις, πυκνοί και βαριοί τετραγωνισμοί από σκυρόδεμα αιωρούνται στο χώρο (εικ. 3). Το ιερό στοιχείο εκδηλώνεται μέσω του φωτός που πλημμυρίζει τον χώρο και μέσω της αρχιτεκτονικής μορφοποιείται το σημείο του σταυρού.

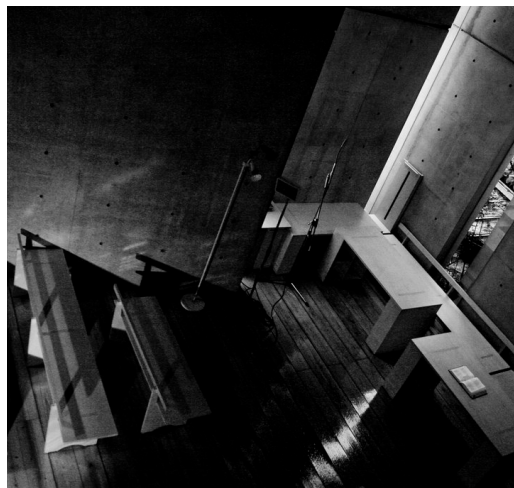
Εικόνα 148: Είσοδος του Ναού.

Κατά τον Çeşmeli (2019, p. 67), ο Ando χρησιμοποιεί τη δυαδική σχέση σκιάς και φωτός με διάφορους τρόπους για να συνδέσει τη φύση με την αρχιτεκτονική. Το Church of Light είναι ένα από τα πιο σημαντικά κτίρια που σχεδίασε ο Ando, όπου το φως και η σκιά συνυπάρχουν σε αρμονία, δημιουργώντας μια ιερή ατμόσφαιρα περισυλλογής και πνευματικότητας. Σχεδίασε το έργο με βάση δίπολα, όπως πλήρες - κενό, φως - σκιά. Απαλλαγμένος από διακοσμητικά στοιχεία και σύμβολα, σχεδίασε έναν θρησκευτικό χώρο, ο οποίος αναδύθηκε από αυτές τις αντιθέσεις, και προσφέρει στους κατοίκους μια πνευματική και κοσμική συνείδηση.

Ο Ando, στον σχεδιασμό του ναού, ενστερνίζεται την έννοια του shintai, μιας ιαπωνικής έννοιας που αναφέρεται στην ικανότητα του σώματος να αντιλαμβάνεται και να βιώνει τον κόσμο. Σύμφωνα με την ιαπωνική πολιτιστική παράδοση, και ιδιαίτερα με τη “φιλοσοφία της ανυπαρξίας” του Kitaro Nishida, το shintai θεωρείται ως μια ενεργητική, προ-αναστοχαστική και αισθητηριακή ικανότητα να περικλείει και να αισθάνεται κανείς τον κόσμο ως προέκταση του εαυτού του (Baek, 2008). Η έννοια αυτή είναι στενά συνδεδεμένη με την ιδέα της ικανότητας του σώματος να υπερβαίνει τους περιορισμούς του και να εισέρχεται σε ένα δημιουργικό πεδίο, όπου μπορεί να φιλοξενεί υπερβολικές αισθητηριακές εμπειρίες. Σε αυτό το πλαίσιο, ο σταυρός στον ναό του Ando αποκτά μια νέα σημασία. Το άνοιγμα του σταυρού, το οποίο επιτρέπει την είσοδο του φυσικού φωτός, θεωρείται ως εκδήλωση της ικανότητας του shintai να περικλείει και να αισθάνεται τον κόσμο. Παρουσιάζεται με τρόπο αποδυναμώνει τα όρια ανάμεσα στο φυσικό και το τεχνητό, φέρνοντας στο προσκήνιο την ταυτόχρονη ύπαρξη αυτών των δύο εννοιών (Baek, 2009).

Εικόνα 149: Αντιθέσεις φωτός και σκιάς.

Εικόνα 150: Εσωτερικός Χώρος του Ναού.

Ο Tadao Ando(2003) ανέφερε:

“Πολλά από τα έργα μου θεωρούνται θαρραλέα. Το Church of the Light, είναι μια πολύ ιδιαίτερη εκκλησία. Σε αντίθεση με άλλες χριστιανικές εκκλησίες, όπου ο ιερέας βρίσκεται πάνω από την Αγία Τράπεζα, σε αυτό δεν υπάρχουν σκαλοπάτια, δημιουργώντας μια πιο άμεση σχέση μεταξύ του ιερέα και των καθήμενων πιστών. Η αίθουσα έχει μια κλίση, έτσι η πρώτη σειρά καθισμάτων βρίσκεται στο ίδιο επίπεδο με τον ιερέα. Για άλλη μια φορά, χρειάστηκε να εξηγήσουμε τους λόγους αυτής της επιλογής σε πολλούς ανθρώπους, προσπαθώντας να κάνουμε την ιδέα όσο το δυνατόν πιο κατανοητή.”

Με την επιλογή να μην υπάρχουν σκαλοπάτια και να τοποθετηθούν τα καθίσματα στο ίδιο επίπεδο με τον ιερέα, ο Ando δημιουργεί έναν χώρο που προάγει την εγγύτητα, ενισχύοντας την αίσθηση κοινότητας και την εμπειρία του χώρου ως μέσο για την ενδυνάμωση των ανθρώπινων σχέσεων.

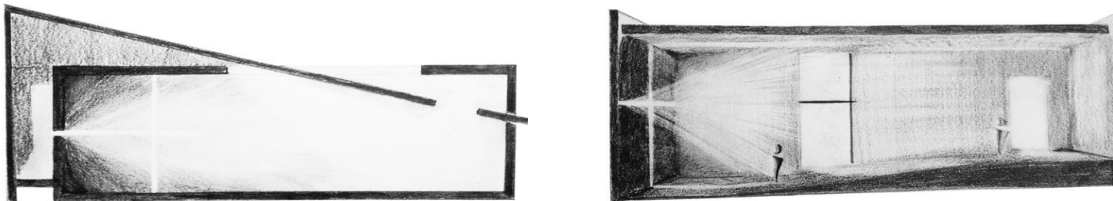
Ο Ando (2014, pp. 68-71), υποστηρίζει πως στην Εκκλησία του Φωτός, όπως και στην Κατοικία Koshino, το φως αναδεικνύεται μόνο με φόντο το σκοτάδι. Ο ίδιος περιγράφει, *“Αυτός ο ήσυχος μαύρος θάλαμος από όμορφα επεξεργασμένο σκυρόδεμα, ηρεμεί το πνεύμα και χρησιμεύει ως φόντο για την εντυπωσιακή εμφάνιση του φωτός”*.

Το φως και η σκιά στα κτίρια του Ando βρίσκονται σε συνεχή μετασχηματισμό. Οι ακτίνες του ήλιου εισχωρούν στο εσωτερικό από στενές και επιμήκεις σχισμές, “λούζοντας” δραματικά τους τοίχους και αποκρύπτοντας το συνολικό στερεό. Το φως και το σκοτάδι αποτελούν το κεντρικό θέμα αυτού του κτιρίου, με την έννοια της φύσης να αποδίδεται με αφηρημένο τρόπο, ενισχύοντας αυτή τη συμβολική διάσταση.

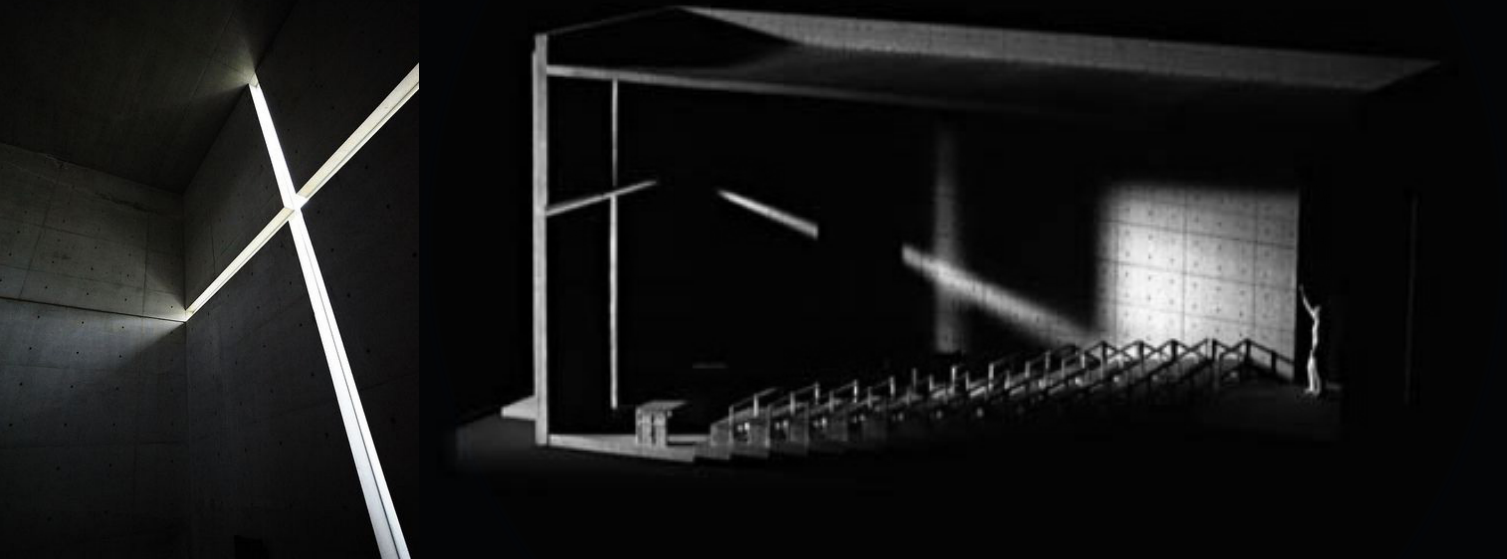
Η φιλοσοφία της χρήσης του φωτός στο Church of Light μπορεί να συσχετιστεί με τη λειτουργία Camera Obscura. Όπως η Camera Obscura χρησιμοποιεί το φως για να απομονώσει και να προβάλει μια εικόνα του εξωτερικού κόσμου, έτσι και το Church of Light χρησιμοποιεί το φως για να δημιουργήσει μια εσωτερική εμπειρία που αντανάκλα τη σχέση του εσωτερικού χώρου με τον εξωτερικό κόσμο. Και στις δύο περιπτώσεις, το φως λειτουργεί ως μέσο για την εξερεύνηση της αντίληψης και της πραγματικότητας, προσκαλώντας τον παρατηρητή ή τον πιστό να αναλογιστεί την σχέση του με τον κόσμο και το θείο.

Τα διαφορετικά μοτίβα των σκιών που προκύπτουν από το φως που εισέρχεται από το άνοιγμα σε σχήμα σταυρού του νότιου τοίχου, μπορούν να παρατηρηθούν στο δάπεδο, στην οροφή και στους ανατολικούς και δυτικούς τοίχους του παρεκκλησίου. Αυτό δημιουργεί μια έντονη αίσθηση γραμμικότητας, με τον άξονα που συνδέει το βόρειο και το νότιο άκρο του χωρικού περιβλήματος με μια έντονη αίσθηση του χωρικού βάθους (oku), όπως ορίζεται από τα κυρίαρχα όρια. Οι έντονες σκιές συμβάλλουν στη διατήρηση ενός σχετικά σκοτεινού εσωτερικού χώρου παρά την έντονη αίσθηση διείσδυσης του φυσικού φωτός μέσω των διαφόρων ανοιγμάτων. Η επικάλυψη των σκοτεινών σκιών στην επιφάνεια των τοίχων από σκυρόδεμα, δημιουργεί ένα αποτέλεσμα στο οποίο η μάζα του κτιρίου φαίνεται να διαλύεται, τονίζοντας έτσι το κενό (ma) του χώρου (Ραίνα, 2015).

Κατά τη διάρκεια της πρωινής λειτουργίας, το φυσικό φως, διαπερνώντας μια σχισμή σε σχήμα σταυρού, επιτρέπει στο φως να εισέρχεται και να αντανάκλαται στις εσωτερικές επιφάνειες, φωτίζοντας το τραχύ ξύλινο πάτωμα και αποϋλοποιώντας τους τοίχους. Το φως που εκπέμπεται από το σταυροειδές παράθυρο δίνει την ψευδαίσθηση ότι οι ογκώδεις, πυκνοί και βαριοί τετραγωνισμοί από σκυρόδεμα αιωρούνται στο χώρο (εικ. 3). Το ιερό στοιχείο εκδηλώνεται μέσω του φωτός που πλημμυρίζει τον χώρο και μέσω της αρχιτεκτονικής μορφοποιείται το σημείο του σταυρού.

Εικόνα 151: Σκίτσο Camera Obscura.

Εικόνα 152: Εισχώρηση του φωτός.

Σύμφωνα με τον Erzen (2004, p. 78):

“Η ποιότητα και τα χαρακτηριστικά των επιφανειών του σκυροδέματος βοηθούν το φως να ορίσει έναν σουρεαλιστικό και πνευματικό εσωτερικό χώρο, ενώ το σταυρόσχημο άνοιγμα συμβολίζει το άπειρο μέσω του εκτεταμένου φωτός που εισχωρεί στο εσωτερικό”.

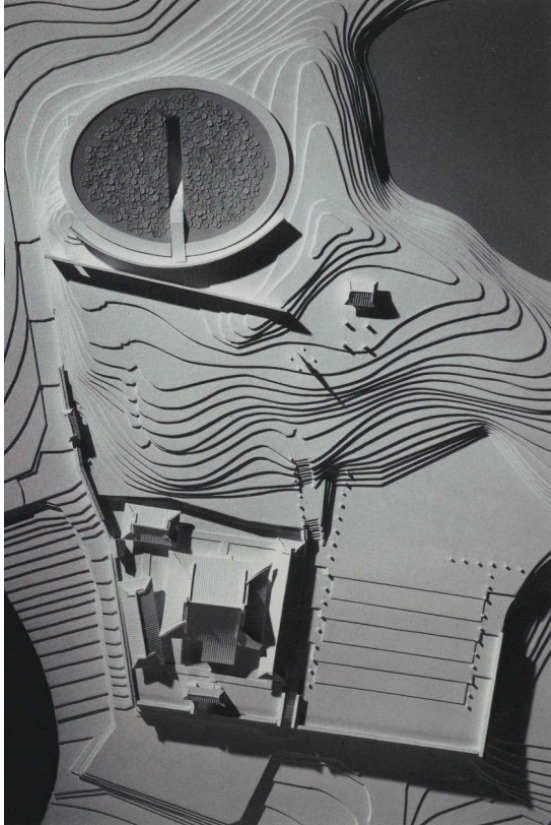
Το Church of Light διακρίνεται από την απλότητα της υλικότητας του χώρου. Το δάπεδο και οι πάγκοι είναι κατασκευασμένοι από τραχύ ξύλο που χρησιμοποιείται συνήθως για σκαλωσιές με τραχιά υφή. Ο Ando, όπως τονίζει ο Furuyama (2006, p. 40), στρέφεται ενάντια στην κυρίαρχη τάση της σύγχρονης αρχιτεκτονικής, η οποία τείνει να υποβαθμίζει την υλικότητα. Χρησιμοποιεί πάντα φυσικά υλικά για εκείνα τα τμήματα του κτιρίου με τα οποία οι άνθρωποι έρχονται σε σωματική επαφή. Πιστεύει πως τα υλικά όπως το ξύλο, η πέτρα και το σκυρόδεμα αποτελούν θεμελιώδη στοιχεία για την αρχιτεκτονική. Η χρήση τους τονίζει τον λιτό και ειλικρινή χαρακτήρα του χώρου, επιτρέποντας στον επισκέπτη να βιώσει άμεσα το κτίριο με το σώμα του (Dal Co, 1995, p. 318).

Η λιπή υλικότητα που χαρακτηρίζει το έργο του Tadao Ando αναδεικνύει το φυσικό στοιχείο του φωτός και του προσδίδει συμβολική διάσταση. Ο Ando αποφεύγει την πολυπλοκότητα και τις εκκεντρικές λεπτομέρειες, εστιάζοντας στην απλότητα και την ουσιαστική λειτουργία των υλικών. Μέσα από την αυστηρή γεωμετρία και την απλότητα των γραμμών του σχεδιασμού, δίνει έμφαση στην είσοδο και τη διάχυση του φωτός στον χώρο. Σε αυτήν την προσέγγιση, το φως δεν είναι απλώς ένας φυσικός φαινομενικός παράγοντας, αλλά ένα σύμβολο της αλήθειας, της εσωτερικής φωτεινότητας και της πνευματικής επίγνωσης.

4.3. Βύθιση στο Τοπίο. Water Temple.

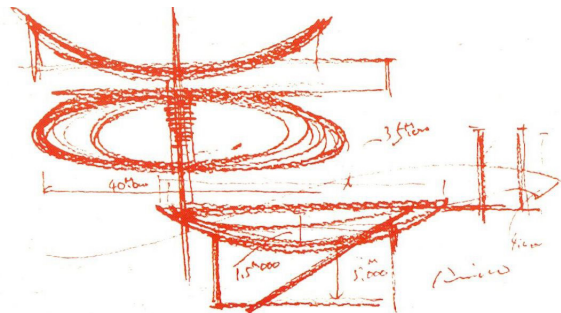
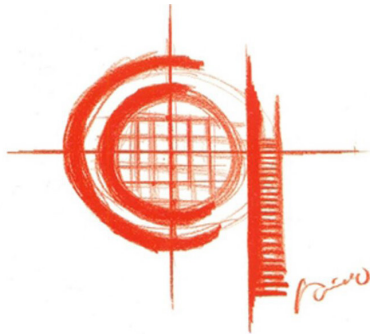

Εικόνα 153: Μακέτα.

Το Water Temple, γνωστό και ως ναός Honrakuji, σχεδιάστηκε από τον Tadao Ando το 1989, και αποτελεί ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα της στοχαστικής αρχιτεκτονικής του. Το κτίριο αποτελεί ένα σημαντικό στοιχείο της τοπικής κοινότητας, καθώς αντανάκλα τις πολιτιστικές και πνευματικές της αξίες. Αποτελεί τη νέα κύρια αίθουσα για το Honrakuji, έναν υπάρχον βουδιστικό ναό της αίρεσης Old Shingon που βρίσκεται στο βορειοανατολικό τμήμα του νησιού Awaji (Frampton, 2013, p. 50).

Ο Ando εμπνεύστηκε από την εικόνα του ανθρώπου που αντανάκλαται σε μια λίμνη με νούφαρα. Στόχος του ήταν να αποτυπώσει τον Παράδεισο της διδασκαλίας του Βουδισμού, δημιουργώντας μια ιδιαίτερη χωρική εμπειρία στους επισκέπτες. Στο Βουδισμό, το νούφαρο συμβολίζει την φώτιση από τον Shaka Buddha και παραλληλίζεται με το ταξίδι του ανθρώπου από την άγνοια στην πνευματική φώτιση. Η βαθύτερη έμπνευση του Ando περιλαμβάνει τη δημιουργία ενός χώρου όπου ο Βούδας και όλα τα ζωντανά πλάσματα θα μπορούν να κοιμούνται, τυλιγμένα σε ένα νούφαρο (Furuyama, 2016, p. 46).

Εικόνα 154: Σκίτσα του Tadao Ando.

Ο Tadao Ando αναφέρει:

“Κάποτε ταξίδεψα στην Ινδία κατά την περίοδο των βροχών, όπου είδα μια σκηνή ενός ναού να στέκεται στο σκοτάδι στην απέναντι πλευρά μιας πλατιάς λίμνης με νούφαρα, και σκέφτηκα ότι έμοιαζε με την εικόνα ενός από τους βουδιστικούς παραδείσους. Η ιδέα ενός χώρου κάτω από μια λίμνη που καλύπτεται από το πράσινο των λουλουδιών προέκυψε πιθανότατα από εκείνη τη μνήμη” (Drew, 1996).

Το νούφαρο στο Water Temple του Tadao Ando φέρει πολλαπλές σημασίες. Αρχικά, αποτελεί σύμβολο ηρεμίας και ενότητας, συμβολίζει τη σύνδεση με τη φύση και το περιβάλλον και ενισχύει την αίσθηση ενότητας με τον φυσικό κόσμο. Η παρουσία του συμβάλλει στη δημιουργία μιας ιδιαίτερης χωρικής εμπειρίας που ενσωματώνει την αισθητική και τη συμβολική αξία του χώρου, καθιστώντας τον Ναό έναν ιδιαίτερα σημαντικό θρησκευτικό χώρο. Η κύρια αίθουσα του Hōryū-ji βρίσκεται κάτω από τη ρηχή, οβάλ λίμνη που είναι υπερυψωμένη πάνω από το έδαφος. Η τεχνητή λίμνη με νούφαρα είναι τοποθετημένη με φυσιολατρικό τρόπο, σαν να είχε τοποθετηθεί ως απαραίτητο στοιχείο του παραδοσιακού τοπίου στην παλιά περιοχή του ναού (Ando, 2014).

Η είσοδος στο Ναό πραγματοποιείται μέσω ενός διαδρόμου που καλύπτεται από λευκή άμμο ενώ περιτριγυρίζεται από φύτευση, ενισχύοντας τη χωρική εμπειρία. Το μονοπάτι αυτό, πλαισιώνεται από έναν ευθύγραμμο τοίχο και έναν καμπυλωτό, αποτελώντας τομέα διαμεσολάβησης μεταξύ του καθημερινού και του ιερού κόσμου. Ο ευθύγραμμος τοίχος καθορίζει σαφώς την πορεία αυτή και ο καμπυλόγραμμος τοίχος δίνει έμφαση στην ελλειπτική δομή του κτιρίου αντανακλώντας τη θάλασσα και τον ουρανό, παρέχοντας έτσι ένα πλαίσιο αναφοράς για το τοπίο. Η πρόσβαση στον υπόγειο ιερό χώρο πραγματοποιείται μέσω μιας γραμμικής σκάλας, με ιδιαίτερη αυστηρότητα, η οποία είναι κεντρικά τοποθετημένη (Frampton, 2013, p. 39).

Αρχικά, σχεδίασε ένα ελλειπτικό νούφαρο με κύριο άξονα 40 μέτρων και δευτερεύοντα άξονα 30 μέτρων στην κορυφή του λόφου. Στη συνέχεια, διάνοιξε το κέντρο του και τοποθέτησε μια σκάλα που οδηγεί στο εσωτερικό του. Η μετάβαση προς τον εσωτερικό χώρο παρομοιάζεται με το βύθισμα και την εξαφάνιση στον πυθμένα της λίμνης όπου βρίσκεται μια βερμιλιόνη¹ θρησκευτική αίθουσα. Η αίθουσα αποτελείται από έναν κυκλικό χώρο με διάμετρο 14 μέτρα τοποθετημένο μέσα σε ένα δωμάτιο με διαστάσεις 17,4 × 17,4 μέτρα. Το πάτωμα της αίθουσας είναι διαμορφωμένο από στύλους με τετράγωνη διατομή και πλέγματα που διαχωρίζουν το εξωτερικό ιερό με το εσωτερικό ιερό, αναπαράγοντας έτσι μια αρχαία χωρική διάταξη που συμμορφώνεται με το ρυθμό της τελετουργίας του σπαδικού τάγματος Shingon (Moreno, 2021).

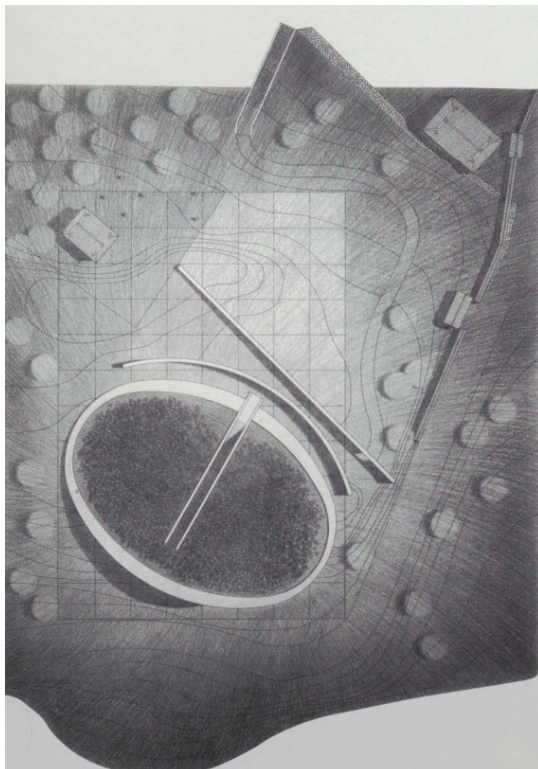
Το Water Temple έχει καθιερώσει μια νέα αρχιτεκτονική μορφή χώρου για την προσευχή, εστιάζοντας στη συμβολική και αισθητική επίδραση του φυσικού τοπίου. Η σχεδίαση του ναού, με την κεντρική λίμνη και τα ανθισμένα νούφαρα, επικαλείται βαθιά ριζωμένες εικόνες ηρεμίας και πνευματικής γαλήνης στην ανθρώπινη μνήμη. Η συμβολική σύνδεση αυτή με το υγρό στοιχείο δημιουργεί έναν χώρο όπου οι επισκέπτες μπορούν να αποσυνδεθούν από την καθημερινότητά τους και να εμβαθύνουν στην προσευχή και τον στοχασμό, βρίσκοντας αρμονία μέσα από την επαφή με τη φύση και τη θρησκεία (Ando, 2014).

Εικόνα 155: Νούφαρα.

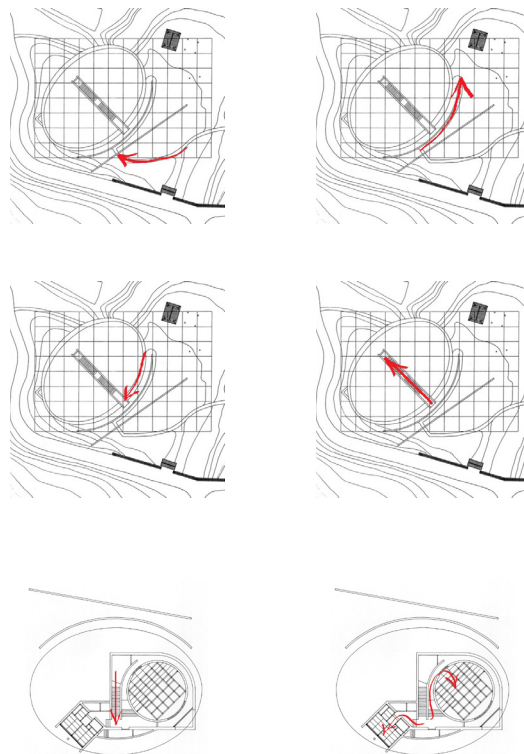
¹ Η βερμιλιόνη είναι ένα έντονο χρώμα σε αποχρώσεις του ερυθρού, που αποκτάται από μια συγκεκριμένη χημική με το ίδιο όνομα (Dal Co, 1996, p. 38).

Η διαδρομή που οδηγεί τον επισκέπτη στη λίμνη του ναού σχεδιάστηκε με ιδιαίτερη προσοχή. Περνώντας κατά μήκος της διαδρομής, περιτριγυρισμένη από έντονη βλάστηση, ο επισκέπτης συναντά έναν τοίχο από σκυρόδεμα, που ανυψώνεται κατακόρυφα προς τον ουρανό σε ύψος τριών μέτρων. Το μονοπάτι οδηγεί σε ένα άνοιγμα στον τοίχο και, κοιτάζοντας μέσα από αυτό, βλέπει κανείς έναν δεύτερο συμπαγή και καμπύλο τοίχο, σχεδόν εφραπτόμενο με τον πρώτο. Κατά μήκος του στενού περάσματος μεταξύ δύο τοίχων συνεχίζει η διαδρομή η οποία καταλήγει στο εσωτερικό του ναού. Ένα “συμβολικό μάτι” (sawari) τοποθετείται στο σημείο φυγής, διακόπτοντας τη γραμμή όρασης για να ενισχύσει την προσοχή. Οι δύο τοίχοι που υψώνονται πάνω από τη λευκή άμμο πλαισιώνουν τον ουρανό. Η χρήση αυτής της τεχνικής των “εναλλασσόμενων στρωφών” (ore magari) για τη σύνδεση υποπεριοχών και χώρων είναι εμφανής στην παραδοσιακή σύνθεση των ιαπωνικών φρουρίων (Furuyama, 2016).

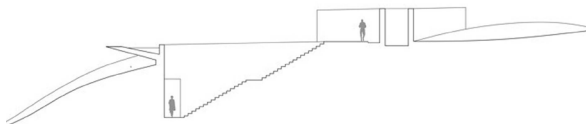
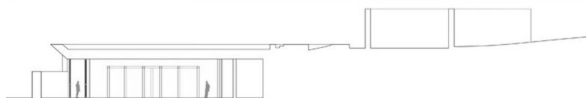
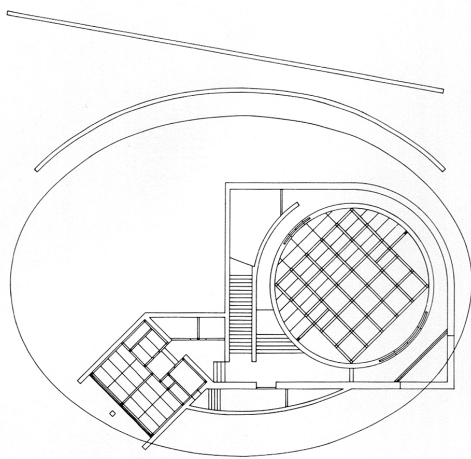
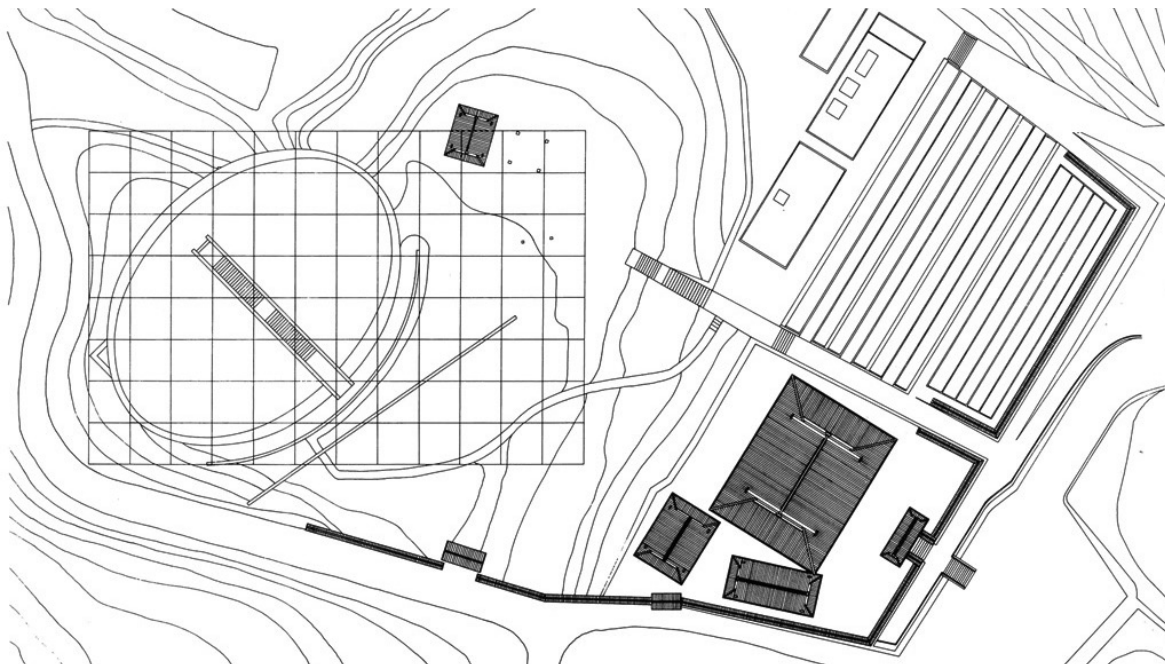
Η λίμνη, κατασκευασμένη από σκυρόδεμα, περιβάλλεται από το φυσικό τοπίο και αντανακλά τα συνεχώς μεταβαλλόμενα χαρακτηριστικά του ουρανού.

Εικόνα 156: Τοπογραφικό Ναού.

Εικόνα 157: Διάγραμμα Κίνησης.

Εικόνα 158: Κατόψεις και Τομές

Κατά τους Arar et al (2021), στον θρησκευτικό τομέα το νερό υπήρξε πάντα ένα ιερό και ζωτικό στοιχείο έχοντας ευρύτερες έννοιες συμβολισμού. Στον Βουδισμό, συχνά συμβολίζει πνευματικές έννοιες, ηθικές αξίες αλλά και κοσμογονικές ιδέες, διαδραματίζοντας σημαντικό ρόλο σε τελετουργίες, μύθους και δοξασίες. Στο Water Temple το υγρό στοιχείο είναι συνδεδεμένο με την αγνότητα, την αναγέννηση και την πνευματικότητα, λειτουργώντας ως υπενθύμιση της ιερότητας της ζωής και τη σύνδεση του ανθρώπου με τη φύση .

Το Water Temple χρησιμοποιεί το νερό σε ένα τέλεια οριζόντιο επίπεδο ως συστατικό του διαδρόμου εισόδου. Η επικράτεια του ναού κρύβεται κάτω από την ελλειπτική στέψη και ενσωματώνεται στο έδαφος αξιοποιώντας την κλίση της τοπογραφίας. Μόνο η επιφάνεια του νερού που λειτουργεί ως οροφή του Ναού είναι ορατή στη γραμμή της εισόδου. Το δώμα του οριζόντιου επιπέδου είναι το επίπεδο αφαίρεσης που διαιρεί τον εσωτερικό χώρο και τον εξωτερικό χώρο αποτελώντας το όριο που διαιρεί τον χώρο του Βουδισμού από τον χώρο της πραγματικότητας (Hasanthai, 2015).

Εικόνα 159: Καμπυλωτός τοίχος από σκυρόδεμα.

Εικόνα 159: Τμηματική Οπτική

Η χρήση του νερού στο Water Temple δεν είναι τυχαία, αλλά ανταποκρίνεται στην Ιαπωνική αισθητική wabi-sabi, η οποία εκτιμά την απλότητα, την ατέλεια και την παροδικότητα. Σύμφωνα με τον Furuyama (1993), το wabi-sabi ενσαρκώνεται μέσω της αστάθειας του νερού, υπογραμμίζοντας την αέναη φθορά λόγω της εξάτμισης και της αλλαγής της στάθμης του. Η ρευστή επιφάνεια νερού επιδρά στο ηχητικό περιβάλλον προσδίδοντας ζωντάνια και δυναμισμό στο κτίριο. Το αισθητηριακό αυτό τοπίο προάγει την περισυλλογή και τον πνευματισμό ενώ ταυτόχρονα, το νερό εμπλέκει πολλαπλές αισθήσεις προσφέροντας μια ολοκληρωμένη χωρική εμπειρία.

Το στοιχείο του Ουρανού στο Water Temple αντιπροσωπεύει την απεριόριστη διάσταση και την αιωνιότητα. Η ανοιχτή σύνθεση επιτρέπει στο φως, στον ουρανό, να εισχωρήσουν ελεύθερα στον χώρο. Η αίσθηση της ευρύτητας και της αιωνιότητας που προκύπτει συμβολίζει τον ουρανό και τη σύνδεση του ανθρώπινου με το απεριόριστο και το αιώνιο. Το στοιχείο του Ουρανού συμβάλλει στη δημιουργία μιας θρησκευτικής ατμόσφαιρας (Arar et al., 2021).

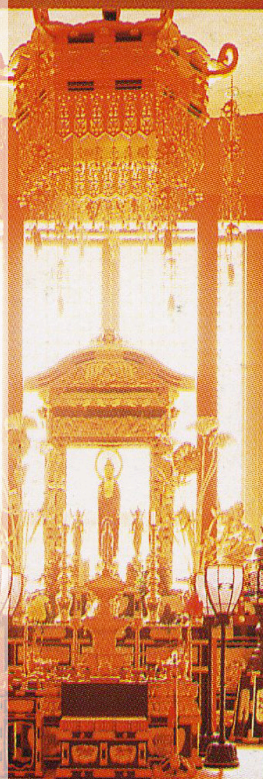

Εικόνα 160: Υγρο στοιχείο και Σκυρόδεμα.

Η διαδοχή γεωμετρικών χώρων σχήματος έλλειψης, τετραγώνου, κύκλου και πλέγματος, ενισχύει την προσήλωση στην πιο ιερή περιοχή. Το ελλειπτικό σχήμα και η βερμιλιόνη αίθουσα στο χαμηλότερο επίπεδο από τη λίμνη, συνδέονται μεταξύ τους μέσω μιας δραματικής διαδρομής. Όταν οι ακτίνες του ηλίου διαχέονται μέσα από το δυτικό παράθυρο της υπόγειας αίθουσας, ο χώρος γίνεται έντονα κόκκινος, δημιουργώντας έναν χώρο που υπερβαίνει τον καθημερινό κόσμο, προσδίδοντας μια αίσθηση μυστηρίου και θεατρικότητας στο περιβάλλον του (Goldyn, 2005).

Έχοντας έναν καθαρό και μινιμαλιστικό σχεδιασμό, η αρχιτεκτονική μάζα του Ναού του Νερού αποτελείται από απλά γεωμετρικά σχήματα, όπως κύκλους, τόξα, γραμμές και ορθογώνια.

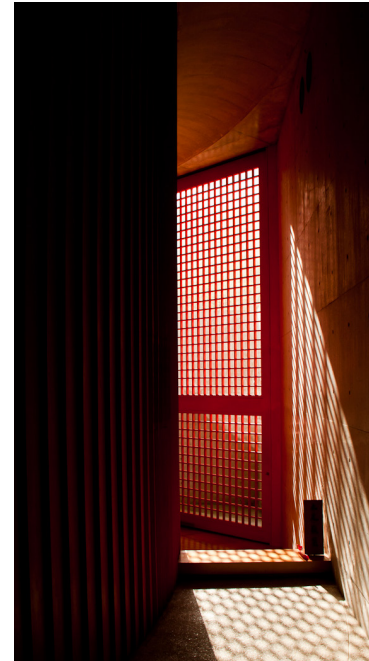
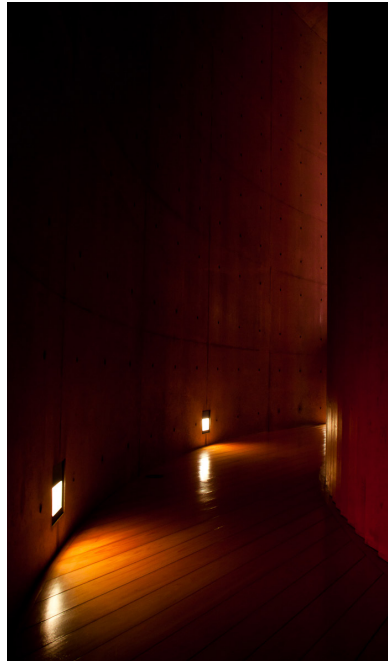
Ο Tadao Ando επιλέγει το σκυρόδεμα με τη μορφή λείων επιφανειών, καμπύλων τοίχων και γεωμετρικών μορφών. Ωστόσο, αυτό το κτίριο δεν φαίνεται (Furuyama, 1993, p. 16) υπερβολικά συμπαγές και άκαμπτο καθώς κατάφερε να απαλύνει την τραχιά εμφάνιση του σκυροδέματος και δημιούργησε μια τέλεια αρμονία μεταξύ του Ναού και του περιβάλλοντός του. Ο Tadao Ando χρησιμοποίησε οπλισμένο σκυρόδεμα ως κύριο δομικό υλικό και άφησε εμφανείς τόσο τις εσωτερικές όσο και τις εξωτερικές επιφάνειες. Στο Water Temple η διακριτική χρήση φωτός και η σκιά θεμελιώνουν μια αξιοσημείωτη ισορροπία στην αρχιτεκτονική του.

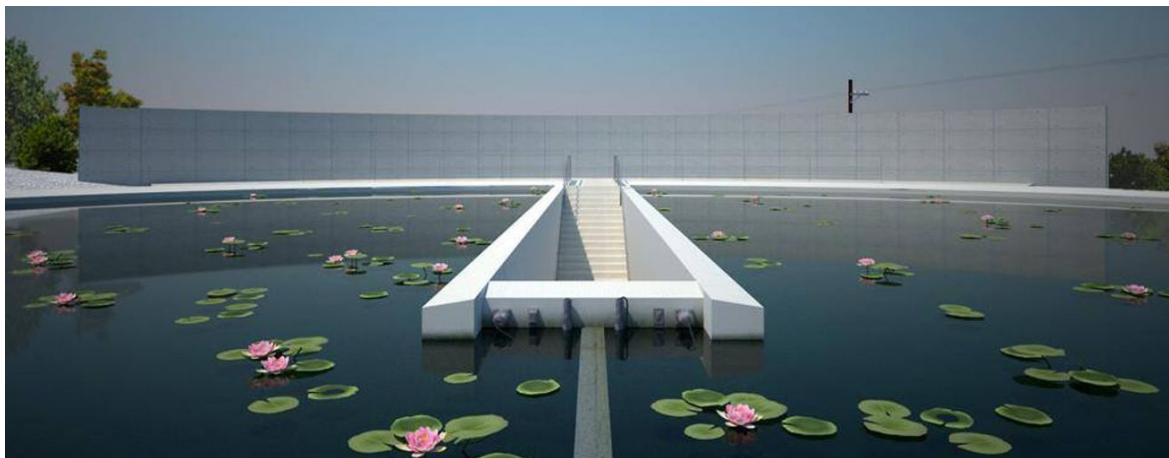
Κατά την κάθοδο, η οβάλ μορφή της δομής γίνεται αόρατη και το περίγραμμα της λίμνης φαίνεται μόνο ως μια οριζόντια γραμμική σκυροδέματος που διασχίζει την άκρη του νερού. Στο σημείο αυτό, η γεωμετρία, προσδίδει μια ιδιαίτερη φυσική ροή στο τοπίο. Πολλοί Βουδιστικοί ναοί είναι τοποθετημένοι αντικριστά του υγρού στοιχείου, ενώ το Water Temple έχει μετατοπιστεί “κάτω από τη λίμνη”, επανατοποθετώντας τα στοιχεία σε μια πολυδιάστατη και δυναμική σχέση, η αρχιτεκτονική ελευθερώνει τη συνείδηση και την εμπειρία του θεατή. Η εξελιγμένη αρχιτεκτονική μηχανική του τέλους του εικοστού αιώνα χρησιμοποιείται αποκλειστικά για να ανακαλέσει την αρχιτεκτονική ιστορία στη μνήμη του ανθρώπου και να αφυπνίσει την αντίληψή του, χωρίς να επιδεικνύεται. Στο τέλος της καθόδου στο κέντρο της λίμνης, η κυκλική, βερμιλιόν-χρωματισμένη κύρια αίθουσα εμφανίζεται στο οπτικό πεδίο (Ando, 2003).

Το φυσικό φως εισέρχεται στο εσωτερικό της αίθουσας, και σύντομα ο επισκέπτης συνειδητοποιεί πως η κύρια αίθουσα, η οποία φαινομενικά βρίσκεται υπόγειο, είναι στην πραγματικότητα στο επίπεδο του εδάφους σε αυτό το σημείο. Η τοποθέτηση αυτή επιτεύχθηκε μέσω της προσεκτικής παρατήρησης και χρήσης της τοπογραφίας και τοπολογίας. Ο ιερός χώρος σηματοδοτεί την πρόθεση του Ando για τη δημιουργία ενός συμβολικού αρχιτεκτονικού προγράμματος το οποίο να ανταποκρίνεται στις εκάστοτε συγκεκριμένες τοπογραφικές απαιτήσεις.

Εικόνα 162 Βερμιλιόνη Αίθουσα.

Το Water Temple του Tadao Ando διαθέτει συμβολικά στοιχεία και αντιπροσωπεύει δύο κόσμους: τον “πάνω” και τον “κάτω” με τη συμβολή του φυσικού τοπίου να προσδίδει στο ναό μια βαθιά φιλοσοφική διάσταση. Αρχικά, στον πάνω κόσμο, το νερό και η φύση κυριαρχούν. Το υγρό στοιχείο λειτουργεί ως σύμβολο καθαρότητας και αναγέννησης, ενώ η οβάλ μορφή της λίμνης προσφέρει μια αίσθηση συνεχούς ροής. Την ίδια στιγμή, ο κάτω κόσμος αποκαλύπτεται σταδιακά καθώς οι επισκέπτες κατεβαίνουν τη γραμμική σκάλα, οδηγούμενοι στο κέντρο της λίμνης. Η σκάλα, η οποία είναι αυστηρά τοποθετημένη κεντρικά, οδηγεί στον υπόγειο ιερό χώρο, προσφέροντας μια εμπειρία μετάβασης από τον πάνω κόσμο στην ιερότητα του κάτω κόσμου (Furuyama, 2016,). Η διπλή διάσταση του Water Temple, με τους δύο “παράλληλους κόσμους”, συμβολίζει την ενότητα του πνευματικού και του φυσικού κόσμου, προτρέποντας τον επισκέπτη να βιώσει μια βαθύτερη αίσθηση σύνδεσης και ισορροπίας. Η έννοια της σχηματοποίησης στο Water Temple προωθείται μέσω της αρμονικής ενοποίησης αρχιτεκτονικής και τοπίου χωρίς να διακόπτει τη συνοχή του περιβάλλοντος. Η προσέγγιση αυτή αναδεικνύει την ικανότητα του Ando να ενσωματώνει αφαιρετικά σχήματα στα φυσικά στοιχεία του τοπίου, διατηρώντας την ισορροπία και τη συνοχή του τοπίου. Ο Ando χρησιμοποιεί αφαιρετικά σχήματα για να επεξεργαστεί δομικά και οργανωτικά τα στοιχεία του τοπίου, δημιουργώντας έναν διάλογο μεταξύ της αρχιτεκτονικής και του φυσικού περιβάλλοντος. Η τεχνητή λίμνη, παρόλο που είναι αποτέλεσμα ανθρώπινης παρέμβασης, φαίνεται να έχει τοποθετηθεί φυσικά, σαν να είναι αναπόσπαστο στοιχείο του φυσικού τοπίου. Η λιτή μορφή της λίμνης και η γεωμετρική καθαρότητά της, συμβάλλουν στην εναρμόνισή της με το φυσικό τοπίο, ενώ οι επιφάνειες του νερού και η φύτευση διαμορφώνονται με φυσικό τρόπο (Furuyama, 1991).

Εικόνα 163: Υγρό στοιχείο που λειτουργεί ως όριο “άνω” και “κάτω” κόσμου.

Η πορεία του επισκέπτη προς τον υπόγειο ιερό χώρο, μέσω της γραμμικής σκάλας, είναι σχεδιασμένη με προσοχή ώστε να προσφέρει μια εμπειρία σταδιακής μετάβασης. Καθώς οι επισκέπτες κατεβαίνουν, η μορφή της λίμνης μετατρέπεται από μια ορατή οβάλ επιφάνεια σε μια οριζόντια γραμμή που κόβει την άκρη του νερού, ενσωματώνοντας τη γεωμετρία στο φυσικό περιβάλλον με έναν τρόπο που φαίνεται απόλυτα φυσικός. Η διαμόρφωση του χώρου δεν επιβάλλεται στο τοπίο αλλά ενσωματώνεται σε αυτό, δημιουργώντας μια σύνθεση που σέβεται και αναδεικνύει τα φυσικά χαρακτηριστικά του περιβάλλοντος. Οι καθαρές γραμμές και οι γεωμετρικές μορφές του Ando προσφέρουν μια νέα προοπτική στον τρόπο με τον οποίο ο επισκέπτης βιώνει το φυσικό τοπίο, κάνοντας το Water Temple ένα σημείο σύνδεσης μεταξύ του πνευματικού και του φυσικού κόσμου.

Εικόνα 164: Κάθοδος.

Εικόνα 165: Άνωδος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 | ΜΟΥΣΕΙΑ ΚΑΙ ΚΤΙΡΙΑ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ

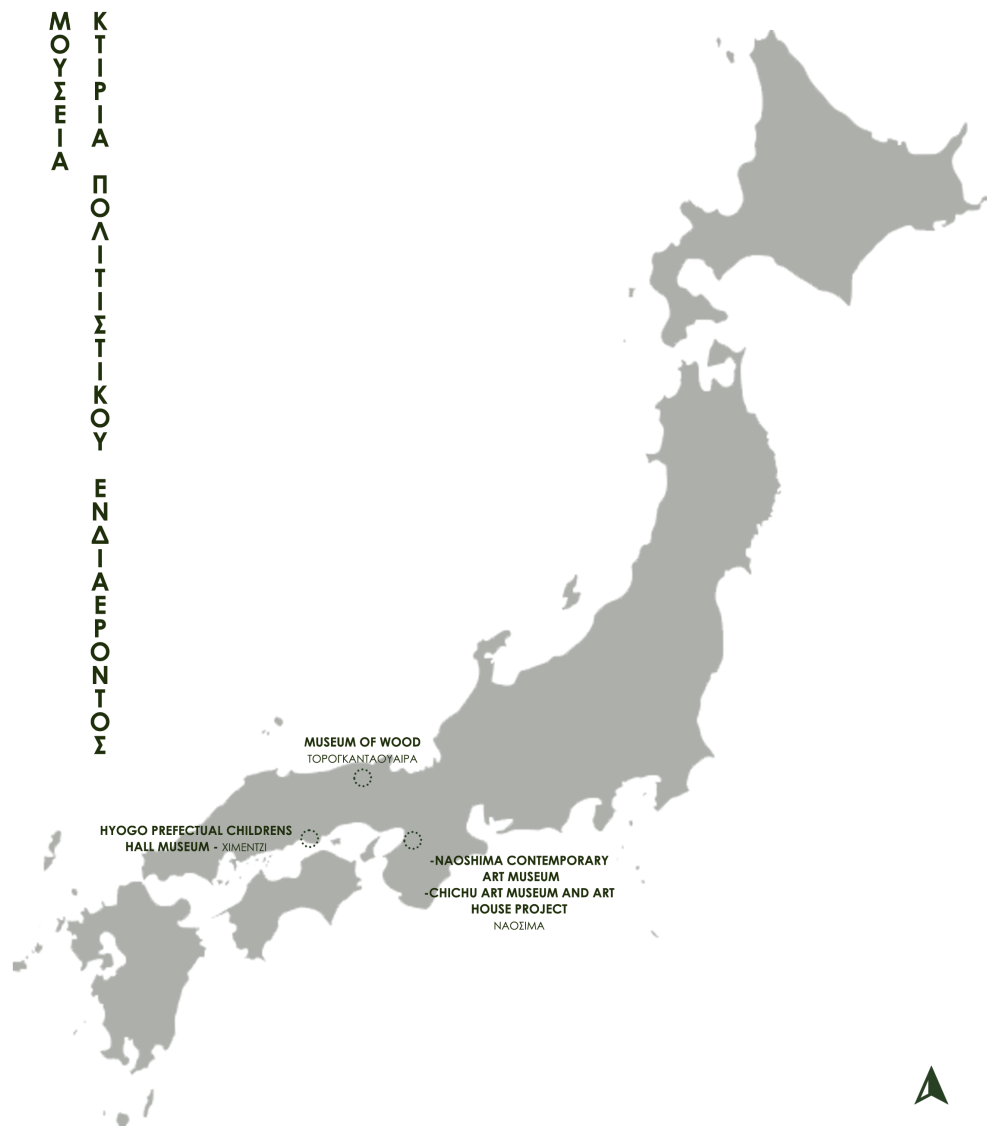
- 5.1. Τμηματική Αντίληψη του Τοπίου. Naoshima Contemporary Art Museum.
- 5.2. Ενσωμάτωση στο φυσικό ανάγλυφο. Chichu Art Museum.
- 5.3. Υδάτινη Αρμονία και Ροή. Children's Museum.
- 5.4. Συνοχή του Φυσικού Τοπίου. Museum of Wood.

Το Μουσείο αποτελεί έναν από τους τύπους κτιρίων που ηγούνται στην εξέλιξη της αρχιτεκτονικής, υπερβαίνοντας τα γεωγραφικά όρια και τον περιφερειακό χαρακτήρα, αποκαλύπτοντας παράλληλα τον πειραματικό χαρακτήρα της σύγχρονης αρχιτεκτονικής (Sherzad et al., 2022, p. 1).

Σύμφωνα με τον Serota (1996), τα Μουσεία οφείλουν να υπερβαίνουν τον ρόλο τους ως απλές αποθήκες έργων τέχνης και να μεταμορφωθούν σε δυναμικούς οργανισμούς που προβάλλουν τον πολιτισμό και ενθαρρύνουν τη συμμετοχή του κοινού. Αντί να εστιάζει στο έργο τέχνης, ο Serota εξετάζει την εξελισσόμενη σχέση μεταξύ του Μουσείου και της κοινωνίας. Υποστηρίζει ότι η σύγχρονη τέχνη, με τον ψυχαγωγικό και επιτελεστικό (performative) χαρακτήρα της, προκαλεί μια στροφή από την παραδοσιακή, αναλυτική εμπειρία του μουσείου προς μια πιο συναισθηματική και εμπειρική προσέγγιση. Οι ενδιαφέρουσες αυτές αναλύσεις του Serota υποστηρίζουν πώς τα Μουσεία έχουν εξελιχθεί σε δυναμικούς χώρους, αντικατοπτρίζοντας τις μεταβαλλόμενες δυναμικές της σύγχρονης κοινωνίας και της καλλιτεχνικής έκφρασης. Υποστηρίζει ότι οι επισκέπτες έχουν καίριο ρόλο στο να διαμορφώσουν τη μετασηματική πορεία των Μουσείων, δημιουργώντας μια πιο δυναμική και διαδραστική εμπειρία. Τα τελευταία χρόνια, παρατηρείται ένας εξελικτικός ρόλος των επισκεπτών, οι οποίοι καλούνται να αλληλεπιδρούν απευθείας με τα έργα τέχνης και τους καλλιτέχνες τους (Dal Falco, Vassos, 2017, 20).

Το Μουσείο αποτελεί κατεξοχήν ένα μέσο διαφύλαξης και προβολής της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς, προσφέροντας στον επισκέπτη έναν χώρο όπου έχει τη δυνατότητα να μελετήσει το παρελθόν και το παρόν, να ψυχαγωγηθεί, να εμπλουτίσει τις γνώσεις του και να προβληματιστεί. Η ενσωμάτωση της φύσης στο έργο του Tadao Ando αντικατοπτρίζει μια βαθιά συνειδητοποίηση της σχέσης μεταξύ της αρχιτεκτονικής και του φυσικού περιβάλλοντος. Η επιλογή των κτιρίων που αναλύονται στο πλαίσιο αυτής της έρευνας βασίζεται στην έμφαση και συσχέτισή τους με την έννοια της φύσης. Κάθε ένα από αυτά τα κτίρια παρουσιάζει μοναδικά χαρακτηριστικά που επιτρέπουν την ενσωμάτωση της φύσης στον σχεδιασμό τους. Η επιλογή αυτών των κτιρίων για ανάλυση έγινε με κριτήριο τη σημασία της παρουσίας της φύσης στην αρχιτεκτονική εμπειρία. Καθένα από αυτά τα κτίρια αντιπροσωπεύει έναν μοναδικό τρόπο με τον οποίο ο Tadao Ando αποτυπώνει τη συνειδητή δέσμευσή του για την αλληλεπίδραση του ανθρώπινου δημιουργήματος με το περιβάλλον του.

Τα κτίρια που απαρτίζουν το Naoshima Museum και το Chichu Art Museum αποτελούν ένα εντυπωσιακό παράδειγμα της συνύπαρξης αρχιτεκτονικής και φύσης. Κατασκευασμένα σε ένα νησί με έντονο φυσικό στοιχείο, οι αρχιτεκτονικές φόρμες τους συγχωνεύονται με το τοπίο ενισχύοντας τη συνοχή του και ευνοώντας την αλληλεπίδραση αρχιτεκτονικής, φύσης και τέχνης. Το Museum of Wood αναδεικνύει τη φιλοσοφία του Tadao Ando μέσα από τη χρήση του ξύλου και του οπλισμένου σκυροδέματος συμπεριλαμβάνοντας την έννοια της φύσης στον σχεδιασμό. Το Children's Museum, είναι ένα ακόμη έργο που αποδεικνύει τη συνεχή αναζήτηση του Tadao Ando για αρμονία με τη φύση. Βρίσκοντας έμπνευση στις παιδική αγνότητα του παιχνιδιού, το Μουσείο αυτό, δημιουργεί ένα περιβάλλον που ενθαρρύνει τη δημιουργικότητα και τη φαντασία των παιδιών, ενώ ταυτόχρονα ενσωματώνει το υγρό στοιχείο στην κυκλοφοριακή οργάνωση του.

Εικόνα 166: Χάρτης Ιαπωνίας. Κτίρια Πολιτιστικού Ενδιαφέροντος

5.1 Τμηματική Αντίληψη του Τοπίου. Naoshima Contemporary Art Museum.

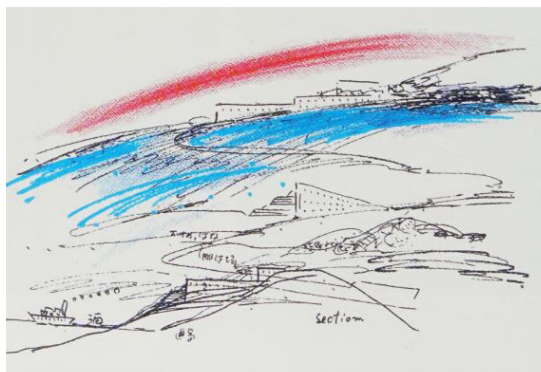

Το Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης Naoshima, ή αλλιώς το Μουσείο Benesse House, είναι ένα μουσείο τέχνης που βρίσκεται στο νησί Naoshima, στην Ιαπωνία. Ιδρύθηκε το 1989 από τον συλλέκτη τέχνης Soichiro Fukutake και αποτελείται από μια σειρά εγκαταστάσεων τέχνης και από εκθέσεις που είναι διάσπαρτες σε διάφορα σημεία του νησιού. Σε αντίθεση με τα παραδοσιακά μουσεία που στεγάζονται σε κλειστά κτίρια, το Μουσείο Naoshima εκτείνεται σε διάφορες τοποθεσίες του νησιού, ενσωματώνοντας τις κτιριακές ενότητες στο φυσικό περιβάλλον. Τα εκθέματα που περιλαμβάνουν γλυπτά, εγκαταστάσεις, ζωγραφικά έργα και performances, διακρίνονται για την πρωτοτυπία και την καλλιτεχνική τους αξία (Furuyama, 1991).

Σύμφωνα με τον Dal Co (1995, p. 344), το μουσείο βρίσκεται σε έντονο φυσικό ανάγλυφο, στο νότιο άκρο του νησιού Naoshima, με θέα τα υγρά στοιχεία. Ο χώρος δημιουργεί μια εντύπωση φωτεινότητας και εξωστρέφειας. Η εσωτερική σοβαρότητα που χαρακτηρίζει τα έργα του Ando στις πόλεις απουσιάζει. Αντίθετα, υπάρχει μια αίσθηση απελευθέρωσης σε αυτό το κτίριο. Σε όλο τον χώρο υπάρχουν τοίχοι από φυσική πέτρα, διαμορφωμένα επίπεδα και πλατείες. Εδώ, η φύση και η αρχιτεκτονική συνυπάρχουν αρμονικά. Το κλίμα και η γεωμετρία συγχωνεύονται. Στη συνέχεια, υπάρχει ένας τοίχος από σκυρόδεμα και μια πλακόστρωτη πλατεία. Πρόκειται για έναν υπαίθριο χώρο τοποθετημένο μέσα στη φύση, που αρθρώνει και ελκύει την προσοχή σε αυτή.

Εικόνα 167: Σκίτσο του Tadao Ando.

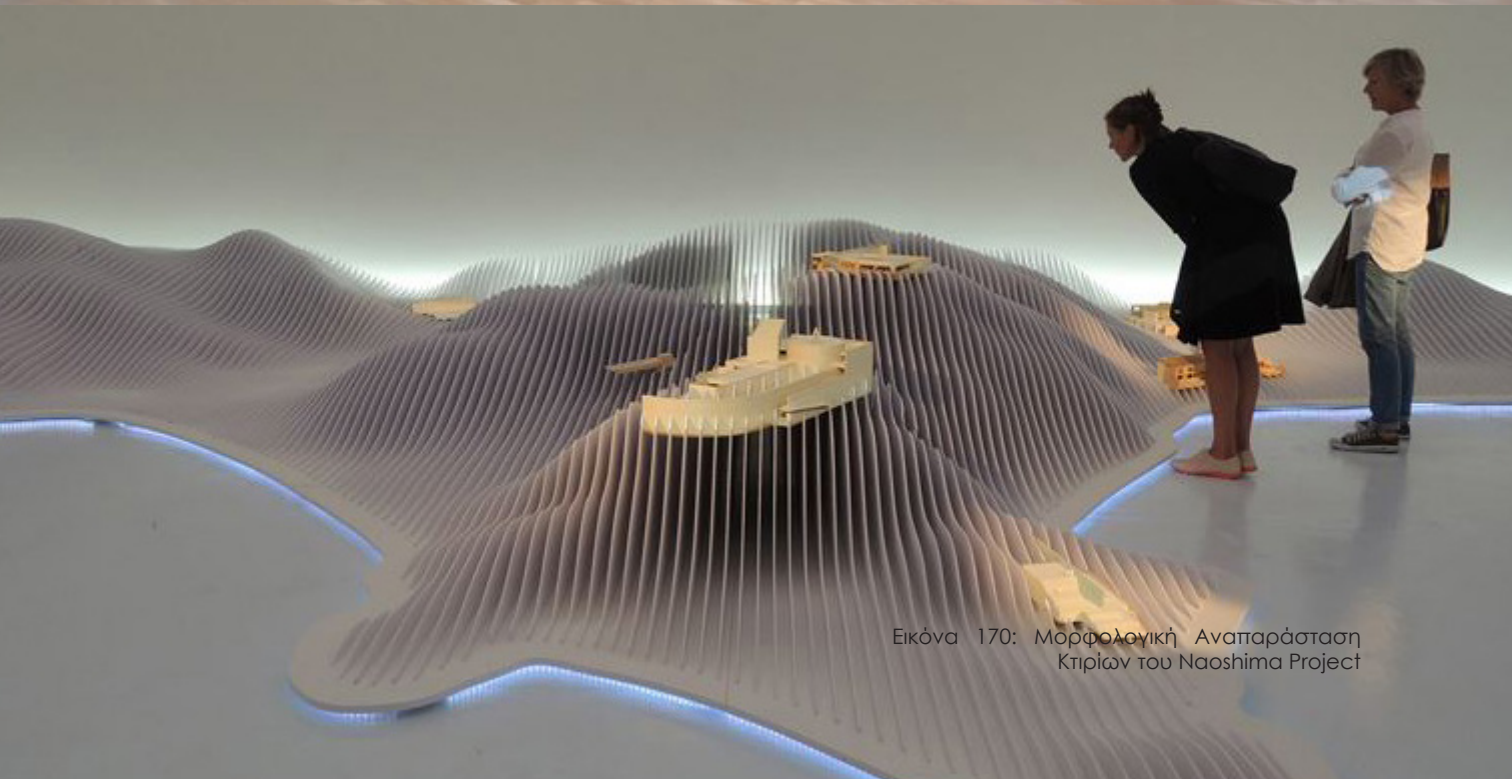

Εικόνα 168: Σκίτσο του τοπίου από τον Tadao Ando.

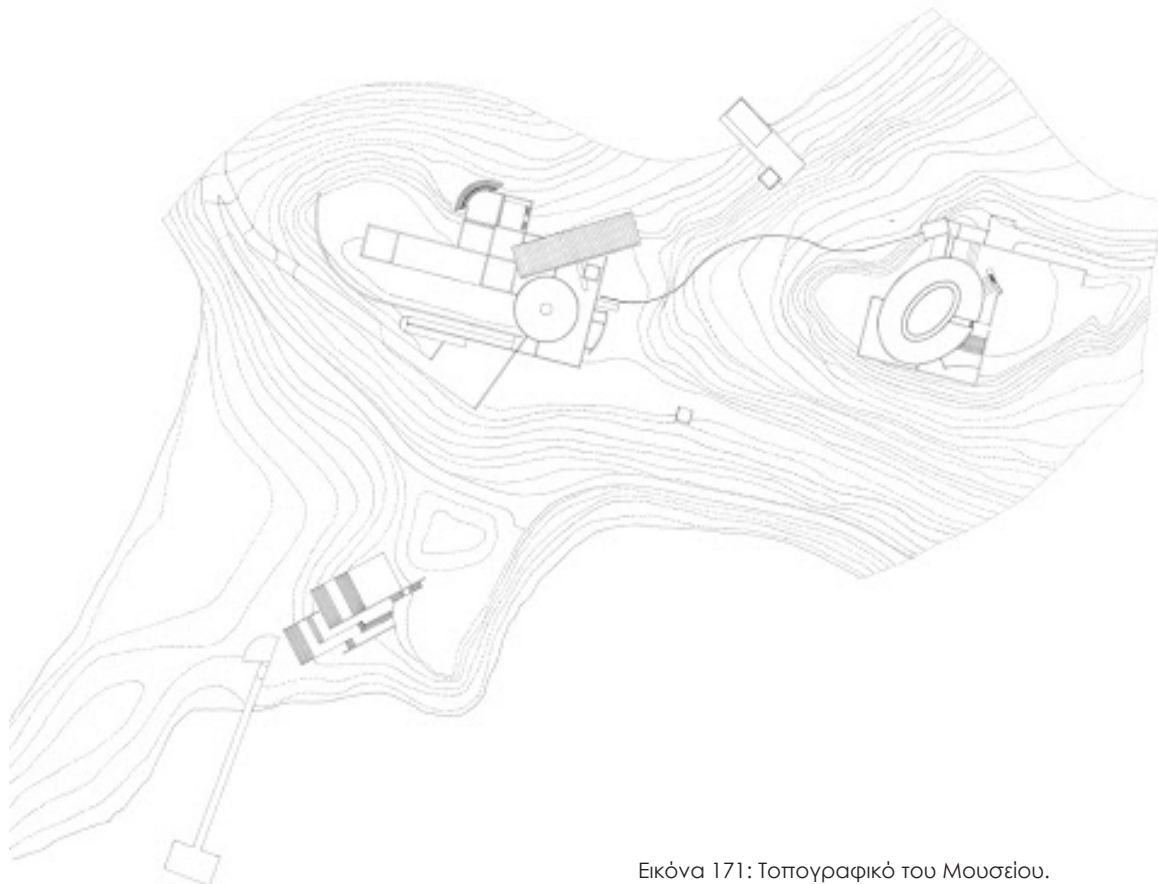

Εικόνα 169: Αναπαράσταση του Naoshima Project

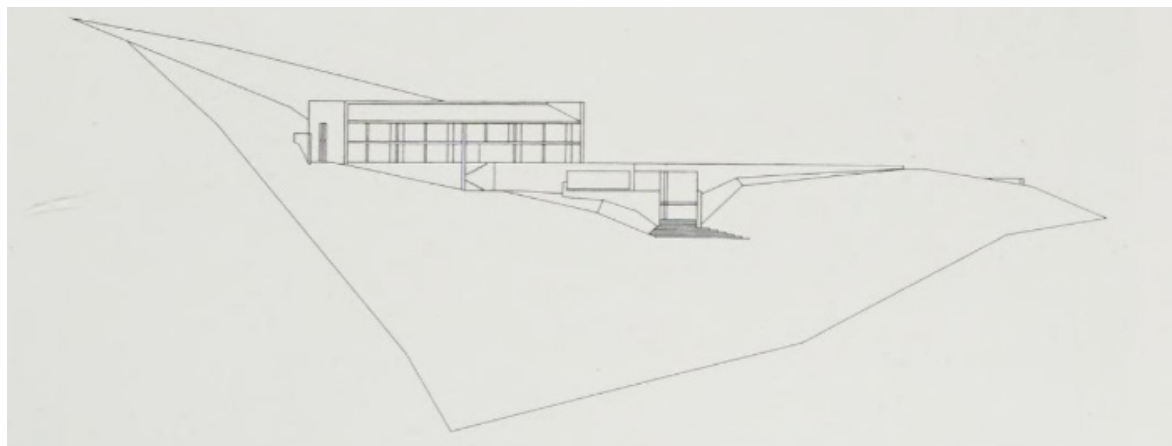
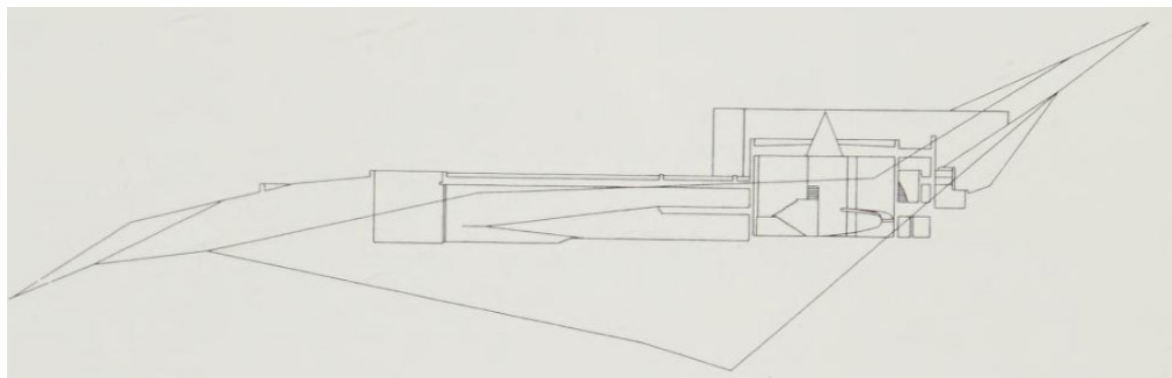
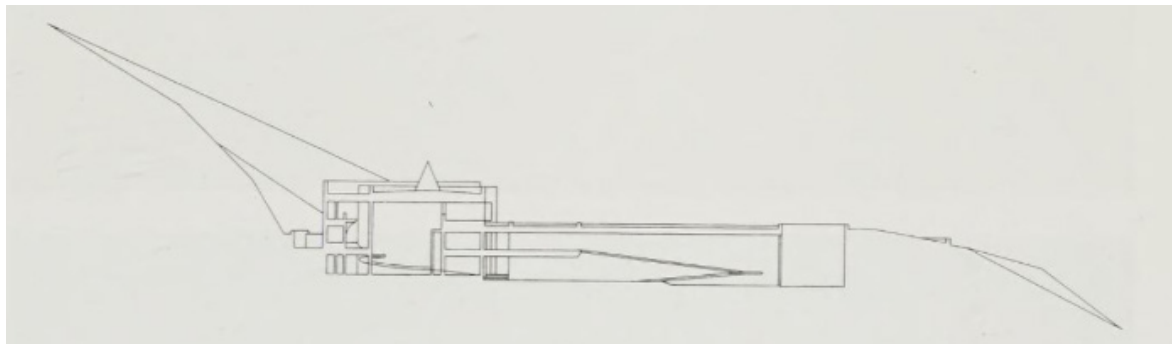
Εικόνα 170: Μορφολογική Αναπαράσταση Κτιρίων του Naoshima Project

Εικόνα 171: Τοπογραφικό του Μουσείου.

Η είσοδος στο Μουσείο γίνεται από την θάλασσα. Τους επισκέπτες υποδέχεται μια βαθμιδωτή πλατεία που λειτουργεί ως είσοδος, στεγάζει υπόγειο παράρτημα και χρησιμεύει ως υπαίθρια σκηνή . Οι πέτρινοι τοίχοι του κυρίως μουσείου αποκαλύπτονται μόνο μετά την ανάβαση στην πλατεία (Furuyama, 2016).

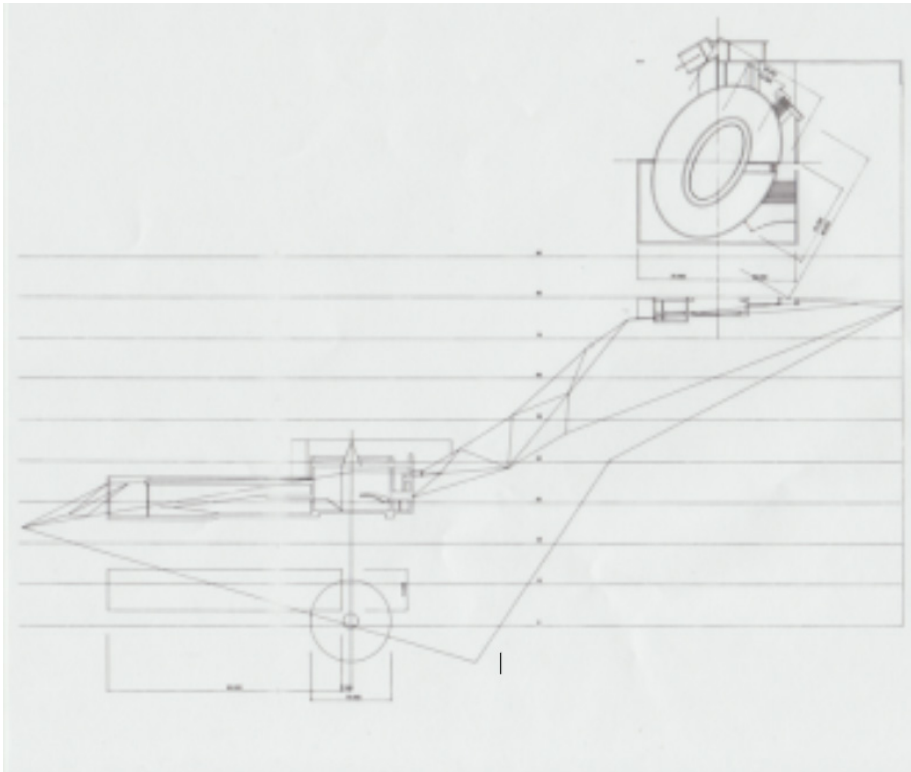
Περισσότερο από το ήμισυ του όγκου του συγκροτήματος βρίσκεται υπόγεια, ώστε να μην επηρεάζεται το εθνικό πάρκο που περιβάλλει το μουσείο (Dal Co, 1995). Οι επισκέπτες εισέρχονται στο κεντρικό κτίριο και κατευθύνονται προς την γκαλερί έναν υπόγειο χώρο δύο επιπέδων, μήκους 50 μέτρων και πλάτους 8 μέτρων. Η γκαλερί του ξενοδοχείου και η βαθμιδωτή βεράντα αποκαλύπτουν το πανοραμικό τοπίο.

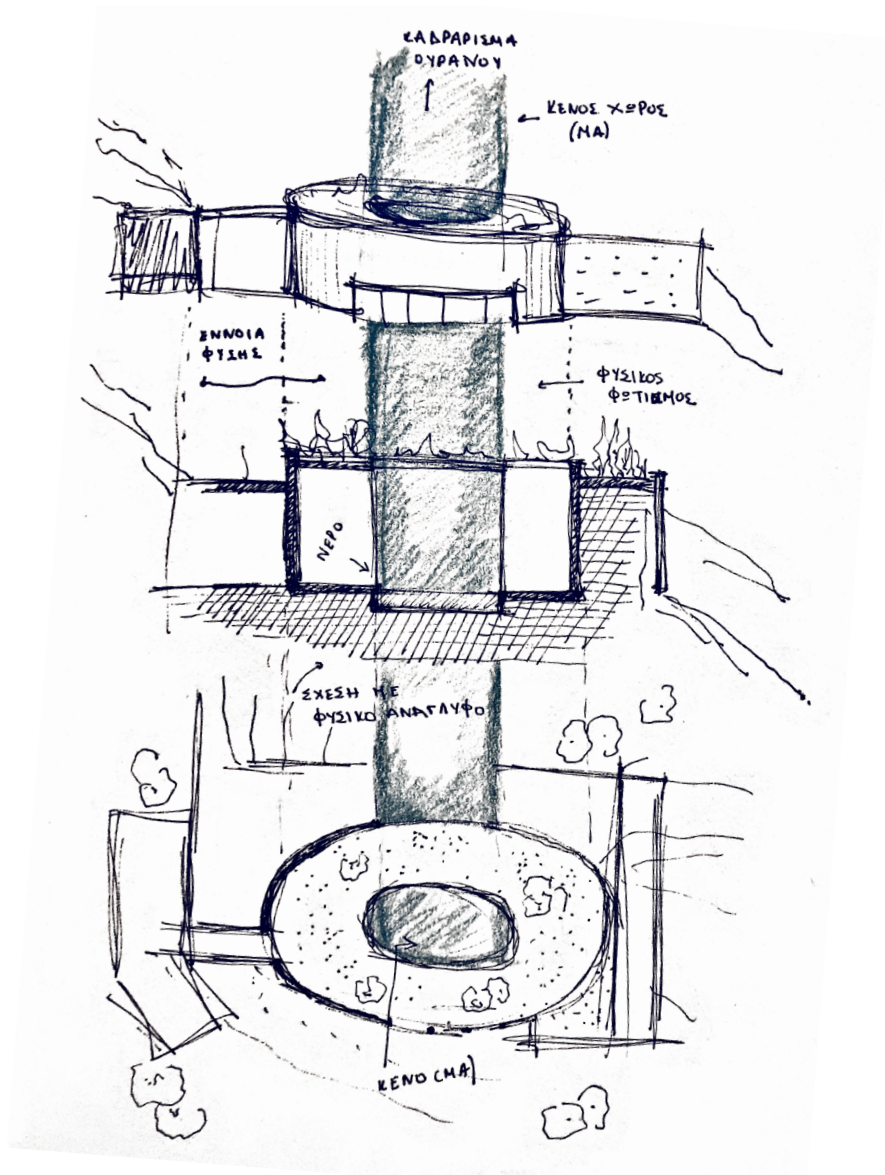
Εικόνα 171: Όψεις και Τομές

Κατά τον Furuyama (2016, p. 41), ο Ando διαμορφώνει ένα τοπίο εμπνευσμένο από τη φύση με ελάχιστη τεχνητή παρέμβαση. Αυτή η προσέγγιση εναρμονίζεται με την παραδοσιακή κοσμοθεωρία του ιαπωνικού πολιτισμού, η οποία δίνει έμφαση στην αρμονική συνύπαρξη ανθρώπου και φύσης. Όπως έχει προαναφερθεί, η αρχιτεκτονική του Ando έχει συγκριθεί με την τέχνη του haiku, μια εξαιρετικά σύντομη μορφή στίχου με πολύ αυστηρό χαρακτήρα.

Αξιοποιώντας τη γεωμετρία, ο Ando αναδιαμορφώνει το φυσικό περιβάλλον και δημιουργεί ένα “νέο τοπίο” μέσα στο προϋπάρχον. Διατάσσει ακτινωτά τα στοιχεία του συγκροτήματος, ξενοδοχείο, μουσείο τέχνης, εστιατόριο και αίθουσα, γύρω από έναν επιβλητικό κύλινδρο, δημιουργώντας μια αρμονική σύνθεση λειτουργίας και γεωμετρίας. Παρ’ όλα αυτά, η ενσωμάτωση του κτιρίου στο έδαφος καθιστά αδύνατη την ολοκληρωμένη θέαση από οποιαδήποτε γωνία. Ως αποτέλεσμα, η εμπειρία του χώρου περιορίζεται σε τμηματική αντίληψη, καθώς η οπτική του περιορίζεται σε επιμέρους στοιχεία (Blaser, 2001).

Εικόνα 173: Κάτοψη και τομή.

Εικόνα 174: Σκίτσο Ανάλυσης του Benesse House Oval.

Η εμπειρία του χώρου γίνεται τμηματικά, με τον θεατή να εστιάζει σε μεμονωμένα στοιχεία, ανακαλύπτοντας σταδιακά τη συνολική εικόνα της αρχιτεκτονικής σύνθεσης. Αυτή η τμηματική εκδίπλωση της συνθετικής δομής του συγκροτήματος είναι επιπρόσθετη χειρονομία του Ando. Ο επισκέπτης καλείται να περιηγηθεί, να ανακαλύψει και να ερμηνεύσει τα επιμέρους στοιχεία, αποκτώντας σταδιακά μια ολοκληρωμένη εικόνα του συνόλου. Η τμηματική αντίληψη, αντί να αποτελεί περιορισμό, γίνεται εργαλείο για την πληρέστερη και βαθύτερη ερμηνεία του αρχιτεκτονικού χώρου και του τοπίου.

Οι επισκέπτες καθοδηγούνται μέσα από μια σειρά από διαδρομές και χώρους που αποκαλύπτουν το περιβάλλον και τα εκθέματα σταδιακά. Κάθε τμήμα του μουσείου προσφέρει μια νέα προοπτική και εμπειρία, δημιουργώντας μια δυναμική αλληλεπίδραση μεταξύ του επισκέπτη και του χώρου. Το κτίριο σχεδιάστηκε για να ακολουθεί τη φυσική τοπογραφία του νησιού, με πολλά από τα τμήματά του να λειτουργούν υπόσκαφα. Οι διαδρομές και οι χώροι του μουσείου είναι σχεδιασμένοι ώστε να καθάρουν το τοπίο και να αναδεικνύουν τα φυσικά στοιχεία του περιβάλλοντος, όπως τη θάλασσα και τη βλάστηση. Αυτό το κενό δημιουργεί μια αίσθηση αναμονής και εξερεύνησης, ενισχύοντας τη συνολική εμπειρία του επισκέπτη. Τα ανοίγματα και τα παράθυρα ενισχύουν την αίσθηση της σύνδεσης με το εξωτερικό τοπίο, επιτρέποντας στο φως να εισέρχεται και να δημιουργεί ένα παιχνίδι σκιών και φωτός.

Ο κύλινδρος, λειτουργεί ως κόμβος που ενσωματώνει κάθετες γραμμές κυκλοφορίας. Η κεκλιμένη τοπογραφία όμως δημιουργεί εναλλαγές ανά στάθμη, με τον επισκέπτη να βρίσκεται υπόγεια σε έναν χώρο και υπέργεια στον επόμενο. Καθώς κινείται, το τοπίο εναλλάσσεται με την κτιριακή γεωμετρία, σε ένα συνεχές “παιχνίδι” φύσης και αρχιτεκτονικής. Ο Ando επέλεξε να αποδυναμώσει τα όρια του κτιρίου, προκειμένου το τοπίο να εισβάλλει στο εσωτερικό του, διαπερνώντας την περίμετρο. Κάθε χώρος αγκαλιάζει και φιλοξενεί ένα διαφορετικό τοπίο, προσφέροντας στον θεατή μια μοναδική οπτική εμπειρία (Furuyama, 1991).

Εικόνα 175: Το κάδρο της Φύσης.

Με την ολοκλήρωση του μουσείου, ακολούθησε μια δεύτερη φάση, το 1995, όπου προστέθηκε στο συγκρότημα το ξενοδοχείο Benesse House Oval. Αυτή η προσθήκη του ξενοδοχείου βρίσκεται σε μικρή απόσταση από αυτό το μουσείο και 40 μέτρα ψηλότερα από αυτό του μουσείου. Το υπόσκαφο παράρτημα περιλαμβάνει μόνο έξι δωμάτια, τα οποία περιβάλλουν ένα σώμα νερού ελλειψοειδούς σχήματος. Είναι ενσωματωμένο στο τοπίο τοποθετημένο στη νότια πλευρά του λόφου, για να ελαχιστοποιήσει την ορατή διατάραξη του περιβάλλοντός του, αποκαλύπτοντας ένα τεράστιο ελλειψοειδές άνοιγμα 40 x 20 μέτρων που περιβάλλεται από το φυσικό τοπίο (Betsky, 2002).

Στο Benesse House Oval, η έννοια του καθραρίσματος του ουρανού μέσω της αρχιτεκτονικής είναι εμφανής. Το νερό στο κέντρο του κτιρίου λειτουργεί ως καθρέφτης, αντανακλώντας τον ουρανό και δημιουργώντας μια σύνδεση μεταξύ του φυσικού και του δομημένου περιβάλλοντος. Αυτή η αντανάκλαση όχι μόνο ενισχύει την αισθητική ομορφιά του χώρου, αλλά και προσδίδει μια αίσθηση ηρεμίας και στοχασμού, όπως αναφέρει ο Hasanthai (2015).

Εικόνα 176: Ενσωμάτωση στο φυσικό τοπίο

Η χρήση του νερού ως μέσο καθραρίσματος του ουρανού πλαισιωμένου από την ελλειψοειδή αρχιτεκτονική δομή δημιουργεί μια συμβολική διάσταση, υπενθυμίζοντας στον επισκέπτη την παρουσία και την αλληλεπίδραση των στοιχείων της φύσης μέσα στον χώρο (Hasanthalai, 2015).

Εικόνα 177: Το υγρό στοιχείο και η αντανάκλαση.

Η αξιοποίηση της επιφάνειας του νερού και η προσεκτική επιλογή επιμέρους στοιχείων, δημιουργούν ένα αρμονικό περιβάλλον που έχει τη δυνατότητα να λειτουργήσει ως μια ημιυπαίθρια γκαλερί. Τα δωμάτια των επισκεπτών που είναι διατεταγμένα γύρω από τον ελλειπτικό κήπο, δημιουργεί οπτική φυγή στην “Εσωτερική Θάλασσα” (Arar et al., 2021).

Το κάδρο που δημιουργείται από το νερό και την έλλειψη, επιτρέπει στο φως και στον ουρανό να εισχωρούν και να γίνονται μέρος της εσωτερικής εμπειρίας του κτιρίου. Αυτή η διάταξη ενισχύει τη σύνδεση μεταξύ του εσωτερικού και του εξωτερικού χώρου, ενώ ταυτόχρονα προάγει μια αίσθηση διαχρονικότητας και γαλήνης. Η προσεκτική ενσωμάτωση των φυσικών στοιχείων στο Benesse House Oval αποδεικνύει τη βαθιά κατανόηση και τον σεβασμό του Ando προς τη φύση και την ικανότητά του να δημιουργεί χώρους που αντηχούν με το περιβάλλον τους.

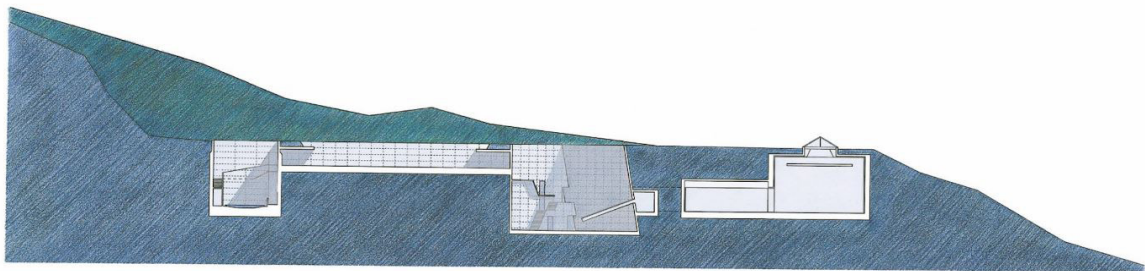
5.2 Ενσωμάτωση στο Φυσικό Ανάγλυφο.Chichu Art Museum.

Το Chichu Art Museum κατασκευάστηκε το 2004 και βρίσκεται βυθισμένο μέσα σε έναν λόφο με έντονο ανάγλυφο στην νοτιοανατολική πλευρά της Ναοσίμα. Το όνομα του Μουσείου μεταφράζεται ως “Μουσείο Τέχνης στη Γη”, καθώς το μεγαλύτερο μέρος του βρίσκεται εντός του εδάφους, ενσωματώνοντας την τέχνη με το φυσικό περιβάλλον. Το Μουσείο αποτελείται από διάφορες αίθουσες γκαλερί με υπαίθριες εκτονώσεις, ένας υπαίθριος χώρος σε σχήμα ισοσκελούς τριγώνου και ένας με τετράγωνο σχήμα, συνδεδεμένοι μεταξύ τους με ανοιχτούς γραμμικούς διαδρόμους. Το εσωτερικό του Μουσείου είναι σχεδιασμένο με γεωμετρική ακρίβεια και προσφέρει μια μοναδική εμπειρία στον επισκέπτη (Ando, 2014).

Το Chichu Art Museum σχεδιάστηκε με γνώμονα την ενσωμάτωση του με το φυσικό τοπίο που το περικλείει. Ο Tadao Ando απέφυγε να υψώσει το κτίσμα πάνω από το έδαφος, αντιθέτως το τοποθέτησε στο εσωτερικό του ώστε να βρίσκεται θαμμένο και ενσωματωμένο στο φυσικό περιβάλλον (Moreno, 2021).

“Το Chichu Museum άνοιξε τον Ιούλιο του 2004 ως μουσείο αφιερωμένο στην αναζήτηση ενός χώρου που επανεξετάζει τη σχέση μεταξύ της φύσης και των ανθρώπων [...] Η ίδρυση του μουσείου ήταν ένας προσωπικός τρόπος να απαντήσω ένα προσωπικό ερώτημα που συγκρατούσα ο ίδιος για πολλά χρόνια: Τι σημαίνει να ζεις καλά; Όπως υποδηλώνει και το όνομά του, το Chichu¹ Museum είναι χτισμένο κάτω από την επιφάνεια του εδάφους. Χωρίς να καταστρέφει το φυσικό τοπίο του νησιού και επιδιώκοντας να δημιουργήσει έναν χώρο για πνευματική ανάπαυση, το μουσείο αποτελεί έκφραση της πεποίθησής μου πως η τέχνη πρέπει να υπάρχει μέσα στη φύση” (Ando, 2003).

Εικόνα 178: Τομή και σχέση με το έδαφος.

1. Στα ιαπωνικά το chichu μεταφράζεται ως υπόγειο (Jodidio, 2018).

Σύμφωνα με τον Furuyama (1991), οι αρχιτεκτονικές λεπτομέρειες έχουν σχεδιαστεί με προσοχή, ενώ έχει δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στη φωτεινότητα και στην αίσθηση του χώρου. Οι Ιάπωνες αρχιτέκτονες σπάνια παρεμβαίνουν στο έδαφος, ωστόσο δεν διστάζουν να το αναδιαμορφώσουν. Η εξέλιξη του Tadao Ando μπορεί να παρακολουθηθεί μέσα από τη διάρκεια των ετών. Αρχικά, ως νέος αρχιτέκτονας, αντιμετώπισε την πρόκληση της κλίσης του εδάφους στο Εικόνα: Σκίτσο συνθετικής Ιδέας Koshino House, ενώ στη συνέχεια επέδειξε μεγαλύτερη αποφασιστικότητα στον χειρισμό της τοπογραφίας στο Chichu Art Museum (Ando, 2003, σ. 28-29).

Στο Rokko Housing, αντιμετώπισε την πρόκληση ενός απότομου λόφου, ενώ στο Suntoyu Museum χρησιμοποίησε μια παραθαλάσσια τοποθεσία για να δημιουργήσει μια νέα σχέση μεταξύ θάλασσας και αρχιτεκτονικής. 25 χρόνια αργότερα, στο μουσείο τέχνης Chichu, δημιούργησε ένα εντυπωσιακό Μουσείο τέχνης, ενσωματώνοντας γεωμετρικές μορφές κάτω από ένα βουνό με σεβασμό προς το φυσικό τοπίο της Naoshima. Το μουσείο συνολικά αποτελείται από αίθουσες εκθέσεων οργανωμένες γύρω από δύο αυλές. Η μία διαθέτει ισοσκελές τριγωνικό σχήμα και η άλλη τετράγωνο σχήμα, και συνδέονται με ανοιχτούς διαδρόμους.

Το Μουσείο εναρμονίζεται με το φυσικό τοπίο ακολουθώντας την κλίση του εδάφους με την είσοδο να πραγματοποιείται μέσω μιας υπόγειας σήραγγας. Ο ιδιαίτερος αυτός τρόπος ενσωμάτωσης στο φυσικό τοπίο μειώνει το οπτικό αποτύπωμα του κτιρίου, με την οροφή του να γίνεται ορατή ως φυσική προέκταση του λόφου, καλυμμένη με χόμα και βλάστηση.

Εικόνα 180 Υπαιθρια εκτόνωση.

Εικόνα 181 Βιωματική εμπειρία μέσω της σκιάς και του φωτός.

Η επιλογή αυτή, δημιουργεί συμβατότητα με το τοπίο, επιτρέποντας στο Μουσείο να αλληλεπιδρά με το περιβάλλον του και να μορφοποιείται σύμφωνα με το φυσικό ανάγλυφο του νησιού.

Σύμφωνα με τον Murray (1990), ο σχεδιασμός γίνεται με έμφαση στο κενό (ma) καθώς επικεντρώνεται στην ύπαρξη εσωτερικών υπαίθριων χώρων και ανοιγμάτων που διανοίγουν τον όγκο του κτιρίου και δημιουργούν αισθήσεις ελαφρότητας. Το κενό προσφέρει ιδιαίτερες ποιότητες στον χώρο διαδραματίζοντας τόσο καθοριστικό ρόλο όσο και τα υλικά στοιχεία μιας σύνθεσης. Ο χώρος έχει διαμορφωθεί με κενά και πλήρη, με αντιθέσεις φωτός και σκιάς, υλικών και υφών, δημιουργώντας μία αίσθηση γαλήνης, ισορροπίας και πνευματικότητας.

Η προσέγγιση της εισόδου του μουσείου καλλιεργεί στον επισκέπτη ένα αίσθημα μυστηρίου και προσδευτικής αποκάλυψης. Η αποφασιστική προσπάθεια να δημιουργηθεί ένας χώρος όπου ο επισκέπτης μπορεί να ανακαλύψει το έργο τέχνης με απόλυτη συγκέντρωση, ενώ βρίσκεται υπόγεια και απομονωμένος από τον εξωτερικό κόσμο, καθιστά τις αντιλήψεις του εξαιρετικά ευαίσθητες, με αποτέλεσμα να εστιάζει αποκλειστικά στο έργο τέχνης. Αυτό αποτελεί ένδειξη που αναδεικνύει τη φιλοδοξία και το πνεύμα πρωτοπορίας που διέπει το μουσείο (Blaser, 2001).

Το Chichu Art Museum είναι αφιερωμένο στη μόνιμη έκθεση των έργων τριών καλλιτεχνών: του Claude Oscar Monet, του σύγχρονου καλλιτέχνη Walter De Maria και του James Turrell. Οι καλλιτέχνες αυτοί, έχουν χαρακτηριστεί ως “καλλιτέχνες της γης” καθώς το έργο τους βρίσκεται σε φυσικά περιβάλλοντα. Είναι ένας χώρος όπου τα έργα τέχνης διαμένουν μόνιμα και η αρχιτεκτονική και τα έργα δεν μπορούν να θεωρηθούν χωριστά. Οι συγκεκριμένοι καλλιτέχνες έχουν επιλεγεί διότι λαμβάνουν υπόψη το φυσικό στοιχείο στο έργο τους και συσχετίζουν το έργο, τη φύση και την αρχιτεκτονική δομή.

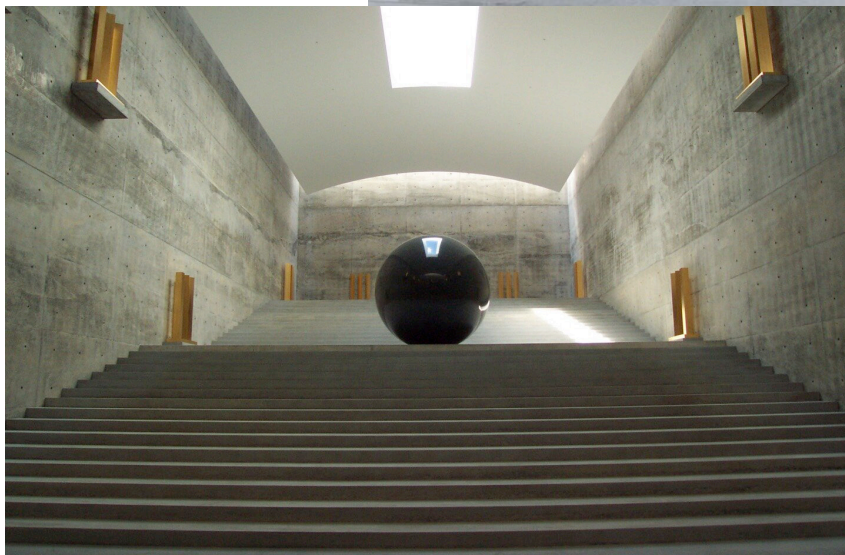
Εικόνα 182: Επικοινωνία με το στοιχείο του ουρανού.

Εικόνα 183: Πτέρυγα του Turrell.

Στην πτέρυγα του Turrell, υπάρχει στενή επαφή με το στοιχείο του ουρανού ενώ γίνεται αντιληπτή η παρουσία ενός κύβου από λευκό φως στον αέρα. Το φως παρουσιάζεται ως τέχνη στο έργο του James Turrell ενώ τα τρία έργα που εκτίθενται, επιλέχθηκαν ως αντιπροσωπευτικά της καριέρα του. Η σχέση του Turrell με τη φύση εκδηλώνεται μέσα από τον τρόπο που ενσωματώνει το φως και τον ουρανό στα έργα του. Αντιλαμβάνομενος το φυσικό φως ως ένα καλλιτεχνικό υλικό, δημιουργεί χώρους που αλληλεπιδρούν με τις εντάσεις και τα χρώματα του φωτισμού, μεταμορφώνοντας την αίσθηση του περιβάλλοντος και δημιουργώντας μια εντελώς νέα εμπειρία για τον θεατή. Τα έργα του ξεκινούν έναν διάλογο με τον ουρανό και τα άστρα, επιτρέποντας στους επισκέπτες να εμβαθύνουν στην έννοια του χρόνου, του φωτός και της φύσης. Μέσα από τα έργα του, αναδεικνύεται η ομορφιά των φυσικών φαινομένων, ενθαρρύνοντας τον θεατή να ανακαλύψει τη σύνδεση μεταξύ του ανθρώπου και του φυσικού κόσμου (Ando, 2003).

Στην αίθουσα του Walter ccccc μια μεγάλη επιβλητική σφαίρα διαμέτρου 2,2 μέτρων είναι τοποθετημένη στο πλατύσκαλο της σκάλας και διάσπαρτα στον χώρο εντοπίζονται επιχρυσωμένες ξύλινες γεωμετρικές μορφές. Το χρυσαφένιο χρώμα προσδίδει και δημιουργεί έναν χώρο με θρησκευτική ατμόσφαιρα. Το φυσικό φως που εισέρχεται από την οροφή δημιουργεί δραματικές αλλαγές στον φωτισμό του δωματίου ανάλογα με την ώρα. Ο Walter De Maria ξεχωρίζει για τη μοναδική ερμηνεία της φύσης μέσω της απλότητας και την ομορφιά των φυσικών σχημάτων και μοτίβων, ενσωματώνοντας γεωμετρικές μορφές. Η μαύρη σφαίρα και οι γεωμετρικοί σχηματισμοί, απεικονίζουν την αρμονία μεταξύ του ανθρώπινου σχεδιασμού και της φυσικής παρουσίας (Dal Co, 1995).

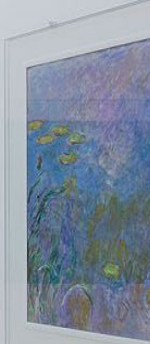

Εικόνα 184: Πτέρυγα του De Maria.

Η αίθουσα του Claude Oscar Monet, είναι ειδικά διαμορφωμένη με λευκούς τοίχους, ώστε να αναδεικνύονται τα έργα τέχνης. Σε άλλα μουσεία, τα έργα τέχνης είναι αντικείμενα προς θεώρηση, ενώ σε αυτό το μουσείο, τα έργα τέχνης είναι αντικείμενα άμεσα συνδεδεμένα με μια βιωματική χωρική εμπειρία.

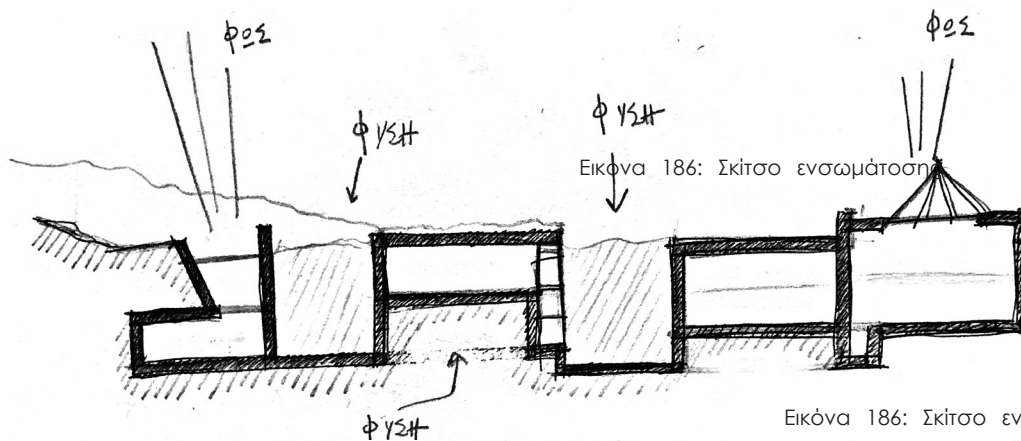
Ο Monet ήταν ένας από τους πρωτοπόρους του κινήματος του Εντευκτικισμού, ο οποίος αναδείχθηκε στην εποχή του ως μια απάντηση στον βιομηχανικό πολιτισμό και την εμπορευματοποίηση της φύσης. Μέσα από τα ζωγραφικά του έργα, ανέδειξε την ομορφιά και τη μεταβαλλόμενη φύση του τοπίου, υιοθετώντας λεπτομέρειες όπως την εναλλαγή φωτός σκιάς και χρώματος, συμβολίζοντας έτσι την πάροδο του χρόνου. Ο "Κήπος του Νερού" που δημιούργησε στο Γκιβέρνι αποτέλεσε έναν παράδεισο έμπνευσης, όπου μέσω των νούφαρων και του νερού αποτύπωσε την ανανέωση και την αιωνιότητα της φύσης (Blaser,2001).

Εικόνα 185: Πτέρυγα του Monet.

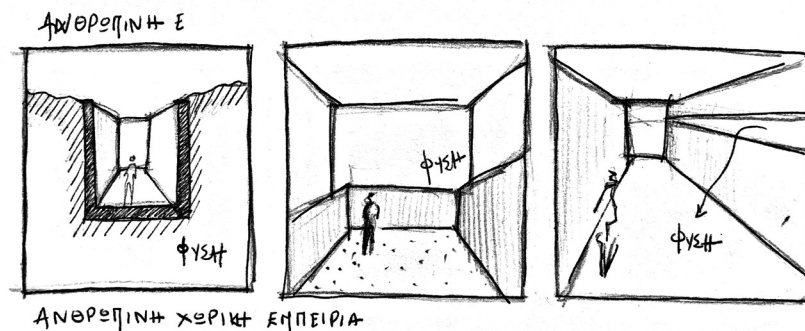
Με μια άλλη ματιά, το Chichu Art Museum είναι ένα “υπόγειο εργαστήριο”. Μια φιλόδοξη προσπάθεια να δημιουργηθούν χώροι όπου οι επισκέπτες μπορούν να βιώσουν τα έργα, την πλαγιά του λόφου και το φυσικό στοιχείο. Ο καθηλωτικός αυτός χώρος ανυψώνει την εμπειρία του επισκέπτη σε μια τελετουργική και πνευματική ιεροτελεστία κι αποτελεί σήμα κατατεθέν της εννοιολογικής προσέγγισης του Ando. Το Chichu μετασχηματίζει την έννοια του Μουσείου Τέχνης σε μια διαλογιστική κρύπτη, αντιστρέφοντας την εικονική αξία ενός Μουσείου σε έναν ιερό χώρο. Τα στοιχεία του φωτός, του νερού, του ανέμου και της βροχής έχουν κεντρική θέση στη διαμόρφωση των δραματικών αλλά και των λεπτών δομών του (Furuyama, 2016).

Το Chichu Art Museum αποτελεί ένα εξαιρετικό παράδειγμα αρχιτεκτονικής που εναρμονίζεται πλήρως με το φυσικό ανάγλυφο. Το μουσείο είναι σχεδιασμένο έτσι ώστε να ενσωματώνεται στο τοπίο του νησιού Naoshima, χωρίς να διαταράσσει τη φυσική του συνοχή. Αντί να υψώνεται πάνω από το έδαφος, το κτίριο είναι εν μέρει υπόγειο, με τις αίθουσες και τους διαδρόμους να βρίσκονται κάτω από την επιφάνεια του εδάφους. Αυτή η προσέγγιση επιτρέπει στο μουσείο να αναδεικνύει το φυσικό περιβάλλον του και να ελαχιστοποιεί τον οπτικό του αντίκτυπο στο τοπίο.

Εικόνα 186: Σκίτσο ενσωμάτωσης

Εικόνα 186: Σκίτσο ενσωμάτωσης της φύσης.

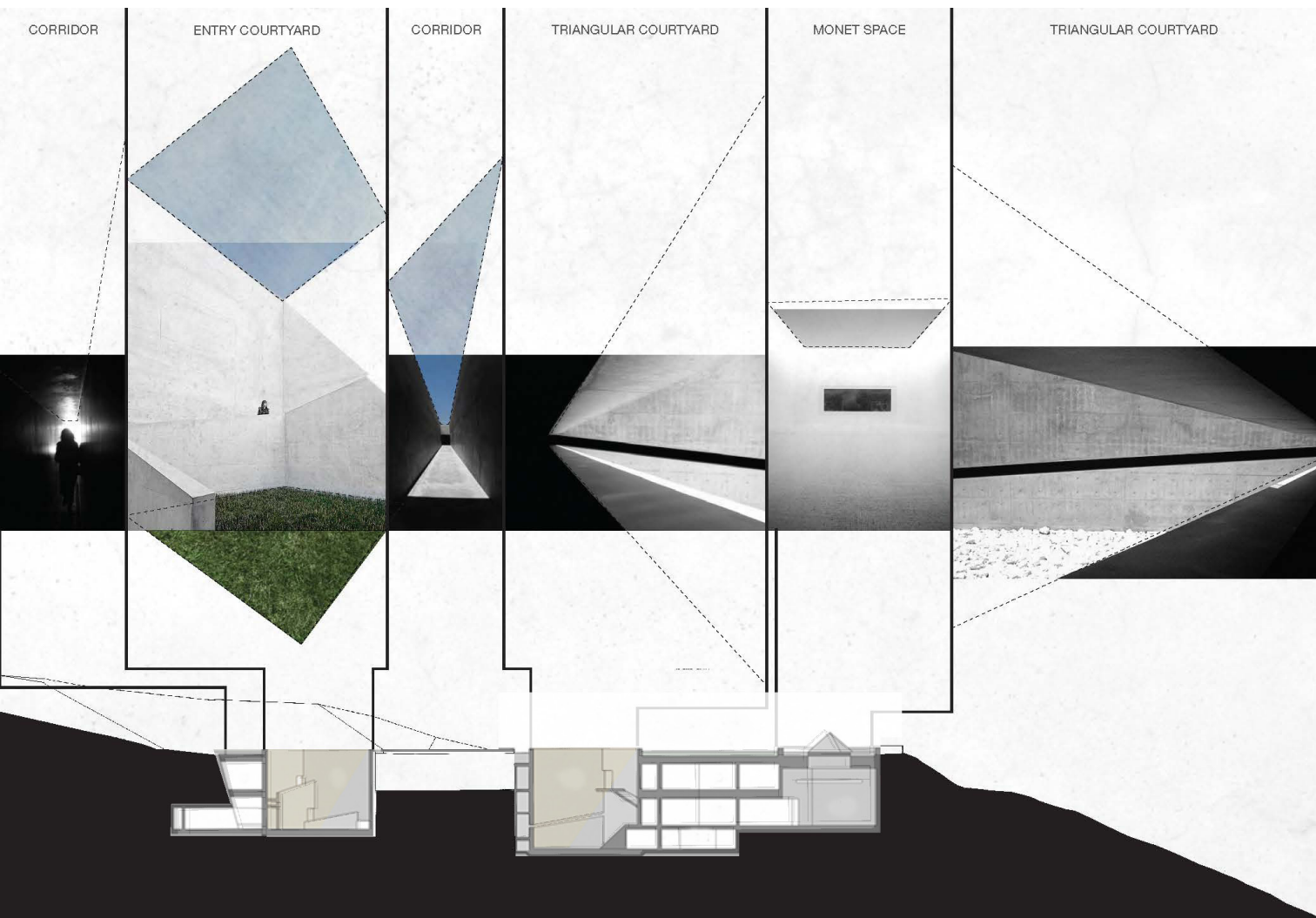
ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΧΩΡΙΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ

Εικόνα 187

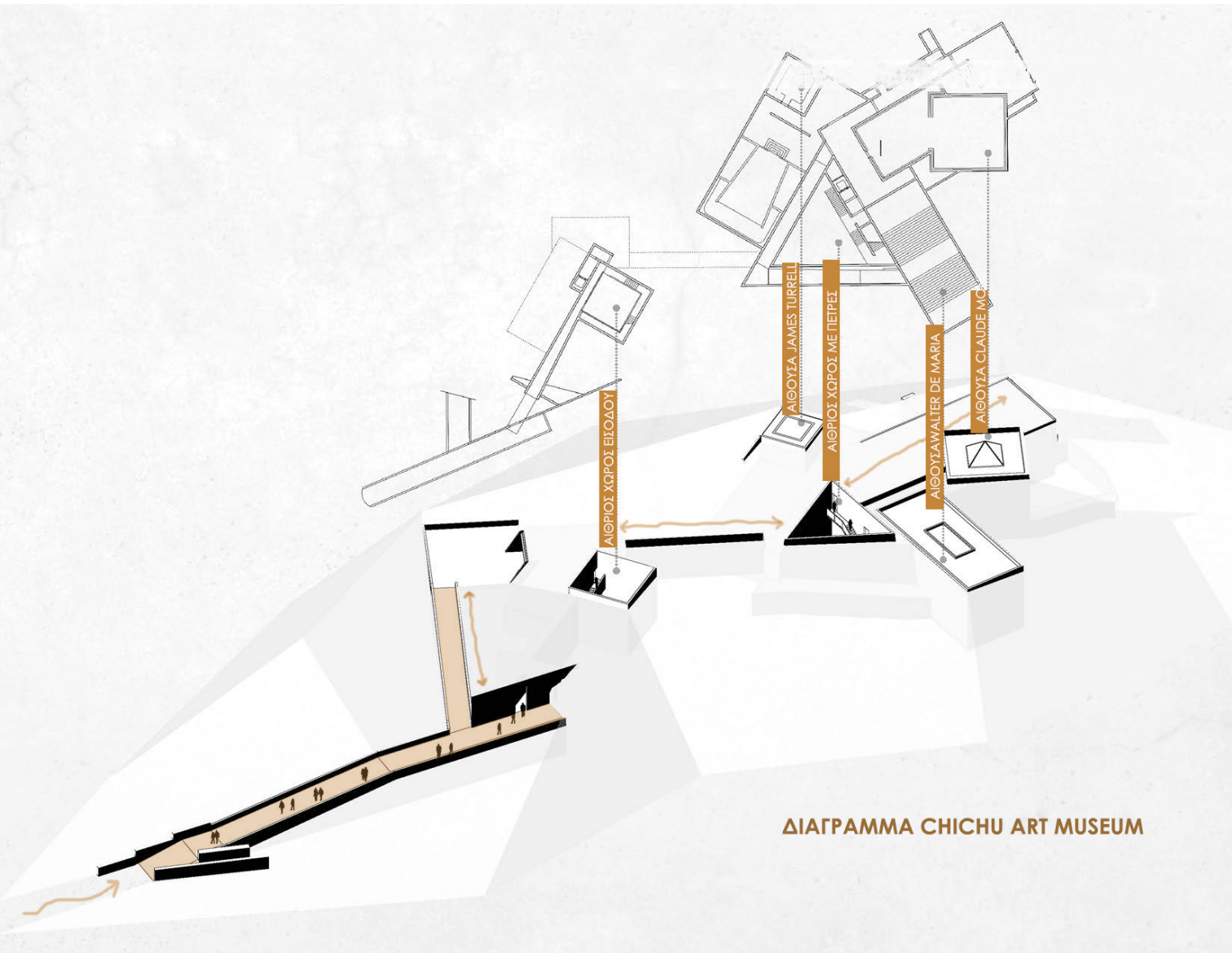
Η ενσωμάτωση του Chichu Art Museum στο φυσικό ανάγλυφο επιτυγχάνεται μέσω της προσεκτικής σχεδιαστικής διαδικασίας του Ando, η οποία λαμβάνει υπόψη την τοπολογία του εδάφους. Οι χώροι του μουσείου είναι σχεδιασμένοι έτσι ώστε να ακολουθούν τις φυσικές κλίσεις και ανυψώσεις του εδάφους, δημιουργώντας μια αρμονική ροή. Αυτό όχι μόνο ενισχύει την αισθητική του κτιρίου, αλλά και δημιουργεί μια μοναδική εμπειρία για τον επισκέπτη, ο οποίος κινείται μέσα από χώρους που αποκαλύπτονται σταδιακά, ενισχύοντας την τμηματική αντίληψη του.

Στο Chichu Art Museum, η αρχιτεκτονική προσέγγιση του Tadao Ando εκφράζει την ενσωμάτωση της δομής του μουσείου στο φυσικό τοπίο χωρίς να το αλλοιώνει. Αντί να επιβάλλει μια εξωτερική μορφή στο περιβάλλον, ο Ando δημιουργεί συστήματα σχέσεων μεταξύ του κτιρίου, του έργου τέχνης και του φυσικού τοπίου. Αντί να κυριαρχεί στο τοπίο, το κτίριο το συμπληρώνει, προσφέροντας νέες διαστάσεις και αντιλήψεις στις προοπτικές του χώρου. Η προσέγγιση του Ando είναι μια νοητική διεργασία που επαναπροσδιορίζει την αντίληψη και την εμπειρία του φυσικού περιβάλλοντος (Μωραϊίτης, 2024).

Μέσω της αφαίρεσης και της εστίασης, ελέγχει και επεξεργάζεται τα χαρακτηριστικά του εξωτερικού κόσμου που θεωρεί ουσιώδη, ενσωματώνοντάς τα στο σχεδιασμό. Ο Tadao Ando σχηματοποιεί το φυσικό ανάγλυφο αναδιαμορφώνοντάς το, χωρίς να χάνει την αυθεντικότητά του, προσφέροντας στους επισκέπτες μια μοναδική εμπειρία που συνδυάζει την τέχνη, την αρχιτεκτονική και τη φύση σε ένα ενιαίο και αδιάσπαστο σύνολο .

Εικόνα 188

Εικόνα 189

ΜΕΣΩ ΤΩΝ
ΔΩΜΑΤΩΝ ΕΙΣΕΡΧΕΤΑΙ
ΦΥΣΙΚΟ ΦΩΣ ΣΤΟ
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΤΗΣ
ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ
ΔΟΜΗΣ
ΕΙΣΑΓΑΓΩΝΤΑΣ ΤΗΝ
ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ

ΤΟ ΣΤΟΙΧΕΙΟ ΤΟΥ ΝΕΡΟΥ

ΑΙΘΟΥΣΑ JAMES TURRELL
ΤΡΙΓΩΝΙΚΟΣ ΑΙΘΡΙΟΣ ΧΩΡΟΣ
ΕΙΣΟΔΟΣ - ΔΙΑΔΡΟΜΟΣ

ΥΠΟΔΟΧΗ

ΕΙΣΟΔΟΣ - ΔΙΑΔΡΟΜΟΣ

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ

ΑΙΘΟΥΣΑ
CLAUDE
MONET

ΑΙΘΟΥΣΑ
WALTER
DE
MARIA

ΥΠΑΙΘΡΙΟΣ ΧΩΡΟΣ Β: ΜΕ ΠΙΕΤΡΕΣ

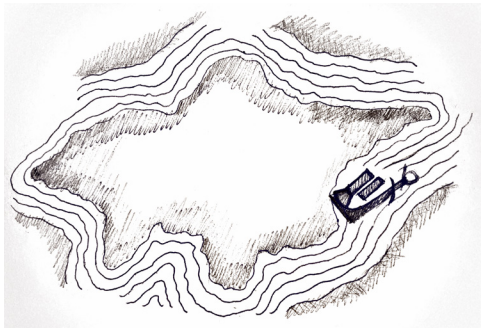
ΥΠΑΙΘΡΙΟΣ ΧΩΡΟΣ Α: ΜΕ ΠΡΑΣΙΝΗ ΦΥΤΕΥΣΗ

Εικόνα 190

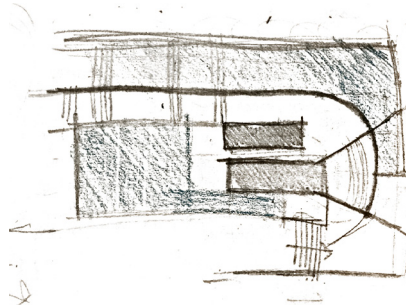
5.3. Υδάτινη Αρμονία και Ροή. Hyogo Children's Museum.

Εικόνα : Πανοραμική άποψη του Μουσείου

Εικόνα 191: Σκίτσο ενσωμάτωσης Δομής στο τοπίο

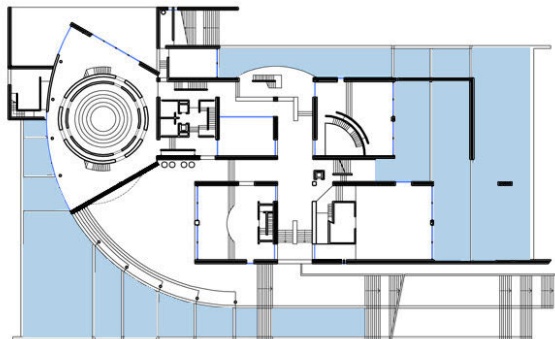

Εικόνα 192: Σκίτσο συνθετικής ιδέας.

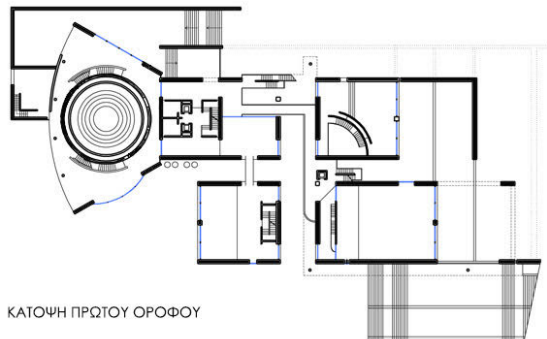
Το 1987, ανατέθηκε στον Tadao Ando να δημιουργήσει το σχέδιο ενός πολιτιστικού και εκπαιδευτικού κέντρου απευθυνόμενο στην ανάπτυξη των καλλιτεχνικών και δημιουργικών ικανοτήτων των παιδιών. Με τη δυνατότητα να εργαστεί σε μεγαλύτερη κλίμακα από ό,τι στα προηγούμενα έργα του, το Hyogo Children's Museum άνοιξε νέους ορίζοντες για τον Ando, επιτρέποντάς του να πραγματοποιήσει ένα πρωτοπόρο και μνημειακό έργο. Για τον λόγο αυτό, το Παιδικό Μουσείο θα μπορούσε να θεωρηθεί ως σημείο καμπής στην καριέρα του προσφέροντάς του την ευκαιρία να ασχοληθεί με έργα στο φυσικό τοπίο (Furuyama, 1991).

Το Hyogo Children's Museum τοποθετείται στην πλαγιά του αναγλύφου της πόλης Himeji, ένα τοπίο με πλούσια βλάστηση σε σημείο το οποίο επικοινωνεί με μεγάλη λίμνη. Το έργο είναι ένα πολιτιστικό και εκπαιδευτικό κέντρο για παιδιά που χωρίζεται σε τρία κυρίως μέρη: το κεντρικό κτίριο του Μουσείου που στεγάζει την βιβλιοθήκη, τα θέατρα και τις αίθουσες πολλαπλών χρήσεων, ένα δεύτερο κτίριο που λειτουργεί ως εργαστήριο και μια υπαίθρια πλατεία που βρίσκεται στο μέσο της διαδρομής μεταξύ των δύο όγκων. Οι χώροι αυτοί συνδέονται μεταξύ τους μέσω ενός τοίχου που διαπερνά τη συνολική σύνθεση, σε συνεργασία με το φυσικό περιβάλλον (Ando, 2014).

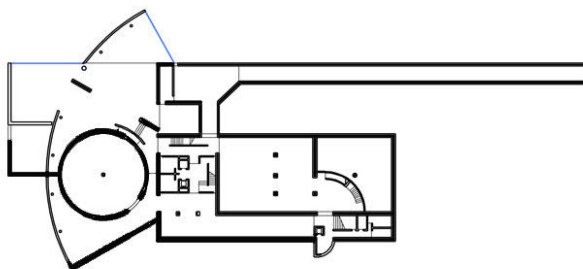

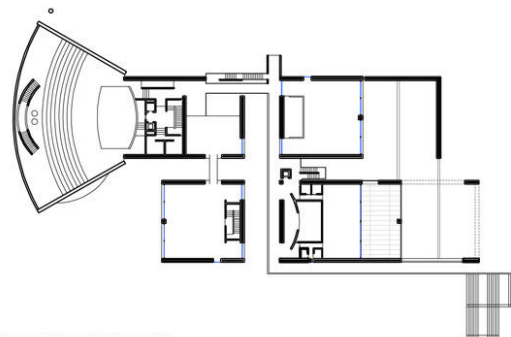
ΚΑΤΩΦΗ ΙΣΟΓΕΙΟΥ

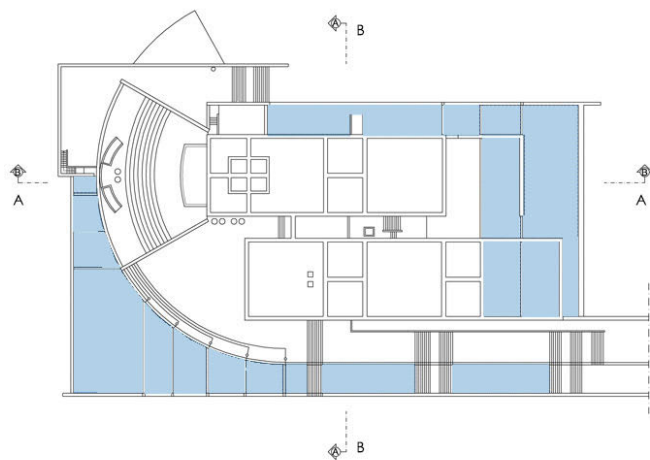
ΚΑΤΩΦΗ ΠΡΩΤΟΥ ΟΡΟΦΟΥ

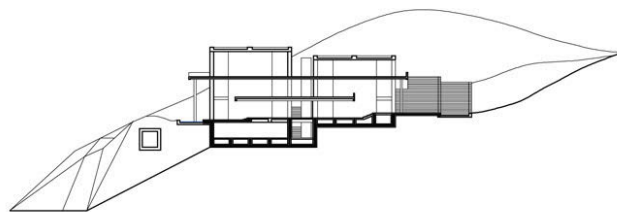
ΚΑΤΩΦΗ ΥΠΟΓΕΙΟΥ

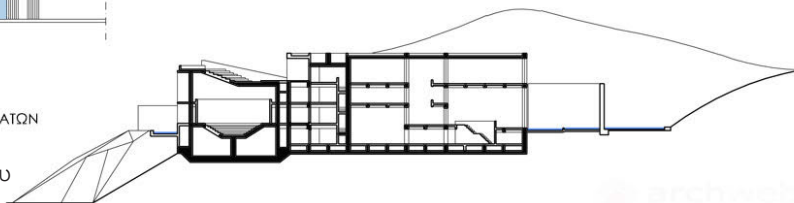
ΚΑΤΩΦΗ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΟΡΟΦΟΥ

ΚΑΤΩΦΗ ΔΩΜΑΤΩΝ

ΤΟΜΗ Α-Α

ΤΟΜΗ Β-Β

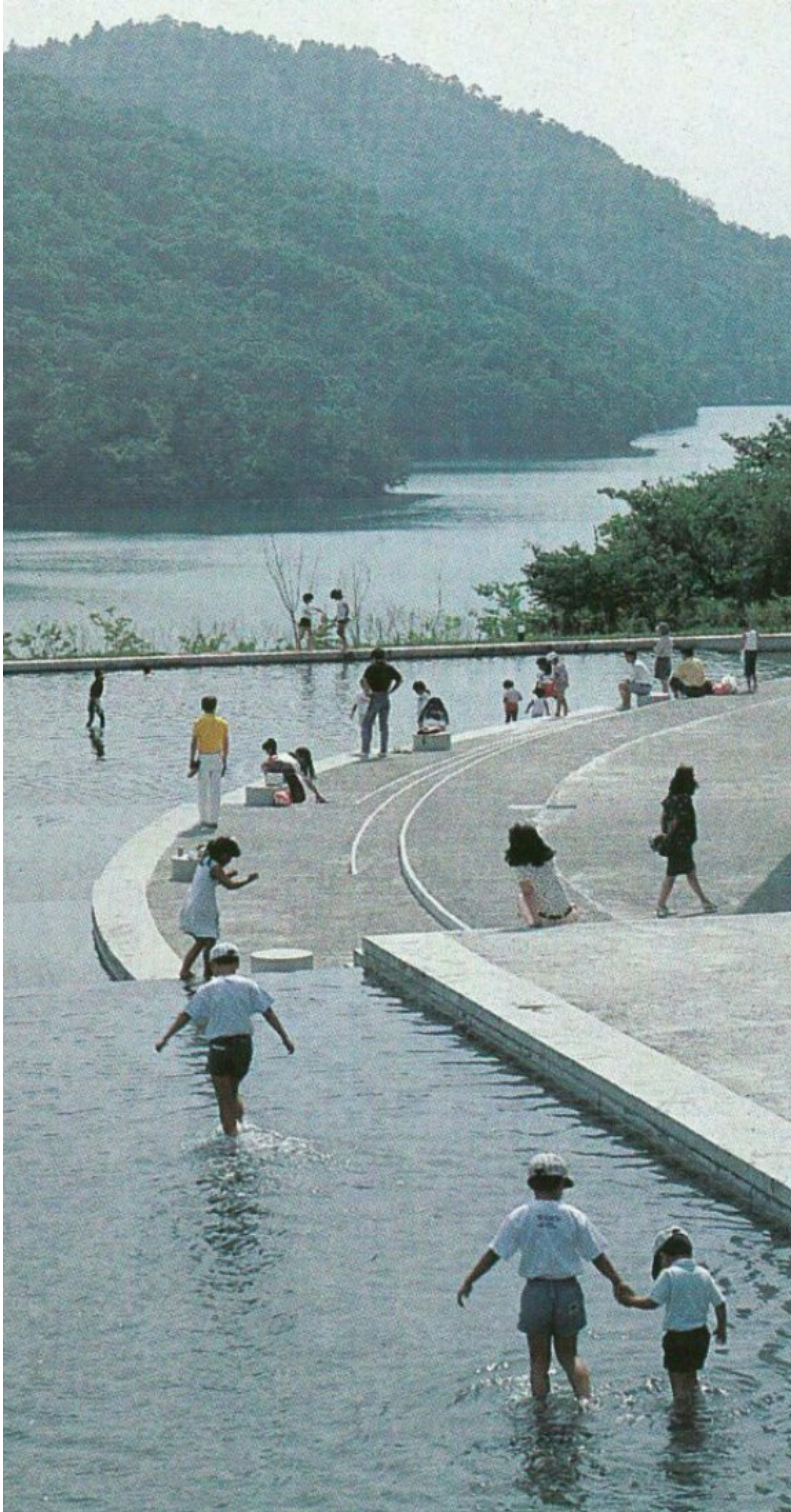
Εικόνα 193 : Αρχιτεκτονικά Σχέδια του Μουσείου

Εικόνα 194 : Πανοραμική Άποψη του Μουσείου.

Η κύρια μονάδα αποτελείται από ένα πολυλειτουργικό συγκρότημα το οποίο περιλαμβάνει μια βιβλιοθήκη, εσωτερικές και εξωτερικές αίθουσες τέχνης, γκαλερί εκθέσεων, αίθουσα πολλαπλών χρήσεων και εστιατόριο. Διαθέτει δύο κλιμακωτούς όγκους, ο ένας εκ των οποίων συνδέεται με το κτίριο σε σχήμα βεντάλιας όπου στεγάζονται τα θέατρα. Το υπαίθριο θέατρο βρίσκεται στην οροφή και εναρμονίζεται με το καταπράσινο περιβάλλον. Μια σειρά από πισίνες χτισμένες γύρω από το κέντρο λειτουργούν ως ενοποιητικά αρχιτεκτονικά στοιχεία του τοπίου και της λίμνης. Η ενδιάμεση υπαίθρια πλατεία είναι περιφραγμένη από ένα πλέγμα με δεκαέξι κίονες ύψους 9 μέτρων. Το συγκρότημα του εργαστηρίου αποτελείται από ένα δώροφο κτίριο με τετράγωνη κάτοψη και είναι τοποθετημένο στο εσωτερικό μιας πλατείας. Ο τοίχος που ενώνει τους τρεις κύριους χώρους του συγκροτήματος, θυμίζει τον μακρόστενο τοίχο Water Temple που διέσχισε ο επισκέπτης ωσότου φτάσει στην είσοδο (Frampton, 1991, p.54). Στο Water Temple ο τοίχος τοποθετήθηκε με σκοπό να εμποδίσει τη θέα της λίμνης στην οποία βρίσκεται ο ναός, υποχρεώνοντας τον επισκέπτη να περπατήσει μέσα από αυτόν ακούγοντας μόνο τη ροή του νερού.

Στην περίπτωση του μουσείου ο διαμήκης τοίχος εκτείνεται προσαρμοσμένος στην πλαγιά από την άνω πλευρά του, και διανοίγοντας διάπλατα δημιουργώντας οπτικές φυγές προς τη λίμνη από την κάτω πλευρά έτσι ο επισκέπτης ακολουθώντας αυτή τη πορεία διαισθάνεται την πλούσια βλάστηση και την θέα (Dal Co, 1995).

Στο Children's Museum το νερό αποτελεί ζωτικό στοιχείο της αρχιτεκτονικής του και ενσωματώνεται με ουσιαστικό τρόπο σε αυτή, προσφέροντας λειτουργικά, ψυχολογικά και περιβαλλοντικά οφέλη. Το νερό αποτελεί ιδιαίτερο στοιχείο που αναδεικνύει την έννοια της φύσης ενώ συμβάλλει στη δημιουργία ενός χώρου που αλληλεπιδρά εναρμονισμένα με το φυσικό περιβάλλον. Η συμβολή των ιαπωνικών εννοιών, του *ma* και του *shintai*, στο έργο του Tadao Ando, ασκούν κρίσιμη επίδραση στη χρήση του νερού, το οποίο λειτουργεί ως φυσικό στοιχείο διαχωρισμού, οριοθέτησης και εξισορρόπησης μεταξύ του φυσικού και του τεχνητού περιβάλλοντος. Η συμβολή του προσθέτει επίπεδα βάθους (*oku*) στον χώρο, ηχητική υπόκρουση και ασκεί μια αναζωογονητική επίδραση στον άνθρωπο εντείνοντας ένα αίσθημα ευεξίας. Στη Βουδιστική φιλοσοφία το νερό που ρέει παρομοιάζεται με τον χρόνο και την παροδικότητα της ζωής (Sherzad, Arar, & Jung, 2022) Κοιτάζοντας ένα ποτάμι, ο Ando αναφέρει πως λόγω της έντασής του σπανίως προξενεί ψυχική ηρεμία στον άνθρωπο (Moreno, 2021). Ο στοχασμός αυτός πιθανόν να αποτέλεσε έναυσμα για την ενσωμάτωση σιωπηλά αναδυόμενων επιφανειών νερού στον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό του.

Εικόνα 195 : Σύνδεση παιδιών και φύσης

Εικόνα 196 : Σκυρόδεμα και φύση

Εικόνα 197 : Τοπογραφικό Μουσείου.

Ο Tadao Ando στο Children's Museum πραγματοποιεί μια νοητική διεργασία σχηματοποίησης του τοπίου δημιουργώντας συστήματα σχέσεων τα οποία αναδεικνύουν τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά του. Ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά που αναδεικνύεται μέσω αυτής της διαδικασίας είναι η διατήρηση της παρουσίας και του νερού ως σημαντικό χαρακτηριστικό του τοπίου. Η παρουσία του νερού σχηματοποιεί την είσοδο στο κτίριο και δημιουργεί μια οπτική και νοητική σύνδεση με το περιβάλλον. Το νερό λειτουργεί ως μεταβατικό στοιχείο, δημιουργώντας ένα κενό μεταξύ του εξωτερικού χώρου και του εδάφους, μεγιστοποιώντας την αντίληψη του χώρου και την εμπειρία της πορείας προς την είσοδο.

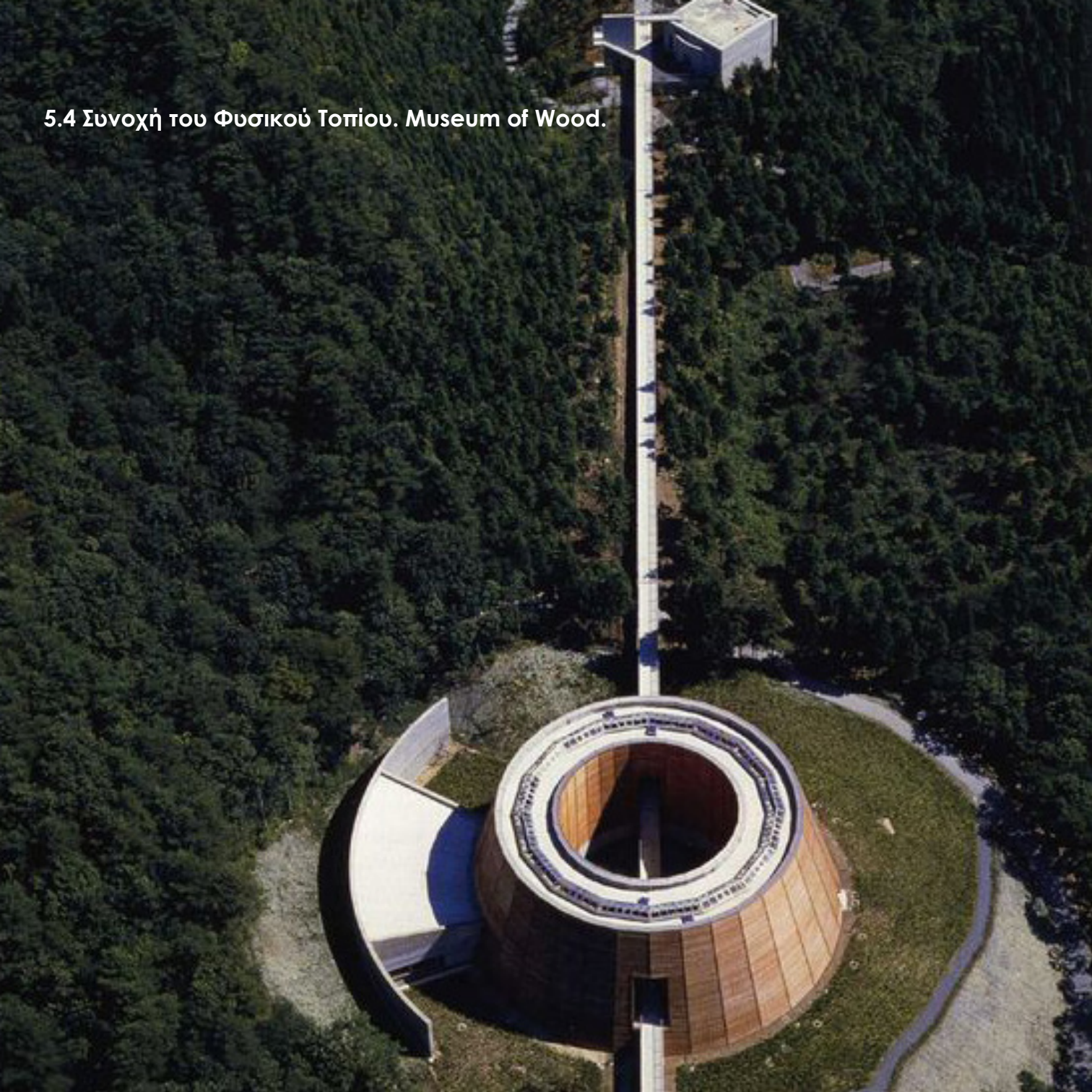
Το σκυρόδεμα ως χαρακτηριστικό δομικό στοιχείο του Children's Museum του Tadao Ando επιτυγχάνει να δημιουργήσει μια άρρηκτη σχέση με το νερό από τη στιγμή της δημιουργίας του. Η παράλληλη παρουσία του νερού και του σκυροδέματος στα αρχιτεκτονικά έργα του Tadao Ando διαμορφώνει μια αντιθετική αλλά συμπληρωματική σχέση. Σε αντίθεση με το σκυρόδεμα, το οποίο είναι ένα στερεό που δεν ανταποκρίνεται σε εξωτερικές αλλαγές και ερεθίσματα, το νερό αντιδρά άμεσα και με λεπτότητα στις αλλαγές της θερμοκρασίας, του φωτός και του ανέμου αποτυπώνοντας αντανακλαστικά τις εξωτερικές περιβαλλοντικές αλλαγές (Erzen 2004).

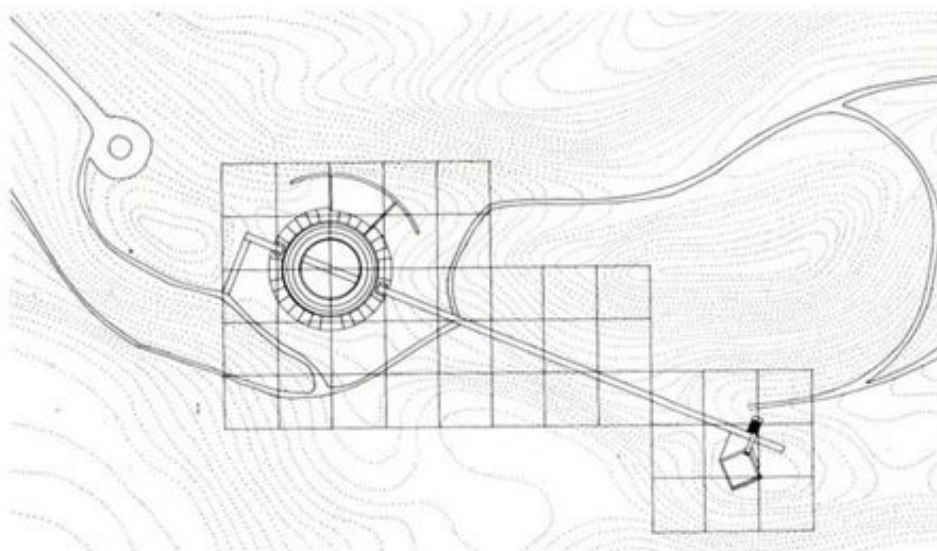

Εικόνα 198 : Το Μουσείο αναδύεται μέσα από το τοπίο

Η σχηματοποίηση του τοπίου στον σχεδιασμό του Children's Museum αναδεικνύεται μέσα από την ενσωμάτωση του φυσικού στοιχείου και τη χρήση γεωμετρικών μορφών, επαναπροσδιορίζοντας την αντίληψη του χώρου. Ο σχεδιασμός ενσωματώνει ανοίγματα τα οποία καδράρουν το φυσικό τοπίο, δημιουργώντας έναν διάλογο μεταξύ του εσωτερικού και του εξωτερικού χώρου. Το μουσείο δεν είναι απλώς μια κατασκευή μέσα στο τοπίο, αλλά γίνεται αναπόσπαστο μέρος του, προσφέροντας νέες προοπτικές και εμπειρίες στους επισκέπτες. Μέσω της ελεγχόμενης αφαίρεσης και της εστίασης, ο Ando δημιουργεί χώρους που προάγουν μια νέα αντίληψη του φυσικού περιβάλλοντος. Οι επισκέπτες του μουσείου βιώνουν το τοπίο και το κτίριο ως ένα εννοποιημένο σύνολο, με τις μορφές και τα υλικά να ενισχύουν την αίσθηση της συνέχειας και της συνοχής. Συνολικά, η έννοια της σχηματοποίησης στο Children's Museum αποτυπώνει μια νοητική διεργασία εστίασης και αφαίρεσης, δημιουργώντας ένα αρχιτεκτονικό έργο που ενσωματώνει, επαναπροσδιορίζει και εμπλουτίζει νοηματικά το φυσικό τοπίο.

5.4 Συνοχή του Φυσικού Τοπίου. Museum of Wood.

Εικόνα 199 : Κάτοψη του Museum of Wood

Το Μουσείο του Ξύλου βρίσκεται στην περιοχή Tajima στο δάσος Torogawadaira της Ιαπωνίας και σχεδιάστηκε από τον Tadao Ando για τον εορτασμό της 45ης Εθνικής Ημέρας του Ξύλου. Το όνομα του Μουσείου θα μπορούσε αλλιώς να μεταφραστεί ως "Ιερό Ξύλο". Πρόκειται για ένα τοπίο με ψηλή και πυκνή βλάστηση και πανοραμική θέα στο ποτάμι Yubune. Η Εθνική Ημέρα του Ξύλου είναι μια επέτειος που καθιερώθηκε από τον Αυτοκράτορα μετά την καταστροφή μεγάλων δασικών εκτάσεων κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Στο πλαίσιο της περιβαλλοντικής στρατηγικής της Ιαπωνίας, το έργο αποσκοπεί στην προώθηση της ευαισθητοποίησης και αφύπνισης της περιβαλλοντικής συνείδησης και της αιφορικής διαχείρισης των δασών (Cuito, 2003).

Ο Tadao Ando στο Μουσείο του Ξύλου υιοθετεί μια ευλαβική στάση απέναντι στο περιβάλλον η οποία αντικατοπτρίζεται μέσω της αρμονικής προσαρμογής και ενσωμάτωσης του κτιρίου στο τοπίο και έπειτα φανερώνεται στην χρήση τοπικών υλικών. Το Μουσείο κατασκευάστηκε στο δάσος Torogawadaira. Το αρχικό μέλημα του Ando, ήταν να αποφευχθεί η κοπή του υπάρχοντος δάσους, στα σημεία που ήταν εφικτό, λαμβάνοντας υπόψη την προστασία της βιοποικιλότητας του τοπίου και της διάβρωσης του εδάφους.

Το κτίριο διαθέτει σχήμα δακτυλίου με διάμετρο 46 μέτρων και ύψος 18 μέτρων. Οι πυλώνες στέκονται ευθυγραμμισμένοι και διατεταγμένοι σε σειρά κυκλικού τόξου μέσα στον χώρο καλλιεργώντας μια ιδιαίτερα δυναμική ατμόσφαιρα. Η διάταξη των πυλώνων σε συνεργασία με την καμπυλόμορφη ράμπα που ελίσσεται στο εσωτερικό του χώρου, οριοθετούν τις κινήσεις και δημιουργούν μια αίσθηση κίνησης και ρευστότητας ενώ η απουσία ορθών γωνιών ενισχύει την αίσθηση ζωντάνιας. Το κωνικό σχήμα του κτιρίου διχοτομείται δραματικά από μια μακριά πεζογέφυρα που εισέρχεται από το δάσος και καταλήγει σε ένα μικρό κυβικό σημείο θέασης το οποίο έχει περιστραφεί κατά 45 μοίρες από το σύστημα του κανάβου (Shukla, 2000). Εσωτερικά της μεγάλης αίθουσας εκτίθενται μοντέλα ξύλινων σπιτιών και ξύλινων εργαλείων και παρουσιάζονται ξύλινες δημιουργίες διαφόρων πολιτισμών.

Εικόνα 200 : Ενσωμάτωση του μουσείου στο φυσικό τοπίο

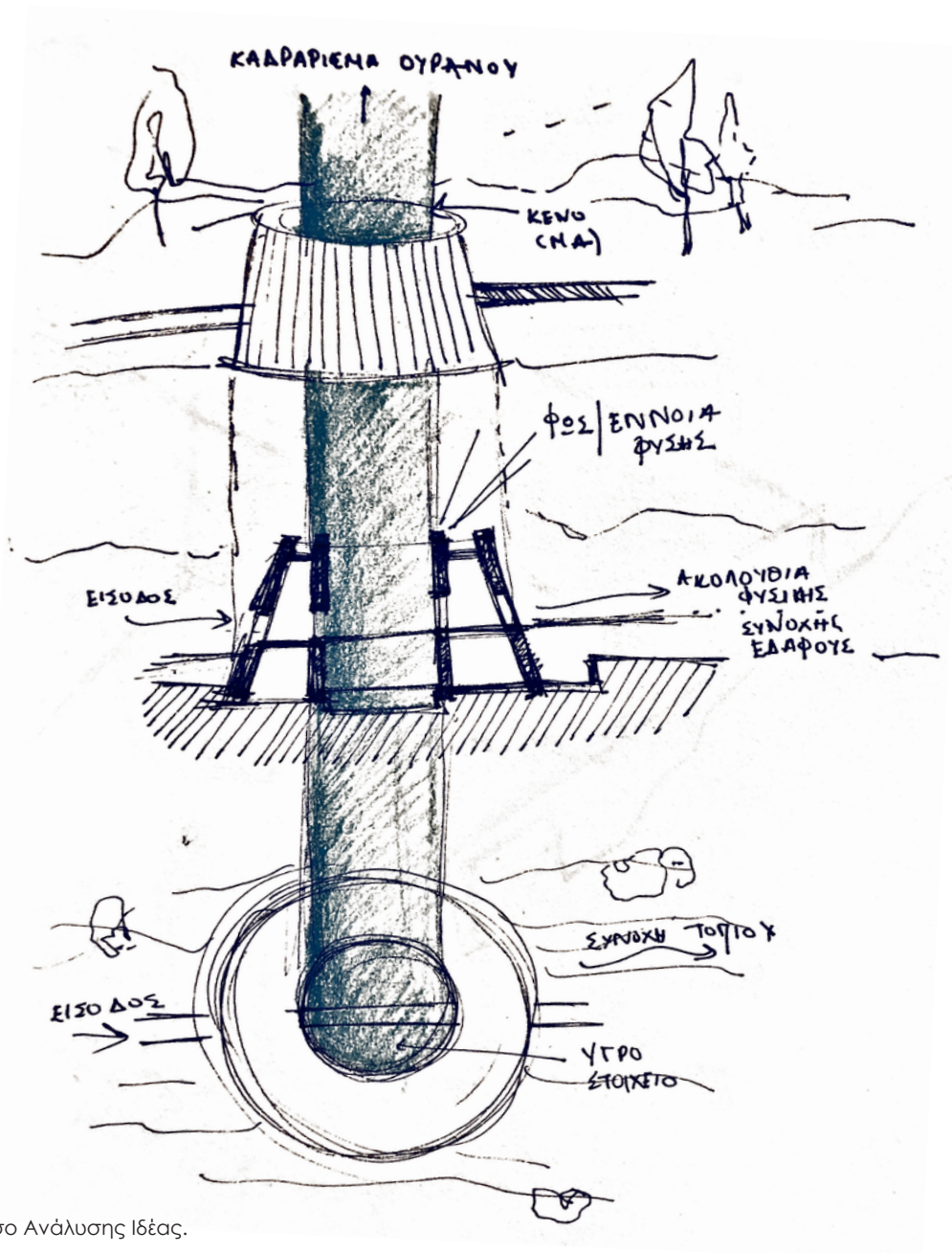
Εικόνα 201 : Απόληξη Διαδρομής

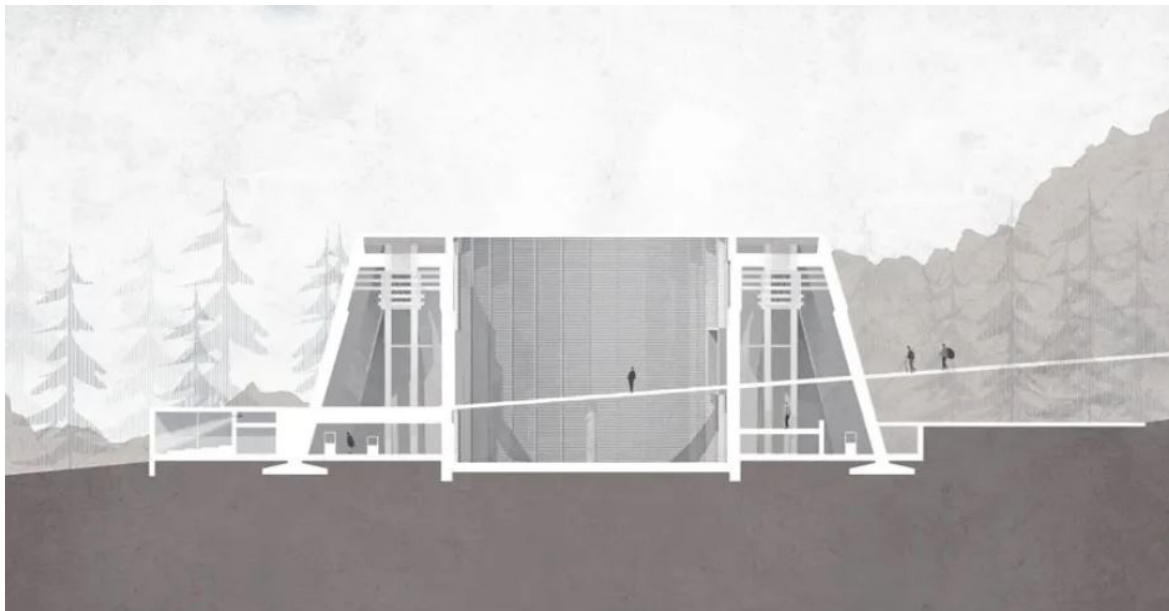
Εικόνα 202 : Το καδράρισμα του Ουρανού

Στο κέντρο του κτιρίου έχει διαμορφωθεί ένα αίθριο σε κυκλικό σχήμα όπου στην ισόγεια στάθμη του αναπτύσσεται μια λίμνη. Το υδάτινο στοιχείο στο κέντρο του Museum of Wood αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της αρχιτεκτονικής σύλληψης με την λίμνη να ισχυροποιεί το οπτικό αποτέλεσμα του ουρανού και του νερού. Η σχέση του κτιρίου με το νερό φέρει πολλαπλές ερμηνείες, συμβάλλοντας στην ατμόσφαιρα γαλήνης, αρμονίας και σύνδεσης με τη φύση που διέπει το μουσείο. Η ομαλή επιφάνεια της λίμνης λειτουργεί ως καθρέφτης αντανακλώντας τον Ουρανό και τις αένιας μεταβολές του. Ο ουρανός γίνεται μέρος του κτιρίου, δημιουργώντας μια αίσθηση αιθεριότητας, άπειρου κι εξαγνισμού (Blaser, 2001).

Μέσω του κενού αυτού χώρου εντοπίζονται οι αρχές του κενού (ma), το οποίο διευκολύνει τη δραματική συνάντηση μεταξύ του στοιχείου του ουρανού και του στοιχείου του νερού. Το κεντρικό αυτό κενό αποτελεί μια “αιθέρια” οντότητα η οποία διαθέτει ποικίλα νοήματα προσκαλώντας τον επισκέπτη να εστιάσει στο άυλο και να αλληλεπιδράσει με το φυσικό περιβάλλον. Το κενό λειτουργεί ως καμβάς του φωτός και της σκιάς που αλληλεπιδρούν μεταξύ τους τονίζοντας τη σχέση μεταξύ του εσωτερικού και του εξωτερικού χώρου σε κατακόρυφο αλλά και οριζόντιο άξονα. Έτσι, το κενό στο Museum of Wood δεν είναι απλώς μια μορφολογική επιλογή, αλλά μια φιλοσοφική άποψη που αγγίζει την ουσία της ύπαρξης η οποία μέσω της απουσίας και του άυλου, δημιουργεί ένα χώρο με νόημα και πνευματικότητα.

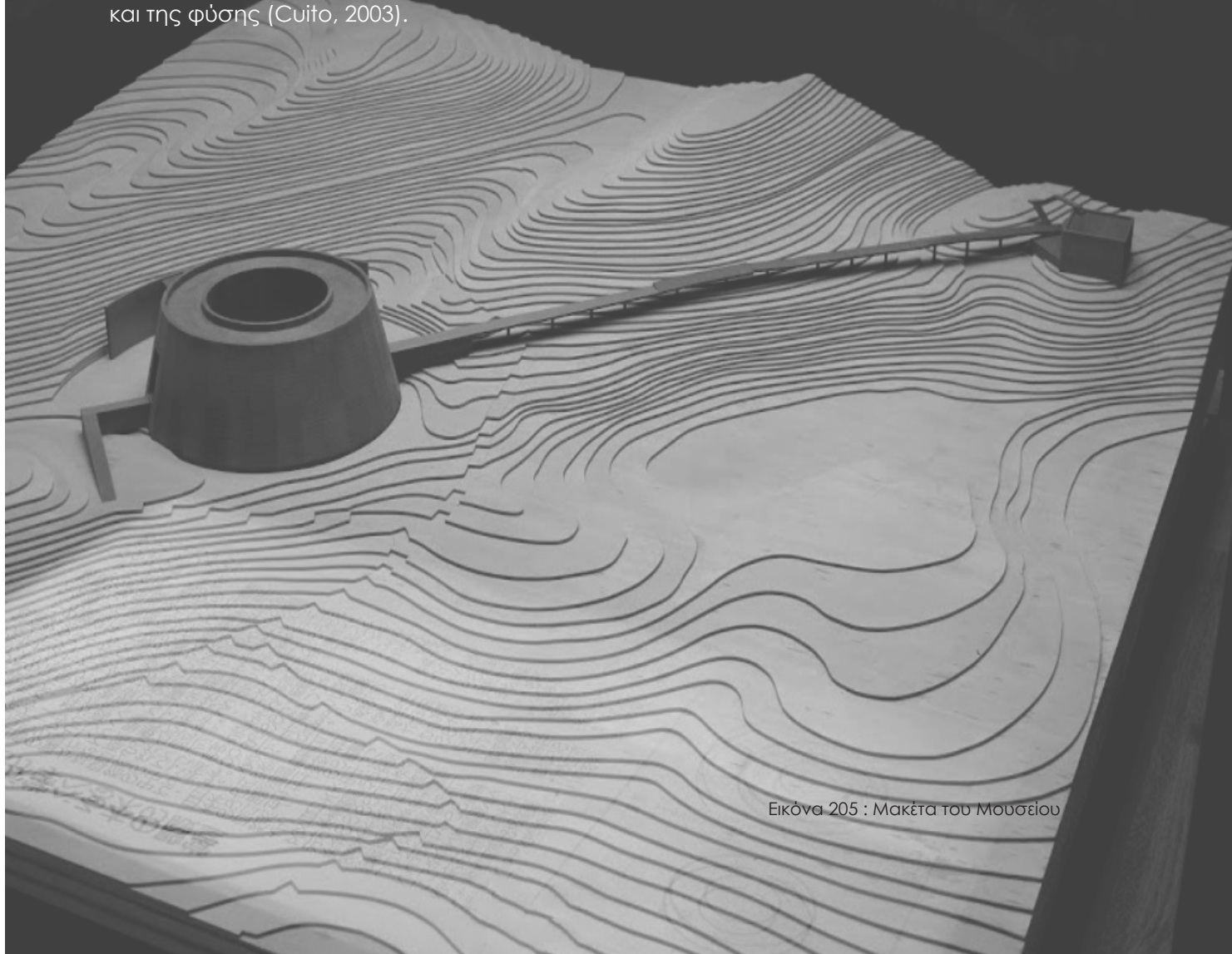
Εικόνα 203 : Σκίτσο Ανάλυσης Ιδέας.

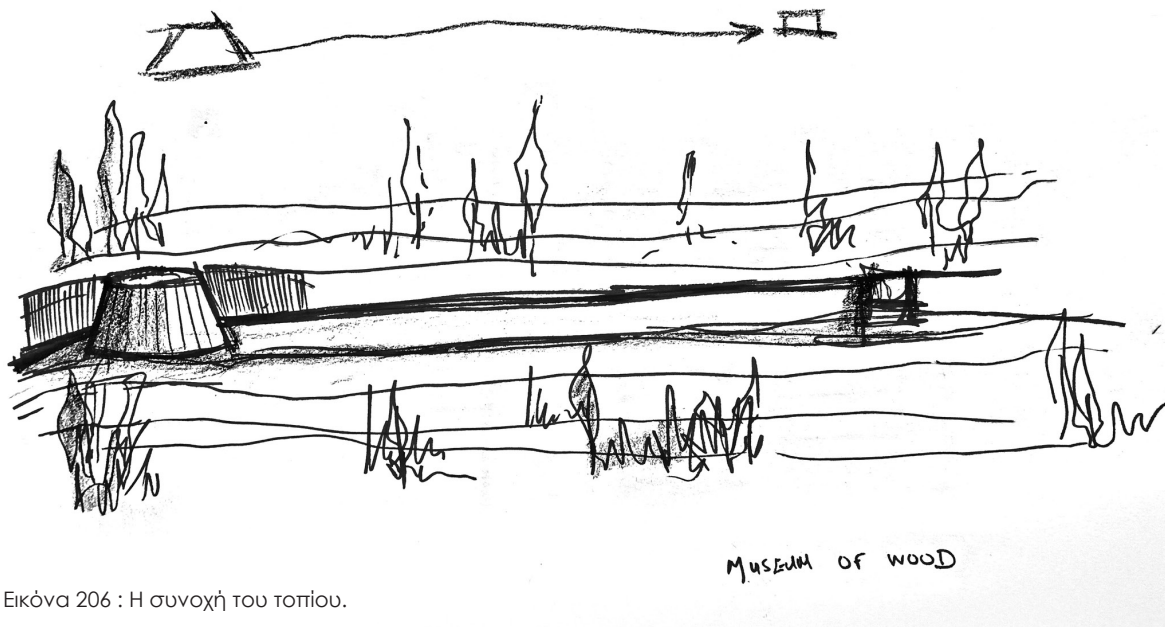
Εικόνα 204 : Τομή του Μουσείου.

Σύμφωνα με τον Oliver (2004), η κατασκευή του Museum of Wood αποτελεί πρότυπο περιβαλλοντικής ευθύνης, λόγω της ελάχιστης δυνατής επέμβασης στο φυσικό περιβάλλον, υιοθετώντας φιλικές πρακτικές προς αυτό. Η σταδιακή υποβάθμιση του περιβάλλοντος αποτέλεσε έναυσμα για τον Tadao Ando να αναπτύξει μια αρχιτεκτονική που σέβεται τα οικοσυστήματα και ευαισθητοποιεί τους χρήστες για οικολογικές δράσεις. Ήταν απαραίτητο να πραγματοποιηθεί μια βαθιά αναγνώριση των συνθηκών προκειμένου να διαμορφωθεί ένα συγκρότημα που διαβάζει προσεκτικά τη φύση και είναι ικανό να αποδώσει ένα νέο όραμα και εκτίμηση προς τις υφιστάμενες δασικές όμορες εκτάσεις. Η ευλαβική προσέγγιση του Ando στο δάσος αποτελεί ένα λαμπρό παράδειγμα της αειφόρου αρχιτεκτονικής, όπου η δημιουργικότητα συνυπάρχει αρμονικά με τον σεβασμό προς το περιβάλλον.

Το νερό που εντοπίζεται μετά την είσοδο στο εσωτερικό του κτιρίου είναι ένα αρχιτεκτονικό μέσο το οποίο αναπαράγει τις αρχές του shintai κι ενισχύει την ακανόνιστη μορφή του εσωτερικού χώρου, σχηματίζοντας μια ενεργά κενή περιοχή. Μετά την είσοδο, το νερό συνεχίζει να αποτελεί κυρίαρχη παρουσία. Σε κάποια έργα του Ando, οι εσωτερικοί χώροι είναι διαμορφωμένοι γύρω από αυλότοπους, μικρές λίμνες, ενώ σε άλλα έργα, οι υδροκαλλιέργειες μπορεί να περιβάλλουν τον εσωτερικό χώρο. Η παρουσία του νερού εντός των χώρων δημιουργεί μια αίσθηση ηρεμίας και ενότητας, ενώ οι διάτρητοι τοίχοι από γυαλί επιτρέπουν την ανεμπόδιστη θέα προς το εξωτερικό. Εν κατακλείδι, ο Tadao Ando χρησιμοποιεί το νερό ως στοιχείο που ενισχύει τη σχέση μεταξύ του χρήστη και του περιβάλλοντος, δημιουργώντας μια αρμονική ένωση μεταξύ της αρχιτεκτονικής και της φύσης (Cuíto, 2003).

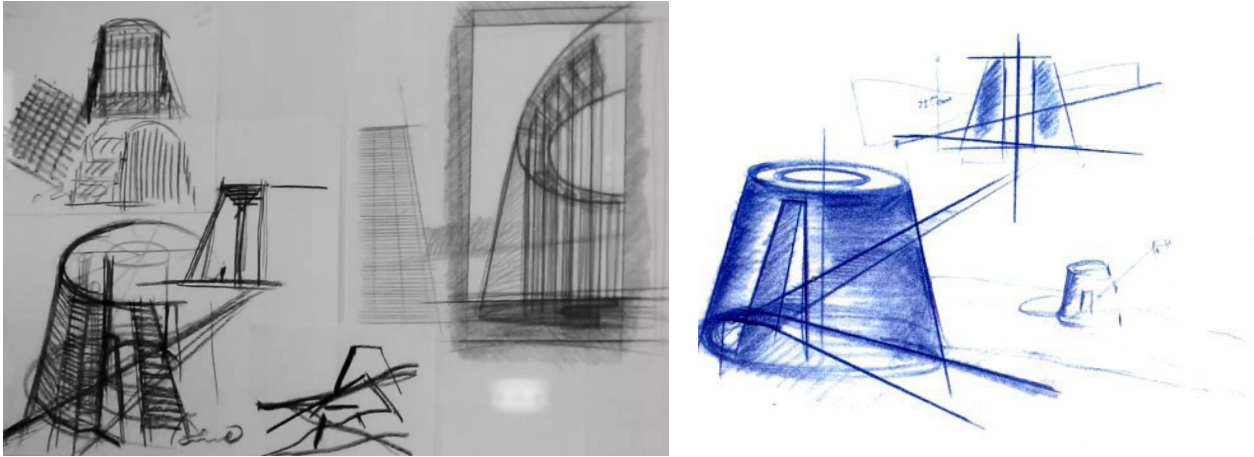
Εικόνα 205 : Μακέτα του Μουσείου

Εικόνα 206 : Η συνοχή του τοπίου.

Η διαδικασία ενσωμάτωσης στο τοπίο που αναλύεται στην παρούσα εργασία, εστιάζει στη νοητική αφαίρεση και την απόδοση μορφής στα εξωτερικά πράγματα. Η διαδικασία αυτή είναι ουσιαστική τόσο για την καταγραφή της υφιστάμενης πραγματικότητας όσο και για την πρόβλεψη των αρχιτεκτονικών κατασκευών. Ο όρος "σχηματοποίηση" μπορεί να εφαρμοστεί σε σχεδιαστικές πρακτικές γενικά, αλλά και ειδικά στη διαμόρφωση του φυσικού περιβάλλοντος. Στο πλαίσιο της διδασκαλίας του σχεδιασμού του τοπίου, η έμφαση δίνεται στην απόδοση αφαιρετικών σχημάτων στα φυσικά στοιχεία, ώστε να μπορούμε να τα επεξεργαστούμε δυναμικά και συνθετικά το τοπίο. Αυτή η προσέγγιση επιτρέπει την οργανική ενσωμάτωση του τοπίου με τις πιο σκληρές κατασκευές, ακόμα και όταν τα φυσικά στοιχεία θεωρούνται κυρίαρχα.

Στο Museum of Wood του Tadao Ando, η ενσωμάτωση στο τοπίο ακολουθεί τις αρχές αυτές με αξιοσημείωτη ευαισθησία και λεπτομέρεια, δημιουργώντας έναν διάλογο μεταξύ του κτιρίου και του φυσικού περιβάλλοντος. Το μουσείο αξιοποιεί καθαρές, γεωμετρικές μορφές επιτρέποντας στον χώρο να αναπνέει και να εναρμονίζεται με τα γύρω φυσικά στοιχεία. Οι αυστηρές γραμμές και οι απλές επιφάνειες του κτιρίου λειτουργούν ως καμβάς που αναδεικνύει το φυσικό τοπίο, ενώ η χρήση φυσικών υλικών όπως το ξύλο προσδίδει μια αίσθηση σύνδεσης με τη φύση.

Εικόνα 207 : Σκίτσα του Museum of Wood από τον Tadao Ando

Η ενσωμάτωση του μουσείου στο τοπίο δεν είναι μόνο οπτική, αλλά και λειτουργική. Οι χώροι του μουσείου σχεδιάζονται με τρόπο που ενθαρρύνει τους επισκέπτες να αλληλεπιδρούν με το περιβάλλον, είτε μέσα από μεγάλες γυάλινες επιφάνειες που καθράρουν το εξωτερικό τοπίο, είτε μέσω υπαίθριων χώρων που προσκαλούν τη φύση να εισέλθει στο κτίριο. Αυτή η προσέγγιση ενισχύει την οργανική σχέση μεταξύ της αρχιτεκτονικής και των φυσικών στοιχείων γύρω του, δημιουργώντας μια συνεχή και δυναμική αλληλεπίδραση. Το Museum of Wood του Ando δεν είναι απλώς ένα κτίριο μέσα στο τοπίο, αλλά μια ζωντανή επέκταση του, προσφέροντας στους επισκέπτες μια εμπειρία που ενώνει την ανθρώπινη δημιουργία με το φυσικό κόσμο σε μια αρμονική συμβίωση.

Κατ' αυτό τον τρόπο, η αρχιτεκτονική προσέγγιση του Ando δεν διαταράσσει τη φυσική ροή του τοπίου, αλλά την ενισχύει. Η κτιριακή μορφή και οι διαδρομές του μουσείου σχεδιάζονται με τρόπο που να ενσωματώνονται στις φυσικές κατευθύνσεις του εδάφους. Αυτό επιτρέπει στο κτίριο να λειτουργεί σαν ένα φυσικό στοιχείο του τοπίου, προσφέροντας έναν ομαλό και συνεχή διάλογο με το περιβάλλον.

Στο Museum of Wood, ο Ando εφαρμόζει την τεχνική site craft δημιουργώντας αρμονία μεταξύ του κτιρίου και του φυσικού τοπίου. Δεν αντιμετωπίζει το μουσείο ως ένα ξένο στοιχείο, αλλά ως αναπόσπαστο κομμάτι του δάσους Torogawadaira και ακολουθώντας τις αρχές του site craft, λαμβάνει υπόψη την υφιστάμενη τοπογραφία, ενσωματώνοντας το κτίριο στο ανάγλυφο του εδάφους, χωρίς να το αλλοιώνει. Η κυκλική μορφή του μουσείου, η οποία μιμείται τα σχήματα των γύρω δέντρων, και η ομαλή του ενσωμάτωση στο δασικό τοπίο, αποτελούν χαρακτηριστικά παραδείγματα της τεχνικής site craft. Επιπλέον, η ενσωμάτωση του υδάτινου στοιχείου, στο κέντρο του κτιρίου, ενισχύει την αίσθηση σύνδεσης με τη φύση. Ο ουρανός αντανακλάται στο νερό λειτουργώντας ως καθρέφτης, που προβάλλει το δάσος στο εσωτερικό του μουσείου.

Εικόνα 208: Εσωτερικός Χώρος

6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.

6.1. Επισκόπηση της Έρευνας.

Στο Δεύτερο κεφάλαιο της έρευνας αναλύθηκαν ενδελεχώς οι Βασικές αρχές και η φιλοσοφία του Tadao Ando σχετικά με τη συνάφεια μεταξύ φύσης και αρχιτεκτονικής. Ξεκινώντας από τα βιογραφικά στοιχεία του Ando και φτάνοντας στην επίδραση της ιαπωνικής κουλτούρας στο έργο του, αναδείχθηκε η σημασία της έννοιας της φύσης. Καταδείχθηκε, επίσης η σημασία της απλότητας στον σχεδιασμό του και η χρήση της γεωμετρίας λειτουργώντας συνεργατικά με τη φυσική ροή του τοπίου. Στη συνέχεια, η έρευνα επικεντρώθηκε στη χρήση κατασκευαστικών υλικών και στον τρόπο με τον οποίο το σκυρόδεμα αποτελεί ένα κυρίαρχο στοιχείο του αρχιτεκτονικού του ύφους. Επιπλέον, αναδείχθηκε ο τρόπος με τον οποίο αξιοποιεί το τοπίο ως συνθετικό εργαλείο, ενσωματώνοντάς το στα έργα του, με εξαιρετική ευαισθησία. Τέλος, εξετάστηκε η σημασία της βιωματικής εμπειρίας, στη δημιουργία μιας πνευματικότητας στον χώρο. Συνοψίζοντας, το δεύτερο κεφάλαιο αναδεικνύει το πλούσιο φάσμα των αρχών και των τεχνικών που χρησιμοποιεί ο Tadao Ando για να ενσωματώσει τη φύση στο έργο του δημιουργώντας ένα περιβάλλον που εναρμονίζεται με τη φύση και προσφέρει μια βαθιά εμπειρία στους επισκέπτες.

Είναι προφανές, πως με βάση την παραπάνω έρευνα, μπορούμε να εκτιμήσουμε ότι η αρχιτεκτονική του Tadao Ando στο σύνολό της, αποτυπώνει την ιαπωνική παράδοση και την ανατολική φιλοσοφία ως βάση. Αυτή η προσέγγιση συνδυάζει λογική και συναίσθημα, τεχνολογία και τέχνη, καθώς και ελευθερία έκφρασης. Ενσωματώνει το θρησκευτικό στοιχείο, τη φιλοσοφία, την αισθητική, τον τρόπο ζωής, τα έθιμα, τη συναισθηματική ευαισθησία και την αίσθηση της τάξης στο έργο του. Η αρχιτεκτονική του πηγάζει από την αντίφαση μεταξύ νεωτερικότητας και παράδοσης αναδεικνύοντας μια συμβιωτική σχέση μεταξύ των δύο. Η αρχιτεκτονική του Ando θεωρείται κριτικά μοντέρνα καθώς εφαρμόζει με επιτυχία την ιδέα της νεωτερικότητας: αφαίρεση και αναπαράσταση σε συνδυασμό με πολυπλοκότητα και απλότητα, αντιμετωπίζοντας τα προβλήματα της εποχής και αντανakλώντας την ελπίδα και τις ανθρώπινες αξίες (Furuyama, 1993, p. 11).

Ο Tadao Ando αντιτίθεται στην απεδαφοποιημένη κατοίκηση και στη λογική της απομάκρυνσης από το φυσικό περιβάλλον μέσω της αρχιτεκτονικής του προσέγγισης, η οποία δίνει έμφαση στην αρμονία και τη σύνδεση με το τοπίο. Η αρχιτεκτονική του, χαρακτηρίζεται από τη χρήση φυσικών υλικών και τη μελέτη των τοπογραφικών και κλιματικών χαρακτηριστικών του κάθε χώρου. Επιδιώκει τη δημιουργία κτιρίων που ενσωματώνονται οργανικά στο περιβάλλον τους, σεβόμενος την τοπική γεωγραφία και τις φυσικές μορφές. Αυτό επιτυγχάνεται με τη χρήση φερόντων τοίχων από σκυρόδεμα που εναρμονίζονται με το τοπίο και με την προσεκτική τοποθέτηση ανοιγμάτων που επιτρέπουν τη διείσδυση του φυσικού φωτός και την ενοποίηση του εσωτερικού με τον εξωτερικό χώρο.

Με βάση την έρευνά μας, μπορούμε να καταλήξουμε στο συμπέρασμα πως ο Tadao Ando σχηματοποιεί το τοπίο χρησιμοποιώντας μια νοητική διεργασία για να αναδείξει τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά του περιβάλλοντος, εστιάζοντας στην αφαίρεση και την επεξεργασία των ουσιαστών στοιχείων. Μέσω αυτής της διαδικασίας, ο Ando δημιουργεί αρχιτεκτονικές μορφές που λειτουργούν ως συστήματα σχέσεων, ενισχύοντας την κατανόηση και την εμπειρία του χώρου. Η προσέγγισή του, στην αρχιτεκτονική, με έμφαση στη γεωμετρία και την καθαρότητα των γραμμών, επιτρέπει στους επισκέπτες να αντιλαμβάνονται νέες προοπτικές και να διαμορφώνουν μια ανανεωμένη αντίληψη για το τοπίο.

Σχηματοποιώντας το τοπίο, ο Ando δημιουργεί μορφικές αναπαραστάσεις των σχέσεων και των χαρακτηριστικών του εξωτερικού κόσμου (Μωραϊτίης, 2024, σ. 27). Στην αρχιτεκτονική του Ando, αυτή η διαδικασία αποτυπώνεται με την προσεκτική επιλογή και οργάνωση των χώρων, που αντανakλούν την ουσία του φυσικού τοπίου. Ο Ando, μέσω της νοητικής αφαίρεσης, επιτυγχάνει να ελέγχει και να επεξεργάζεται την τοπιακή έκταση με τρόπο που προσφέρει νέες διαστάσεις και αντιλήψεις στον χώρο. Η προσέγγισή του, είναι μια βαθιά νοητική διεργασία που επαναπροσδιορίζει την αντίληψη και την εμπειρία του φυσικού περιβάλλοντος. Αυτή η διαλεκτική σχέση μεταξύ ανθρώπινης δημιουργίας και φυσικού τοπίου ενσωματώνεται στις κατασκευές του, καθιστώντας την αρχιτεκτονική του έναν ζωντανό διάλογο με το περιβάλλον.

Επιπλέον, η αρχιτεκτονική του Ando επηρεάζεται από το Zen, το οποίο δίνει έμφαση στην απλότητα, στην ηρεμία και στη βαθιά σύνδεση με τη φύση. Αυτός ο τρόπος σκέψης έρχεται σε αντίθεση με τη σύγχρονη τεχνολογική αποξένωση και την αποσύνδεση από το υλικό περιβάλλον η οποία χαρακτηρίζεται από την απεδαφοποιημένη κατοίκηση. Ο Ando προάγει την έννοια της κατοίκησης ως μία βιωματική εμπειρία που περιλαμβάνει τη φυσική αλληλεπίδραση με το τοπίο. Με αυτόν τον τρόπο, οι κατασκευές του δεν είναι απλά τεχνητές δομές αλλά ζωντανά μέρη, που αντανakλούν και ενισχύουν την αρμονία μεταξύ του ανθρώπου και της φύσης, αντιστεκόμενες στην απομάκρυνση από τη γη και τις φυσικές της αξίες (Μάντζου, Λαδά, 2015, σ. 156).

Συνολικά, μπορούμε να διαπιστώσουμε πως η αρχιτεκτονική του Tadao Ando επιδιώκει να αναδείξει την πρωτόγονη ουσία του χώρου, ενώ ταυτόχρονα απορρίπτει την υπερβολική διακόσμηση. Δεν αποσκοπεί στην επιφανειακή ομορφιά, αλλά δίνει έμφαση στο εσωτερικό βάθος αντί της εικόνας. Η αρνητική του προσέγγιση έναντι της φόρμας τον οδηγεί στον σχεδιασμό απλών μορφών με βαθυστόχαστη ουσία (Frampton, 1986, p. 5).

Σύμφωνα με τον Ando, “Όταν η αρχιτεκτονική εστιάζει μόνο στην ομορφιά, λείπει η δύναμη. Όταν λείπει η δύναμη, λείπει και το συναίσθημα (Furuyama, 1993, p. 9). Ο Tadao Ando έχει αναπτύξει το προσωπικό του λεξιλόγιο σχετικά με τις αρχιτεκτονικές αρχές και την πνευματική αυστηρότητα. Περιγράφει τον εαυτό του ως αυτοδίδακτο που άντλησε την έμπνευσή του από την παράδοση και τα ταξίδια σε όλο τον κόσμο. Ως αποτέλεσμα, έφτασε σε μια αρχιτεκτονική συνέχεια και συνέπειας (Frampton, 2013, p. 75). Για τον Tadao Ando, η αρχιτεκτονική δεν είναι μόνο ένα αντικείμενο αλλά ένα υποκείμενο και μια ζωντανή οντότητα, έχει ταυτότητα και παράδοση, δυνάμεις και αδυναμίες. Όπως όλα τα έμβια όντα αλλάζουν, έτσι και κάθε καλό κτίριο φέρνει μαζί του ανανέωση. Από την παραπάνω ανάλυση, προκύπτει πως η διαμόρφωση ενός χώρου αποτελεί μια πολύπλοκη διαδικασία που βασίζεται σε βαθιές ανθρώπινες εμπειρίες και απαιτεί σαφή σκέψη (Pallasmaa, 2005).

“Δημιουργώ κλειστούς χώρους κυρίως με τη χρήση πυκνών τοίχων από σκυρόδεμα. Ο κύριος λόγος είναι να δημιουργήσω έναν τόπο για τον ατομικό εαυτό, έναν χώρο για τον εαυτό του εντός της κοινωνίας [...] το εσωτερικό πρέπει να είναι ιδιαίτερα πλήρες και ικανοποιητικό”. Όταν λαμβάνουμε υπόψη την αυστηρότητα και τη βίαιη εφαρμογή του σκυροδέματος και του χάλυβα και του γυαλιού στην αρχιτεκτονική του 20ου αιώνα, ο Ando αναφέρει την πιθανότητα ευρύτερης και πιο ήπιας εφαρμογής.

Όπως είπε σε συνέντευξη: “το σκυρόδεμα είναι το πιο αντιπροσωπευτικό υλικό του 20ού αιώνα” (Ando και Rose, 2004).

Με βάση την έρευνά μας, παρατηρούμε πως μετά το 1980, ο Ando έχει αφιερώσει τις τελευταίες τέσσερις δεκαετίες προσαρμόζοντας και εντάσσοντας την έννοια της φύσης στα κτίρια του μέσα από τα αυστηρά υλικά της Δυτικής Μοντέρνας Αρχιτεκτονικής, συνδυάζοντας την Ιαπωνική κουλτούρα και φιλοσοφία. Συνήθως καταφέρνει να τοποθετήσει ένα σημαντικό μέρος του κτιρίου κάτω από τη γη, διανοίγοντας τις οροφές τους ώστε να παρέχει φυσικό φως στους υπόγειους χώρους. Η συντριπτική πλειονότητα του έργου του, με το βαθύ σεβασμό τόσο προς το χρήστη όσο και προς τους φυσικούς χώρους που καταλαμβάνουν τα κτίρια του, τον οδήγησαν στην ανάπτυξη αυτού που μπορεί να χαρακτηριστεί καλύτερα ως Ιαπωνικό Περιβαλλοντικό Μοντερνισμό.

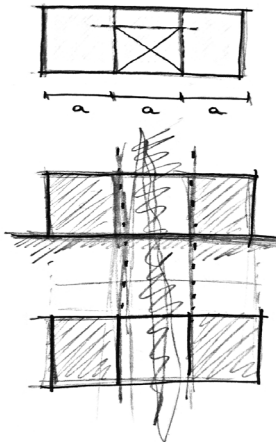
Η εργασία εμβαθύνει στην ανάλυση της σημασίας της φύσης στο αρχιτεκτονικό έργο του Tadao Ando, μέσα από τη μελέτη τριών επιλεγμένων κατοικιών του. Κάθε μία από αυτές, παρουσιάζει μια μοναδική προσέγγιση στη σχέση μεταξύ αρχιτεκτονικής δομής και φυσικού περιβάλλοντος. Μέσα από την ανάλυση των τριών κατοικιών, αναδεικνύεται ο τρόπος με τον οποίο τα αρχιτεκτονικά έργα του Tadao Ando ενσωματώνονται στο τοπίο. Επιπλέον, εντοπίζονται κοινά στοιχεία και διαφορές που σχετίζονται με τη σύνθεση των κτιρίων με το τοπίο τους. Για τον λόγο αυτό, έγινε προσπάθεια ανάλυσης του ρόλου του τόπου και της φύσης στον καθορισμό της αρχιτεκτονικής επέμβασης στο φυσικό τοπίο και στον τρόπο ένταξης της δομής στο φυσικό ανάγλυφο. Παράλληλα, αναδείχθηκαν μέθοδοι και τεχνικές οι οποίες χρησιμοποιήθηκαν για την επίτευξη της ενσωμάτωσης αυτής. Σε ορισμένα παραδείγματα η ένταξη της αρχιτεκτονικής δομής ήταν ομαλή, εννοώντας ότι η αρχιτεκτονική που εισάγεται στον εκάστοτε τόπο δεν επιθυμεί να δηλώσει προκλητικά την παρουσία της, αλλά ταυτόχρονα ούτε επιδιώκει να υπερευσχίσει στο τοπίο που την υποδέχεται.

Σε ένα απόσπασμά του, ο Άρης Κωνσταντινίδης, περιγράφει τον τρόπο με τον οποίο ένα έργο ή μια δημιουργία, που είναι ταυτόχρονα φρέσκια και καινοτόμα, αλλά και παλιά, σαν να έχει χρόνια ιστορία πίσω της [...] Αναφέρει επίσης ότι αυτό το έργο δεν προκαλεί ανησυχία ή τραύμα στο τοπίο ή στην όραση, καθώς δεν επιδιώκει να προκαλέσει προκλητικά συναισθήματα ή να εντυπωσιάσει με υπερβολικό τρόπο. *“Δηλαδή και σαν καινούριο και σαν παλιό και σαν σημερινό και σαν χθεσινό [...] Κι όπως, ακόμα, δεν ενοχλεί και δεν τραυματίζει, ούτε το τοπίο, ούτε και την όραση μας, αφού δεν γυρεύει (σαν καλά στημένο έργο) να προβληθεί προκλητικά ούτε και να εντυπωσιάσει επιδεικτικά”* (Κωνσταντινίδης, 1981, σ. 261).

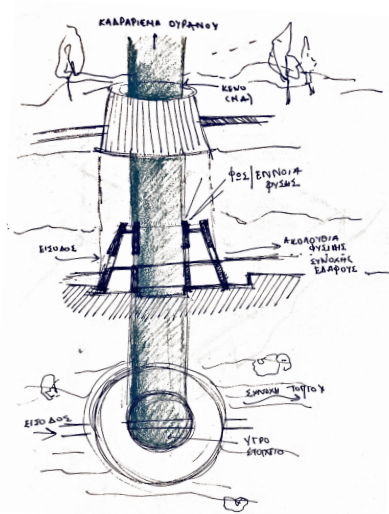
Βασική προϋπόθεση για τον σχεδιασμό των έργων που αναλύθηκαν στην εργασία, αποτελεί η μελέτη του τόπου στον οποίο εντάχθηκαν. Οι κατοικίες έρχονται σε επαφή με τα γεωγραφικά χαρακτηριστικά, τον προσανατολισμό, τη θέα, το κλίμα, το έδαφος και το ανάγλυφο του κάθε τόπου, τα οποία συντελούν στην καλύτερη χωροθέτηση του. Τα τέσσερα αυτά στοιχεία όπως παρατηρείται και στον πίνακα, θεωρούνται τα πιο σημαντικά για την κατανόηση του τοπίου και του τόπου ως πρωταρχική κίνηση πριν τον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό.

Επιπλέον ένα κοινό στοιχείο που αναδύθηκε από την μελέτη των παραδειγμάτων είναι ο ιαπωνικός όρος χωρικό κενό (ma) ο οποίος μετουσιώνεται ως αίθριος χώρος, αυλές και διανοίξεις, είτε στον οριζόντιο είτε στον κατακόρυφο άξονα. Ο κενός χώρος συμβάλλει στον καλύτερο φωτισμό, αερισμό και δροσισμό στο εσωτερικό των χώρων, ενώ παράλληλα συνδέει τους εσωτερικούς χώρους με τον εξωτερικό χώρο-τοπίο φανερώνοντας έναν από τους στόχους του Tadao Ando να ορίζει τη στάση (παροδικό), την παύση (μόνιμο), την απόσταση και το ενδιάμεσο διάστημα μεταξύ δύο χώρων..

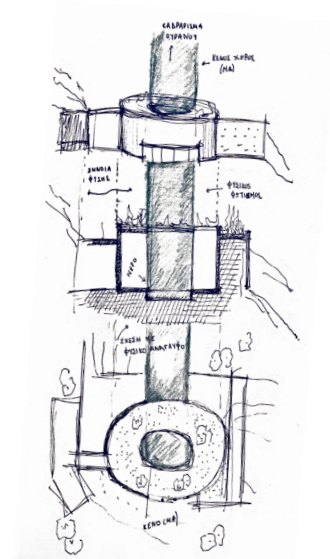
Γίνεται αντιληπτό πώς ο κενός χώρος δεν είναι απλά ένας μηδενικός χώρος ή ένα κενό μεταξύ δύο δομικών στοιχείων, αλλά λειτουργεί ως στοιχείο που συνδέει και ενοποιεί την τομή και την κάτοψη του κτιρίου. Παρατηρώντας τις παρακάτω εικόνες, η σημασία του κενού χώρου ως στοιχείο σύνδεσης και ενοποίησης της τομής και της κάτοψης του κτιρίου γίνεται εμφανής. Ο κενός χώρος δεν αποτελεί απλά ένα κενό μεταξύ δύο δομικών στοιχείων, αλλά συνιστά ένα καίριο στοιχείο της αρχιτεκτονικής σύνθεσης. Σε αυτές τις εικόνες, παρατηρούμε πώς ο κενός χώρος διατρέχει το κτίριο οριζόντια ή κάθετα, δημιουργώντας μια συνεχή ροή και ενισχύοντας την ενότητα του χώρου.

Εικόνα: Σκίτσο Azuma House

Εικόνα: Σκίτσο Benesse Naoshima Museum

Εικόνα: Σκίτσο Museum of Wood

Ο Tadao Ando είπε χαρακτηριστικά “Συνθέτω την αρχιτεκτονική αναζητώντας μια ουσιαστική λογική που ενυπάρχει στον τόπο. Από την αρχιτεκτονική επίδιωξη συνεπάγεται μια ευθύνη να βρει και να αναδείξει τον τυπικό χαρακτήρα του τόπου του, μαζί με τις πολιτιστικές παραδόσεις, το κλίμα, το φυσικό του περιβάλλον, τα περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά, τη δομή της πόλης, τα πρότυπα διαβίωσης και τα πανάρχαια έθιμα τα οποία οι άνθρωποι θα μεταφέρουν στο μέλλον” (Frampton, 1999, p. 76).

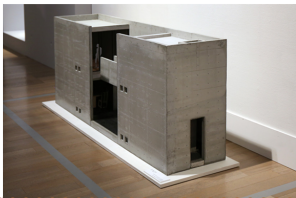
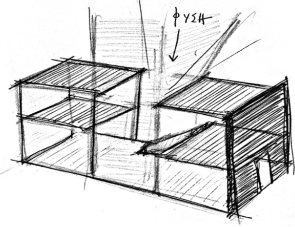
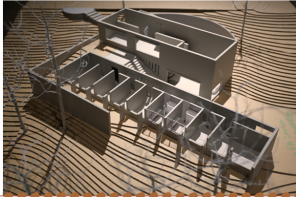
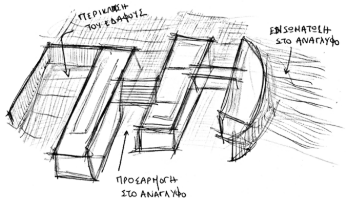

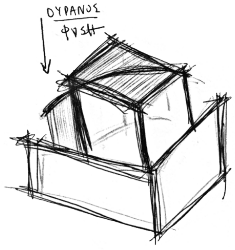
Η λογική της σύνδεσης μεταξύ του κτιρίου και του περιβάλλοντος εκφράζεται με έμφαση στα κτίρια Azuma House, Museum of Wood και Benesse-Naoshima Museum, μέσω τριών βασικών στοιχείων: του κάδρου, του αιθρίου και του “κενού” (ma). Αρχικά, η έννοια του κάδρου χρησιμοποιείται για να περιγράψει τον τρόπο με τον οποίο τα κτίρια πλαισιώνουν τη θέα προς το εξωτερικό περιβάλλον, ενώ ταυτόχρονα το ενσωματώνουν στον εσωτερικό χώρο. Ο Tadao Ando χρησιμοποιεί τον κάθετο τοίχο ως ένα είδος κάδρου, που οδηγεί το βλέμμα προς συγκεκριμένα σημεία του εξωτερικού τοπίου και δημιουργεί μια διαδικασία συνεχούς αλληλεπίδρασης με το περιβάλλον. Η συμβολική σχέση εσωτερικού-εξωτερικού χώρου δεν εδράζεται μόνο στην οπτική εντύπωση του χώρου αλλά διαμορφώνει και αξιοποιεί συνολικά όλες τις αισθήσεις μας (Σταυρίδης, 1990, σ. 21). Ακόμη, τα αίθρια διασφαλίζουν την οπτική και χωρική σύνδεση και λειτουργούν ως ενδιάμεσες περιοχές, που επιτρέπουν στο φυσικό φως και στο φυσικό περιβάλλον να εισέλθουν στο εσωτερικό του κτιρίου, δημιουργώντας έναν αίσθημα συνοχής και συνέχειας. Τέλος, το κενό αναφέρεται στο διάστημα μεταξύ των δομικών στοιχείων ενός κτιρίου, που επιτρέπει τη ροή του φυσικού φωτός, του αέρα και των οπτικών φυγών. Ο Ando, διαχειρίζεται το κενό με μεγάλη δεξιοτεχνία, δημιουργώντας έναν ενδιαφέροντα διάλογο μεταξύ αυτού και του πλήρους. Έτσι, μετατρέπει τον κενό χώρο σε ένα ουσιαστικό στοιχείο της αρχιτεκτονικής εμπειρίας, δημιουργώντας κτίρια που αλληλεπιδρούν με το περιβάλλον τους και ενσωματώνονται αρμονικά στο τοπίο.

Η επίκληση της ιερότητας της φύσης, όπως φαίνεται στα έργα του, αναδεικνύει τον τρόπο με τον οποίο ο Ando ενσωματώνει το φυσικό περιβάλλον στην αρχιτεκτονική του. Μέσα από τη χρήση φυσικών υλικών, την απλότητα των γραμμών και την ανάδειξη του φωτός και του νερού ως σημαντικά στοιχεία, δημιουργείται μια αίσθηση ενότητας με το περιβάλλον. Μέσα από αυτήν την προσέγγιση, οι θρησκευτικές κατασκευές του Ando δεν είναι απλά κτίρια, αλλά αφορμή για πνευματική σύνδεση και εσωτερική αναζήτηση. Τα κτίρια θρησκευτικού ενδιαφέροντος του Ando διαθέτουν ηρεμία και πνευματική ανανέωση, ενισχύοντας την επαφή του ανθρώπου με το θείο και τη φύση.

Το φιλοσοφικό υπόβαθρο του Tadao Ando αναδεικνύεται από την επίδραση του Ιαπωνικού πολιτισμού που εστιάζει στο φυσικό περιβάλλον, στην παραδοσιακή αρχιτεκτονική, στην αξιοποίηση του υδάτινου στοιχείου, στο σκυρόδεμα, στη σύνθεση του χώρου και στη χρήση του φυσικού φωτός (Ando, 2014).

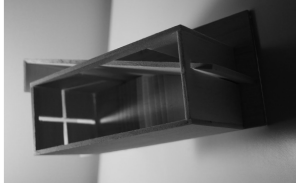
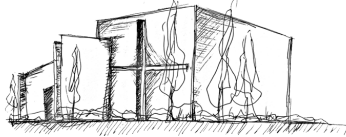

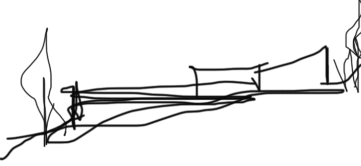
Ο Ando, εκφράζεται συνθετικά με τη χρήση διακριτικών λεπτομερειών, αποκλείοντας τη μεγαλοπρέπεια και τα διακοσμητικά στοιχεία. Ο εξωτερικός χώρος είναι λιτός ενώ ο εσωτερικός χώρος είναι οπτικά ποικίλος, με συμβολικά στοιχεία εντάσσοντας την έννοια της φύσης και τις αντιθέσεις φωτός και σκιάς. (Dong et al., 2016).

Με βάση την ανάλυση των τριών Τόπων Λατρείας του Tadao Ando γίνεται αντιληπτό πως το σκυρόδεμα χρησιμοποιείται για την επίτευξη πνευματικότητας στον χώρο επαναπροσδιορίζοντας τη σχέση μεταξύ ανθρώπινου πολιτισμού και φύσης (Mehta et al., 2012). Η αρχική επιλογή του σκυροδέματος έγινε διότι πίστευε πως εξέφραζε καλύτερα την απλότητα της παραδοσιακής ιαπωνικής αρχιτεκτονικής και την ελκυστικότητα της δημιουργίας ενός μεγάλου χώρου με χαμηλό κόστος κατασκευής (Nute, 2004). Ο Ando πίστευε πως για να εκφράσει τον εαυτό του μέσω των υλικών που διαμορφώνουν τον αρχιτεκτονικό χώρο, θα πρέπει να αποδεχτεί τη φύση όπως είναι και πως η πραγματική ομορφιά δημιουργείται από την ανθρώπινη παρουσία με φόντο τα υλικά της φύσης. (Sadiki, 2020).

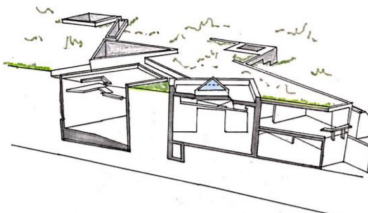

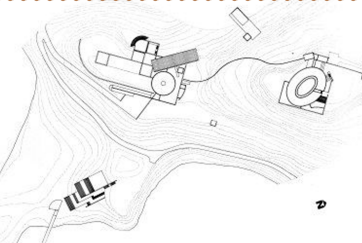

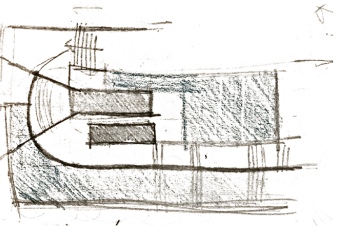
ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ	ΕΝΤΑΞΗ ΣΤΟ ΤΟΠΙΟ	ΣΚΙΤΣΟ
<p>ΤΟ ΚΑΘΑΡΙΣΜΑ ΤΟΥ ΟΥΡΑΝΟΥ</p> <p>Azuma House</p> 	<p>Η πρόσψη της κατοικίας Azuma κλείνει προς τον δρόμο για λόγους ιδιωτικότητας ενώ το εσωτερικό αίθριο ανοίγει τον χώρο προς το φυσικό περιβάλλον, επιτρέποντας στη φύση να εισέλθει στο εσωτερικό του σπιτιού, δημιουργώντας μια συνεχή αλληλεπίδραση μεταξύ του εξωτερικού και του εσωτερικού χώρου</p>	
<p>Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ SITE CRAFT</p> <p>Koshino House</p> 	<p>Η αρχιτεκτονική δομή ενσωματώνεται αρμονικά στο τοπίο ακολουθώντας τη φυσική ροή του περιβάλλοντος. Η αρχιτεκτονική διάταξη δημιουργεί έναν συνεχή ρυθμό μεταξύ των εσωτερικών και των εξωτερικών χώρων, ενώ οι γραμμές και οι καμπύλες του κτιρίου ταιριάζουν με τη φυσική καμπυλότητα του τοπίου.</p>	
<p>ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΗ ΦΥΣΗ ΚΑΙ ΣΤΟ ΚΤΙΡΙΑΚΟ ΚΕΛΥΦΟΣ</p> <p>Kidosaki House</p> 	<p>Η χωρική διάρθρωση χαρακτηρίζεται από τη ρευστότητα της κάτοψης, την ύπαρξη εσωτερικών αυλών και τη διάχυση των ορίων μεταξύ εσωτερικού και εξωτερικού χώρου συντελώντας στην δημιουργία μιας οργανικής σύνδεσης με το περιβάλλον.</p>	

Πίνακας 1 : Σύγκριση Κατοικιών ως προς την ένταξη στο τοπίο.

ΚΤΙΡΙΑ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ	ΕΝΤΑΞΗ ΣΤΟ ΤΟΠΙΟ	ΣΚΙΤΣΟ
<p>Church on the Water</p> 	<p>Διαθέτει μια βαθιά και ενοποιητική σχέση με τη φύση και το τοπίο, επιτυγχάνοντας έναν διάλογο μεταξύ της αρχιτεκτονικής και του φυσικού περιβάλλοντος. Καδράρει το τοπίο ,με τις μεγάλες γυάλινες επιτυγχάνεται αίσθηση συνοχής μεταξύ του εσωτερικού χώρου και του εξωτερικού με τη φύση να φαίνεται σαν φυσική προέκταση της αρχιτεκτονικής.</p>	
<p>Church of the Light</p> 	<p>Το φως εισέρχεται μέσα από το άνοιγμα του σταυρού ως ένα ζωντανό στοιχείο που αλλάζει κατά τη διάρκεια της ημέρας και των εποχών, ενισχύοντας τη σχέση εσωτερικού και εξωτερικού. Έτσι το κτίριο ενσωματώνεται στο περιβάλλον του και γίνεται μέρος του τοπίου.</p>	
<p>Water Temple</p> 	<p>Ενσωματωμένο στο φυσικό τοπίο , με τρόπο που ακολουθεί τη φυσική μορφολογία του εδάφους. Η τοποθέτησή του ενισχύει την αίσθηση ότι το κτίριο είναι μια φυσική προέκταση του τοπίου, όχι μια επιβολή πάνω σε αυτό.</p>	

Πίνακας 2 : Σύγκριση Ναών ως προς την ένταξη στο τοπίο.

ΚΤΙΡΙΑ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ	ΕΝΤΑΞΗ ΣΤΟ ΤΟΠΙΟ	ΣΚΙΤΣΟ
<p>Chichu Art Museum</p> 	<p>Το μεγαλύτερο μέρος του μουσείου είναι τοθετημένο κάτω από το έδαφος, ώστε να ελαχιστοποιείται η οπτική επίπτωση στο τοπίο. Αυτή η υπόγεια κατασκευή του επιτρέπει να ενσωματωθεί διακριτικά στο φυσικό περιβάλλον, διατηρώντας την τοπογραφία του τοπίου.</p>	
<p>Naoshima Project</p> 	<p>Μια μοναδική σύνθεση τέχνης, αρχιτεκτονικής και φύσης, αναδεικνύοντας τη φιλοσοφία του Tadao Ando για την ενσωμάτωση του ανθρώπινου δημιουργήματος στο φυσικό τοπίο.</p>	
<p>Children's Museum</p> 	<p>Το μουσείο είναι τοποθετημένο σε μια περιοχή πλούσια σε φυσική βλάστηση, με τον σχεδιασμό να αξιοποιεί τη φυσική τοπογραφία του εδάφους. Η τοποθέτησή του στο φυσικό περιβάλλον επιτρέπει στο κτίριο να εναρμονιστεί με το τοπίο αντί να έρχεται σε αντίθεση με αυτό.</p>	

Πίνακας 1 : Σύγκριση Μουσίων ως προς την ένταξη στο τοπίο.

6.2. Επίλογος.

Στην παρούσα εργασία διερευνήθηκε η σύνθετη και αμφίδρομη σχέση του Tadao Ando με τη φύση. Παρουσιάστηκαν οι επιρροές από την εποχή του αλλά και από την Ιαπωνική κουλτούρα. Αναλύθηκαν οι θεωρητικές προσεγγίσεις του πάνω στην έννοια της φύσης καθώς και η αρχιτεκτονική του προσέγγιση ως προς το πλαίσιο αυτό. Παράλληλα, εξετάστηκε ο τρόπος με τον οποίο το τοπίο, με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του, επηρέασε και ενέπνευσε τον Ando, δημιουργώντας το κατάλληλο υπόβαθρο για τον σχεδιασμό του. Τα παρακάτω συμπεράσματα συνοψίζουν τα κύρια ευρήματα της έρευνας αυτής, παρέχοντας μια εις βάθος κατανόηση της δυναμικής αυτής σχέσης του Tadao Ando με την έννοια της φύσης.

Η αρχιτεκτονική του Ando αναδεικνύει την οργάνωση και τη χρήση γεωμετρικών μορφών, με σκοπό τη δημιουργία χώρων που έχουν βαθύ νόημα και λειτουργικότητα. Χωρίς να περιορίζεται απλώς στη μορφολογία των κτιρίων, διερευνά τις γεωμετρικές μορφές με τρόπο που να εμπλουτίζουν τη βιωματική εμπειρία. Στα έργα του αναδεικνύεται η σύνθετη υπόσταση της γεωμετρίας η οποία λειτουργώντας ως μέσο ελέγχου του δομημένου περιβάλλοντος, αποτελεί κεντρική παράμετρο του αρχιτεκτονικού του έργου.

Οι αλληλεπιδράσεις της αρχιτεκτονικής δομής με το τοπίο, μέσω της γεωμετρίας και της επεξεργασίας του σχήματος, αποτελούν κεντρικό σημείο στη δημιουργία του αρχιτεκτονικού του έργου. Ο Tadao Ando έχει συμβάλει αισθητά σε αυτό το πεδίο, συνδυάζοντας παραδοσιακά στοιχεία της ιαπωνικής αρχιτεκτονικής με μια σύγχρονη αισθητική. Κεντρικό στοιχείο αυτής της διερεύνησης αποτελούν οι φιλοσοφικές προσεγγίσεις του, που υπογραμμίζουν την αλληλεξάρτηση της αρχιτεκτονικής, των ανθρώπων και του περιβάλλοντος, πάντοτε στο μοναδικό πολιτιστικό πλαίσιο της Ιαπωνίας.

Ο Tadao Ando, κατά τη διάρκεια συνέντευξης με τον δημοσιογράφο Thorsten Botz - Bornstein που πραγματοποιήθηκε τον Αύγουστο του 2003, στο γραφείο του, Tadao Ando Architect & Associates, για το περιοδικό *Daruma*, δήλωσε:

“Μιλώ στους ανθρώπους μέσω της αρχιτεκτονικής μου και ακούω πολύ τις απόψεις τους. Αυτό είναι πολύ σημαντικό γιατί βοηθάει να αλλάξω τις σκέψεις μου. Είναι επίσης σημαντικό όταν κάποιος χρησιμοποιεί τα κτίριά μου και μου λέει τη γνώμη του. Εργάζομαι σε πολλά έργα και παίρνω την ενέργεια να προχωρήσω μπροστά λόγω των ανθρώπων που συναντώ. Ανάμεσά τους υπάρχει πάντα κάποιος που δεν έχει πειστεί - μόνο 1 στους 5 μπορεί πραγματικά να καταλάβει τα έργα μου - αλλά ποτέ δεν σταματάω να κάνω αυτό που έχω στο μυαλό μου. Ακόμη και αν κάποιος σκέφτεται διαφορετικά από εμένα, δεν μπορώ να σταματήσω να εργάζομαι για εκείνους που καταλαβαίνουν τη δουλειά μου”. (Ando, 2003)

Τα λόγια του Ando αποκαλύπτουν μια βαθιά ανθρώπινη προσέγγιση στην αρχιτεκτονική του, στην οποία η επικοινωνία και η αλληλεπίδραση με τους ανθρώπους διαδραματίζουν κεντρικό ρόλο. Ο Ando επισημαίνει ότι η αρχιτεκτονική δεν είναι μόνο μια πράξη δημιουργίας χώρων, αλλά και μια μορφή επικοινωνίας με τους ανθρώπους. Η άμεση και συνεχής αλληλεπίδραση με τους χρήστες των κτιρίων του, τον βοηθά να εξελίξει τις σκέψεις και τις ιδέες του, ενσωματώνοντας τις απόψεις και τις ανάγκες τους στα έργα του. Παρά τις προκλήσεις και την πιθανή έλλειψη κατανόησης από όλους, παραμένει αφοσιωμένος στο όραμά του. Αυτή η προσέγγιση υπογραμμίζει τη σημασία της επιμονής, της προσαρμοστικότητας και της συνεχούς ανατροφοδότησης στην δημιουργική του διαδικασία, ενώ ταυτόχρονα τονίζει την αξία του ανθρωποκεντρικού σχεδιασμού, όπου οι άνθρωποι και οι εμπειρίες τους είναι κεντρικά στοιχεία.

Ο Ando δήλωσε πως “Η ζωή του ανθρώπου δεν συνίσταται στο να υποτάσσεται στη φύση ή στο να προστατεύει τον εαυτό του από αυτήν ή ακόμη και να προσπαθεί να την υποτάξει. Ο στόχος του ανθρώπου είναι να ενωθεί με τη φύση”.(Ando, 2014)

Η άποψη αυτή φανερώνει μια βαθιά κατανόηση και σεβασμό για το φυσικό περιβάλλον, με τον άνθρωπο να διασφαλίζει ισορροπία με τον φυσικό κόσμο. Το απόφθεγμα του Ando “Δανειζόμαστε από τη φύση τον χώρο πάνω στον οποίο χτίζουμε”ενισχύει αυτήν την άποψη, υπογραμμίζοντας πως ο χώρος που χρησιμοποιούμε για να χτίσουμε είναι δανεισμένος από τη φύση αποφεύγοντας την απερίσκεπτη εκμετάλλευσή του. Το αρχιτεκτονικό του έργο λαμβάνει υπόψη τις ανάγκες του φυσικού περιβάλλοντος δημιουργώντας χώρους που ενσωματώνουν την έννοια της φύσης μέσα στο τοπίο. Έτσι, με τη δημιουργία χώρων που δεν επιβαρύνουν το περιβάλλον αλλά το εμπλουτίζουν, εδραιώνεται μια συνεργατική σχέση μεταξύ ανθρώπου και φύσης, λειτουργώντας σαν γέφυρα που ενώνει τους δύο αυτούς κόσμους.

Η έννοια της φύσης κατέχει κεντρική θέση στο έργο του Tadao Ando, καθώς επιδιώκει να ενσωματώσει και να αναδείξει το φυσικό περιβάλλον μέσα από τις δημιουργίες του. Ο Ando δεν αντιμετωπίζει τη φύση ως έναν εξωτερικό παράγοντα, αλλά ως ένα αναπόσπαστο στοιχείο του έργου του. Η αρχιτεκτονική του επιτρέπει στους ανθρώπους να βιώσουν τον χώρο, με έναν τρόπο που αναδεικνύεται η ομορφιά και η δύναμη της φύσης. Τον Ιανουάριο του 2019 σχεδίασε το Space of Light, ένα έργο με το οποίο θα μπορούσαμε, εν είδει επιλόγου, να κλείσουμε την ανάλυσή μας στην παρούσα εργασία. Πρόκειται για ένα περίπτερο διαλογισμού το οποίο παρουσιάστηκε στο Μουσείο SAN στο Wonju της Νότιας Κορέας. Πριν από μια δεκαετία, ο Tadao Ando δημιούργησε το μουσείο που βρίσκεται μέσα στο έντονο ανάγλυφο του Wonju της Νότιας Κορέας.

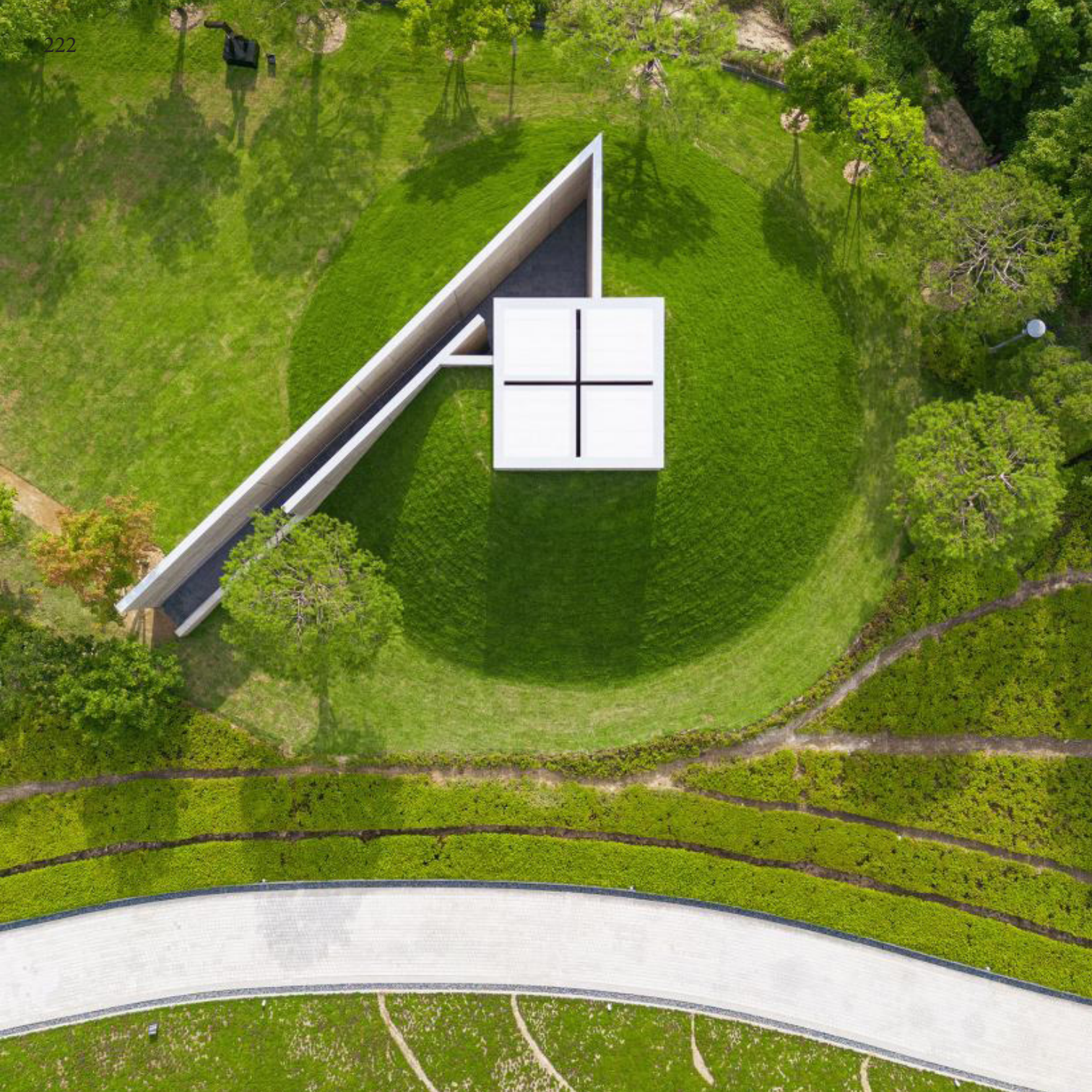
Το Space of Light έχει τετράγωνη κάτοψη με εγκοπές σε σχήμα σταυρού στην οροφή του, επιτρέποντας στις ακτίνες του φωτός να εισέρχονται στο εσωτερικό του. Βρίσκεται στην απόληξη ενός λόφου με δύο γραμμικά τοιχία να διακόπτουν τη συμμετρία της σύνθεσης. Αφού ο επισκέπτης εισέλθει στο εσωτερικό όπου επικρατεί οπτική απομόνωση, καλλιεργείται η δημιουργία μιας ιδιαίτερης χωρικής εμπειρίας. Κατ' αυτόν τον τρόπο, οι τομές παραμένουν προστατευμένες από το ανάγλυφο του εδάφους χωρίς γυάλινα όρια, επιτρέποντας μονάχα στο κατακόρυφο φως να εισέρχεται ελεύθερα στον χώρο.

Ο Ando χαρακτηριστικά είπε, *“Στον Χώρο του Φωτός, το φως πέφτει απευθείας από τον ουρανό. Πιστεύω ότι αυτό έχει σημαντικό αντίκτυπο. Όταν κοιτάς το φως, υπάρχει μια αίσθηση που αγγίζει την καρδιά”*. (Ando, 1992)

Το Space of Light είναι ένα έργο που διαμορφώθηκε με βάση την τοπογραφία της περιοχής, αναδεικνύοντας και ενσωματώνοντας τα φυσικά χαρακτηριστικά του τοπίου. Η τοπογραφία έχει αποτελέσει θεμέλιο λίθο για τον σχεδιασμό του κτιρίου, αξιοποιώντας την με τρόπο που να εμπλουτίζει το περιβάλλον. Η χρήση του φυσικού φωτός, η αρχιτεκτονική έκφραση του κτιρίου και η χωροθέτησή του, έχουν προσαρμοστεί έτσι ώστε να ενσωματώνονται στο φυσικό ανάγλυφο. Με αυτόν τον τρόπο, το Space of Light δεν λειτουργεί ως ένα ξένο σώμα στο τοπίο αλλά ως μια φυσική προέκτασή του.

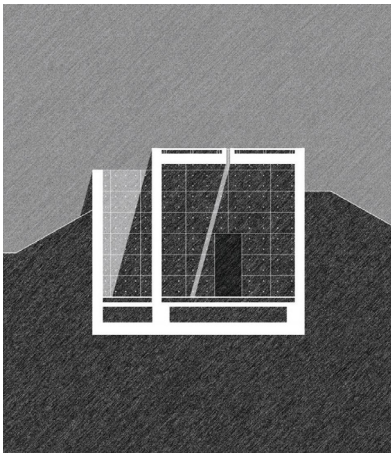

Εικόνα 211: Εμπλουτισμός του φυσικού τοπίου

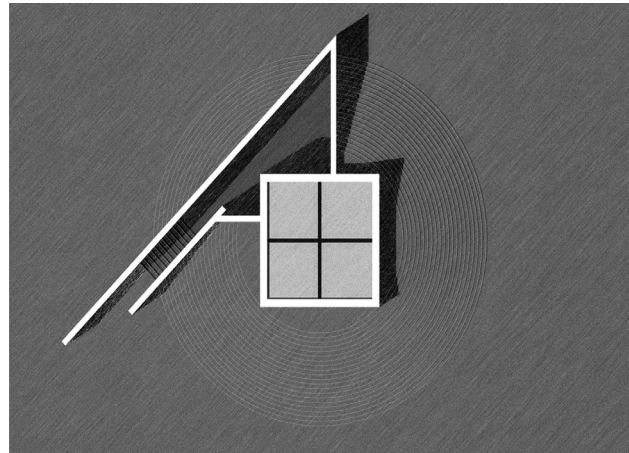

«Ένας χώρος που δημιουργήθηκε για να κάνει τους ανθρώπους να αισθάνονται ότι ζουν πάντα μαζί με τη φύση», εξηγεί ο Ando (2019). Η σκέψη του Ando εκφράζεται έμπρακτα μέσα από τη δημιουργία χώρων που δεν αποκόπτουν τον άνθρωπο από τη φύση, αλλά τον ενθαρρύνουν να ζει σε αρμονία με αυτή. Η αρχιτεκτονική του υπηρετεί έναν υψηλότερο σκοπό, βαθιά ριζωμένο στην ιαπωνική κουλτούρα, διέποντας κάθε άκρη των έργων του, από τις Κατοικίες και του Λατρευτικούς Χώρους έως τα Κτίρια Πολιτιστικού Ενδιαφέροντος.

Η προσέγγιση του Ando ξεπερνά τα όρια της αρχιτεκτονικής, αγγίζοντας φιλοσοφικά και κοινωνικά ζητήματα. Σε μια εποχή στην οποία η αστικοποίηση και η απομάκρυνση από το φυσικό περιβάλλον τείνουν να ενταθούν, το έργο του Ando αποτελεί μια υπενθύμιση της αέναης σύνδεσης του ανθρώπου με τη φύση και της ανάγκης για μια ζωή σε αρμονία με αυτήν.

Εικόνα 211: Τομή Χώρου

Εικόνα 211: Κάτοψη

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα Εξωφύλλου : https://i0.wp.com/www.re-thinkingthefuture.com/wp-content/uploads/2021/02/A3439-Chichu-Art-Museum-image-no.3_Concept_Tumblr.jpg?w=999

Εικόνα 0 : <https://oikonomologos.gr/universities/dimokriteio-panepistimio-thrakis/>

Εικόνα 1: Προσδιορισμός κύριων όρων. MPavilion 10, Tadao Ando.

Εικόνα 2 : Πανοραμική αποψη του Chichu Art Museum <https://trixieandflo.blogspot.com/2011/10/chichu-art-museum.html>

Εικόνα 3: Αναπαράσταση του κενού διαστήματος. Προσωπικό Αρχείο.

Εικόνα 4: Το κενό(ma) μεταξύ δύο ανθρώπων. <https://archeyes.com/benese-house-tadao-ando/>

Εικόνα 5: Απεικόνιση κενού διαστήματος στο Mt. Rokko Housing. <https://i.pinimg.com/736x/ec/90/e4/ec90e43607e267fa41e6238b7de28664.jpg>

Εικόνα 6: Πανοραμική άποψη του Mt. Rokko Housing. <https://en.wikiarquitectura.com/building/rokkohousing-i-ii-and-iii/#35vivr>

Εικόνα 7: Αίσθηση του βήθους(oku) στο Modern Art Museum of Fort Worth. <https://www.flickr.com/photos/27245899@N07/3505538447/in/photostream/>

Εικόνα 8: UNESCO meditation space

<https://alfasmyna.com/blog/blog/scenes-in-depth/space-for-meditation-by-tadao-ando>

Εικόνα 9: Η ανάδειξη του haiku μέσω της απλότητας στο Hyogo Perfectural Museum of Art. <https://catview.wordpress.com/2014/07/15/tadao-ando-arquiteto/>

Εικόνα 10: Αρχιτεκτονική δομή στο φυσικό τοπίο. Προσωπικό αρχείο.

Εικόνα 11: Σχηματοποιώντας το τοπίο στο Water Temple. Google earth.

Εικόνα 12: Καδράρισμα του τοπίου στο Teshima Art Museum.

<https://i.pinimg.com/originals/17/11/f8/1711f8b53980b72413ba799c3987153e.jpg>

Εικόνα 13: Τοπολογία.

Εικόνα 14: Benesse House στο Naoshima Museum.

Εικόνα 15: Φωτεινές αντιθέσεις στον Πίνακα "Παναγία των Πάγων" του Leonardo da Vinci. <https://www.britannica.com/topic/The-Virgin-of-the-Rocks>

Εικόνα 16: Chiaroscuro Church of the Light. <https://www.shobserver.com/wx/detail.do?id=26353>

Εικόνα 17: Σκίτσα του Ando http://www.tokinowasuremono.com/artist-a01-andou/imglarge/andou_06_hikari.jpg

Εικόνα 18:Σκαριφηματική Ανάλυση της Camera Obscura. <https://i.pinimg.com/originals/4a/e9/6b/4ae96b649a569a3c899f0ac72aa4f32a.jpg>

Εικόνα 19: Αναπαράσταση της έντασης του φωτός σε κάτοψη και τομή. <https://gr.pinterest.com/pin/1196337379688982/>

Εικόνα 20: Ο Tadao Ando.

Εικόνα 21: Προοπτική απεικόνιση του εσωτερικού της Casa Wabi. <https://monocle.com/gallery/issues/87/shore-start/12/>

Εικόνα 22: Το εσωτερικό της Casa Wabi. https://www.archdaily.com/788480/wabi-house-tadao-ando-architect-and-associates?ad_medium=gallery

Εικόνα 23: Όψη της ξύλινης στέγης της Casa Wabi. https://www.archdaily.com/788480/wabi-house-tadao-ando-architect-and-associates?ad_medium=gallery

Εικόνα 24: Ο Tadao Ando. <https://www.metalocus.es/en/news/tadao-ando-endeavors-great-exhibition-japanese-architect>

Εικόνα 25: Προοπτική απεικόνιση του Tomishima House. <https://www.re-thinkingthefuture.com/case-studies/a5741-tomishima-house-by-tadao-ando-the-haiku-effect/>

Εικόνα 26: Κατόψεις του Tomishima House. <https://signepelne.wixsite.com/signepelne/tomishima-house>

Εικόνα 27: Σκίτσο του Tomishima House. Προσωπικό αρχείο.

Εικόνα 28: Εσωτερικό Αίθριο του He Art Museum, Foshan. <https://arquitecturaviva.com/works/museo-de-arte-he-foshan>

Εικόνα 29: Chichu Art Museum. <https://iwan.com/portfolio/chichu-art-museum-tadao-ando-naoshima/#2140>

Εικόνα 30: Χωρική οργάνωση παραδοσιακής ιαπωνικής κατοικίας. <https://hiddenarchitecture.net/interior-architecture-of-vernacular-japanese-home/>

Εικόνα 31: Η παραδοσιακή ιαπωνική βεράντα (engawa). <https://brattgard.se/Guest-House-H-1>

Εικόνα 32: Η βεράντα στο Langen Foundation Museum. <https://www.linkedin.com/pulse/marked-shadows-tadao-andos-langen-foundation-mark-mark-larmuseau?articleId=6325803982950326272>

Εικόνα 33: Σκίτσο του Tadao Ando για το Langen Foundation Museum. <https://visuallexicon.wordpress.com/2017/10/08/langen-foundation-tadao-ando/>

Εικόνα 34: Museum Langen Foundation <https://gr.pinterest.com/pin/321374123405697384/>

Εικόνα 35: Διάγραμμα συμβολισμού βεράντας. Κάτοψη του Tadao Ando. Προσωπικό αρχείο.

Εικόνα 36: Ο Ναός Daikakuji. <https://japancheapo.com/entertainment/daikakuji-temple-kyoto/>

Εικόνα 37: Σχέση ιαπωνικής αρχιτεκτονικής με Water Temple του Ando. <https://www.flickr.com/photos/schroeer-heiermann/15337657579/in/photostream/>

Εικόνα 38: Σκίτσο του Matsumoto House. Προσωπικό Αρχείο.

Εικόνα 39: Σκίτσο του Koshino House. Προσωπικό Αρχείο.

Εικόνα 40: Ενσωμάτωση του Matsumoto House στο τοπίο. <https://darquitectura.tumblr.com/post/154330094042/375-tadao-ando-wall-house-matsumoto-house>

Εικόνα 41: Ενσωμάτωση του Koshino House στο τοπίο. <https://wikiarchitektur.com/geb-%c3%a4ude/Koshino-Haus/#>

Εικόνα 42: Αντιθέσεις φωτός και σκιάς στο Koshino House.

Εικόνα 43: Σκίτσο του Conference Pavilion. Προσωπικό αρχείο.

Εικόνα 44: Σκίτσο του Museum of Wood. Προσωπικό αρχείο.

Εικόνα 45: Εισχώρηση του φυσικού φωτός στο εσωτερικό του Church of the Light του Tadao Ando.

<https://www.flickr.com/photos/mith17/6212767267/>

Εικόνα 46: Σκίτσο που απεικονίζει το σταυροειδές άνοιγμα στο Church of the Light.

Προσωπικό αρχείο.

Εικόνα 47: Χωρική εμπειρία στο Chichu Art Museum. <https://www.architonic.com/en/story/timag-asian-architecture-now-tadao-ando-architect-associates-and-chichu-art-museum/7001825?epik=dj0yJnU9bG51V3dvVVVuVmhDMUx1Tk94T0dnMjBYZXdOSFRBRG0mc-D0wJm49OExQSTdTeXhfWmJ5TlNMV2lCbWZKdyZ0PUFBQUFBR1p5TFpJ>

Εικόνα 48: Υπαιθρία Εκτόνωση στο Chichu Art Museum.

Εικόνα 49: Σχηματοποίηση του φυσικού τοπίου. Hill of the Buddha. https://www.dezeen.com/2017/08/08/tadao-ando-hill-of-the-buddha-lavender-mound-makomanao-takino-cemetery-sapporo-japan/?li_source=LI&li_medium=recommended_movies_block

Εικόνα 50: Το άγαλμα που προουπήρχε. Hill of the Buddha.

https://www.dezeen.com/2017/08/08/tadao-ando-hill-of-the-buddha-lavender-mound-makomanao-takino-cemetery-sapporo-japan/?li_source=LI&li_medium=recommended_movies_block

Εικόνα 51: Οι λεβάντες περιβάλλουν το άγαλμα του Buddha.

https://www.archdaily.com/877329/tadao-ando-envelops-giant-buddha-statue-in-lavender-planted-hill-temple/5989f2a6b22e38dac60002c4-tadao-ando-envelops-giant-buddha-statue-in-lavender-planted-hill-temple-image?next_project=no

Εικόνα 52: Σκίτσο του Tadao Ando από το Church of the Light.

http://www.tokinowasuremono.com/mobile/e/artist-a01-andou/ando_index.html

Εικόνα 53: Σκίτσο του Tadao Ando από το Naoshima Project.

http://www.tokinowasuremono.com/mobile/e/artist-a01-andou/ando_index.html

Εικόνα 54: Η Γεωμετρία του The Space of Light. <https://www.designboom.com/architecture/tadao-ando-space-of-light-museum-san-premises-south-korea-08-01-2023/>

Εικόνα 55: Σύνθεση γεωμετρικών μορφών. Conference Pavilion του Tadao Ando. <https://www.archdaily.com/924386/a-contemplative-journey-through-tadao-andos-conference-pavilion/5d7248e9284dd13136000076-a-contemplative-journey-through-tadao-andos-conference-pavilion-image>

Εικόνα 56: Οριζόντιο γεωμετρικό άνοιγμα στο MPavilion 10. <https://www.designboom.com/architecture/tadao-ando-mpavilion-10-melbourne-danica-o-kus-lens-03-12-2024/>

Εικόνα 57: Chikatsu-Asuka historical museum, Tadao Ando. <https://gr.pinterest.com/pin/4222193391628043/>

Εικόνα 58: Σκίτσο του Koshino House. <https://www.cosasdearquitectos.com/2014/01/la-casa-koshino-1980-tadao-ando-la-relacion-arquitectonica-entre-los-volumenes-y-la-luz/>

Εικόνα 59: Αντίθεση φωτος και σκιάς στους τοίχους απο σκυρόδεμα του Chichu Art Museum.

<https://iwan.com/portfolio/chichu-art-museum-tadao-ando-naoshima/>

Εικόνα 60: Casa Monterrey εναρμονισμενη με το φυσικό στοιχείο. <https://www.dezeen.com/2014/05/19/casa-monterrey-house-mexico-tadao-ando/>

Εικόνα 61: Εμφανές Σκυρόδεμα στο Church of the Light. <https://edition.cnn.com/style/article/tadao-ando-exhibition/index.html>

Εικόνα 62: Πανοραμική άποψη του φυσικού τοπίου του Hill of the Buddha. <https://www.dezeen.com/2017/08/08/tadao-ando-hill-of-the-buddha-lavender-mound-makomanao-takin-no-cemetery-sapporo-japan/>

Εικόνα 63: Σκίτσο του Αγάλματος του Βούδα. <https://archestudy.com/the-hill-of-the-buddha-tadao-ando/>

Εικόνα 64: Εξωτερικός χώρος του Lee Ufan Museum. <https://www.thispaper.com/mag/lee-ufan-museum-tadao-ando-dan-preston>

Εικόνα 65: Lee Ufan Museum. <https://www.thispaper.com/mag/lee-ufan-museum-tadao-ando-dan-preston>

Εικόνα 66: Υπαιθριος εκθεσιακός χώρος στο Lee Ufan Museum. <https://iwan.com/portfolio/lee-ufan-museum-tadao-ando-naoshima/#5264>

Εικόνα 67: Invisible House, Tadao Ando.

https://www.archweb.it/dwg/arch_arredi_famosi/Tadao_Ando/Invisible_House/Invisible_House_photos.htm

Εικόνα 68: Σκίτσο Συνθετικής Ιδέας. Προσωπικό αρχείο.

Εικόνα 69: Ενσωμάτωση του Benesse House στο τοπίο.

<https://www.admagazine.fr/dossier/tadao-ando>

Εικόνα 70: Σκαριφηματική τομή του Benesse House. Προσωπικό Αρχείο.

Εικόνα 71: Χωρική εμπειρία στο Water Temple κατά την είσοδο στη δομή

<http://architasters.com/ideas/water-temple/>

Εικόνα 72, Εικόνα 73: Πνευματική ατμόσφαιρα στο Buddha Temple

<https://theinspirationgrid.com/the-hill-of-the-buddha-gorgeous-temple-by-tadao-ando/>

Εικόνα 74: Χάρτης της Ιαπωνίας. Κατοικίες.

Εικόνα 75: Όψη του Azuma House. <https://en.wikiarquitectura.com/building/azuma-house-row-house/>

Εικόνα 76: Τοπογραφικό του Azuma House

<https://pt.wikiarquitectura.com/constru%C3%A7%C3%A3o/casa-azuma/>

Εικόνα 77: Σκίτσο Εξωτερικού χώρου του Azuma House. Του Tadao Ando.

<https://www.archiweb.cz/en/b/dum-azuma>

Εικόνα 78: Σκίτσο Όψης Azuma House. <https://www.artsy.net/artist/tadao-ando>

Εικόνα 79: Σκίτσο Ανάλυσης της Όψης του Azuma House. Προσωπικό Αρχείο .

Εικόνα 80: Σκίτσο Συσχέτισης Κάτοψης και Τομής. Προσωπικό Αρχείο.

Εικόνα 81: Κάτοψη Πρώτου Ορόφου. https://www.archweb.it/dwg/arch_arredi_famosi/Tadao_Ando/Azuma_House/Azuma_House_drawings_plan.htm

Εικόνα 82: Κάτοψη Ισογείου. https://www.archweb.it/dwg/arch_arredi_famosi/Tadao_Ando/Azuma_House/Azuma_House_drawings_plan.htm

Εικόνα 83: Προοπτική Τομή.

https://www.archweb.it/dwg/arch_arredi_famosi/Tadao_Ando/Azuma_House/Azuma_House_drawings_plan.htm

- Εικόνα 84: Σκίτσο του Tadao Ando. Azuma House. <https://edition.cnn.com/style/article/tadao-ando-exhibition/index.html>
- Εικόνα 85: Σκαρίφημα Όψης. <https://refletsdelumiere.wordpress.com/2010/09/19/tadao-ando/>
- Εικόνα 86: Το Κατώφλι. <https://www.metalocus.es/en/news/row-house-sumiyoshi-azuma-house-tadao-ando>
- Εικόνα 87: Κάτοψη Παρθενώνα. Δωρικός Ρυθμός. <https://www.nationalgallery.gr/artwork/parthenonas-katopsi/>
- Εικόνα 88: Σκίτσα Απεικόνισης χωρικού κενου. Προσωπικό Αρχείο.
- Εικόνα 89: Εσωτερικός Αίθριος Χώρος. <https://www.metalocus.es/en/news/row-house-sumiyoshi-azuma-house-tadao-ando>
- Εικόνα 90: Φωτογραφική Άποψη Πρώτου Ορόφου. <https://www.camnewnham.com/wp-content/uploads/2013/01/img71.jpg>
- Εικόνα 91: Τομή με Φωτεινές Αντιθέσεις. <https://www.metalocus.es/en/news/row-house-sumiyoshi-azuma-house-tadao-ando>
- Εικόνα 92: Αξονομετρικό Σκαρίφημα. Προσωπικό Αρχείο.
- Εικόνα 93: Εσωτερικός χώρος Κατοικίας. <https://www.metalocus.es/en/news/row-house-sumiyoshi-azuma-house-tadao-ando>
- Εικόνα 94: Κλιμακοστάσιο. <https://www.metalocus.es/en/news/row-house-sumiyoshi-azuma-house-tadao-ando>
- Εικόνα 95: Αίθριο. <https://www.metalocus.es/en/news/row-house-sumiyoshi-azuma-house-tadao-ando>
- Εικόνα 96: Καδράρισμα του Ουρανού. <https://nihonmeguri.vivian.jp/kakuken%20naka/osaka,hyougo/sumiyosinonagaya.html>
- Εικόνα 97: Πανοραμική Άποψη του Koshino House . <https://gmasarquitectura.wordpress.com/2015/03/05/casa-koshino-la-complejidad-por-la-luz/>
- Εικόνα 98: Σκίτσο. Προσωπικό Αρχείο. Εικόνα 99: Σκίτσο. Προσωπικό Αρχείο.
- Εικόνα 100: Σκίτσο. Προσωπικό Αρχείο.
- Εικόνα 101: Κάτοψη Πρώτου Ορόφου. <https://mine.artstation.com/projects/Zb3V1>
- Εικόνα 102: Κάτοψη 2ου Ορόφου <https://plansofarchitecture.tumblr.com/post/125312797679/tadao-ando-koshino-house-1980-1981-ashiya-city>

Εικόνα 103: Αξονομετρικό Σχέδιο. <https://plansofarchitecture.tumblr.com/post/125312797679/tadao-ando-koshino-house-1980-1981-ashiya-city>

Εικόνα 104: Μακέτα Κατοικίας.

Εικόνα 105: Είσοδος στο κτίριο.

<https://wikiarchitektur.com/geb%c3%a4ude/Koshino-Haus/#lg=1&slide=10>

Εικόνα 106: Σώμα Κατοικίας. <https://gr.pinterest.com/pin/53832158036336794/>

Εικόνα 107: Εγκάρσια Τομή Κατοικίας. <https://wikiarchitektur.com/geb%c3%a4ude/Koshino-Haus/#lg=1&slide=10>

Εικόνα 108: Σκίτσο ενσωμάτωσης του φυσικού στοιχείου. Προσωπικό Αρχείο.

Εικόνα 109: Εξωτερική άποψη. google earth

Εικόνα 110: Ο ενδιάμεσος Χώρος. <https://www.metalocus.es/en/news/dance-light-koshino-house-tadao-ando>

Εικόνα 111: Εσωτερικός κοινόχρηστος χώρος. <https://www.metalocus.es/en/news/dance-light-koshino-house-tadao-ando>

Εικόνα 112: Πλαισιωμένη φύση στον εσωτερικό χώρο.

Εικόνα 113: Κατακόρυφα ανοίγματα. Koshino House. <https://www.behance.net/gallery/23957891/Koshino-House-Study>

Εικόνα 114: Φως και Σκιά στο εσωτερικό της Κατοικίας.

<https://www.behance.net/gallery/23957891/Koshino-House-Study>

Εικόνα 115: Μεταβολή Σκιάς με την πάροδο του χρόνου. <https://www.metalocus.es/en/news/dance-light-koshino-house-tadao-ando>

Εικόνα 116: Kidosaki House. <https://gr.pinterest.com/pin/73816881371043151/>

Εικόνα 117: Σκίτσο του Tadao Ando.

Εικόνα 118: Ανάλυση Κάτοψης. Προσωπικό Αρχείο.

Εικόνα 119: Σχέση εσωτερικού και εξωτερικού

<https://www.domusweb.it/en/from-the-archive/2018/01/06/5-lessons-from-tadao-ando.html>

Εικόνα 120: Μακέτα Αρχιτεκτονικής Δομής.

<https://gr.pinterest.com/pin/73816881371043151/>

Εικόνα 121: Συνθετική Δομή Κατοικίας

<https://onsomething.tumblr.com/post/66911803288>

Εικόνα 122: Κάτοψη Ισογείου.

<https://gr.pinterest.com/pin/73816881388552865/>

Εικόνα 122: Αξονομετρικό Κατοικίας.

Εικόνα 123: Σχέση κτιρίου και τοπίου. Προσωπικό Αρχείο.

Εικόνα: 124: Κατόψεις

Εικόνα: Αξονομετρικό Κατοικίας.

Εικόνα 125: Κάτοψη Ισογείου.

<https://gr.pinterest.com/pin/105905028731956044/>

Εικόνα 126: Εσωτερικός χώρος

<https://www.flickr.com/photos/30436363@N06/2847544619/in/photolist-amcVij-i4Vo2Q-i4Vs8C-i4Vux5-i4VnQD-i4VVfk-i4VsCz-i4VnJs-i4W8Bz-i4W9oK-5kCq8g-5kCpRe-5kGESC-5kCpUT-5kGEC-5kGEUm-8G41gc-5kCq3Z-5kCpNT/>

Εικόνα 127: Πίνακας battista Piranezi

https://it.wikipedia.org/wiki/Giovanni_Battista_Piranesi

Εικόνα 128: Υπαιθριος Χώρος

<https://fr.wikiarquitectura.com/b%C3%A2timent/maison-kidosaki/#kidosaki-comedor-pb>

Εικόνα 129: Χάρτης Ιαπωνίας. Κτίρια Θρησκευτικού Ενδιαφέροντος.

<https://www.pinterest.jp/pin/371687775486851266/>

Εικόνα 130:

<https://onsomething.tumblr.com/post/66911803288>

Εικόνα 131:

<https://www.behance.net/gallery/62967959/Kidosaki-House-by-Ando-Tadao>

Εικόνα 132: Σκίτσο του Ναού. Προσωπικό Αρχείο.

Εικόνα 133: Κάτοψη Ναού.

<https://gr.pinterest.com/pin/557390891373737775/>

Εικόνα 134: Μακέτα.

<https://www.designboom.com/architecture/tadao-ando-early-drawings-national-archives-tokyo-japan-07-20-2019/>

Εικόνα 135: Τομή και Όψεις.

<https://www.metalocus.es/en/news/nature-image-transcendent-church-water-tadao-ando>

Εικόνα 136: Προοπτικό Σκίτσο. Προσωπικό Αρχείο.

Εικόνα 137: Σκίτσο συνθετικής Ιδέας. Προσωπικό Αρχείο.

Εικόνα 138: Σχηματοποίηση του τοπίου.

<https://pen-online.com/design/tadao-andos-floating-church/?scrolled=1>

Εικόνα 139: Σταυρός στο νερό

<https://www.metalocus.es/en/news/nature-image-transcendent-church-water-tadao-ando>

Εικόνα 140: Κτίριο σε αρμονία με το τοπίο.

<https://interiorarchbccc.wordpress.com/2014/05/04/study-of-architectural-style-vernacular-and-modern/#more-215>

Εικόνα 141: Σταυρός και υγρό στοιχείο. <https://gr.pinterest.com/pin/489062840792620621/>

Εικόνα 142: Το κτίριο στο τοπίο. <https://www.metalocus.es/en/news/nature-image-transcendent-church-water-tadao-ando>

Εικόνα 143: Προβολή της φύσης στο εσωτερικό του χώρου.

<https://www.metalocus.es/en/news/nature-image-transcendent-church-water-tadao-ando>

Εικόνα 144: Σκίτσα του Tadao Ando

<https://www.moma.org/collection/works/1024>

Εικόνα 145: Σκίτσο ναού. Προσωπικό Αρχείο.

Εικόνα 146: Αξονομετρικό Ναού.

<https://www.archdaily.com/97455/ad-classics-church-on-the-water-tadao-ando>

Εικόνα 147: Κάτοψη του ναού.

<https://www.archdaily.com/97455/ad-classics-church-on-the-water-tadao-ando>

Εικόνα 148: Η είσοδος του ναού.

<https://www.zenitaka.co.jp/english/works/achievements/14-03.html>

Εικόνα 149: Αντιθέσεις φωτός Σκιάς.

<https://www.behance.net/gallery/5049297/Church-of-the-Light-and-Sunday-School>

Εικόνα 150: Εσωτερικός χώρος του ναού.

<https://www.archdaily.com/101260/ad-classics-church-of-the-light-tadao-ando>

Εικόνα 151: Σκίτσο Camera Obscura. <https://www.lifo.gr/culture/design/i-mekka-toy-mon-ternismoy-kai-toy-tantao-anto-se-ena-paradeiso-tis-arhitektonikis>

Εικόνα 152: Εισχώρηση του φωτός.

<https://archestudy.com/the-church-of-light-by-tadao-ando/>

Εικόνα 153: Μακέτα

<https://architectuul.com/architecture/water-temple>

Εικόνα 154: Σκίτσο του Tadao Ando.

<https://architectuul.com/architecture/water-temple>

Εικόνα 155: Νούφαρα

<https://architectuul.com/architecture/water-temple>

Εικόνα 156: Τοπογραφικό Ναού

<https://hicarquitectura.com/2023/11/tadao-ando-water-temple/>

Εικόνα 157: Διάγραμμα Κίνησης.

<https://artsandculture.google.com/story/ZAXxgA9pAi7vIA>

Εικόνα 158: Κατόψεις και Τομές

<https://artsandculture.google.com/asset/water-temple-tadao-ando/zAEJQBFwwA42UA>

Εικόνα 159: Καμπυλωτός Τοίχος από Σκυρόδεμα.

<https://www.archiweb.cz/en/b/vodni-chram-shingonshu-honpukuji>

Εικόνα 160: Τμηματική οπτική .

<https://visuallexicon.wordpress.com/2017/10/04/water-temple-tadao-ando/>

Εικόνα 161: Ιερός “κάτω” Χώρος.

<https://writings2.over-blog.com/2017/06/eau-et-spiritualite-selon-tadao-ando.html>

Εικόνα 162: Βερμιλιόνη Αίθουσα

<https://architectuul.com/architecture/water-temple>

Εικόνα 163: Υγρό στοιχείο που λειτουργεί ως όριο “άνω” και “κάτω” κόσμου.

<https://openhousebcn.wordpress.com/2013/03/12/openhouse-magazine-water-temple-architecture-shingonshu-honpukuji-tadao-ando-photos-by-ken-conley-kwc/>

Εικόνα 164: Κάθοδος <https://www.flickr.com/photos/daioni/3255936922/in/photostream>
<https://steemit.com/travel/@oen/exploring-japan-a-visit-to-tadao-ando-s-water-temple-on-awaji-island>

Εικόνα 165: Άνοδος <https://architectuul.com/architecture/water-temple>

Εικόνα 166: Χάρτης Ιαπωνίας. Κτίρια Πολιτιστικού Ενδιαφέροντος. Προσωπικό Αρχείο.

Εικόνα 167: Σκίτσο του τοπίου από τον Tadao Ando. <https://archeyes.com/ben-esse-house-tadao-ando/>

Εικόνα 168: Σκίτσο του Tadao Ando. <https://archeyes.com/benesse-house-tadao-ando/>

Εικόνα 169: Αναπαράσταση του Naoshima Project
<https://archeyes.com/benesse-house-tadao-ando/>

Εικόνα 170: Μορφολογική αναπαράσταση κτιρίων του Naoshima Project.

<https://archeyes.com/benesse-house-tadao-ando/>

Εικόνα 171: Τοπογραφικό του Μουσείου. https://artsandculture.google.com/asset/ben-esse-house-museum-0002/1AEAgYbx_u8b4w

Εικόνα 172: Οψεις και Τομές. https://artsandculture.google.com/asset/benesse-house-museum-0002/1AEAgYbx_u8b4w

Εικόνα 173: Κάτοψη και τομή.

https://artsandculture.google.com/asset/benesse-house-museum-0002/1AEAgYbx_u8b4w

Εικόνα 174: Σκίτσο ανάλυσης του Benesse House Oval. Προσωπικό Αρχείο.

Εικόνα 175: Η έννοια του κάδρου στο Μουσείο. <https://archeyes.com/benesse-house-tadao-ando/>

Εικόνα 176: Ενσωμάτωση στο φυσικό τοπίο

<https://www.archdaily.com/964675/japans-art-islands-the-work-of-tadao-ando-in-naoshima>

Εικόνα 177: Το υγρό στοιχείο και η αντανάκλαση.

<https://www.archdaily.com/964675/japans-art-islands-the-work-of-tadao-ando-in-naoshima>

Εικόνα 178: Τομή και σχέση με το έδαφος.

<https://www.archdaily.com/964675/japans-art-islands-the-work-of-tadao-ando-in-naoshima>

Εικόνα 179: Τοπογραφικό του Chichu Art Museum.

<https://www.designboom.com/architecture/tadao-ando-endeavors-exhibition-national-art-center-tokyo-japan-10-08-2017/>

Εικόνα 180: Υπαιθρια εκτόνωση.

<https://iwan.com/portfolio/benesse-house-museum-tadao-ando-naoshima/#1226>

Εικόνα 181: Βιωματική εμπειρία μέσω της σκιάς και του φωτός.

<https://iwan.com/portfolio/benesse-house-museum-tadao-ando-naoshima/#1226>

<https://archeyes.com/benesse-house-tadao-ando/>

Εικόνα 182: Επικοινωνία με το στοιχείο του Ουρανού.

<https://www.domusweb.it/en/from-the-archive/2018/01/06/5-lessons-from-tadao-ando.html>

Εικόνα 183: Πτέρυγα του Turrell

<https://iwan.com/portfolio/chichu-art-museum-tadao-ando-naoshima/#2163>

Εικόνα 184: Πτέρυγα του Walter De Maria <https://iwan.com/portfolio/chichu-art-museum-tadao-ando-naoshima/#2163>

Εικόνα 185: Πτέρυγα του Mone

<https://iwan.com/portfolio/chichu-art-museum-tadao-ando-naoshima/#2163>

Εικόνα 186: Σκίτσο. Προσωπικό Αρχείο.

Εικόνα 187: Σκίτσο. Προσωπικό Αρχείο.

Εικόνα 188: Διάγραμμα. Προσωπικό Αρχείο.

Εικόνα 189: Διάγραμμα. Προσωπικό Αρχείο.

Εικόνα 190: Διάγραμμα. <https://artsandculture.google.com/asset/chichu-art-museum-0001/cA-FAKezl8yHceg>

Εικόνα 191: Σκίτσο ενσωμάτωσης της δομής στο τοπίο. Προσωπικό αρχείο.

Εικόνα 192: Σκίτσο . Προσωπικό αρχείο.

Εικόνα 193: Αρχιτεκτονικά Σχέδια του Μουσείου.

<https://www.japan-architecture.org/hyogo-children-museum/>

Εικόνα 194: Πανοραμική άποψη του Μουσείου.

<https://gr.pinterest.com/pin/495396027738226791/>

Εικόνα 195: Σύνδεση παιδιών και φύσης.

<https://gr.pinterest.com/pin/495396027738225457/>

Εικόνα 196: Σκυρόδεμα και φύση. https://gr.pinterest.com/tim_jacoby/tadao-ando-childrens-museum-himeji-hyogo-1988-89/

Εικόνα 197: Τοπογραφικό Μουσείου.

https://www.ribapix.com/hyogo-childrens-museum-kodomo-no-yakata-himeji_riba69693

<https://www.architectural-review.com/buildings/from-the-archive-childrens-museum-hyogo-japan-by-tadao-ando>

Εικόνα 198:

<https://marvsh.narod.ru/ando.jpg>

Εικόνα 199: Το Μουσείο αναδύεται μέσα από το τοπίο. Google Earth.

Εικόνα 200: Ενσωμάτωση του Μουσείου στο φυσικό τοπίο. <https://gr.pinterest.com/pin/66146688249980410/>

Εικόνα 201: Απόληξη διαδρομής. Google Earth.

Εικόνα 202: Το καθράρισμα του ουρανού.

<https://gr.pinterest.com/pin/313352086585558704/>

Εικόνα 203: Σκίτσο ανάλυσης της ιδέας. Προσωπικό Αρχείο.

Εικόνα 204: Τομή του Μουσείου. <https://spring2020.thedude.oucreate.com/uncategorized/blog-6-museum-of-wood-in-japan-lindsey-crews/>

Εικόνα 206: Η συνοχή του τοπίου. Προσωπικό Αρχείο.

Εικόνα 207: Σκίτσα του Ando.

<https://architecturalmoleskine.blogspot.com/2012/11/tadao-ando-museum-of-wood.html>

Εικόνα 208: Εσωτερικός χώρος. <https://gr.pinterest.com/pin/393009504960190544/>

Εικόνα 209:

Εικόνα 210: Τομή Χώρου.

Εικόνα 211: Κάτοψη.

Πίνακας 1 : Σύγκριση Κατοικιών ως προς την ένταξη στο τοπίο. Προσωπικό Αρχείο.

Πίνακας 2 : Σύγκριση Κτιρίων Θρησκευτικού Ενδιαφέροντος ως προς την ένταξη στο τοπίο. Προσωπικό Αρχείο

Πίνακας 3 : Σύγκριση Μουσείων ως προς την ένταξη στο τοπίο. Προσωπικό Αρχείο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

1. Αρβανίτης, Χ. (2022). Ανίχνευση-προσδιορισμός των παραμορφώσεων και εκτίμηση των εκλεπτύσεων τριών κίονων του ναού του Ολυμπίου Διός.
2. Βαλή, Ε. (2023). Ιαπωνική παραδοσιακή αρχιτεκτονική & σύγχρονο design. Φως, φόρμες, υλικότητες (Ερευνητική εργασία) Διαθέσιμο από https://issuu.com/gradreview/docs/_f3e88712ec0671
- 3.. Ζαννός, Α., (2007). Η Σύνθεση με τα Γύρω, Β' έκδοση, Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
- 4.. Κάλφα, Κ. (2015). Η νέα τοπολογική αρχιτεκτονική παράδοση και η ρητορική της εμπύχωσης 1990–2010 (Doctoral dissertation, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο (ΕΜΠ). Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών).
5. Κοτιώνης, Ζ., (2007). Μορφοποιητική: σωματικά ενεργήματα στο τοπίο, Α' έκδοση, Αθήνα-Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας
6. Κωνσταντινίδης, Α. (1981). Μελέτες και Κατασκευές. Άγρα.
7. Κωνσταντινίδης, Α. (2013). Η Αρχιτεκτονική της Αρχιτεκτονικής: ημερολογιακά σημειώματα, Β' Έκδοση, Αθήνα: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης
8. Λαδά, Σ. (2015). Κατοικία: Σχεδιάζω, Κατασκευάζω, Σκέπτομαι: Κείμενα για την Διδασκαλία και το Σχεδιασμό της Κατοικίας. Α' έκδοση, Θεσσαλονίκη: University Studio Press.
9. Λέφας, Π. (2016). Αρχιτεκτονική και Κατοίκηση: από τον Heidegger στον Koolhaas ,Β' Έκδοση, Αθήνα: Πλέθρον | αρχιτεκτονική
10. Μανιάτη, Λ. (2007). Ιστορία της Ιαπωνίας. Εκδόσεις Παπαζήση.
11. Μηλίγγος, Α. Π. Χ. (2012). Αρχιτεκτονική, τόπος και ταυτότητα (Doctoral dissertation, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης).
12. Μιχελής, Π. (2011). Η Αισθητική του Μπετόν Αρμέ: μια συγκριτική μορφολογία και ρυθμολογία, Ζ' έκδοση, Αθήνα: Ίδρυμα Παναγιώτη και Έφης Μιχελή.

13. Μουστάκας, Σ. (2004). Ιστορία της Ιαπωνίας. Εκδόσεις Πατάκη. 11. Δαλακούρα, Ν. (2011). Μουσεία. Διαθέσιμο στο: http://reader.ekt.gr/bookReader/show/index.php?lib=EDULLL&item=1030&bitstream=1030_01#page/1/mode/2up
14. Μωραϊτης, Κ. (2024). Ακταιωνος γάμοι: Κείμενα για το τοπίο, την πολιτισμική του προσέγγιση και τον σχεδιασμό του. Αθήνα: Τζιολας.
15. Norberg-Schulz, C., (2009). Genius Loci: Το πνεύμα του τόπου Για μια Φαινομενολογία της Αρχιτεκτονικής, Α' έκδοση, Αθήνα: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Ε.Μ.Π.
16. Παχίνη, Π., (2018). Η Σκιά, Εργαλείο του Φωτός..Θεσσαλονίκη: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.
17. Πικιώνης, Δ., (2010). Δ.Πικιώνη Κείμενα, Δ' έκδοση, Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης.
18. Σταυρίδης, Σ., (1990). Η Συμβολική Σχέση με τον Χώρο. Πως οι Κοινωνικές Αξίες Διαμορφώνουν και Ερμηνεύουν τον Χώρο. Αθήνα: κάλβος.
19. Σταυρίδης, Σ., (2002). Από την Πόλη Οθόνη στην Πόλη Σκηνή. Αθήνα: ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

1. Andersen, M. , Rockcastle, S (2013). Annual Dynamics of Daylight Variability and Contrast: A Simulation-Based Approach to Quantifying Visual Effects in Architecture, Springer, London
- 2.Ando, T. (1989). The Yale studio & current works. New York: Rizzoli.
3. Ando, T., & Shinken-chiku-sha. (1992). Tadao Ando: Beyond horizons in architecture. Executive Committee for "Tadao Ando-Beyond Horizons in Architecture".
4. Ando, T. (1994). Tadao Ando: 1983-1992 (Vol. 44). El Croquis Editorial. Διαθέσιμο στο: https://www.academia.edu/34979668/El_Croquis_44_58_Tadao_Ando_1983_1993_ [Ημερομηνία Πρόσβασης: 4 Μαρτίου 2024]
5. Andō, T. (2000). Kidosaki house, 1982-86. University of Manitoba.

6. Ando, T. (2014). *Tadao Ando: Process and Idea (Expanded and Revised Edition)*. Tokio: TOTO.
7. Ando, T. (2014). *Light and water*. Princeton Architectural Press.
8. Arar, M., Jung, C., & Al Qassimi, N. (2021). The Typology of Water Composition in Tadao Ando's Architecture. *Asian Journal of Arts, Culture and Tourism*, 3(2), 1-15.
9. *Architectural Design. Light in Architecture*. London: Academy Group Ltd, (1997), 27-28.
10. Baek, J. (2008). Kitaro Nishida's Philosophy of Emptiness and Its Architectural Significance. *Journal of Architectural Education*, 62(2), 37-43.
11. Baek, J. (2009). Shintai and the Empty Cross: Tadao Ando's Church of the Light. *Architectural Theory Review*, 14(1), 55-70.
12. Betsky, A. (2002). *Landscapers: Building with the land*. New York: Thames & Hudson.
13. Belfiore, M., (2010) *Saper Credere in Architettura: ventisette domande a Tadao Ando*
14. Belfiore, M. (2013). *Tadao Ando: SAPER CREDERE IN ARCHITETTURA: ventisette domande a Tadao ANDO, A' έκδοση, Νάπολη: Clean Edizioni.*
15. Blaser, W., (2001). *Tadao Ando Architektur der Stille / Architecture of Silence: Naoshima Contemporary Art Museum, A' Έκδοση, Βασιλεία : Birkhäuser*
16. Britannica, T. Editors of Encyclopaedia (2018, June 22). shintai. *Encyclopedia Britannica*. Διαθέσιμο στο: <https://www.britannica.com/topic/shintai>
17. Britannica, T. Editors of Encyclopaedia (2024, January 11). Tokyo. *Encyclopedia Britannica*. Διαθέσιμο στο: <https://www.britannica.com/place/Tokyo>. [Ημερομηνία Πρόσβασης: 13 Μαρτίου 2024]
18. Bruun, O. , Kalland, A., (1995). *Asian Perceptions of Nature: A Critical Approach, A' έκδοση, Λονδίνο: Routledge* <https://doi.org/10.4324/9781315026138>
19. Buntrock, D., (2010). *Materials and Meaning in Contemporary Japanese Architecture Tradition and Today*, Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315881126>

20. Buntrock, D. (2013). Japanese architecture as a collaborative process: opportunities in a flexible construction culture, Taylor & Francis.
21. Cali, J., & Dougill, J. (2012). Shinto shrines: a guide to the sacred sites of Japan's ancient religion. University of Hawaii Press.
22. Crary, J. 1995. Techniques of the Observer: On Vision and Modernity in the Nineteenth Century. Cambridge: MIT Press
23. Cuito, A., (2003). Tadao Ando, A' Έκδοση, Βαρκελώνη: teNeues
24. Dal Co, F., (1995) Tadao Ando: Complete Works, A' Έκδοση , Λονδίνο: Phaidon
25. Dal Falco, F., & Vassos, S. (2017). Museum experience design: A modern storytelling methodology. The Design Journal, 20.
26. Dong, J., & Liu, H. (2016). The Charm of Concrete--Research on the Artistic Expression of Concrete in Architectural Design. International Journal of Simulation--Systems, Science & Technology, 17(25).
27. Drew, P. (1996). Church on the Water, Church of the Light. London: Phaidon Press, 13.
28. Erzen, J. N. (2004). Η αρχιτεκτονική του Tadao Ando στο φως της ιαπωνικής αισθητικής. Journal of the Faculty of Architecture, Ankara: METU
29. Fields, Darell Wayne, ed. Tadao Ando: Dormant Lines. New York, NY: Rizzoli International Publications, Inc., 1991. pg 9.
30. Frampton, K. (1984). Tadao Ando: Building Projects Writings, A' έκδοση, Νέα Υόρκη : Rizzoli International Publications, Inc.
31. Fujita, H. (2012). Nature and architecture. NATURE AND THE CITY BEAUTY IS TAKING ON NEW FORM, Διαθέσιμο στο: https://iaaesthetics.org/wpcontent/Pdfs/IAA_yearbook_2013.pdf#page=37
32. Furuyama, M., (1993). Tadao Ando, A' Έκδοση, Βερολίνο: Birkhäuser Verlag

33. Furuyama, M., (2016). Tadao Ando: The Geometry of Human Space, Α' Έκδοση, Κολωνία: Taschen GmbH
34. Jansen, M. B. (2002). The Making of Modern Japan. Harvard University Press.
35. Japan Program, University of Pittsburgh, (χ.χ.). Japan Timeline. JapanPitt. Διαθέσιμο στο: <https://www.japanpitt.pitt.edu/timeline>. [Ημερομηνία πρόσβασης: 11/04/2024]
36. Goldyn, R. A. (2005). Architecture in Man: Spacemaking as Human Experience (Master's thesis, University of Cincinnati).
37. Haristianti, V., & Murdowo, D. (2019). Contemporary Brutalism: A Study of the Concept of Materiality. In 6th Bandung Creative Movement 2019 (pp. 289-294). Telkom University.
38. Hasanthai, R. G. S. (2015). Expressive quality of water" in Architecture: an examination of its role in enhancing spatial progression (Doctoral dissertation).
39. Hsu, H.-L., Chang, Y.-L., and Lin, H.-H.,(2015). Emotional architecture - A Study of Tadao Ando's genius loci design philosophy and design syntax, International Journal of Chemical, Environmental & Biological Sciences (IJCEBS), vol. 3, no. 6, pp. 456-463, 2015.
40. Ista, E. J. (1968). The influence of Japanese architecture on contemporary northwest architecture in the United States. Wayne State University. Διαθέσιμο στο: <https://www.proquest.com/openview/f6cd4423857832307e96190c81fe24a1/1?pqorigsite=gscholar&cbl=18750&diss=y>
41. Ito, T. (1966). TEMPLE ARCHITECTURE TODAY,13(4), 470-475, Japan Quarterly, . Διαθέσιμο στο: <https://www.proquest.com/scholarlyjournals/temple-architecturetoday/docview/1304284696/se2?accountid=197513> [Ημερομηνία Πρόσβασης: 21 Φεβρουαρίου 2024]
42. Jodidio, P. (1999). Tadao Ando. Benedikt Taschen Verlag.
43. Kaufmann, Edgar. Fallingwater, A Frank Lloyd Wright Country House. New York: Abbeville Press, 1986.
44. Kim, M. J., & Kim, Y. S. (2018). A Study on the Composition of Ando Tadao's Exhibition Space. Korean Institute of Interior Design Journal, 27(2), 143-153.

45. Kofman, S. 1998. *Camera Obscura of Ideology*. Ithaca, New York: Cornell University Press
46. Koshalek, R. (1998) *Arata Isozaki: Four decades of Architecture*, Α' έκδοση, Λονδίνο: Thames and Hubson
47. Koyasan. (χ.χ.). *Shingonshu*. Διαθέσιμο στο: <https://www.koyasan.or.jp/en/shingonshu/C>
48. Lazarin, M. (2014). *Phenomenology of Japanese Architecture: En (edge, connection, destiny)*. *Studia Phaenomenologica*, 14, 133-159
49. Maes, I. (2018). *The architecture of photography* (Doctoral dissertation, Ghent University).
50. Mason, R. H. P., & Caiger, J. G. (1997). *A History of Japan: Revised Edition*. Tuttle Publishing.
51. Mehta, G., & MacDonald, D. (2012). *New Japan architecture: recent works by the world's leading architects*. Tuttle Publishing. Διαθέσιμο στο: https://books.google.gr/books?hl=el&lr=&id=TSlyAgAAQBAJ&oi=fnd&pg=PT10&dq=Mehta+%26+MacDonald,+2012+tadao+ando&ots=Gy4CEMkGWc&sig=Ha98y20gBdQL8oP26y7ovY7nyb4&redir_esc=y#v=onepage&q=Mehta%20%26%20MacDonald%2C%202012%20tadao%20ando&f=false [Ημερομηνία Πρόσβασης: 21 Μαΐου 2024]
52. Migayrou, et al. (2019). *Tadao Ando: Endeavors*. Παρίσι: Flammarion : Centre Pompidou : Bourse de Commerce/Pinault Collection. Διαθέσιμο στο: https://www.academia.edu/44041626/Tadao_Ando_Embodiment_The_Nature_of_Architecture [Ημερομηνία Πρόσβασης: 12 Φεβρουαρίου 2024]
53. Miya Elise Mizuta (2006) *Luminous environment: light, architecture and decoration in modern Japan*, *Japan Forum*, 18:3, 339-360, Διαθέσιμο στο: 10.1080/09555800600947223 [Ημερομηνία Πρόσβασης: 21 Φεβρουαρίου 2024].
54. Moffett, M., Fazio, M. W., & Wodehouse, L. (2003). *A world history of architecture*. Laurence King Publishing.
55. Miceli, M. (2011). *Environmental Graphics: Sustainable Materials for the Built Environment*. (p. 20-21)

56. Moreno, G. G., (2021). The dance of Light, Koshino House by Tadao Ando, METALOCUS. Διαθέσιμο στο: <https://www.metalocus.es/en/news/dance-light-koshinohouse-tadao-ando> [Ημερομηνία Πρόσβασης: 15 Φεβρουαρίου 2024]
57. Murray, David, ed. Architecture and Shadow. New York, NY: Rizzoli International Publications, Inc., 1990. pg 55.
58. Nute, K. (2004). Place, time, and being in Japanese architecture. Psychology Press.
59. Oliver, J. (2004). Focal point: a historic railroad museum in Durango, Colorado (Doctoral dissertation).. Focal point: a historic railroad museum in Durango, Colorado (Doctoral dissertation).
60. Paiva, R. (2015). Light and Shadow. The importance of light in the Church of S ta. Maria and the Church of Light, of Siza and Ando. Bulletin of Portuguese/Japanese Studies, 1. [Ημερομηνία Πρόσβασης: 29 Ιανουαρίου 2024]
61. PAPANAGIOTOU, M. (2020). EMPHATIC ABSENCE: Investigating the emotional response to contrast, by means of chiaroscuro. Διαθέσιμο στο: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1463558/FULLTEXT01.pdf> [Ημερομηνία Πρόσβασης: 21 Μαΐου 2024]
62. Ross, G. K. (1947). The development of chiaroscuro as a technique of graphic art: a genetic study of determining factors with indications of trends. New York University.
63. Routledge, (χ.χ.). Bushi philosophy. Διαθέσιμο στο: 10.4324/9780415249126- G104-1 [[Ημερομηνία Πρόσβασης: 13 Μαρτίου 2024]
64. Sadiki, A. (2020). Potential of Basic Geometric Shapes in Architecture Case study: Tadao Ando. DOI: 10.33107/ubt-ic.2020.20 [Ημερομηνία Πρόσβασης: 21 Μαΐου 2024]
65. Serota, N. (2000). Experience or interpretation: The dilemma of museums of modern art. New York: Thames & Hudson.
66. Sharma, P., (August, 2023). Japanese Architecture: Evolution, features, and 65 examples, Parametric Architecture. Διαθέσιμο στο: <https://parametricarchitecture.com/japanese-architectureevolution-features-and-examples/> [Ημερομηνία Πρόσβασης: 29 Ιανουαρίου 2024]

68. Shukla, R. (2000). Tadao Ando A Critical Regionalist. *Architecture Plus Design*, 17(6), 40.
69. Skaza, M. (2023). Architecture and the city – houses by Tadao Ando. In T. Kozłowski (Ed.), *Defining the architectural space : architecture and the city*. Vol. 3 (pp. 91–99). Oficyna Wydawnicza Atut – Wrocławskie Wydawnictwo Oświatowe. <https://doi.org/10.23817/2023.defarch.3-8>
70. Slatoff-Burke, M. *The Legacy of Camera Obscura*.
71. Çeşmeli, C. (2019). *Interplay between architecture and landscape through Tadao Ando's architecture* (Master's thesis, Middle East Technical University).
72. Tanizaki, J. (2001). *In Praise of Shadows*. Γ' έκδοση. Tokyo: Tuttle Publishing.
73. Thanh Hein, P., (1998) *Abstraction and Transcendence: Nature , Shintai and Geometry in the Architecture of Tadao Ando*, Α' Έκδοση , Σινσινάτι : Universal-Publishers
74. Thom, R. (2018). *Structural stability and morphogenesis*. CRC press.
75. Walker, B. L. (2019). *Japan: A Cultural, Social, and Political History*. Oxford University Press.
76. Zielonka, A. (2008) Eugène Fromentin and Rembrandt's Painterly Language of Light, *Romance Quarterly*, 55:3, 231-240, DOI: 10.3200/RQTR.55.3.231-240
77. Walker, U. 1997. 'Performing the self in Camera: Charlotte Bronte, The Camera Obscura and the Protocols of Female Self-Enactment'. (Partial fulfilment or the degree of Doctor of Philosophy at Dalhousie University Halifax, Nova Scotia

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ | ΑΡΘΡΑ | ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ

1. Φατούρος, Δ. ,2005. Το τοπίο: Ένας κατάλογος σημειώσεων, αρχιτέκτονες , τευχ. 49 , 52-53 . [Ημερομηνία Πρόσβασης: 9 Ιανουαρίου 2024]
2. Ando, T. (1997). [Συνέντευξη στον Peter Davey]. *Architectural Review*, 182(1089), 62-67.
3. Ando, T. (2003, August). Συνέντευξη του T. Botz-Bornstein [Interview]. In *Daruma: Revue internationale d'études japonaises*, Numéro 14. Tadao Ando Architect & Associates. Ανακτήθηκε από: https://www.academia.edu/61250769/Daruma_French_revue_of_Japa-

4. Ando, T. (2016, April 8). Tadao Ando: Osaka studio interior & interview. Designboom. Διαθέσιμο στο: <https://www.designboom.com/architecture/tadao-ando-osaka-studio-interior-interview-04-08-2016/> [Ημερομηνία πρόσβασης: 21/03/2024]
5. Hamaguchi, Ryuichi (1956) "Note on the Expression of Sukiya Architecture," *Sinkenchiu*, English edition, vol. 31, no. 8, pp. 57–59. [Ημερομηνία Πρόσβασης: 5 Μαρτίου 2024]
6. Lampugnani, V. M. (1975). Three Houses by Tadao Ando. Tadao Ando: Azuma House, Sumiyoshi-ku, Osaka, Japan, 76, 1979-81. [Ημερομηνία Πρόσβασης: 18 Φεβρουαρίου 2024]
7. Suzuki, Hiroyuki (1996) "Nihon Kenchiku no Genzai" [Japanese Architecture Today], *GA (Global Architecture)*, Document no. 47, "Japan '96," (May), 6–13. [Ημερομηνία Πρόσβασης: 29 Ιανουαρίου 2024]

ΙΣΤΟΤΟΠΟΙ

1. Archeetect. (2023, November 9). Tadao Ando Water Temple. HIC Architects Cities. <https://hicarchitectscities.com/tadao-ando-water-temple/> [Ημερομηνία Πρόσβασης: 20 Μαρτίου 2024]
2. Famous Architects. (χ.χ.). Tadao Ando. Ανακτήθηκε από: <https://www.famous-architects.org/tadaoando/> [Ημερομηνία Πρόσβασης: 17 Ιουνίου 2024]
3. García Moreno, G. (2021, 24 Ιουλίου). Monumentality in the mountain. Hyōgo Children's Museum by Tadao Ando. Metalocus. Himeji, Japan. Ανακτήθηκε από: <https://www.metalocus.es/en/news/monumentality-mountain-hyogo-childrens-museum-tadao-ando> [Ημερομηνία Πρόσβασης: 15 Φεβρουαρίου 2024]
4. Kim, B. (2023). Proportions of Wood Members in Japanese Traditional Architecture—A Comparison of the Kiwari-Sho and Measurements of Building Remains. *Sustainability*, 15(7), 5800. [Ημερομηνία Πρόσβασης: 18 Δεκεμβρίου 2023]
5. Snake Ranch. (July, 2016). Architecture drawings: Tadao Ando. Ανακτήθηκε από: <https://thomortiz.tumblr.com/post/148129249696/embed> [Ημερομηνία Πρόσβασης: 19 Φεβρουαρίου 2023]
6. Science and Nonduality. (2023, April 26). Haikai no Renga: Linked verses. Science and Nonduality. <https://scienceandnonduality.com/article/haikai-no-renga-linked-verses/> [Ημερομηνία Πρόσβασης: 18 Απριλίου 2023]
7. Tadao Ando Architect & Associates. (χ.χ.). Projects. Ανακτήθηκε από <http://www.tadao-ando.com/projects/> [Ημερομηνία Πρόσβασης: 18 Δεκεμβρίου 2023]

4. Ando, T. (2016, April 8). Tadao Ando: Osaka studio interior & interview. Designboom. Διαθέσιμο στο: <https://www.designboom.com/architecture/tadao-ando-osaka-studio-interior-interview-04-08-2016/> [Ημερομηνία πρόσβασης: 21/03/2024]
5. Hamaguchi, Ryuichi (1956) "Note on the Expression of Sukiya Architecture," *Sinkenchiu*, English edition, vol. 31, no. 8, pp. 57–59. [Ημερομηνία Πρόσβασης: 5 Μαρτίου 2024]
6. Lampugnani, V. M. (1975). Three Houses by Tadao Ando. Tadao Ando: Azuma House, Sumiyoshi-ku, Osaka, Japan, 76, 1979-81. [Ημερομηνία Πρόσβασης: 18 Φεβρουαρίου 2024]
7. Suzuki, Hiroyuki (1996) "Nihon Kenchiku no Genzai" [Japanese Architecture Today], GA (Global Architecture), Document no. 47, "Japan '96," (May), 6–13. [Ημερομηνία Πρόσβασης: 29 Ιανουαρίου 2024]

ΙΣΤΟΤΟΠΟΙ

1. Archeetect. (2023, November 9). Tadao Ando Water Temple. HIC Architects Cities. <https://hicarchitectscities.com/tadao-ando-water-temple/> [Ημερομηνία Πρόσβασης: 20 Μαρτίου 2024]
2. Famous Architects. (χ.χ.). Tadao Ando. Ανακτήθηκε από: <https://www.famous-architects.org/tadaoando/> [Ημερομηνία Πρόσβασης: 17 Ιουνίου 2024]
3. García Moreno, G. (2021, 24 Ιουλίου). Monumentality in the mountain. Hyōgo Children's Museum by Tadao Ando. Metalocus. Himeji, Japan. Ανακτήθηκε από: <https://www.metalocus.es/en/news/monumentality-mountain-hyogo-childrens-museum-tadao-ando> [Ημερομηνία Πρόσβασης: 15 Φεβρουαρίου 2024]
4. Kim, B. (2023). Proportions of Wood Members in Japanese Traditional Architecture—A Comparison of the Kiwari-Sho and Measurements of Building Remains. *Sustainability*, 15(7), 5800. [Ημερομηνία Πρόσβασης: 18 Δεκεμβρίου 2023]
5. Snake Ranch. (July, 2016). Architecture drawings: Tadao Ando. Ανακτήθηκε από: <https://thomortiz.tumblr.com/post/148129249696/embed> [Ημερομηνία Πρόσβασης: 19 Φεβρουαρίου 2023]
6. Science and Nonduality. (2023, April 26). Haikai no Renga: Linked verses. Science and Nonduality. <https://scienceandnonduality.com/article/haikai-no-renga-linked-verses/> [Ημερομηνία Πρόσβασης: 18 Απριλίου 2023]
7. Tadao Ando Architect & Associates. (χ.χ.). Projects. Ανακτήθηκε από <http://www.tad->